

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRA FYENS FORTID

FRA FYENS FORTID

SAMLINGER OG STUDIER

UDGIVNE AF

GUSTAV LUDVIG WAD

FØRSTE BIND

KJØBENHAVN

J. L. LYBECKERS FORLAG

1916

MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDET

OPLAG: 800 EXPL.

H. H. THIELES BOGTRYKKERI. KJØBENHAVN

Mit Formaal med Udgivelsen af fyenske Samlinger og Studier, hvis første Bind, om der forundes mig Liv og Kræfter, forhaabentlig vil blive efterfulgt af et eller flere, har været paa Grundlag af de i det fyenske Landsarchiv samlede Archiver, offentlige og private, at oplyse ældre fyenske Forhold, dels ved Udgivelse af Actstykker og Breve, dels ved mindre Afhandlinger over Emner, der hidtil ikke ere synderlig behandlede og som kunne antages at have Interesse for dem, der overhoved have Sands for Localhistorie og for smaa Tidsbilleder, hentede fra den.

Det kræver en vis Overvindelse for en Archivembedsmand, der optages af den, som C. F. Wegener siger »stille, stundom ved Ensformighed temmelig trættende Virksomhed« (Aarsberetn. fra det Kongl. Geheimearchiv I S. VI), at anvende sine Fritimer, i hvilke han ogsaa ved fortsatte Studier maa søge at udvide sine Kundskaber for at være sit Kald voxen, paa litterair Production, og Valget blandt det brogede og mangeartede Stof er ofte vanskeligt. Dertil kommer en anden Ting: den, der lever i Provinsen, er ofte udsat for at maatte standse i sine Undersøgelser, bedst som han er kommen ind i dem, fordi han mangler Adgang til Hovedstadens Archiver og store Bibliotheker, hvor Undersøgelserne skulde føres videre. Man sander da, hvad Caspar Paludan-Müller en Gang, medens han var Overlærer i Odense, ytrede til Historikeren, Pastor A. Crone, at vi herovre have Hjælpebidler nok til at komme ind i en Sag, men ikke til at komme ud af den igjen. Den sidste Menneskealders omfattende Udgivervirksomhed vedrørende historiske Kildeskrifter af forskjellig Art og Nutidens fortrinlige

Communication har naturligvis til en vis Grad lettet Benyttelsen af de kjøbenhavnske Samlinger og Archiver; men uden imødekommende Bistand fra disses Personale vilde man ofte være ilde faren. Mine Colleger ved de kjøbenhavnske Archiver skylder jeg saaledes Tak for den Beredvillighed, hvormed de have hjulpet mig i mangen en besværlig Undersøgelse, men af dem Alle mest min tidligere Medarbejder ved Landsarchivet, nu Underarchivar i Rigsarchivet, Dr. William Norvin, der med aldrig svigtende Hjælpsomhed paa mangfoldig Vis har lettet mig mit Arbejde.

For de S. 43 gjengivne Tegninger af Segl har jeg Bygningsinspecteur, Architect J. Vilhelm Petersen at takke.

Det vil ikke kunne undgaa Læserens Opmærksomhed, hvilken Nytte jeg ved Udarbejdelsen af enkelte af mine smaa Afhandlinger har haft af de private Archiver, mest Godsarchiver, som det — især efterat det Tryk, hvorunder Landsarchiverne til følelig Hinder for deres Virksomhed i en Aarrække maatte arbejde, 1903 var hævet — ved vedkommende Ejeres velvillige og forstaaende Imødekommenhed er lykkedes at samle i Landsarchivet, almindeligen som Deposita; mange værdifulde Archivalier, om hvis Existents Ingen havde Anelse, ere derved komne for Dagens Lys og bleve tilgængelige for Forskningen, ligesom de forhaabentlig herefter ville være sikrede mod de Farer, der true Archiver i Privatbygninger. Som en af de indholdsrigeste Tilvæxter, der oven i Kjøbet er tilgaaet Landsarchivet som Gave fra Kammerjunker Oluf Bech, der i nogle Aar var Ejer af det tidligere Stamhus Rønninge-Søgaard, maa fremhæves det paa denne Gaard samlede Archiv, der viste sig at rumme mangfoldige Sager, som man mindst vilde vente at finde der. Landsdommer, Cancelliraad Johan Jacob Mylius, hvis Enke kjøbte Rønninge-Søgaard og oprettede det til Stamhus, havde nemlig, medens han endnu var Herredsfoged i Ravnebjerg Herred, været Commissarius paa Skiftet efter den 1773 afdøde Landsdommer og Justitsraad Daniel von Bergen, hvis Fader, den 1763 ligeledes som Landsdommer og Justitsraad afdøde Andreas von

Bergen, i sin Tid havde været Borgmester i Odense. I Daniel von Bergens Bo har Mylius da forefundet og heldigvis taget til sig talrige, senere af hans Familie til dens nye Stamhus henførte Archivalier, hidrørende ikke alene fra von Bergens egen Slægt og de fremtrædende, fyenske Slægter, som han paa mødrene Side var knyttet til, men ogsaa fra Odense Magistrat. Efter gammel Skik eller Uskik har den ældre von Bergen fra sin Borgmestertid haft Dele af Magistratens Archiv, og det ikke alene fra sin egen Embedstid, men ogsaa fra sine Forgængeres, liggende i sit Hjem, hvorved han muligvis har reddet dem fra Fordærvelse og forbeholdt Efterkommerne behagelige Overtaskelser, som f. Ex. følgende: Kong Frederik II sendte 1567 Magistraten et Brev, hvormed fulgte som Bilag en lang til ham indkommen Klage fra Oluf Bager. Dette Kongebrev kom vistnok meget hastigt ud af Magistratens Værge, og efterat det i lange Tider havde været paa private Hænder, foræredes det omsider 1878 til Gehejmearchivet og er nu havnet i Landsarchivet paa sin rette Plads. Men Bilaget, og det var egentlig det vigtigste, manglede; 1910 fandtes det — paa Rønninge-Søgaards Loft.

ODENSE, Landsarchivet for Fyen, Nytaarsdag 1916.

UDG.

INDHOLD

	Side
Sibylle Gjøe	1
Af Marcus Gjoes Tegnebog	13
To odensiske Monumenter	38
Register paa Præsternes Underholdning i Nyborg Len 1554	127
Vedel Simonsens og Werlauffs Brevvex- ling I (1809—39)	137

SIBYLLE GJØE.

Alle kjende den sørgelige Historie om *Riborg Brockenhuus*, der ved den unge Kong Christian IV.s Hof blev forført (1599) og efter Tidens strenge Ret blev holdt indespærret paa sin Faders Gaard Egeskov, som hun omsider opnaaede Kongens Tilladelse til at forlade for at tage Bolig paa Nybøllegaard i Syd-Fyen (Hillerslev Sogn), hvor hun endte sine Dage 1641. Faa Aar før sin Død oplevede hun, at en endnu sørgeligere Tildragelse passerede i Fyen, idet en Jomfru, ligesom hun af en af Danmarks anseteste Slægter, ikke alene begik et Fejltrin, men ogsaa dertil knyttede en gruelig Forbrydelse.

Henrik Gjõe til Turebygaard (nu Turebyholm) i Sjælland nødedes i September 1611 af Sygdom til at forlade Krigsskuepladsen ved Kalmar og sejle til Kjøbenhavn, hvorfra han strax efter sin Ankomst skikkede et natligt Bud efter sin Hustru Fru *Birgitte Brahe*, der trods sin Svaghed ikke et Øjeblik betænkte sig, men rejste saa hastig fra Turebygaard, at hun Kl. 10 næste Morgen kunde være ved sin Mands Sygeleje. Men den kalmarske Syge var haard, og Henrik Gjõe maatte efter tre Dages Forløb den 28. Sept. bukke under for den. Tretten Uger efter fødte Fru Birgitte en Datter som den sidste af en stor Børneflok. Efter sin Farmoder blev hun kaldt *Sibylle*¹⁾.

¹⁾ Hans Bang, Ligprædiken over Henrik Gjõe 1611.

Knap otte Aar gammel mistede Sibylle ogsaa sin Moder (død 9. Sept. 1619). Allerede efter Henrik Gjões Død vare hans fire Sønner blevne optagne i Huset hos den lærde Holger Rosenkrantz og hans Hustru Sophie Brahe, en Søster til Fru Birgitte, efter hvis tidlige Død i hendes 42de Aar ogsaa hendes sex Døtre fandt et Hjem hos det fromme Ægtepar paa Rosenholm¹).

Et bedre Tilflugssted kunde de forældreløse Jomfruer, af hvilke den ældste, *Mette Gjõe*, den Gang var tyve Aar, næppe have at ty til. Livet paa Rosenholm var i alle Henseender præget af Husherrens dybe, christelige Alvor; Andagtstimer Morgen og Aften indledede og sluttede Dagen, der anvendtes til grundig Undervisning af Ægteparets egne Børn og de mange andre adelige Børn, som efter deres Forældres Anmodning vare satte i Huset hos Rosenkrantz for at »optugtes og informeres« under hans Tilsyn. Betegnende for Tonen i det Rosenholmske Hjem er Fortællingen om to af Børnene, Ide og Gunde, hvis eneste Leg bestod i at lege gaa i Kirke, idet de gik bag en Stol i Stuen og sagde saa, at de vare i Kirke. Thi det glipper aldrig — siger Fortælleren — at hvad Børnene se Forældrene gjøre for dem, det gjøre de strax efter²). Og ikke alene som Opdragelsesanstalt for Adelsens Børn var Rosenholm i stort Ry; ogsaa voxne Personer af den academiske Stand, saavel danske som tydske, søgte til den lærde Holger for at studere under hans Vejledning, og mange af dem træffes senere i anselige Stillingen som Bisper og Professorer. Blandt disse unge Studerende vil jeg kun nævne den kongelige Livlæges Søn *Wichmand Hasebard*, som var født omtrent 1601 og besøgte Rosenholms Academi vistnok mindst fra 1620 til

¹) Kirkehist. Saml. 3. R. VI, 28. Oluf Wind, Ligprædiken over Holger Rosenkrantz 1643 S. 26. ²) Jens Lauritsen Zeuthen, Ligprædiken over Ide Rosenkrantz 1609 Bl. G iij.

1622¹⁾), altsaa i de første Aar, Sibylle Gjõe som lille Pige paa en halv Snæs Aar havde sit Hjem samme Sted.

I Sommeren 1625 gjorde Holger Rosenkrantz samtidig to af de Gjõeske Jomfruers Bryllup; den 22aarige *Ellen* ægtede *Mourits Aschersleben* til Jerstrup, den 19aarige *Ida Jens Juel* til Lindbjerggaard. Med Undtagelse af Jomfru *Mette Gjõe* forlode herefter de andre Søstre, *Beate*, *Anna* og *Sibylle* Rosenholm og fandt nye Hjem paa Jerstrup og Lindbjerggaard. *Beate* ægtede mange Aar efter Hans Bille til Jungersgaard; *Anna*, den for sine literaire Interesser og sit fromme Levned bekjendte Jomfru, der lagde Grunden til det nu efter Karen Brahe opkaldte Bibliothek, flyttede 1627 til sin Broder Eskil og 1628 til en anden Broder Falk Gjõe til Hvidkilde, Hofmester paa Sorø Academi²⁾).

I det Decennium, som Jomfru Sibylle tilbragte hos sine Søstre fra 1625 til henimod Slutningen af 1635, høre vi ikke synderligt til hende; hun nævnes i et Par Kongebreve, naar der beskikkes hende Værge paa Skiftet efter hendes Forældre og efter hendes i Tyskland faldne Broder Mogens³⁾), og 14. Febr. 1635 fik hun og hendes Søster *Anna* Bevilling til at være deres egne Værger⁴⁾). Hun var nu i en Alder af 23 Aar.

Den 18. November 1635 drog Kong Christian IV med stort Følge ind i Odense, hvortil de høje Rigsebedsmænd og hele Rigens Raad vare tilsagte at møde for under Kongens Forsæde at holde Herredag til Paakjendelse af en Mængde Retssager. Samme Dag blev Herredagen efter gammel Sædvane blæst ind, og næste Dag begyndte Rettens Forhandlinger⁵⁾). Der var gjort store

¹⁾ Wad, Rektorerne paa Herlufsholm S. 81 f., jvfr. Andersen, Holger Rosenkrantz S. 271. ²⁾ Dansk biogr. Lex. VI, 55. ³⁾ Sjæll. Tegnelser 8. Febr. 1625. Jydske Tegnelser 2. Febr. 1627. Fyenske Tegnelser 28. Ang. 1628. ⁴⁾ Jydske Registre. ⁵⁾ Nyerup, Magazin for Reiseiagttagelser IV, 573.

Anstalter for at indlogere Hoffet paa Odensegaard eller St. Hans Kloster, det nuværende Slot; vel ledsagedes Kongen ikke af nogen Dronning, men hans daværende maitresse en titte Vibeke Kruse og hendes lille Søn, den femaarige Ulrik Christian Gyldenløve, Kongens Yndling, fulgte ham med en Skare Piger; af sit Kuld Børn med Kirstine Munk havde Kongen Grev Valdemar Christian og nogle af hans Søstre »Frøkenerne« med sig og endelig sin Søn med Karen Andersdatter, Hans Ulrik Gyldenløve, der dog selv fjerde med Folk og Heste logerede hos en Borger i Byen, da der ikke var Plads paa Odensegaard. Ogsaa adskillige Sadelknægte og andre underordnede Betjente fik Qvarter og Kost i Byen. Senge med Sengklæder og mange andre Ting laantes hos Borgerskabet; paa Kongens Sal i den vestre Fløj og i Gemakkerne blev draget med rødt Klæde. Til Adspredelse medførte Kongen sin Marekat.

Som sædvanlig laa Kongen ikke paa den lade Side; medens en Del af Dagen gik med Rettens Sessioner og Aftenerne formodentlig anvendtes til Hvile og Adspredelse, havde Kongen dog Tid nok til at varetage sin udstrakte Correspondance, saavel sin egenhændige som den, der expederedes af de Cancelliembedsmænd, der fulgte ham, deriblandt den øverste Secretair Iver Vind. Og næppe vare de komne til Ro paa Odensegaard, før Kongen satte dem i Arbejde med at udfærdige Breve i en saare uhyggelig Anledning. Det var nemlig kommet ham for Øre, at Jomfru Sibylle Gjøe skulde have født et Barn paa Jerstrup »i en Il og uden nogen Medicin eller Raad«, og Rygtet udpegede endog hendes Svoger, Jerstrups Ejer Mourits Aschersleben, som hendes Forfører. Strax den 19. Nov. lod Kongen derfor hendes Moders Halvbroder Tyge Brahe befale at forskaffe hende hid til Odense, og samtidig fik Lensmanden paa Odensegaard Henning Valkendorff Ordre til at sende Mourits Aschersleben en

kongelig Befaling om ogsaa at indfinde sig i Odense; kom han ikke med det gode, skulde der bruges Magt¹). Saa nemt det var at transportere den ulykkelige Sibylle de omtrent fire Mil fra Jerstrup, der ligger i Grindløse Sogn i Skam Herreds nordlige Del, ind til Odense, saa vanskeligt mente man, det kunde blive at faa Mourits Aschersleben til at følge med; thi ikke mindre end sexten Mand fra Odense By bleve commanderede til at følge Lensmanden paa den Expedition. Med denne Styrke rejste han til Skamby og indquarterede den hos Provsten Hr. Niels Andersen, medens han selv drog alene videre den Mils Vej til Jerstrup, hvor det lykkedes ham at faa Mourits Aschersleben til godvillig at følge med til Odense²). Efter Ankomsten hertil bleve de to Fanger indsatte hver i sit Kammer paa Odensegaard, Jomfru Sibylle fik efter Kongens Befaling tvende Borgersker til Bevogtning og vel ogsaa til Opvartning, medens den egentlige Vagt-tjeneste paahvilede Kongens Drabanter og Byens Borgere, som stadig holdt Vagt to og to for hver af Fangerne³). Mourits Aschersleben maa dog nogenlunde have kunnet klare for sig og derfor have været løsladt en Tid; 29. Nov. fik han atter Befaling til ufortøvet at forføje sig hid til Kongen⁴).

Sagens Undersøgelse kunde nu begynde. Den 25. Nov. lod Kongen tilskrive Rigsraadernes Fruer med Paalæg om ved forstandige Kvinder og uvildige Jordemødre at lade undersøge, om Sibylle Gjøe havde født et Barn eller ikke, »paa det Uskyldighed maa haandhæves og Forargelse, som Guds Unaade og Straf foraarsager, dæmpes og nedlægges.« Der var intet andet at gjøre for hende end at tilstaa Sandheden, at hun havde født et Barn;

¹) Fyenske Tegnelse. ²) Odensegaards Lensregnskab 1635—36. For de 16 Mands Fortæring fik Provsten godtgjort 3 Rd. ³) Anf. St. De to Kvinder for 14 Dages Tjeneste 6 Rd. 4 ₤, Vagten til Lys og Kul i samme Tidsrum 11 Rd. 4 ₤. ⁴) Fyenske Tegnelse.

dog føjede hun til, at det var ufuldbaarent. Hun havde derefter kastet det ud i Gravene paa Jerstrup. Øjeblikkelig fik Henning Valckendorff derfor Befaling til strax at lade Gravene undersøge, efterat han først af hendes Broder Otte Gjõe til Tureby havde erkyndiget sig om, af hvilket Vindue hun berettede at have udkastet Barnet¹⁾. Samtidig blev der truffet Anstalt til hurtigst muligt at indstævne Mourits Ascherslebens Sognepræst med Hustru og en Skolemester, som var paa Jerstrup, for at examineres af Iver Vind, Christian Rantzau og Biskoppen og afgive Forklaring om, hvad de vidste om Sibylle Gjøes Sag²⁾.

Imidlertid forandrede Sibylle sin Tilstaaelse derhen, at hun vel havde født Barnet paa Jerstrup, men havde lagt det i et Skrin, som hun havde ført med sig til Hvidkilde, da hun rejste dertil i Besøg hos sin Broder Falk Gjõe og dennes Hustru Karen Bille. Her havde hun anbragt Skrinet i et Hul i Væggen i sit Sengekammer eller Smykkekammer, sat en Kuffert udenfor og lagt Nøglen paa Bordet. Saasnart denne nye Bekjendelse var aflagt, fik Henning Valckendorff, Tyge Brahe og Falk Gjõe 27. Nov. Befaling til strax at begive sig til Hvidkilde, udtage Skrinet med dets Nøgle, forsegle det og føre det til Odense³⁾. Dette skete den følgende Dag⁴⁾; den, der paa Datidens elendige Veje har skullet rejse fra Odense til Hvidkilde og tilbage igjen samme Dag, har ikke maattet spare sig eller sine Heste.

1) Anf. St. 26. Nov. 2) Anf. St. — Under 27. Nov. noterer Kæmner i Odense Søren Andersen i sit Regnskab: var begge mine Vogne paa Jerstrup med Svend Pedersen og Byskriveren og nogle Officierer, derfor 4 Daler. I Lensregnskabet 1640—41 er indført en Udgiftspost paa 4 Rd. 1½ Ort 2 Sk. til den Kongl. Tolder i Odense Svend Pedersen for otte Odense Borgeres Fortæring med Vognmænd, som paa trede Tider ransagede efter Jfru. Sibylles Barn. 3) Fyenske Tegnelser. 4) Kæmner Søren Andersens Regnskab: 28. Nov. var min Vogn paa Hvidkilde med Tyge Brahe, frem og tilbage, derfor 3½ Daler.

Nu var Barnets Lig altsaa i Odense, hvor det blev indsat i St. Hans Kirke; det gjaldt altsaa om at constatere, hvorvidt det havde været fuldbaarent, om det var aflivet ved Vold eller ikke. Kongens Livlæge, Dr. Henning Arnisæus, var allerede hentet fra Haderslev¹⁾ for at besigtige det. Men hans Skjøn ansaas ikke for at være tilstrækkelig betryggende, og uagtet Skrinet kom til Odense en Lørdag Aften, var Kongen saa ivrig efter at faa Sagen ført igennem, at han allerede om Søndagen den 29. Nov. sendte skriftlig Anmodning til Odense Magistrat om strax at give en Fortegnelse paa Byens fornemste Fostermødre (Jordemødre) og navngive fire af de fornemste Dannekvinder, som hos Barselkvinder mest have været brugte²⁾. Magistraten svarede øjeblikkelig, thi endnu inden Solen gik ned fik Lensmanden Ordre til at tilsige Johanne Claus Guldsmeds, Barbara Mester Niels Mules, Barbara Villum Lucassens, Anne Hans Mikkelsens, Cathrine Henrik Bogbinders, Anne udi Adelens Gaard og Matthis Snedkers Kone udi Nedergade til om Mandagen at møde hos Livlægen, med ham besigtige Barnet og derefter give deres Betænkende om det³⁾.

Synets Betænkning kjendes ikke; men saa meget er sikkert, at det har givet til Resultat, at Sibylle havde ombragt sit levende fødte Barn. For yderligere at faa Sagens Detailler oplyste lod Kongen hente til Odense en Fadeburskvinde og en anden Pige paa Jerstrup, som vare tilstede, da Fødselen fandt Sted⁴⁾.

Herredagen var sluttet den 30. Nov., Kongen og de Rigsraader, der ikke rejste bort, kunde nu udelukkende beskæftige sig med Sibylle Gjøes Sag, og den øverste Secretair Iver Vind blev det befaleet som Actor at tiltale

¹⁾ Lensregnskabet: En, som skulde til Haderslev efter Dr. Arnisæus, 1 Rd. ²⁾ Orig. i Magistratens Archiv. ³⁾ Fyenske Tegnelser. ⁴⁾ Fyenske Tegnelser 2. Dec. 1635, Befal. til Henn. Valckendorff.

hende saa og at hænde Dom, om hun for Barnemordet ikke burde at lide paa hendes Liv¹⁾). Denne Ordre udfærdiges Torsdag den 3. December; Fredag er Sibylle for Retten, Kongen og de Rigsraader, der endnu vare tilstede, og dømmes fra Livet²⁾), og samme Dag faar Henning Valckendorff Ordre til strax enten fra Kolding eller Haderslev at lade hente en Skarpretter til Odense, hvor han skal faa Kongens naadigste Villie at vide³⁾).

Man skulde ikke tro, at det var nødvendigt at hente Bøddelen langvejs fra, naar man tager i Betragtning, hvor hyppigt Executioner den Gang foregik. Men der var ingen i Odense, og man vilde vide, at det var Adelen, som for at redde Sibylle havde skaffet ham af Vejen. Dette er dog lidet troligt; imidlertid, fortælles der, maatte Borgmester Hans Nielsen Chulenbrun, en anset og meget formaaende Mand, bekjende Mangelen for Kongen, der blev saa vred, at han truede ham med i egen Person at maatte gjøre Tjeneste, hvis han ikke skaffede en Skarpretter. Borgmesteren maatte da selv rejse til Flensborg for at hente en. Saaledes levede Sagnet i Odense endnu hundrede Aar efter Begivenheden, optegnet af Landsdommer Jacob Bircherod⁴⁾).

Før Lørdag Aften kunde Skarpretteren ikke godt være i Odense, og selv om Kongen havde nok saa meget Hastværk med at optage sin Rejseplan, maatte han dog have Taalmodighed til om Mandagen, da en Søndag ikke turde bruges til Henrettelse. Denne Helligdag anvendtes bl. a. til at udfærdige en Ordre til Dr. Arnisæus om at tilskikke Kongen Beretning om Resultatet af Synet over Sibylle Gjoes Barn⁵⁾). Desto værre har man nu hverken denne Beretning eller selve Domsacten, som Rigens Cantsler

¹⁾ Sjællandske Registre. ²⁾ Nyerup, Mag. for Reiseiagttagelser IV, 574. ³⁾ Fyenske Tegnelser. ⁴⁾ Manuscript paa Kongl. Bibl., Kalls Saml. Fol. Nr. 130. Jfr. Wad, Rektorerne paa Herlufsholm S. 88. ⁵⁾ Fyenske Tegnelser.

Christen Thomesen Sehested 30. December fik Befaling til at lade føre i Pennen og indsende til Cancelliet¹⁾.

Mandag den 7. December blev Sibylle Gjões sidste Dag; hvad hun har lidt i sit Fængsel, hvad hun har udstaaet af Samvittighedsnag og Rædsel, derom vide vi Intet. Man kan forestille sig hendes Følelser, da hun saa den Præst indtræde, der skulde berede hende til den bitre Død, og i ham gjenkjendte den *Wichmand Hasebard*, hun som Barn havde omgaaedes paa Rosenholm — den Gang ung Student, nu Magister og Sommeren forud kaldet til Sognepræst ved St. Hans Kirke. Det er ikke sandsynligt, at deres Veje have krydsedes siden de lykkelige Rosenholm-Dage, og nu — hvilket Møde mellem den af Dødsangst og Skjændsel nedbøjede Adelsdame af Landets ædleste Blod og den unge, myndige Præst, der sikkert stiledede mod Bispeværdigheden, som han ogsaa opnaaede faa Aar senere.

Henrettelser i Odense foregik i Reglen paa Torvet; men i dette Tilfælde skete Executionen i selve Kongens Gaard, altsaa i den nuværende indre Slotsgaard, saa Kongen kunde overvære Dommens Fuldbyrkelse i sin Sal i den vestlige Slotsfløj²⁾). Sagnet sagde, at han, som saa Henrettelsen fra sit Vindue, bagefter forlangte at vide af Hasebard, hvad det var Sibylle betroede ham paa sit Yderste, især fordi han haabede at komme til Kundskab om, hvem der var hendes Forfører, om det virkelig var Mourits Aschersleben, som var i den stærkeste Mistanke. Men da Præsten erklærede, at det ikke var ham tilladt at røbe, hvad der betroedes ham, svarede Kongen, som i sit stille Sind maatte give ham Ret, at havde han røbet Sibylles Bekjendelse, skulde det have kostet ham

¹⁾ Fyenske Tegnelser. ²⁾ Lensregnskabet har ingen Udgifter til Skafot el. lign.; men i Svend Pedersens Kvittering for de ham 1641 udbetalte Penge (se ovfr. S. 6 Note 2) siges om Sibylle, at hun »paa St. Hans Kloster er heden rettet«.

hans Knap¹⁾. Præsten tog Hemmeligheden med sig i Graven.

Retfærdigheden var sket Fyldest, og Kongen var tilfreds, saa tilfreds, at han samme Dags Aften kunde adspredde sig ved Spil og det ret højt Spil, hvori han tabte 30 Daler. Næste Dag rejste han til Taasinge²⁾.

Saaledes endte denne sørgelige Historie; Skarpretteren fik 10 Rd. for sit Arbejde, hans Dreng en halv, Klokkeren en hel for at grave Sibylles Lejersted³⁾.

Kun een Gang endnu forekommer hendes Navn. Da der det følgende Aar blev holdt Skifte efter Bertel Wichmand i Odense, der handlede med alle Haande Manufacturvarer, fandtes adskillige af Adelen opskrevne i hans Bøger for Gjæld og øverst blandt dem Jomfru Sibylle Gjõe for ikke mindre end 60 Rd. — Ingen skyldte halvt saa meget⁴⁾.

Hvilken Sorg maa ikke Sibylles Fejltrin og Forbrydelse have voldet hendes ansete Slægt! Det er næsten uforstaaeligt, at hendes Søstre, Fru Ellen Mourits Ascherslebens Efterleverske og den alvorlige Jomfru Anne kunde bekvemme sig til senere at tage Bolig i Odense, hvor man skulde tro hvert Fjed maatte minde dem om deres ulykkelige Søster. Har Sibylles Sødskende kunnet nævne hende og hendes Skjæbne for den opvoxende Slægt? har hendes Brodersøn, den senere saa bekjendte Gehejmeraad Marcus Gjõe, Ættens sidste Mand, der saa Lyset paa Hvidkilde just paa den Tid, hun førtes som Fange til Odense, af de Gamle i Slægten hørt fortælle om, i hvilken skjæbnesvanger Stund han fødtes? derom tie Efterretningerne.

¹⁾ Bircherods Mscr. Wad, Rektorerne paa Herlufsholm S. 88.

²⁾ Kongens Skrivekalender i Rigsarchivet. Nyerup henfører i Mag. for Reiseiagttagelser IV, 574 fejlagtig Spillet til Aftenen før Henrettelsen.

³⁾ Odensegaards Lensregnskab 1635—36. ⁴⁾ Odense Skifteprot. II, 119 ff.

I de ret talrige Gjoeske Ligprædikener og Personalia omtales Sibylles Skjæbne naturligvis ikke¹⁾. I Ligtalen over hendes Søster Fru Ide Gjõe, Jens Juels til Lindbjerg²⁾, siger Præsten, at Gud ikke forglemte at aflægge til hende sin Portion og Del af det grædelige Brød, hvormed han bespiser sine Børn, og af det bitre Vinbæger, han har i sin Haand, af hvilket han ofte lader sine kjæreste Børn drikke en stærk Drik, saa at de tumle, og skjænkte hende store Maader fulde af Taarer. Med disse Antydninger lader Præsten sig nøje, saa kunde Enhver tænke, hvad han vilde, ogsaa paa de over Sibylle udgydte Taarestrømme.

Mourits Aschersleben har altsaa ikke kunnet overbevise om nogen Brøde i sit Forhold til sin Hustrus Søster, og kan man virkelig mistænke ham? Hans Liv kjendes af den Ligprædiken, som blev udgivet af Sognepræsten ved Vor Frue Kirke i Odense, M. Ludvig Mikkelson, der talte over ham ved Begravelsen 3. Dec. 1641³⁾. Han var født paa sin fædrene Gaard Jerstrup 24. Aug. 1596, færdedes i sin Ungdom flere Aar i Udlandet og arvede 1625 Jerstrup, samme Aar som han holdt Bryllup med Ellen Gjõe. Fra sin Ungdom var han skrøbelig⁴⁾, »og om han end undertiden kunde være fra Sengen, saa haver han ligevel tidt og ofte haft adskillige haarde Tilfald«. I November 1641 — altsaa i en Alder

¹⁾ Lisbeth Bryske siger i sin Slægtebog (Kar. Brahes Bibl.) Fol. 97 om hende: »forsaa sig, drog ud af Landet«, uagtet hun sikkert har været bedre vidende. ²⁾ Af Rudbeck Christensen Humble, Kjøbenhavn 1656, S. 61. ³⁾ Trykt i Kjøbenhavn 1643. Der er det mærkelige, at alle Ugedagene, der anføres i Fortællingen om hans sidste Sygdoms Forløb, ere fejlagtige; at han blev syg den 13. Nov., der 1641 var en Lørdag og ikke, som anført, en Onsdag, er dog sikkert nok, da denne Dag i Ligtalen over hans Datter angives som Begyndelsen for begges Sygdom. Ydermere har Ligprædiken den Trykfejl, at han døde 11. Nov., hvilket i Karen Brahes Bibliotheks Exemplar af Anne Gjõe er rettet til 21. ⁴⁾ Jfr. Hist. Tidsskr. 4. R. V, 156.

af 45 Aar — blev han angreben af en »Pleuris«, formodentlig Lungebetændelse, der den 9. Dag, den 21. Nov. om Aftenen, endte hans Liv. Selv om man maa være nøjeregnende overfor Ligprædikanternes tidt superlativiske Udtryk om de Afdøde, vil man dog have ondt ved at tænke sig, at en christen Præst vilde udtale om en Mand, der antoges at have gjort sig skyldig i en særlig grov Synd, at »han har været begavet med sand Guds-frygt«. Og den, der læser Skildringen af hans sidste Dage paa Dødslejet, hans rørende Afsked med sin Hus-tru, Ellen Gjõe lille, hans Samtale med Jomfru Anne Gjõe, kan ikke faa andet Indtryk af ham end som en from og gudhengiven Christen. Vilde virkelig Anne Gjõe, om hun blot havde sin Svoger mistænkt for at have bragt Søster Sibylle i Ulykke, være ilet ud til Jerstrup paa det første Budskab om hans Sygdom og med største Omhu plejet ham Nat og Dag? det synes utænkeligt, selv om hun nok saa højt elskede Søster Ellen, der vis-selig kunde trænge til hendes Bistand i den tunge Tid; thi samme Dag som Mourits Aschersleben blev syg, ka-stedes deres eneste Datter, den knap fjortenaarige Bir-gitte Mette paa Sottesengen; den Dag hendes Faders Ligfærd fandt Sted i Odense, 3. Dec., og hendes Moder derfor var fraværende, opgav hun Aanden, medens Anne Gjõe sad ved hendes Leje¹⁾.

Fru Ellen Gjõe flyttede 1647 til Odense, hvor hun efter mangeaarig Svaghed hensov Langfredag Aften 4. April 1656²⁾.

¹⁾ Ligprædiken over Birgit-Methe Aschersleben af Sognepræsten i Klinte og Grindløse Hans Jacobsen Hindsholm, Kjøbenhavn 1643. Paa en i Karen Brahes Bibliotheks Exemplar, der har tilhørt Anne Gjõe, indheftet Seddel staar med en samtidig Haand: Beritte Mette er fød paa Turebygaard 29 Januari 1628, kaldett Gud hende paa Jestrup den 3 Desember. ²⁾ Personalialia i Karen Brahes Bibliothek.

AF MARCUS GJØES TEGNEBOG.

Da den veltjente Diplomat, Gehejmeraad *Marcus Gjõe*, om hvis Levned maa henvises til Dansk biogr. Lex. VI, efter sin første, engelskfødte Hustrus Død som 51-aarig Mand i Aaret 1687 paa ny indlod sig i Ægteskab, denne Gang med en dansk Adelsjomfru, den 19aarige *Jytte Dorothea Thott*¹⁾, var hans mangeaarige diplomatiske Løbebane afsluttet, idet han nogle Aar tidligere havde ombyttet Ambassadeurposten i Madrid med den roligere Stilling som Stiftamtmand over Laaland og Falster, hvorfra han dog efter halvsjette Aars Forløb afskedigedes i Slutningen af 1691, efterat han havde paadraget sig Kon-

¹⁾ Gjõe melder i et udateret Brev til Preben Brahe, der har paa-tegnet det: Rec. den 31 [sic] Nov. 1686, sin Ægteskabsplan i disse Linier: Jeg har ey vilt efterlade at lade Dig vide, at ieg nest Guds Forsiun och Villie har ved Jomfru Anne Brahe ladet tiltale Hr. Knud Tot och Greffinde Skeel for deris eldste Datter Jomfru Jytte Dorethe Tot, hvorpaa de och siunes at vilde resolve til min Fornøyelse; saa tuiffler ieg ingenlunde, hoyærede kiere Svoger, at Du io deri vil tage Behagelighed, efftersom vores indbyrdis Venskab och Svogerskab derved krafttiger bestyrches och vig bliffver i saa Maader iblant oss self och vort eget Folch; beder dog derhuos indstendig kiere Svoger, at dette motte beholdis huos Dig self uden at communicere eller bekiende det for andre, hvem det och vere kand, undtagen dine egne Børen, indtil ieg vorder til Sinds, at det maa vere aabenbare ved Arembonds och Rings Offverlevering o. s. v. Orig. i Karen Brahes Bibl. — Preben Brahe var gift med Marcus Gjøes Søster Susanne.

gens Mishag ved sin noget hensynsløse Optræden i en Sag for Højesteret, i hvilken han siden 1684 var Assessor. Vel var han Gehejmerraad og Skoleherre paa Herlufsholm; men et Embede, der fuldt kunde optage hans Tid og Tanker, savnede han i de godt tre Aar, der hengik, inden han i 1695 efterfulgte Schindel som Overhofmester ved Ridderacademiet i Kjøbenhavn.

Hans fædrene Gods Hvidkilde var i de trange Tider efter Svenskekrigen gledet ud af Gjølslægtens Eje, og Resten af sit Jordegods i Fyen havde han 1680 solgt til sin Broder Mogens¹⁾, saa han blev først ved sit nye Ægteskab atter fyensk Godsejer, idet hans Hustru i Medgift bragte ham en Sjettedel af *Brahesborg* (Gamtofte Sogn, Baag Herred). Sammenhængen hermed var denne. Da Enken efter »den lille Konge i Fyen«, Rigsraaden Hr. *Jørgen Brahe*, den 80aarige, blinde Fru *Anne Gyldenstjerne* — der for sin svage Hukommelse havde lovet sine Børn, at hun ikke vilde underskrive noget hendes Gods angaaende uden begge hendes Sønners Med-Underskrift i Henseende, at hun mod sin Villie kunde gjøre det, som kunde gjøre hende selv Viderværtighed og dem Skade, hvilket hun lod kundgjøre paa Fyenbo Landsting²⁾ — i 1677 havde lukket sine Øjne paa Hvedholm, bleve hendes Arvinger enige om³⁾, at Hvedholm skulde tilfalde hendes Søn *Preben Brahe* i Betragtning af, at det i langsommelig Tid havde været i Brahernes Eje og derfor gjerne skulde blive ved Mandslinien, medens Brahesborg, *Barløsegaard* og *Østerbygaard*, hvortil *Preben Brahe* maatte lægge 100 Td. Hartkorn Bøndergods i mange forskellige fyenske Sogne, gik til Arvingerne efter hendes ældste, kort forud afdøde Søn *Sten Brahe*, der ingen

¹⁾ Fyenbo Landstings Skjøde- og Pantebog VII, 183 f. ²⁾ Skjøde- og Pantebog VII, 3; udateret, læst 17. Maj 1676. ³⁾ Anf. St. VII, 43 f. Contracten mellem Arvingerne dat. Hvedholm 8. Oct. 1677, Orig. i Brahesborg Archiv.

Sønner havde haft, men kun to voxne Døtre. Af disse var den ældste, *Sophie Brahe*, 1671 død i Ægteskab med Gehejmeraad *Knud Thott* til Næs i Skaane og havde efterladt sig tre Døtre: *Jytte Dorothea*, Marcus Gjøes Hustru, *Sophie*, der var ugift, og *Anne Helvig*, som siden ægtede sin Moders Fætter, Etatsraad Jørgen Brahe til Hvedholm. Disse Søstre fik saaledes hver en Sjettedel eller i Fællig Halvdelen af Brahesborg med Jus patronatus til Gamtofte Kirke samt den lille Østerby Hovedgaard¹⁾ i Holevad Sogn, medens Godsets anden Halvdel med Barløse Hovedgaard og Jus patronatus til Barløse Kirke arvedes af Sten Brahes yngre Datter *Anne Brahe*, der Aaret efter kom i Ægteskab med *Holger Rosenkrantz* til Brusgaard og Enggaard (nu Gyldensten). Paa hver Halvdel var noget over 600 Td. Htk. Ogsaa Brahesborgs Bygninger deltes nøje, saa f. Ex. de tre Søstre fik Hovedbygningens øverste Etage og Anne Brahe den nederste²⁾.

Marcus Gjøe, der selv havde nogen Formue og fik mere ved sit andet Ægteskab, benyttede nu sit ufrivillige Otium i Begyndelsen af 1690'erne til at lægge Planer om at blive Eneherr paa Brahesborg, hvor et saa broget Fællesskab nok kunde medføre Vanskeligheder uden Tal, og han gennemførte dem i Løbet af et Par Aar. Han var en Mand, der vidste, hvad han vilde, og forstod at sætte sin Villie igjennem; han var dertil en i økonomiske Sager saare ordentlig Mand og en udmærket Husholder, hvad han viste ved sin fortrinlige Styrelse af Herlufsholm. Denne hans Ordenssands skylde vi en endnu i Brahesborg Archiv opbevaret »Tegnebog«, en i solidt Kalveskind indbunden Foliand, hvori han lod sin Skriver indføre adskillige vigtige Actstykker vedkommende Er-

¹⁾ Denne havde Fru Anne Gyldenstjerne tilmageskiftet sig af Claus Daa; Skjøde 24. Oct. 1674 i Brahesborg Archiv. Den opføres dog siden i Jordebøgerne som Bondegaard. ²⁾ Lodderne paa Skiftet i Brahesborg Archiv.

hvervelsen af Brahesborg foruden meget andet. Paa Titelbladet har han selv skrevet:

I Naffn Gud Faders, Gud Søns och Gud den verdig
hellig Aandß. Amen.

Anno 1693.

Udj denne Tegnebog findes indført alt huad den gode och runde Gud har velsignet mig och min hierte allerkieriste Fru Jytte Dorethe Tot med, samt Effterretning om Indtecht och Vdgiftt i huad som helst Maade, tilstaaende och bortskyldige Gield; Gud lade os niude hans mildrige Forsiun med et fornøyligt Hierte i hans Naade, och at hans Velsignelse maa bliffve offver os och vores Affkom til daglig Brød effter hans barmhiertige Villie; lad din Naade o Gud aldrig vige fra os, men formere den jo mere och mere i oss och offver os til all aandelig och legemlig Velsignelse i din Søn Jesu Christo effter dit Ord: *adspørger fyrst Guds Rige och hans Retferdighed, saa skall alt andet tilfalde Eder.*

Paa en af de første Sider har han opgjort den økonomiske Fordel ved sit Ægteskab saaledes:

Fortegnelse paa alt hvis ieg i een eller anden Maade har emfanget, herrørende af min H. A. K. Fru Jytte Dorethe Tott.

Emfanget imod Foræringer, som ieg gjorde til Grefinden¹⁾ og till min H. A. K. 500 Rixdlr.
Ao. 1687 den 3die Febr., Dagen efter vores Vielse, gaf min Fader Her Knud Tott os for en Brudegave og for Udflye²⁾ 2000 —

¹⁾ Fru Birgitte Skeel, Gehejmraad Knud Thotts 2den Hustru; hun havde forud været gift med Grev Christopher Parsberg og medtog gjerne Grevindetitelen i sit nye Ægteskab. ²⁾ Udfly, Udstyr.

Min Fader lefverede mig for en Bondegaard, som sal. Morfader Steen Brahe skal have givet min H. A. K. till Faddergafve	185 Rixdlr.
Min Fader lefverede mig samme Aar 1687 for een Trediedeel forfalden af Brahesborg Fælletspart fra 1ste Febr. til den 1ste May	66 —
Een Trediedeel Indkomst af den fællitz Part fra Ao. 1687 til Ao. 1688 den 1ste May ..	342 —
Een Trediedel Indkomst af den fællids Part fra Ao. 1688 til 1689 den 1ste May	350 —
Een Trediedel Indkomst af den fællids Part fra Ao. 1689 til 1690 den 1ste May	380 —
Een Trediedeel Indkomst af den fællids Part fra Ao. 1690 til 1691 den 1ste May	405 —
Een Trediedeel Indkomst af den fællids Part fra Ao. 1691 till 1692 den 1ste May	386 —
Een Trediedel Indkomst af den fællids Part fra Ao. 1692 till 1693 den 1ste May	485 —
Een Trediedel Indkomst af den fællids Part fra Ao. 1693 till 1694 den 1ste May	519 — 1 ½

Sit Forsæt at samle Brahesborg indledede Marcus Gjøe med 1692 skriftlig at forespørge Holger Rosenkrantz om, for hvor meget han vilde sælge ham sin Part af Brahesborg tilligemed Barløse Hovedgaard, Jus patronatus til Barløse Kirke, Tiende og Bøndergods. Herpaa modtog han et Enggaard 20. Oct. s. A. dateret Svar saalydende:

Høj- og velbaarne Hr. Gehejmeraad. Hans Excellences angenemme Skrivelse er mig vel indhændiget og takker tjenstligen for den gode Intention, De haver for vores Velfært, idet at Han ved Brahesborgs Kjøb kan contribuere meget dertil, hvilket jeg af yderste Formue vil bekvemme mig til, og som Hs. Excellences Opsat er Kjærne af Godset og foruden det andet ikke af stor Værd, men paa det Hs. Exc. skal se, at det er min største Glæde at

unde Ham det, for hvem jeg bær saa stor Estime som for nogen udi al Verden, dersom det maatte behage Dem at tage det Gods udi Saltofte og den Gaard udi Melby, som ligger i Kjærum Sogn, imellem det Gods, som tages og ret i Døren for Brahesborg, skal det være det yderste, jeg kan lade det for, nemlig udi Hovedgaarderne og Jus patronatus Tønde Hartkorn for 40 Rd., og for denne Taxt kan Hs. Exc. rigeligen have sine Renter deraf. Jeg regner ikke den skjønne Bygning, Herligheder af Huse, som ikke ere anslaget i Hartkorn, hvilket alt sættes udi Deres egen Discretion, hvoraf Hs. Exc. kan se den store Ambition, jeg haver for at unde ham det for nogen anden. Vil saa herom vente Deres Befaling, saa skal jeg næst Guds Hjælp have den Ære at opvarte Dem paa Søndag¹⁾ paa Hvedholm. I det øvrige recommenderes vores ganske Hus udi Deres bestandige Affection og næst vores Respect til Madame lever jeg Hans Excellences pligtskyldigste Tjener

H. Rosenkrantz.

Forhandlingen var kort, skriver Marcus Gjõe, saasom jeg indgik Morbroder Holger Rosenkrantz al hans Begjæring efter forbemeldte hans Brev. Allerede den 25. Oct. underskreve Parterne paa Hvedholm Kjøbecontracten: Marcus Gjõe skulde tiltræde Ejendommene 1. Maj 1693 og for hver Tønde Hartkorn i Hovedgaardene, 70 Td. 5 Sk. 2 Alb., give 40 Rd.; for Bygningen forlangtes Intet; for hver Tønde Hartkorn i Jus patronatus, 25 Td. 6 Sk., 20 Rd. og for Bøndergodset, 229 Td. 6 Sk. 1 Fk. 1 Alb., 35 Rd. pr. Tønde Hartkorn, hvorefter hele Kjøbesummen udgjorde 11,411 Rd. 1 ƒ , der skulde erlægges til Juni Termin 1693 og som ogsaa bleve betalte, for Størstedelen med Obligationer, deriblandt nogle paa ret store Beløb, f. Ex. Christian Banners (2500 Rd.) og Morten Skinkels

¹⁾ Den 23. October.

(2000 Rd.). Den 18. Juni 1693 underskrev Holger Rosenkrantz i Kjøbenhavn Skjødet¹⁾, ved hvis Indførelse i Tegnebogen Gjõe lader tilføje: efterat Morbroder Holger Rosenkrantz havde givet mig Skjøde, forærede jeg til hans Frue, Moster Anne Brahe, tolv Diamant Knappe, enhver Knap med 7 Taffelstene udi, af Værdi ungefær 150 Rd.

Sin Part af Brahesborg forpagtede Gjõe ved Contract af 28. Januar 1693 paa tre Aar til Amtsskriver i Assens og Hindsgavls Amter Christian Nielsen Fogh, der ogsaa havde det øvrige af Gaarden i Forpagtning, for en aarlig Afgift af 550 Rd., at erlægge hvert Aars 11. Juni i gode, gangbare, danske Kroner. For Barløsegaards Vedkommende indtraadte han i den gjældende treaarige Contract med Holger Rosenkrantz's Forpagter Jørgen Jørgensen, der svarede sit Herskab 180 Slettedaler i det første Aar, 10 Sldr. mere i de følgende.

Næste Aar besluttede han med »sin Hjerter allerkjæreste Frues Samtykke« at tilkjøbe sig hendes Søstres Andele i Brahesborg, og da de og deres Værger vare »genegen« til at sælge, kom der hurtigt en Kjøbecontract i Stand, der underskrevs i Kjøbenhavn 10. April 1694; Marcus Gjõe skulde tiltræde Gaard og Gods 1. Maj s. A. og den 11. Juni derefter betale hver af sine Svigerinder 7000 Rd. i danske Kroner, der for største Delen erlagdes i Knud Thotts og Preben Brahes egne Obligationer til Gjõe; 18. Juni 1694 udfærdigedes Skjødet²⁾ i Kjøbenhavn, i hvilken Anledning Gjõe forærede sin gifte Svigerinde et Vandbækken og en Giskande af Sølv til 150 Rdl.; hvad den ugifte hædredes med, har Skrивeren forsømt at indføre i Tegnebogen. Med en vis Stolthed har han derimod umiddelbart efter Skjødet kunnet indføre »Rigtig

¹⁾ Orig. paa Perg. i Brahesborg Archiv. ²⁾ Orig. paa Perg. i Brahesborg Archiv.

Jordebog over hele Brahesborgs Gaard med al dens tiliggende Bøndergods« — det *var* ogsaa et prægtigt Gods, Hovedgaardene Brahesborg og Barløse tilsammen 139 Td. 5 Sk. 2 Alb. Htk., Bøndergodset (hvorunder Østerbygaard) 736 Td. 3 Sk. 1 Fk. $2\frac{5}{6}$ Alb., Gamtofte og Barløse Kirke-tiender 87 Td. 2 Sk., Hospitalsgods 42 Td. 6 Sk. 2 Fk. $\frac{1}{3}$ Alb., i alt omtrent 860 Td. Htk. Af Bøndergodset har omtr. 450 Td. Htk. Vedtegningen »vel ved Magt«, omtr. 130 Td. »nogenledes ved Magt«, Resten, omtr. 150 Td., »af ringe Midler« eller »fattige«.

Selve Brahesborgs imponerende Hovedbygning havde et ganske andet Ydre end nu; opført i Aarene 1638—56 af Jørgen Brahe i Datidens Smag, den sene Renaissance, knejsede den med tre kobbertækkede Taarne, et midt for Bygningen og et ved hver af dens Ender; den hollandske Major de Beveren, der 1659—60 var med Hjelpe-tropperne i Danmark, omtaler det skjønne Hus i den lystige Skovegn¹). Men hundrede Aar efter var Smagen undergaaet en stor Forandring, og Grev Christian Rantzau moderniserede 1756 Gaarden i en Slags italiensk Villa-stil, hvorved den fik sit nuværende Udseende: Taarnene lod han afbryde, i Steden for det midterste opførte han en stor Frontispice og lod hele Bygningen hvidte; dens Indre fik en tilsvarende Omdannelse. Ogsaa Graven mellem Borgegaarden og Ladegaarden lod han fylde²).

Med sin Forpagter af Brahesborgs Halvdel, Amtsskriver Christian Nielsen Fogh, sluttede Gjøre 20. Marts 1695 Contract om Forpagtningen af hele Gaarden paa tre Aar fra 1. Maj s. A. mod en aarlig Afgift af 1200 Rd. Fogh beholdt sin hidtidige Bolig i Gaardens anden Etage, me-

¹) Kongl. Bibl., Ny Kgl. Saml. 4. Nr. 1051 m. ²) »Bidrag til en Topographi over Gamtofte Sogn«, et Blad med sparsomme Optegnelser fra det 18. Aarh., afleveret til Landsarchivet med Gamtofte Sognekalds-archiv.

dens Ejeren forbeholdt sig den nederste og eventuelt et Par Værelser til, naar han paa kort Tid besøgte Brahesborg.

Strax efter sit første Kjøb anvendte Gjøe meget paa Bygningernes Vedligeholdelse; 27 nye Vinduer med Karme kostede 247 Rd., 12 Døre og Karme 36 Rd., Panel i to Stuer 70 Rd. o. s. v., og det følgende Aar ofrede han 12 Rd. paa Reparation af sal. Hr. Jørgen Brahes og Frues Contrafejer, som den Dag idag hænge paa Brahesborg¹⁾.

Fra Tegnebogens Indrettelse 1693 til Udgangen af 1697 har Gjøe ogsaa i den ladet indføre sine aarlige Indtægter; som Exempel anføres her et enkelt Aar, 1695:

	Rd.	⌘	β
Oppebaaren paa resterende Løn efter			.
Assignment dat. 17. Jan.	1000	»	»
Oppebaaren af Brahesborgs Indtægt..	1000	»	»
Nok oppebaaren af Brahesborgs Indtægt	200	»	»
Nok oppebaaren af Brahesborgs Indtægt	1225	»	14 ^{1/2}
Oppebaaret Rente af Kongl. Kasserer			
Hendrich Ochse	180	»	»
Oppebaaren paa min Løn efter Hr. Gehejmeraad Plesses Assignment dat.			
21. Maj 95	1426	4	»
Oppebaaren for 3 af de gamle gule Heste	70	»	»
Oppebaaren efter allernaadigste Reglement for min Løn som Gehejmeraad, beregnet fra 1. Jan. til ult. December 1695; derfra afkortet stemplet Papir og prompt Betaling 1 ^{1/8} pro Cto. 20 Rd. Ved Assignment dat. Rentekammeret den 24. Jan. 1696	1480	»	»

¹⁾ Jørgen Brahes Klædedragt er besat med smaa massive Guldknapper, af hvilke mange endnu gjemmes paa hans gamle Herresæde.

	Rd.	Ɔ	β
Nok oppebaaret for Oberhofmesters Løn fra 1. Maj til ult. December Anno 1695 efter Assignation af Hs. Exc. Hr. Gehejmerraad Pless, dat. Rente- kammeret den 6. Febr. Anno 1696 .	1315	3	5
tilsammen . . .	7897 Rd.	2 Ɔ	3 ¹ / ₂ β
svarende til henimod 60,000 Kr. i vore Penge.			

Hans aarlige Embedsløn var ikke ringe: som Gehejmerraad 1500 Rd. og fra 1. Maj 1695 2000 Rd. som Overhofmester ved det ridderlige Academi, hvormed fulgte Bolig paa Academiet, en ældre enetages Adelsgaard, der laa paa det nuværende Domhus's (gamle Raadhus) Plads. Da han var flyttet herhen, solgte han sin Gaard paa Kjøbmagergade ved Silkegade¹⁾ for 5750 Rd. til Handelsmand Engelbret Westken.

Sammenligner man Indtægt og Udgift for de fem hele Aar (1693—97), hvis Regnskab er indført i Tegnebogen, viser sig hans gode Øconomi ved et Gjennemsnits-Over-skud af 300 Kr. Det har ikke ringe Interesse at se, hvorledes en Mand i Gjões høje Stilling og med hans rigelige Indkomster anvendte disse, og da der næppe ere mange lignende Regnskaber fra hin Tid naaede til vore Dage, skal her gives nogle Prøver paa hans Udgifters Beskaffenhed.

Brahesborg nævnes kun et Par Gange; 1696 er Gaarden anført med 894 Rd., og 1697 er der »anvendt paa Gaard og Kirker og paa andre Maader« 1307 Rd. 3 Ɔ 11 β, altsaa ikke ganske smaa Summer. Saa vidt skjønnest opholdt Gjõe sig kun sjældent paa sin Gaard, og hans Udgiftsside bærer derfor med faa Undtagelser Præget af at være ført i en Stormands Hus i Residentstaden. Til Udstyrelse af sin Bolig paa Academiet ofrede

¹⁾ Kjøbenhavns Diplomatarium III, 720 f.

Gjøe i August 1695 adskilligt: Guldlæder i den daglig Stue 4 Rd. 2 ½ 4 β, grønt Klæde med Lærred og Silke i til hans Kammer ovenpaa 32 Rd., et Stykke Tapet paa 3 Alen til Sengekammeret 5 Rd., 23 Alen Tapetseri i samme Kammer 38 Rd. 1 ½, 45 Stk. Guldlæder 39 Rd. 2 ½ 4 β; for Tapeterne at slage op betaltes 4 Rd. og i Drikkepenge til dennem, som opsloge Tapetseriet, 2 Rd.

Blandt Gjøes personlige Udgifter spille Strømper og Parykker en stor Rolle ved deres forholdsvise Kostbarhed; 1693 betalte han Skup¹⁾ for et Par Strømper 3 Rd., 1694 købte han et Par til 2 Rd., et Par brune til 4 Rd. (altsaa omtr. 30 Kr. for et Par Strømper!) og atter et Par, der sammen med en Hat kostede 7 Rd., 1695 gav han 2 Rd. 2 ½ for et Par og lige saa meget for et Par sorte uldne. To Parykker købte han i Marts 1694 for 24 Rd., i November s. A. gav han 20 Rd. for en, og 1695 er en Paryk opført med 21 Rd. 2 ½; 1696 kostede den det samme med Æsken dertil, og 1697 fik han atter en ny til 20 Rd. Altsaa mindst een om Aaret til omtr. 150 Kr.; i Sandhed en kostbar Hovedprydelse, i det mindste naar den skulde være af Dimensioner som den, hvormed Gjøe har ladet sig afmale paa sine endnu bevarede Portraiter²⁾.

I 1693 betaltes for Underfoder til en rød Kjole 5 Rd., Skrædderen fik 11 Rd., en Kræmmer paa Kjøbmagergade 16 Rd. for 6 Al. Klæde og Possementmageren 18 Rd. for 12 Dousin Silkesløjfer; samme Aar gav Gjøe for et og andet til sin brune Klædning 10 Rd. og for Taft under en Kjole 6 Rd., for Kniplinger og Kammerdug

¹⁾ Kjøbmand, senere Raadmand Christian Schupp. ²⁾ Der haves mindst fire malede Portraiter af Gjøe: paa Hvedholm, paa Jomfruklosteret i Odense, paa Gaunø og paa Herlufsholm; de synes malede samtidigt, eller ogsaa ere de tre Copier. — En »middelmaadig« Paryk til en Underskriver paa Odense Amtstue kostede 1677 8 à 12 Rd. (Brev til Underskriver Jørgen Petersen Ellmoes i Landsarch.).

opføres 8 Rd. og for en hvid Atlaskes Vest ivirket med Guld 12 Rd. o. s. v. To Hatte kostede 1694 5 Rd., 1696 kostede en enkelt 4 Rd. »En Guldsnor om min Hat« betaltes 1694 med 3 Rd. 3 fl . Gjøes Værdighed som Ridder af det hvide Baand var ham ikke helt billig; skjønt han 1693 havde kjøbt for 4 Rd. Ridderbaand, maatte han det følgende Aar anskaffe sig $22\frac{1}{2}$ Al., der kostede 8 Rd., samtidig med at han købte ikke mindre end 4 Ridderstjerner for 10 Rd. 3 fl . Men ikke nok dermed: endnu samme Aar fik han 3 nye Stjerner (5 Rd.) og et halvt Aar senere endnu 2 (3 Rd. 2 fl). Man skulde synes, at 9 Ordensstjerner var det umuligt at anvende; men naar man betænker, at ifølge Ordenens Statuter af 1693 maatte ingen Ordensbroder findes offentlig uden sin Ridderorden, og at Stjernen den Gang var »af Sølv bordyret« og ikke en Metalplade som nu til Dags, bliver det forklarligt, at en højtstaaende Embedsmand maatte lade brodere Ordenstegn paa adskillige Kjoler¹⁾. Endvidere lod Gjøe 1694 gjøre sig en Ridderkjæde af Vægt 30 Lod 1 Ort, Loddet 8 Rd., Arbejdsløn 40 Rd., ialt 280 Rd. 3 fl , og Aaret efter anskaffede han til at figurere med ved Kronprindsens Bryllup i December den i Statutterne reglementerede kostelige Ridderdragt af hvidt Atlask med en Kappe af aurorafarvet Fløjl m. v. Omkostningerne ved dette Costume vare ikke smaa: en »Pouqvæfeder« 58 Rd. 4 fl (formodentlig den reglementerede sorte Castorhat med tre Rader hvide og aurorafarvede Fjer), et Par Knæbaand 2 Rd., et Par perlefarvede Silkestrøm-

¹⁾ Et 80 Aar yngre Exempel viser, hvor vel forsynet med Stjerner en økonomisk og socialt forulykket Ridder kunde være. Paa Auctionen efter Gehejmeraad Caspar Herman Storm, død 1777, solgtes følgende Klædningsstykker, alle med Stjerne paa: en gammel rød Klædes Kjole, en blaatærnet Klædes Kjole, en sort Klædes Kjole, en brun Klædes Kjole, en blaa Frakke og en rød Klædes Pelts med Forværk af Ulveskind. (Skifte i Odense Amts Archiv).

per 6 Rd., en Lidse til Ridderkappen 3 Rd., Edvard Weidemann¹⁾ »for øvrige belagende til min Ridderklædning« 79 Rd., Skrædderen 6 Rd. Samme Aar havde Skomageren for »mine Sko og et Par Støvle« faaet 8 Rd. 3 $\frac{1}{2}$ 8 β , og senere anføres for en Kniplings Cravat og et Par Handstrømper (3: Opslag eller Halvværmer) 35 Rd., der maa have været meget fine efter den uhyre Pris — omtr. 250 Kr. i vore Penge — at dømme.

Til Gjões private Udgifter høre ogsaa hans Tab i Spil, der ikke vare helt ubetydelige; da der aldrig anføres nogen Gevinst, tør man maaske slutte, at han altid har haft Uheld i dette Stykke. September 1693 anføres tabt paa Kort 6 Rd., i December tabt paa Leg 3 Rd. I 1694 udgjør hans Tab henimod halvfjerde hundrede Kroner i Nutids Mønt: Januar tabt paa Leg 5 Rd., Februar 14 Rd. og 11 Rd., September tabt paa Kort 7 Rd., November tabt paa Kort med Madame Brant (Gehejmeraad, Overrentemester Peter Brandts Hustru Abigael Maria von Støcken) 6 Rd., tabt paa Tick Tack (Trictrac, fransk Brætspil med Tærninger) 3 Rd. 2 $\frac{1}{2}$. For 1695 er intet Tab noteret; i Februar 1696 taber han paa Kort 6 Rd. og i Juni anføres: tabt med Fru Margrete Gersdorff (formentlig Enken efter Gregorius Rathlow til Rathlowsdal) paa Leg 7 Rd. Senere forekommer ingen Udgift af denne Art.

En bestandig gjenkommende Post i Udgiftsbogen er »leveret min H. A. K. til Udgift«, »leveret i adskillige Gange til min H. A. K.« el. lign. Man ser heraf, at Gjões Hjerterækkerkjæreste ikke har haft noget fast til Husholdning og Paaklædning, men har maattet bede om Penge — og formodentlig altid faaet — naar hun behøvede dem. I Reglen var det Summer paa 1 à 200 Rd., det drejede sig om, og i Aarets Løb summede de dygtig op, som

¹⁾ Evert Weidemann eller Weinmann, Kjøbmand paa Amagertorv (Kjøbenhavns Diplomatarium III, 676 f.)

man kunde vente sig af en saa højtstaaende Persons Husførelse. I 1693 bliver det ialt 1645 Rd., 1694: 2038 Rd. 3 Ɔ , 1695: 2235 Rd. 3 Ɔ 10 β , 1696. 3154 Rd. 2 Ɔ 4 β , 1697: 3380 Rd., i Gjennemsnit ca. 2075 Rd. eller ca. 15,000 Kr. Heraf betalte Fruen ogsaa Løn til sine utvivlsomt ret talrige Piger, medens Gjøe selv lønnede Lakajer, Kudsk og andre mandlige Betjente, ialt 6, der kostede ca. 200 Rd. aarlig foruden betydelige Udgifter til Liberi, f. Ex. Juni 1693 Snøre til Liberiet 23 Rd., August 40 Dousin Tinknapper 4 Rd., 4 Par Sko 5 Rd. og 2 Kaksaker (Kapper) for 2 Lakajer 7 Rd., 1695 Liberisnore og 18 Duske til Hestene 41 Rd. 4 Ɔ , Kaarder, Hatte og Sko 47 Rd. o. s. v.

Vin synes at være betalt af Husholdningspengene, da der kun to Gange noteres Indkjøb af denne Vare: 1693 betalt Abesteen (d. e. Abbestée, bekjendt Vinhandlernavn, der ogsaa forekommer i Holbergs Comedier) for Vin 19 Rd. og 1695 for et Oxhoved fransk Vin 23 Rd.

Heste optræde kun i Regnskabet for 1695, da der blev anskaffet 6 abildgraa, som med Grimepenge kostede 604 Rd.; Topper til dem betaltes s. A. med 6 Rd. En ny Vogn, for hvilken hver enkelt Haandværkers — Malers, Remsniders, Hjulmands o. s. v. — samt Kræmmerens Regning er anført, kostede i alt 115 Rd. (1693); 1694 fik Maleren for en Carosses Forgyldning og Maling 40 Rd., Messingvaaben paa Hestetøj og Kudskesæde kostede 5 Rd.

Et Par Gange indkjøbes Serpentin-Stentøj, i 1695 for 30 Rd. »Porcelin« og samme Aar atter »Porcelin« og to Borde for et lignende Beløb; 1697 betales i Fru Anne Cathrine Valckendorffs¹⁾ Stervbo for Sølv, Tin, Kobber, Malm samt andet 600 Rd. 2 Ɔ 6 β ; ellers finder man af

¹⁾ Død 1697, gift 1. med Amtmand Joachim Christoffer Bülow og 2. med Capitain, siden Amtmand og Etatsraad Christian Vind (Danm. Adels Aarb. III, 397).

Husgeraad kun anskaffet Sager af ædelt Metal, saaledes 1693 tolv Knivskafter af Sølv samt Kniv, Ske og Gaffel af Guld; 1696 anskaffes en Caffekande paa 131 Lod og en Thepotte paa 118 Lod, begge af Sølv, 1697 to Potage-skeer af samme Metal. Ogsaa adskillige Smykker af Guld og Diamanter lod Gjøe forfærdige; Prisen for alt dette Guld- og Sølvarbejde lader sig ikke bestemme, da han jevnlig selv indkjøbte det ædle Metal — 1696 kostede Guldet 9 Rd. 2 $\frac{1}{2}$ Loddet — og leverede Guldsmedden det til Forarbejdelse. Enkelte Gange anføres Guldsmeddens Navn Ditlev Brasenhauer¹⁾ og dennes »Svoger«. Til sin Datter Charlotte Amalie købte Gjøe, da hun var ni Aar, tvende »Ørgehæng« af en Jøde for 82 Rd.

Det er forbausende, hvor megen Pragt Gjøe og hans Hustru have udfoldet med Hensyn til Smykker og kostbart Husgeraad — Smykker til en samlet Værdi af henimod 40,000 Kr. og Sølvtoj til Værdi af henimod 27,000 Kr., som det ses af de i Tegnebogen indførte tvende Fortegnelser:

Fortegnelse paa voreß Juveler, som resterer
Anno 1693.

Tvende Rosensteene, som min H. A. K. bærer

i hindis Ørne	160 Rixdlr.
	160 Rixdlr.

Een Sløffe af Roßensteene:

Den middelste Steen, 6 $\frac{1}{2}$ grain	180	—
Tvende Padelocker ved Siden, hver 6 gr. ..	200	—
Een Steen i Lengden, gul, 7 $\frac{1}{2}$ gr.	160	—
Een Steen i Lengden, gul, 7 $\frac{1}{2}$ gr.	120	—
Een Steen i Lengden, 4 $\frac{1}{2}$ gr.	50	—
Een Steen i Lengden, 5 $\frac{1}{2}$ gr.	70	—
Een Steen i Lengden, 2 $\frac{1}{2}$ gr.	20	—

¹⁾ Han boede paa Kjøbmagergade og blev sit Lavs Oldermænd.

Een Steen i Lengden, $2\frac{1}{2}$ gr.	20	—
26 Rosensteene, hver $5\frac{1}{2}$ Rixdlr.	143	—
	<hr/>	
	963	Rixdlr.
Een Sløffe med Rosensteene:		
Den middelste Steen, 6 gr.	180	—
Den Steen ved Siden, 5 gr.	70	—
Den Steen ved Siden, $5\frac{1}{2}$ gr.	120	—
Een Steen i Lengden, 8 gr.	170	—
Een Steen i Lengden, $3\frac{1}{2}$ gr.	50	—
Een Steen i Lengden, 3 gr.	25	—
Nok 3 Steene i Lengden, 3, $3\frac{1}{2}$, 2 gr.	58	—
26 Steene, hver $5\frac{1}{2}$ Rixdlr.	143	—
	<hr/>	
	816	Rixdlr.
Een Ring med Roßensteene	250	—
Et Par Øregeheng, Tafflsteene	350	—
Een Ring med Tafflsteene	400	—
Een Naal med Rosensteene	180	—
Et Par Knappe for Hænderne, hver med tvende Rosensteene	150	—
Et Bryststycke af Smaragde, besat med Ro- ßensteene	600	—
Tvende mindre Smycker ¹⁾ af Smaragde, be- sat med Roßensteene	500	—
Et Par Smaragd Øregeheng, besat med Ro- ßensteene	300	—
Et Braslet med Smaragd, Rubiner og Dia- manter	170	—
Een Smaragd Ring, besat med Rosensteene.	70	—
6 Knapper, hver med 7 Taffel tynde Steene, Stycket 12 Rixdlr.	84	—
	<hr/>	
	[Tilsammen 4993	Rdlr.]

¹⁾ Tilføjet i Marginen: Af disse 2de Smycker blev gjort af Diamanterne 2de Spender, en til min Kone, og den anden er i Behold saavel som Smaragderne.

Fortegnelse paa vores forarbejdet Sølf, Loddet beregnet til 3 $\frac{1}{2}$ 4 β , endog Deel deraf som fransk, englsk og hollandsk Sølf er høyre i Verdi og Priis.

	Pund	Lod	Qtin	Rixd.	⌘	β
Et stort Giisbecken veyer ...	8	10	3	144	2	15
Een Giisbkande	3	2	2	53	2	2
Fire Potagefade	28	31	2	502	2	6
Tvende Mazariner ¹⁾ ²⁾						
Tolf Talerkenes	14	7	3	246	5	3
Tvende Soucouper ³⁾	8	16	2	147	3	10
Tvende Kouskene med Deckel	3	16	2	60	5	10
Sex smaa Tummelbægere ...	1	16	2	26	1	10
Een Service med Olie, Edike etc.	7	31	1	138	1	9
Et stor Fyrfad ⁴⁾	3	18	3	63	»	15
Tvende Fyrfade med Bolter .	4	7	1	73	1	9
Tov Fyrfade med Lamper ...	1	24	»	30	2	»
Tvende Spølkedeler	7	27	1	136	»	9
Fire Par høye Liusestager...	10	14	1	181	»	5
Trej Par lave Liusestager ...	2	23	3	47	3	3
Een Liusesax med een Stierne, Een dito med Huus og tov uden Huus, saa og tov Sluckere	2	25	3	48	3	11
Atten Skeer og atten Gaffeler	5	16	»	95	2	»
Een Potage Skee	»	18	1	9	5	5
Sex Saltkar	1	2	2	18	4	2
Een Sølfpote med Log	1	15	3	25	5	3
Et Balbeerbecken med Kande og Sebebuddicke	3	31	2	69	»	6
Trei store Esker	3	29	2	67	5	14

¹⁾ Mazarin eller Mazarine kaldtes i Frankrig de første dybe Tallerkener (fra omtr. 1680), hvoraf man spiste Suppe, der hidtil var bleven anrettet i Skaale. (Havard, Dictionnaire de l'ameublement III, 685).

²⁾ Tilføjet i Marginen: Sold for Penge 861 Rdr. 3 $\frac{1}{2}$ 3 $\frac{1}{2}$ μ . ³⁾ Soucoupe, Præsenter tallerken. ⁴⁾ Tilføjet i Marginen: Blef byttet imod een Sølv-Coffe-Kande, som veyer 131 Lod, gjør Penge 70 Rd. 2 $\frac{1}{2}$ 12 β .

	Pund	Lod	Q _{tin}	Rixd.	⌘	β
Een Skaal med Deckel til Jomfru Lothe ¹⁾	»	30	1 ¹ / ₂	16	2	11
Et Par store Knifskaffe	»	26	3	14	2	15
Et Par Knifskaffe	»	8	»	4	2	»
18 Knifskaffe	3	1	»	54	3	4
Et Skrivertøy	3	14	2	59	5	2
Trende Stycker, een Blek, Sand og en Abelatbyse	1	12	3	24	1	7
Toilette.						
Et Speil belagt med Sølf.						
Tvende Sølfskrine og een Kuffert	7	20	2	132	2	10
Sex Esker	3	1	2	52	4	14
Fire smaa Flasker med Kieder	2	17	3	44	1	11
Een Skaal med Deckel og et Talerken dertill	2	26	»	48	4	8
Et Giisfad og Kande	3	1	»	52	3	4
Tvende Soucouper	3	18	2	62	»	2
Tvende Liusestager	1	19	2	27	5	6
Een Klocke	»	21	»	11	2	4
Een Natpotte	1	17	»	26	3	4
Trende Klædebyrster						
Een Lampe	«	13	»	7	»	4
Tolf smaa Knifskaffe	»	29	3	16	»	11
Een Guldskee, et Guld Knifskafft og Gaffel, vog 14 ¹ / ₂						
Lod à 8 ¹ / ₂ Rixdlr., er.	»	»	»	123	1	8
En Ridder Guldkiede vog 30						
Lod 1 Ort à 8 Rdr.	»	»	»	280	3	»
Tvende Saltkar à 3 ⌘ 4 β Loddet	1	16	»	26	»	»
En Sølf Teepotte à 3 ⌘ 4 β						
Loddet	3	22	»	63	5	8
[Tilsammen 173 Pund 14 Lod 2 ¹ / ₂ Qvt. 3417 Rd. 2 ⌘ 8 β].						

¹⁾ Charlotte Amalie Gjøe, født 1689.

I April 1693 lod Gjõe sin fireaarige Datter Lottes Contrafej male — af hvem, nævnes desværre ikke — for 16 Rd. Foruden denne Datter, Charlotte Amalie, havde Gjõe endnu en Datter, Sophie, hvis Ankomst til Verden har sat sig tydelige Spor i Regnskabet for 1694, hvor det under October noteres: den 29. om Aftenen Klokken fem forløste Gud naadelig min H. A. K. med en Datter, gav til Fostermoderen 20 Rd., gav for Døben til Præst og Degn 5 Rd. 2 ŷ . I November og en Del af December Maaned udbetales Husholdningspengene til den 40aarige Jomfru Anne Brahe (Sødskendebarn til Gjøes Svigermoder), der synes, om ikke til Stadighed, saa dog under kritiske Forhold at have haft Ophold i det gjøeske Hus; halvfjerde Aar senere stod hun ved Gjøes Dødsleje¹). I November faar Moder Lisbeth — utvivlsomt Fostermoderen — en Gave af 20 Rd., og i Aarets Slutning melde sig atter nogle ved Barselfærden foranledigede Udgifter: foræret den Student, som har prædiket for Fruen, imedens hun har været inden Kirke, 6 Rd. 4 ŷ , betalt Apothekeren for alt til 1. Januar 63 Rd.

Lægen nævnes ikke, maaske har han slet ikke været kaldet ved den Lejlighed. Gjõe brugte ellers Dr. med. Philip Hacquart²), der i 1693 fik 30 Rd., 1696 20 Rd. og 1697 10 Rd. — de andre Aar intet. Han tilsaa ogsaa tilligemed Dr. med. Holger Jacobæus Gjõe i hans sidste Sygdom³).

Regningerne fra Apothekeren, Kongens Hof- og Rejseapotheker Joh. Gottfr. Becker, variere aarlig mellem 6 Rd. og det anførte Beløb af 63 Rd. En Gang har Gjõe særskilt betalt for et Plaster til sin Arm 1 Rd. 4 ŷ , som han muligvis har kjøbt af en Charlatan; som en saadan maa vistnok »den italienske Kaardedandser« opfattes, der 1694 fik 6 Rd. for Medicamenter.

¹) Peter Jespersens Ligpræd. ov. Marcus Gjõe S. 169. ²) Ikke Kongens Livchirurg af samme Navn, men hans Søn. ³) Ligpræd. S. 164 f.

Offentlige Forlystelser, som kostede Penge, kjendte man den Gang ikke meget til; halvt offentlige Assembléer for fornemme Folk vare dog just ved 1690 komne paa Moden i Kjøbenhavn, man spillede, spiste og morede sig med hverandre efter Evne¹⁾. Et saadant Selskab er det formodentlig, Gjøe med Frue have deltaget i, naar det i Regnskabet for Februar 1694 hedder: betalt for Assemblée hos Wigant 7 Rd. Wigant er vel Henrik Wigant, en Søn af den store Kjøbmand Gysbert Wigant Michelbecker, der byggede Gaarden paa Hjørnet af Frederiksholms Canal og Ny Vestergade²⁾.

Hvor meget Gjøe har ofret paa de Fattige paa hans store Gods, om han har været en mild Husband, eller om han har været nøjeregnende med sine Bønder, derom vides intet. Regnskabsbogen noterer kun de Gaver, som vedkomme hans kjøbenhavnske Husførelse, og de variere ganske naturligt meget, fra omtr. 30 til 80 Rd. om Aaret, et Aar endog slet intet. En Gang imellem giver han en Fattig eller en »fattig afbrændt Mand« 2 Rd., de Fordrevne af Heidelberg faa 1694 4 Rd. og 1693 en Arm i de Nyboder 6 Rd. Til Børnehuset giver han 1696 30 Rd. og 1698 20 Rd. Betrængte Standsfæller og Paa-rørende faa jevnlig Understøttelse; 1693 forærer han Parsberg (maaske den Capitainlieutenant Frederik Parsberg, der 1694 blev slettet af Etaten; Danm. Adels Aarb. XXIV, 358) 7 Rd. til Rejsepenge og en Urne 20 Rd. til samme Formaal; 1696 faar en Rosenkrantz 4 Rd. til et Par Støvler. I August 1694 noteres »foræret til Jomfru Friis 6 Rd. 4 $\frac{1}{2}$ « og October s. A. »Foræret J. S. F. i hendes Trang« samme Sum; formodentlig er det den samme Person, maaske Jomfru Sophie Ottesdatter Friis (Danm. Adels Aarb. III, 141); 1696 skjænkes »de Friiser

¹⁾ O. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskr. V, 332 f. ²⁾ Biogr. Lex. XI, 313. Giessing, Jubellærere III, 412 Tab. II.

og en Frue i Fyen« 20 Rd. og 1696 »en fattig Frue Rostrup« 13 Rd. 2 Ɔ. En Person, der anføres som F. H. T., faar 1693—94 regelmæssig Understøttelse; i Januar 1693 sender Gjõe ham 10 Rd. i hans Trang, senere »assisteres« han to Gange med 5 Rd., 1694 ligesaa, sidst i November, hvor det hedder »avanceret til F. H. T. den Termin, som falder til førstkommende Jul«. Under disse Bogstaver skjuler sig *Farbroder Holger Thott*, en yngre Halvbroder til Gjøes Svigerfader — i sin Tid en rig Mand, men ved sin Død i November 1695 »i en arm Tilstand« skriver Bircherod¹). Mærkelig nok har han ingen Understøttelse faaet i sit sidste Leveaar. Ganske umuligt er det at gjætte paa, hvem der menes med »en god Ven« og »en vis Person«, som Gjõe kort før sin Død skjænker rundelige Gaver af 20 og 10 Rd.

En egen Art af Gave, som man skulde tro, at en Mand som Gjõe aarlig maatte udrede, forekommer kun 1696: Nytaar til Trompeterne 8 Rd., givet til Livgardens Trompeter 2 Rd. Det var nemlig Skik, at Kongens Trompetere hele Nytaarsdag gik omkring i Gaderne og blæste Nytaar ind, naturligvis for at honoreres for deres Musik.

Sine Præster sendte Gjõe i Regelen hver 4 Rd. til de tre store Højtider; 1693 var det Mag. Michael (o: Mikkel Henriksen Tistorph, Sognepræst ved St. Nicolai Kirke) og Capellanen ved den tyske Kirke; næste Aar var desuden Dr. Peter (o: Peter Jespersen, kongl. Confessionarius) kommen paa Listen, og fra 1695 forsvinder den tyske Capellan. Saavel Peter Jespersen som Mikkel Henriksen besøgte næsten daglig Gjõe paa hans Sotteseng; Mag. Mikkel gav ham Sacramentet og var tilstede, da han drog sit sidste Suk²). Ogsaa Degnen til Slottet fik af og til et Højtidsoffer af 1 Rd. 2 Ɔ.

¹) *Dagbøger ved Molbech* S. 311. ²) Peter Jespersens Ligpræd. S. 166—69.

Sin første Hustru havde Gjõe stedet til Hvile i sin Slægts Gravhvælving i Sorø Klosterkirke. For sig selv og sin anden Hustru valgte han til Hvilested Kirken paa det ham saa kjære Herlufsholm, hvor endnu Qvellinus's af Gjøes Enke bekostede pompeuse Monument med Kingos Vers¹⁾ minder Eftertiden om den af Stiftelsen saa højligent fortjente Skoleherre. Med en for den Tid almindelig Forsynlighed lod han Indrettelsen af dette Gravsted paabegynde flere Aar før sin Død, og Tegnebogen indeholder for Aarene 1693—94 adskillige Udgifter dertil; Marts 1693 »betalt M. Poul Munkgaard (Sognepræst og en Tid Forstander paa Skolen) for udlagte Penge ved min Begravelse paa Herlufsholm 64 Rd.«, Klejnsmeden fik s. A. 62 Rd., deraf 10 Rd. for det foregaaende Aar; 1694 fik han 16 Rd., Fliser til Gravstedet kostede 27 Rd. og i August hedder det »betalt Bildhuggeren hans Rest« 4 Rd., hvorved maa forstaas Betaling for mindre Arbejder, ikke det egentlige Gravmæle. I samme Maaned noteres »Fortæret paa Rejsen til Herlufsholm 8 Rd.«, hvilket lader formode, at Arbejdet nu har været saa vidt fremmet, at Gjõe har gjort en Rejse for at tage dets Resultat i Øjesyn. I de følgende Aar ses der Intet at være udgivet til Gravstedet; først i April 1698, samme Maaned som han døde, lader Gjõe indføre i sit Regnskab »For min Begravelse paa Herlufsholm at lade male 25 Rd.«

Hvor meget Qvellinus har faaet for sit store Arbejde, kunde være interessant at vide; en betydelig Sum har det været, eftersom Gjøes Enke oplyser, at Begravelse og Epitaphium i alt har kostet 8000 Rd. eller ca. 60,000 Kr. i vore Penge. Sammenligner man denne Sum med Vurderingssummen for hans Meubler, Bøger, Sengklæder og Husgeraad, i alt 4000 Rd., og for Brahesborgs Byg-

¹⁾ Hofman, Danske Adelsmænd I, 154 ff.

ninger, der ansattes til 1000 Rd.¹⁾, kan man ikke andet end beundre den Slægtsfølelse, der tilskyndede til Anvendelsen af saa meget paa et saa uproductivt Formaal. Det var ikke alene Gjõe selv som sidste Mand af Stammen, men hele hans berømmelige Æt, der rejstes et Æreminde²⁾).

Foruden ham selv hvile i Gravhvelvingen hans tvende Døtre af sidste Ægteskab: Charlotte Amalie (død 1724), først gift med Oberst Manderup Due (død 1710), der ogsaa jordfæstedes her, senere gift med Grev Christian Rantzau, og Sophie Gjõe, hvis Fødsel ovfr. er omtalt; i Gravskriften over hende³⁾ siges, at denne den højsalige Hr. Marcus Gjøes og Fru Jytte Dorothea Thotts livsalige Datter ved sin Død var 5 Aar og 4 Maaneder gammel; hun er altsaa død omtr. ved Februar 1700⁴⁾. —

¹⁾ Registrering i Gjøes Bo, Brahesborg Archiv. ²⁾ Indskriften paa Skjoldet, der nedlagdes paa Marcus Gjøes Kiste, siger, at han var den sidste af den Stamme paa *suer siden* 3: paa Sværdsiden. Læsningen *huer siden* (i Dr. F. Becketts Skrift om Herlufsholm Kirke S. 47) er ucorrect, og disse Ord kunne derfor ikke antyde noget Skaansk hos Indskriftens Forf. ³⁾ Mscr. i Kar. Brahes Bibl. ⁴⁾ Herlufsholm Kirkebog oplyser Intet derom. If. Stamt. i Danm. Adels Aarb. XIII har Gjõe i sit andet Ægteskab haft endnu en Datter Sophie, f. 1688, d. 1693 og begravet i Sorø Kirke. Da han imidlertid allerede sidstnævnte Aar var i Gang med at indrette sit Gravsted i Herlufsholms Kirke, skulde man tro, at han vilde nedsætte sit Barns Lig der, hvor han selv ønskede at hvile; men hverken i Herlufsholms eller Sorø Kirke findes denne Sophie Gjøes Ligkiste. I Peter Jespersens Ligprædiken, der først er trykt 1704 (Bornemanns Approbatio er dateret 8. Kal. May 1704), siges S. 153, at Gjøes andet Ægteskab velsignedes med *tvende* Døtre, Charlotte Amalie og Sophie, som Gud i hendes Alders bedste Flor og Fejr har bortkaldet, hendes af Sorrig fast allerede forkomne Moder til ny Bekymring. Ligtalens Forfatter, der nøje kjendte det Gjøeske Hus, vilde næppe have ladet en ældre Sophie Gjõe unævnt, selv om hun kun var 4—5 Aar ved sin Død, naar han omtaler den yngre, der ikke blev meget ældre. Heller ikke de ved Gjøes Jordefærd af Universitetet og Ridderacademiet udstedte latinske Programmer omtale mer end to Døtre. Jeg tror derfor, at man kan lade den første Sophie udgaa af Stamtavlen, saa meget mere som

En af de Evner hos Gjõe, som hans Samtidige beundrede, var hans Veltalenhed — *vere Cicero Danicus*; den for sine literaire Interesser, men ellers ikke for sine Dyders Skyld bekjendte Rector Mogens Wingaard, der synes at have været Client af Gjõe eller Familien Brahe, siger i et i Lapidarstil over ham forfattet Mindeskrift¹⁾, at han »lagde sig efter saa zirlig en Veltalenhed, at han paa Latin, Tydsk, Italiensk, Fransk, Engelsk, Hollandsk og adskillige andre Sproge kunde tale saa færdig og expedit om alt vigtigt, der kunde forefalde, at enhver med største Forundring maatte høre ham«. Det kan heller ikke nægtes, at hans vidtløftige Sørgetale over Ungdomsvennen Niels Juel hører til de bedre Prøver paa hin Tidsalders Talekunst. Christelig Alvor, mandig Kraft og dyb Fædrelandskærlighed lyse ud af dens velformede Sætninger; at han ogsaa fører et stærkt royalistisk Sprog, er hvad man kunde vente af en Mand, der i sine unge Aar havde været Kammerherre hos Dronning Sophie Amalie, selv om han hørte til den gamle, mistænkelige Adel.

Grundig undervist fra Barn af havde Gjõe ogsaa lært og øvet sig i at gjøre Vers paa flere Sprog; bekjendt er den smukke, versificerede Gravskrift, han satte over sin første Hustru²⁾; hans egenhændige Opskrift hertil ligger i Karen Brahes Bibliothek, medens ellers de mange Vers m. v., han skal have efterladt sig, synes tabte. I Literaturen vil man dog hist og her kunne finde Prøver paa hans Rimerier, der i Regelen ikke hæve sig over Mængden. Kun i Sørgedigtet over den i Venedig ved en tidlig Død (12. Aug. 1660) bortkaldte haabefulde Jørgen Rosen-

Udgiftssiden for 1693 i Gjøes Regnskabsbog ingen Poster udviser for Omkostninger ved Ligfærd. ¹⁾ Mscr. i Kar. Brahes Bibl. Forfatteren skriver sig M. W., hvortil Karen Brahe har føjet: Monß Wien Gaaer. ²⁾ Hofman, Danske Adelsmænd, I, 153. Løffler, Gravmonumenterne i Sorø Kirke S. 49 f.

krantz Pallesen (Mikkel Henriksens Ligpræd. 1663) finder han for sin Fædrelandskjærlighed og Frygt for Danmarks Fremtid, rystet som han var af de sidste Aars Begivenheder, et virkelig kjønt og kraftigt Udtryk i disse Stropher:

O Danmark, vaag dog op, Du drømmer eller sover,
 Se op, Du est i Nød, Du tabes slet derover.
 Hvad Hunger ej tog bort, hvad Pesten blive lod,
 For Fjendens haarde Haand til Bytte aaben stod.
 Kan Du ej find¹⁾, o Land, de smertefulde Plager?
 Er da din Hud saa tyk, at Dig slet intet nager?
 O hvad est Du skamfert! forhugget er din Krop,
 I Søvne Synden Dig har vugget, staa dog op,
 Af Svaghed raser Du, o Gud, bevis din Naade,
 Forraadte ere vi ellers og dybt i Vaade.
 De gamle rykkes hen, hvis vise Tyk' og Raad
 I Fredens Tid holdt Skik, i Krig ej frygte bad.²⁾

¹⁾ Finde i Betydningen føle, mærke. ²⁾ Foruden dette Digt har jeg paatruffen følgende fra hans Haand: et fransk i Hans Clausen Rosings Ligprædiken 1657 over den knap tyveaarige Jomfru Elisabeth Thott, der døde 21. Oct. 1656 paa Turebygaard hos sin Faster Fru Birgitte Thott, sal. Otto Gjoes; korte latinske og danske Vers i Laurits Jacobsens Ligprædiken 1661 over Jørgen Brahe, der døde 11. Febr. s. A. paa Hvedholm; dansk Vers i Henrik Gerners Ligprædiken 1697 over Gjoes Ven, den som Forfatter af »Grevens og Friherrens Comedie« bekendte Stiftamtmand, Etatsraad Mogens Skeel, død 1694, kun 44 Aar gammel; under hans Portrait desuden et latinsk Vers (aftrykt i Strunk, Saml til Catalog ov. Portraiter S. 590). Endelig har han ledsaget Mikkel Henriksens Ligprædiken 1680 over den tapre Generallieutenant Niels Rosenkrantz med et langt latinsk Æreminde i Lapidarstil.

TO ODENSISKE MONUMENTER.

Til det i Aaret 1910 indrettede nye historiske Museum og Folkemuseum i Ejler Rønnovs Gaard paa Odense Nørregade henflyttedes fra Fyens Stiftsmuseum adskillige Stene, dels Ornamentstykker og Tavler med Inscriptioner eller billedlige Fremstillinger fra nedbrudte Bygninger, dels Gravstene eller Rester af saadanne. Som Museumsbestyrelsens historiske Medlem¹⁾ tilkom det mig at tyde disse Monumenter, af hvilke to især vakte min Interesse, da deres Oprindelse hidtil ikke havde været oplyst. Resultatet af mine Undersøgelser angaaende disse forelægges her, idet jeg benytter den Lejlighed, som herved frembyder sig, til Skildring af nogle ejendommelige Optrin og Episoder fra det gamle Odense i Træk af den i Byen dominerende Mule-Slægts Historie²⁾.

Da Rasmus Nyerup i August 1805 paa sin antiqva-

¹⁾ Senere har Odense velvise Byraad, i hvis uheldige Haand Udnævnelsen af Bestyrelsen for Fyens Stiftsmuseum og Samlingerne i Ejler Rønnovs Gaard og H. C. Andersens Hus mirabile dictu ligger, foretrukket Uvidenheden for Sagkundskaben — *quod exemplo fit, id etiam jure fieri putatur* hedder det jo — og udstødt mig af bemeldte Bestyrelse. ²⁾ Mange Bidrag til denne ere gjennem Traditionen opbevarede af Landsdommer Jacob Bircherod (død 1737) i hans haandskrevne Familiehistorie paa Kgl. Bibliothek, Kalls Saml. Fol. Nr. 130, der her hyppigt er benyttet. Præsten Anders Samsings i Personahist. Tidsskr. 5. R. VI aftrykte Muleske Genealogi er i det væsentlige et Uddrag af dette Haandskrift.

riske Fodrejse i Fyen naaede Odense, var han ved Meddelelse fra »den for vore Oldsager som for vor Historie i Almindelighed saa nidkjære Landsdommer Baden« iforvejen underrettet om, at den ved sin Ælde, ved sine Monumenter og ved sin navnkundige Altertavle saa ærværdige Graabrødre Kirke var viet til Undergang. »Det gik mig nær, — fortsætter han — jeg vilde dog sige den det sidste bedrøvelige Farvel. Da jeg kom derhen, var man i Færd med at opbrække Kirkegulvet og omstyrte Gravmælerne, saa der saa ud som i Jerusalems Forstyrning.« Nyerup optegner da Indskrifterne paa nogle af de Gravmæler og Ligstene, som han antager Efterverdenen nødigst vil se sig skilt ved, idet han for øvrigt udtaler Haabet om, at den »virksomme« Biskop Peder Hansen nok ser dem reddede fra Undergang¹). Det er nu bekjendt nok, at Biskoppens Virksomhed snarere gik i den modsatte Retning, og som en Himlens Straf for den rationalistisk-vandalske Voldshandling mod den gamle Kirke og dens Monumenter tænkte Almuen sig senere ham og Stiftamtmanden efter deres Død som hvileløse Spøgelse ved Nattetid vandre om i Kirkens Ruiner.

Blandt de Ligstene, der »ikke burde bruges til at brolægge Odense-Gader med«, nævner Nyerup en med denne Indskrift:

Under thene Sten
 hviler sine Ben
 en Mand af Dyder og Tru
 Som nu med Ro
 hos Gud monne bo
 oc i hans Rige vere.

Søfren Let saa var hans Navn. — — Som døde d. 19 Sept. 1579, oc hans Hustru Enger Unckersdatter som døde d. 13 Junii Anno 1592.

¹) Hist.-stat. Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge i ældre og nyere Tider IV, S. XLI—L.

I Jens Bircherods Monumenta et Inscriptiones Othinienses 1679 (Mscr. Ny Kgl. Saml. 4to Nr. 739) er Indskriften gjengivet ordret som hos Nyerup; Bogstaveringen er dog ikke ganske den samme, men da Ingen af dem har lagt Vægt paa Nøjagtighed i den Henseende, er der ikke Grund til af Bircherods Læsning at anføre andet end de af Nyerup efter »hans Navn« udeladte Ord: och var af Gvd henkallit y Christi Trv och nade til Gafn hafver han sig Gvd befalet.

Foran Fyens Stiftsmuseum har i mange Aar staaet opstillet et stærkt slidt Brudstykke af en Gravsten af graa, svensk eller gullandsk Kalksten (1 Al. 7 T. højt, 1 Al. 4 T. bredt), nu hensat paa Gaardspladsen i Ejler Rønnovs Gaard. Hvorfra Stenen er kommen, vides nu ikke; den kunde nok se ud til at have været anvendt til Brolægning eller som Trappesten. Som hosstaaende Afbildning viser, er det Stenens nederste Stykke, der er bevaret, med Stumper af Indskriftens sidste Linier og Rester af et Bomærke. Tydeligt kan kun læses sex Bogstaver, utydeligt et enkelt (R). Jeg tænker mig da Linierne udfyldte, de bortslidte Bogstaver anbragte i [] og læser derefter:

[TRV E]NG[E]R VN
 [CKERSDATE]R
 [SOM DØ]D[E D 13]
 [IVNII A° 1592]

Er denne Conjectur rigtig, have vi her Ligstenen over Søren Let og hans Hustru, og at den ikke er for dristig, beviser Bomærket, hvoraf desværre kun den øverste Halvdel er conserveret. Sammenligner man nemlig dette Mærke med det, som Søren Let førte i sit Segl (se Afbildn.), vil deres Identitet findes at være øjensynlig¹⁾.

¹⁾ Seglet findes næppe paa noget af Embedsmænd eller Magistrater afleveret Brev; men mellem de fra Rønninge Søgaard modtagne Archi-

Om Søren Let siger Bircherod i ovenanførte Haandskrift, at han var en Broder til Digteren Erasmus Lætus (Rasmus Glad), idet han henviser til *Læti Rerum Danicarum libri vndecim* (1574), hvor han omtaler sine Brødre, som alle havde været militaire¹). Samme Bemærkning gjør Landsdommer Jacob Bircherod i sin Familiehistorie, og den gjentages af Nyerup, der tilføjer: »imidlertid ser man, at han er straadød i Odense, og saa brav en Officiers Minde bør ikke forgaa«. Fra Bircherod er Historien om »Severinus Lætus, Officier i Odense« gaaet over i J. B. Metzlers Afhandling (Personalhist. Tidsskr. 6. R. II) om Winsløwernes Slægtshistorie. Sandheden er dog den, at Odense-Borgeren Søren Let og Erasmus Lætus's Broder Severinus Lætus eller paa godt Dansk Søren Glad ere to forskjellige Personer.

Om den førstnævnte vides lidet mere, end hvad Ligstenen fortæller eller rettere fortalte, og det lidet er ikke synderlig fordelagtigt, thi det drejede sig om en Kvinde, han havde staaet i Forhold til og affundet sig med ved at love hende 40 Mark og 12 Alen Engelsk (Klæde), eller ialt 50 Mark, for hvilket Beløb Borgmestrene Hans Friis og Oluf Hansen havde sagt god; 1548 lode de ham stævne, da han kun havde betalt de 10 Mark²). Søren Glad havde Intet med Odense at gjøre; efter en Del Aar at have været i Kongens Tjeneste som Enspænder og efter Broderens Vidnesbyrd deltaget i Syvaarskrigen blev han 1574 ansat som Skovrider for Ringvalier forefandtes tre paa Odense Byting 1576 udstedte Breve, alle medbeseglede af Søffrenn Let, Borger i Odense. Efter det bedste af disse Segl er Tegningen gjort. ¹) Det hedder her (S. 304) om Søren:

— — — Severinum ingentia rerum

Sæpe pericla premunt, dum bello militat, et se
Hostibus objecit, primosque irrupit in ense.

²) Odense Bytings Vidisse 8. Dec. 1550.

stedklosters m. fl. Skove og forlenet med Valsøgaard, hvor han døde 1584 eller 1585. Og at denne Skovrider Søren Glad netop er Digterens Broder, fremgaar til ydermere Sikkerhed af, at Digteren selv fortæller, at han 1577 paa Vejen til Sorø besøgte sin Broder paa Valsø¹⁾.

Rigtig er derimod Bircherods Angivelse af, at den 1622 som Borgmester i Odense afdøde Jacob Let var en Søn af Søren Let; thi i en for Byens Raadstueret 11. Febr. 1622 paadømt Retssag²⁾ optræder Borgmesteren som den ene Part paa Grund af nogle af hans Fader Søren Let 1566—67 udgivne Haandskrifter. De brugte ogsaa samme Bomærke, saaledes som det ses af Jacob Lets foran gjengivne Segl paa et af Borgmestre og Raad i Odense 25. Jan. 1619 udstedt Brev³⁾.

Søren Lets Hustru Inger Unkersdatter hørte til en anset Patricierslægt i Odense, formodentlig Datter af Hans Unkersen, der forekommer som Borgmester 1553—65, og Hustru Karen, der 1582 nævnes som Enke. En Gravsten over Hans Unkersen laa ifølge Bircherod i Graabrødre Kirke, Dødsaret var ikke udfyldt. Er denne Antagelse om hendes Herkomst rigtig, var hun Søster til den berømte Guldsmed Diderik Fyrings eller Fuirens Hustru Margrete Unkersdatter⁴⁾ og maaske til Alke Un-

¹⁾ Grundtvig, Medd. fra Rentekammerarch. 1873—76 S. 177. Kanc. Brevb. 1566, 1571, 1574, 1585. Grandjean, Kgl. danske Forstembedsmænd før 1660 i Tidsskr. f. Skovvæsen XXIII, Række B. Rørdam, Kbhvns. Universitets Hist. II, 481 f. Sammes Histor. Kildeskr. II, 635.

²⁾ Raadstuedombog 1602—32 S. 275 ff. ³⁾ St. Knuds Kirkes Archiv. — Jac. Let forekommer som Raadmand 1598—99; i en Indskrift i Graabrødre Kirke 1601 anførtes han som Raadmand og Kirkeværge; 1609 var han Borgmester. En Sølvkande, der har tilhørt ham, fandtes 1880 i en Gaardmands Have i Mesinge (Mumme, St. Knuds Kirke S. 325. Bircherods Monum. Othiniens. Secher, Kongens Rettertings Domme 1605—14 S. 254. Olrik, Drikkehorn og Sølvtoj S. 135 f. Om hans Efterslægt se Personalh. Tidsskr. 6. R. II.). ⁴⁾ Margrete Unkersdatter er ved en Fejlslæsnig af et vanskeligt Haandskrift i Kirkehist. Saml.

kersdatter (død 1587) gift med Raadmand Erik Jensen (død 1560), der ogsaa laa begravede i Graabrødre Kirke. Borgmester Hans Unkersen kan have været Søn af Jep Unkersen, der var Borgmester i 1530'erne og maa have været en anset Mand, eftersom Dronning Christine, til hvem han solgte Klæde og Salt, 1510 stod Fadder til et af hans Børn¹⁾.

Medens der af den Letske Gravsten kun er bevaret det nederste Stykke, er det modsatte Tilfældet med den anden Sten, her skal omtales, idet næsten hele den nederste Halvdel mangler. Den siges at være kommen fra Henriettelyst paa Odense Nørrebro, er 1 Al. 20 T. høj, 2 Al. 10 T. bred og af lignende Materiale som Lets. Som det vil ses af Afbildningen, præsenterer den øverste Halvdel af en Mands- og en Kvindeskikkelse under to paa Consoler hvilende halvrunde Buer og derover fire Vaaben, af hvilke Størstedelen af det sidste er afslaaet; i Hjørnerne to Evangelistmærker (St. Matthæus og St. Johannes). Ved Hjælp af de tre tydelige Vaaben — Mule, Bang og Kotte — finder man, at Stenen har været hugget til at dække Støvet af en stor Odense-Borger og Adelsmand Hans Mule og hans Hustru Mette Kotte; at den aldrig har opfyldt sin Bestemmelse, skal senere vises. Heldigvis er denne smukke Sten, medens den endnu var uskadt, bleven aftegnet baade af Jens Birche-

3. R. I, 747 bleven til Margarita Veckeri filia, hvorfor hun ogsaa i Dansk biogr. Lex. V, 487 optræder under Navnet Margrete Veckersdatter, et Tilfælde, der minder om den pudsige Tryk- eller Skrivefejl, hvorved Nicolaus Gwndersson i Ingemanns Valdemar Sejr er bleven til Niels Gvadersøn (se Steenstrup i Hist. Tidsskr. 6. R. I, 791). ¹⁾ Om disse Personer se Ældste Danske Archivregistr. V, 1. Halvbind. Kanc. Brevb. 1568, 1582, 1590. Frederik I.s Danske Registr. 1523 og 1532. Engels- toft, Odense S. 169, 238, 542. Kolderup-Rosenvinge, Gl. Danske Domme II—III. Danske Mag. 3. R. V, 55; 4. R. IV, 378; 5. R. VI, 5. Will. Christensen, Dronn. Christines Hofholdningsregnsk. S. 276, 360, 365. Thiset og Wittrup, Nyt Dansk Adelslex. S. 137 (Jordbjerg-Slægten).

rod og den ligeledes i Odense fødte Historiker Christian Brandt, hvorved det 4de Vaabens Udseende og Ordlyden af Inscriptionen paa Stenens Fod er bleven reddet; i øvrigt ere Tegningerne meget maadelige og saa løst skizzerede, at de ikke egne sig til Reproduction¹⁾. Efter Brandts Læsning, der vistnok er nøjagtigere end Bircherods, stod der under Figurernes Fødder disse Linier:

HER LIGGER BEGRAFVEN ERLIG OC WELBYRDIG
 MAND HANS MVLE TIL NISLØFGAARD SOM DØDE
 ANNO DEN MED SIN KIERE
 HØSTRV ERLIG OC WELBYRDIG METTE KOTTE
 SOM DØDE ANNO DEN HVIS
 SIELE GVD HAFVER
 SALIGE ERE DE DØDE SOM DØ HEN I HERREN

I Hjørnerne Evangelisterne St. Marcus' og St. Lucas' Mærker. Stenens Højde angiver Brandt til over 13 Kvarter.

Hans Mule var en Søn af Borgmester i Odense Mikkel Mule (død 1537), der nedstammede fra den 1444 adlede Borgmester Hans Mule, og Anne Bang (død 1569); hans Hustru, Mette Kotte, der ogsaa hørte til en adlet Borgerslægt, var Datter af Raadmand Marcus Kotte og, ifølge Landsdommer Bircherods Familieoptegnelser, Maren Friis, hvis ellers ubekjendte Vaaben — i Skjoldet en tre-bladet Plante, paa Hjelmen to Vesselhorn — kunde minde noget om det i det gamle Adelslexicon under Friis Nr. 13 anførte; men Hjelmtegnene ere rigtignok ganske forskellige²⁾.

Med en ikke usædvanlig Forsynlighed lod Hans Mule udhugge den Ligsten, hvis Rester nu ere det eneste

¹⁾ De findes i Ny Kgl. Saml. 4to Nr. 739 og 8vo. Nr. 185 samt i G. L. Badens Saml. til Odenses Hist. i Landsarchivet. ²⁾ Efter Hamsforts i Rørdams Monumenta 2. R. II, 528 meddelte, vistnok upaalidelige Optegnelser var Mette Kotte Datter af Laurits K. og Karen Larsdatter fra Kjerteminde.

synlige Minde om ham, og anbringe i sin Sognekirke, Vor Frue Kirkes Chor. Men den kom aldrig til at blive noget Monument paa hans Grav; thi da han senere flyttede hen i St. Knuds Sogn -- hvor, vides ikke -- tog han mærkeligt nok ikke Stenen med sig, men han eller hans Efterleverske lod hugge en ny og kostbar Gravsten til deres Hvilested i St. Knuds Kirke »uden Chorsdøren« fortæller Bircherod, der tilføjer, at den er saa dyb, »at Folk ofte har fyldt den med Sand for at kunne des bedre gaa derover, og samme Sten er saa stor og lagt paa Kunst paa trende Mure, at den aldrig kan tages af; men til Graven er en anden Gang; og disse tvende Stene over de samme Folk vil muligt i Tiden gjøre Confusion«. Det er der imidlertid ingen Fare for, eftersom den ene Sten kun som en Torso er naaet til vore Dage og den anden, paa hvilken Ægteparrets Figurer vare udhugne, han i Harnisk og med Stormhue, og som tillige dækkede over tre af deres Børn, trods sin Størrelse og Pragt er fuldstændig forsvunden, formodentlig ødelagt eller solgt sammen med mange andre gode gamle Mindesmærker ved Kirkens Restaurering i 1750'erne. Af dens Indskrift, der efter Bircherods Monumenta er trykt hos Mumme, St. Knuds Kirke S. 322 f., ses, at Hans Mule døde 25. Sept. 1602, og Mette Kotte 20. Marts 1613.

Naar Hans Mule i historiske Skrifter altid omtales som Borgmester i Odense, er det en Misforstaaelse, der kun grunder sig paa, at Tyge Brahes Datter Magdalene har stilet et Brev fra Benatki i Bøhmen 1599 til »Ærlig velbyrdig Fru Mette Kotte, Hans Mulis, Borgemester i Othense«, en Fejltagelse, som er let forklarlig fra den i Udlandet levende Jomfrus Side¹⁾. Han har aldrig været Borgmester og kaldes det ikke hverken paa Gravstenen eller noget Sted i de bevarede Actstykker. Efter hvad

¹⁾ Danske Mag. II, 360.

der siden skal fortælles, vil man kunne sige sig selv, at Ingen vilde sætte en Mand med hans Naturel ind i Magistraten. Han levede som Handelsmand og Borger, ejede i alt Fald i sine yngre Aar selv Skibe¹⁾ og blev, maaske mest ved sin omfattende Øxenhandel, en af Odense rigeste Mænd; utvivlsomt af Hensyn til denne Handel med Staldøxne erhvervede han 1571 Forleningsbrev paa Sanderumgaard, hvor han drev sit Kvæg paa Græs²⁾, og fik 1581 Kongens Skjøde paa en jordegen Bondegaard i Nislev By, Otterup Sogn, nu en af Fyens mest indbringende Herregaarde Nislevgaard, og 1584 paa en lignende Gaard i Hjørsløv i samme Sogn³⁾.

Paa sine gamle Dage, da han saa godt som ingen borgerlig Handel brugte, men desuagtet besværedes med borgerlig og Bys Tynge ligesom de, der brugte den største Handel i Byen, blev han i Betragtning af sin Alder og Skrøbelighed fritagen for saadan Tynge med Ret til frit at drage ud af Byen og bo i Rolighed paa sin Gaard i Nislev og der nyde de samme Privilegier som Andre af Adelen⁴⁾. Dette var i 1591; men om han i større Udstrækning har nydt sin landlige Ro, er tvivlsomt; i et Tingsvidne af Odense Byting 16. Juni 1600 angaaende et Forlig, han sluttede med en Mand i Lumby, mod hvem han for en Fordring havde begyndt Søgmaal saavel til Bytinget som til Landstinget, omtales han som »ærlig og velbyrdig Hans Mule *her ibidem*«, hvoraf tør slutes, at han havde sit Domicil i Byen. I den halve Snes Aar, han levede efter at have erhvervet det ovennævnte kongelige Fribrev, hører man imidlertid ikke meget til ham, ikke heller til nye Conflictter med Lovene som dem, der kjendetegne hans Færd i Manddoms

¹⁾ Kanc. Brevb. 1556—60 S. 155. ²⁾ Kanc. Brevb. 1571—75 S. 96, 134. ³⁾ Kronens Skøder I, 243, 285. Kanc. Brevb. 1580—83 S. 101.
⁴⁾ Kanc. Brevb. 1588—92 S. 520.

Aarene; dels kan dette skyldes Tilfældigheder, dels kan Alder og Svaghed omsider have mildnet det barske Sindelag hos denne Mand, der i sin Person forenede sin Slægts uelskværdige Egenskaber, der gjorde Mulerne saa ilde lidte: myndige og haarde, det var den almindelige Dom om dem, og vilde man tale om et ret vanskeligt Medlem af Slægten, hed det: Mule, Mule ind til Benene. Og aldrig var der saa egensindige Folk til som de Muler og de Mogensønner (c: Rosenvinger). Da de tilmed vare haandfaste Folk, ja mange af dem bekjendte for deres extraordinaire Styrke, er det ikke saa underligt, at man var lidt angst for at faa noget Udestaaende med dem, og en af dem, man havde mest Grund til at vige til Siden for, var Hans Mule, hvis voldsomme Charakter gav sig Udslag saavel i Drab og Overfald paa Medborgere som i grove Injurier mod Øvrighed.

Det var den 5. Maj 1561, at han, som det hedder, kom for Skade at ihjelslaa en Borger ved Navn Mogens Hansen, og da han desaarsag forfulgtes ved Bytinget, skjønt hans Forfædre havde faaet Adelsfrihed, lagde Kongen, der gjentagne Gange havde holdt sin Haand over ham, sig paa Anmodning af hans Slægt og Venner imellem og befalede Sagen henvist til Konge og Rigsraad; men forinden stillede Hans Mule den Dræbtes Slægt og Venner tilfreds og Bøden for Manddrab eftergav Kongen ham. Imidlertid klager Enken snart efter over, at »der sker hende et Hovmod efter det andet over den Skade, hun fanget haver« og at Hans Mule alligevel ikke, som han havde berettet, havde stillet hende og hendes Børn tilfreds; der maatte da en skarp kongelig Befaling til for at faa ham til at opfylde sit Løfte med Trudsel om, at Sagen ellers vilde blive forfulgt ved Retten¹⁾.

¹⁾ Kanc. Brevb. 1561—65 S. 38, 46, 58. Vedel Simonsen, Odense III, 169. Mumme, St. Knuds Kirke S. 327.

Nogle Aar efter havde hans løse Haand atter nær bragt ham i en slem Fortræd, idet han »uden al redelig Aarsag« i sit eget Hus og uden Andres Overværelse overfaldt og med en Daggert saarede en af Kongens Hofsinder, Ejler Bryske til Dallund, en vel forsøgt Krigsmand, der selv var en haard Hals; Bryskerne vare lige saa lidt som Mulerne ansete for elskværdige, ja den gamle Kantsler Niels Kaas sagde om dem: semper in Dania fuerunt Bryskii et pauci et mali¹⁾. Og efter et troværdigt Vidnesbyrd, nemlig af Ejlers egen Datter Fru Lisbeth Bryske, havde han ogsaa et Drab paa sin Samvittighed, som han havde maattet bøde for med en meget stor Sum Penge²⁾. Den overfaldne klagede naturligvis til Kongen, der befalede Lensmanden paa Odensegaard strax at lade Hans Mule gribe og under sikker Bevogtning sende til Kjøbenhavns Slot (8. Juni 1569). Men Voldsmanden var i Tide rømt af Landet, da han ikke kunde opnaa Forlig af Ejler; atter lægger Kongen sig imellem og tilstaar ham 6. Sept. Lejde indtil Paaske til at komme hjem for at faa Sagen bilagt, og dette maa være lykkedes, thi senere høres ikke videre til den³⁾. Men Forholdet mellem Parterne blev selvfølgelig aldrig godt, Ufreden mellem Hans Mule og Bryskerne var standende i lange Tider, og endnu tyve Aar efter den omtalte Begivenhed fik den et voldsomt Udbrud, foranlediget af Ejlers yngre Broder, Carl Bryske til Langesø. Qvasimodogeniti Søndag den 6. April 1589 fejredes et stort Bryllup i Odense i Overværelse af baade

¹⁾ Peder Syv, Aldmindelige Danske Ord-Sproges Anden Deel S. 7; jvfr. Danm. Adels Aarb. VI, 120. ²⁾ Lisbeth Bryske skriver i sin Slægtbog i Karen Brahes Bibl. Fol. 443 NB. om Erik Daa af den fynske Gren af Daa-Slægten: bleff skutt ihieff aff Eyller Bryske ttil Dalund, var ugiffitt, oc bleff bøtt igen met penge 4000 daller. ³⁾ Kanc. Brevb. 1566—70 S. 469, 497. Vedel Simonsen, Odense II, 2. S. 146 f. Rørdam, Hist. Kildeskr. 2. R. II, 528.

adelige og andre Personer; jeg formoder, at Brudeparret var Frederik Qvitzow til Sandagergaard og Qvitzowsholm (nu Hofmangave) og Jomfru Pernille Rud, hvis Bryllup faktisk stod i Odense den Dag¹). Klokken 9 om Natten, da Hans Mule efter Tidens Skik allerede var gangen til Hvile og laa i sin Seng uden at tænke paa nogen Fare, optraadte pludselig Carl Bryske, der formodentlig har drukket tæt ved Brylluppet, med sine Folk ved hans Dør og vilde ind, men da dette ikke lykkedes dem, sloge de i Raseri 54 Vinduer ud, og Vindueskarmene huggede de itu saa langt de kunde naa med Spyd og Værge, hvorefter de bombarderede Huset med Sten og saarede Hans Mule paa den ene Arm, som han laa i sin Seng, saa han maatte rømme sin Sovestue. Derefter sloge de løs paa Husgeraadet, overfusede Hans Mule med Hustru og Børn og raabte Skjældsord efter ham. Belejringen samlede Opløb af Bryllupsgjæsterne, af hvilke Adskillige vare saa vel beskjenkede med Drik, at det let kunde være kommen til endnu værre Optøjer, især hvis det ikke, om end med Nød, var lykkedes de Besindigere at hindre Nogle fra at ringe med Stormklokken, hvilket kunde have givet Anledning til alle Haande Ulykker og til, at Uskyldige havde maattet undgælde med de Skyldige.

Opbragt over dette brutale Overfald klagede Hans Mule til Regeringsraadet, der ufortøvet paalagde Lensmanden paa Odensegaard at tiltale Voldsmanden paa det strengeste med Lov og Ret; hvis saadant fik Lov til stiltiende at passere, vilde Mange mene, at det var til Forklejning for Kongen i hans umyndige Aar. Det lykkedes dog at bringe et Forlig i Stand og 3. Juni s. A. gjorde Kongen og Rigens Raad en Contract mellem Hans Mule og begge Bryskerne, lydende bl. a. paa, at

¹) Saml t. Fyens Hist. og Topogr. VI, 374.

»Ejler Bryske ikke efter nogen letfærdig Beretning skulde lade sig forføre paa Hans Mule«; til Gjengjæld skulde dennes Tiltale for de unødige Trætter, Ejler havde paaført ham, falde bort; Ejler havde f. Ex. klaget over, at Hans Mule var gaaet ham forbi og havde rørt ved hans Klæder, hvilket skulde været sket ham til Trods. »Ejler Bryske og Carl Bryske skulde i lige Maade med Ord og Gjæringer være Hans Mule ubevaret (∴ lade ham være urørt) og ikke med fri Villie opbryde denne Forligelse eller føre sig uden nogen skjellig Aarsage udi nogen Uvillie mod Hans Mule, ej heller efter nogen letfærdig Beretning lade sig forføre paa hannom, ellers skal og denne forligte Sag med Carl Bryske stande hannom aaben fore.« Ikke desto mindre kom det 1596 paany til Rettergang, da Hans Mule beskyldte Ejler Bryske for at indføre ham i en unyttig Trætte — trods Contracten — angaaende en mange Aar gammel Handel om nogle Øxne. I sit Indlæg udtalte Hans Mule, at han alene begjærede, at Kongen vilde tage ham i sin Beskjærmelse og forhjælpe, »at han paa hans Alderdom maatte nyde Fred og godt ad, det han ikke aleneste havde selv med Hest og Harnisk havde værget sit Liv for Rigens Fjender, men ogsaa været blandt de højeste Skatteborgere her udi Riget«¹⁾.

Som Adelsmand har han altsaa deltaget i den svenske Fejde²⁾, og hvad hans høje Skatteansættelse angaar har det sin Rigtighed, som siden skal omtales. Her skal kun bemærkes, at hans Trods ogsaa kunde paadrage ham Ubehageligheder, naar det gjaldt at betale Skatter; da han 1567 viste sig modvillig baade med at udgive Told og i andre Maader og oven i Kjøbet gjorde andre Under-

¹⁾ Om disse Retssager se Kanc. Brevb. 1588—92 S. 164 f. Secher, Kongens Rettertings Domme 1595—1604 S. 79 f. ²⁾ Jvfr. Ordre til ham 1566 om at stille geruste Heste efter Taxering. Kanc. Brevb. 1566—70 S. 4.

saatter uvillige, fik Lensmanden paa Odensegaard og Byens Magistrat Kongens Ordre til at tage Borgen af ham, at han til St. Hans Dag vilde møde i Kjøbenhavn og staa til Rette; herefter er han vel faldet til Føje, thi Lensmanden fik senere Befaling til at frigive ham for den Borgen¹). Da Magistraten med Borgerskabets Samtykke 1574 havde paalignet en Skat til Møglebros Bygning, var der Nogle, der ikke betalte, hvad de skulde, hvorfor Broen ikke kunde blive færdig. Dersom Nogen fanger Skade paa den Bro, som de age ad, erklærede Borgmester Christopher Skriver paa Bytinget, da vilde han og de andre Dannemænd i Raadet være undskyldet. Hans Mule, der naturligvis var en af de vrangvillige Betalere, var mødt og erklærede, at naar han hørte Regnskabet paa Møglebros Bekostning, saa skulde hans Penge dertil ikke blive de sidste²).

Hans Mules svulmende Selvfølelse og hans Ubændighed gjorde ham i hans Velmagt til en Plage saavel for hans Medborgere som for hans Øvrighed, det være sig Magistrat eller Lensmand; han lod ingen Lejlighed gaa fra sig, hvor han kunde vise sin Egenraadighed — især naar hans Havesyge kom med i Spillet. En Række Optrin fra hans Manddoms Aar viser hans Adfærd som indeholdende en bestandig Trudsel mod lovlig Orden³).

Hvorfor nu f. Ex. lægge sig ud med Lensmanden paa Odensegaard, Arild Urup, i en ganske ligegyldig Sag, uden det kun var for at vise sin Trods. En Gang i Begyndelsen af 1560erne havde Lensmanden faaet Befaling til at mønstre Borgerskabet; paa Mønstringspladsen optraadte Hans Mule og en anden Borger, Jørgen Hansen,

¹) Kanc. Brevb. 1566—70 S. 200, 217. ²) Odense Bytingsvidne 26. Juli 1574. ³) Kilden til de følgende Fortællinger om Hans Mule er en Del i Odense Magistratsarchiv forefundne Actstykker, der paa flere Steder ere supplerede med Archivalier af den Rønninge Søgaardske Gave.

der til Tider drev Øxenhandel i Compagni med hinanden¹⁾, imidlertid uden Harnisk, og paa Lensmandens Forespørgsel, hvorfor de ikke som andre Borgere gik med deres Harnisk, svarede Jørgen høfligt, at Harnisket var blevet ham saa trangt, at han ikke kunde gaa med det, men hans Karl havde det paa, og han beviste strax Rigtigheden af sit Udsagn ved at iføre sig det. Hans Mule derimod blev øjeblikkelig grov og bandede og erklærede, at hans Karl gik med hans Harnisk, og det mente han, kunde være nok. Det mente Lensmanden paa ingen Maade og befalede ham at tage det paa, men Hans Mule nægtede at adlyde, hvorefter der utvivlsomt er paafulgt et heftigt Skjændsmaal eller, som det med Retssprogets Spagfærdighed udtrykkes ved, at der kom »dennem nogen Ord imellem«. Tilsidst blev Oprinnet yderst ubehageligt for Arild Urup, da en Mand ved Navn Thomas Pommer, som den Tid var Borgernes Fører, kom til med et Slagsværd, som han holdt Lensmanden op for Næsen, idet han befalede Borgerne at slaa Lod (5: Kugler) i deres Bøsser. Videre blev det ikke til; men man vil give Arild Urup Ret i, at en saadan Optræden af Borgere røbede ikke ringe Foragt og Modvillighed mod ham paa Kongens Vegne.

Ved en anden Lejlighed var det Magistraten, det gik ud over. Hans Mule havde i brugeligt Pant en Del af den Byen tilhørende St. Gjertrudsholm i Aaen ovenfor Odense; dette og andre lignende Panter ønskede Magistraten at indløse og sendte Mortensdag 1569 fire Borgere ud til Panthaverne med Penge, men Ingen af dem vilde indlade sig derpaa; hos Hans Mule traf de kun hans Døtre hjemme, der naturligvis ikke kunde handle for deres Fader, som under de senere Forhandlinger om Indløsningen brugte saa mange Ukvemsord mod Borgmester

¹⁾ Kanc. Brevb. 1561—65 S. 220, 268, 615.

Christopher Sørensen, at Magistraten fandt det nødvendigt at udvirke en kongelig Befaling (9. Maj 1570) til Lensmanden paa Odensegaard, Erik Rosenkrantz, og Lensmanden over Ravensborg Len paa Laaland, Erik Rud, om at stævne Parterne for sig i Odense og dømme dem imellem; Erik Rosenkrantz skulde tage Borgen af dem for, at de i ingen Maade vilde forgribe sig paa hinanden¹⁾. Borgmesteren satte strax Borgen, medens Hans Mule med sædvanlig Trods vægrede sig under Paaskud af, at han ikke vilde sætte Lensmanden Borgen, men Borgmestre og Raad — og dem var han i Trætte med, saa han kunde ikke godt stille dem Borgen. Sagen trak hen i Sommeren uden Afgjørelse, og Hans Mule hævdede Besiddelsen af St. Gjertrudsholm saavidt, at han lod nogle af sine Bønder slaa og bortføre dens Afgrøde, ogsaa af en anden Panthavers Part. Herom lode Borgmestre og Raad den 21. Aug. tage Tingsvidne, hvorved Hans Mule erklærede, at han forpligtede sig paa sine Folks Vegne »og var deres fri Hjemmel« og skulde vedstaa det til det Ting næst for Mikkelsdag. Tingsdagen (25. Sept.) kom, det passerede blev oplæst af Tingbogen og Vidnerne adspurgte, om de anerkjendte Rigtigheden af Tingsvidnet. Oluf Bager bemærkede hertil, at de kunde ikke gaa fra Tingbogen, at det jo gik, som den indeholdt. Men Hans Mule svarede, at han vilde bevise med et halvt hundrede nøjagtige (3: fyldestgjørende) Mænd, at det ikke gik saa. Hvis Hans Mule kunde bevise det med et halvt hundrede Mænd, sagde Oluf Bager, saa vilde *han* lade sig hænge udenfor Byen! — Hans Mules Udflugter hjalp ham Intet; Sandemændene svore paa, at Tingbogens Udsagn var rigtigt, og Menigmand, som var tilstede paa Bytinget, sagde det samme. Resultatet blev, at Sandemændene svore ham »et fuldt Vold« paa »og bør derfor bøde Kongen, Byen og Bonden«.

¹⁾ Kanc. Brevb. 1566—70 S. 581.

Saa faldt han tilføje; det blev ikke til Dom, men til Forlig, og han maatte samme Dag bekvemme sig til at underskrive et Dokument, indeholdende Forligelsesmaal mellem Borgmestre, Raadmænd og Hans Mule »om hvis Trætte, Uenighed og Rettergang de havde med ham om Sanct Gjertrudsholm og anden Trætte de haver haft her til Dags«. Foruden af Parterne blev det underskrevet af Erik Rosenkrantz, Knud Mikkelsen (Akeleje) til Skindrup og andre Godtfolk. Hans Mule maa heri love, bepligte og tilsige, at han aldrig vil eller skal efter denne Dag oppripe de Sager, som Borgmestre, Raadmænd og ham have imellem været til denne Dag, enten med Ord eller Gjerning udi nogen Forsamling, indenbys eller udenbys, det være paa Gaden eller nogen andensteds i nogen Maade; men dersom Hans Mule haver Borgmester, Raad eller nogen Odense Bys Borger til at tale eller hos dennem noget at udrette, da skal han med bekvemmelig og tilbørlig Ord og nøjagtig Bevisning gjøre det til Tinge eller Raadhus. Det samme lover Magistraten ham i lige Maade igjen. Og dersom saa skete, det dog Gud naadelig afvende, at han herimod gjorde, saa at det kunde gjøres bevisligt over ham med to eller flere skjellige Vidner, Kvinde eller Mand, da skulde alle Lovmaal, som nu skulde have været ham paasvoret, for enhver især, som han var Hjemmel for efter Tingbogs Lydelse, og alle andre Lovmaal, som ham kunde paafølges for denne Sag, stande allesammen aabne, ligesom Sagen aldrig var forligt, og naar og hvilken Tid Borgmestre og Raad vilde give ham sine Pendinge, som han har St. Gjertrudsholm i Pant for, da skulde han ubehindret (s: uden Indvending) lade dem følge samme Eng og Pantebrev uden al Hinder og Modsigelse. Og skal Hans Mule ære og agte hans Borgmestre og Raad og de ham det samme udi lige Maade.

Det maa have knebet for den stolte Mand at under-

skrive denne Forpligtelse; hvorledes han holdt den, ville vi faa at se.

Den gjæve Hak Holgersen Ulfstand, der siden blev Rigsraad og Medlem af Regeringsraadet under Christian IV.s Mindreaarighed og endte som Rigsmarsk, havde i de faa Aar (1572—75), han var Lensmand paa Odense Gaard, en ejendommelig Controvers med Hans Mule, der i dette Tilfælde optraadte saa roligt og medgjørligt, at Sagen kunde endes i Mindelighed. Den kjendes kun af følgende Udskrift af Raadstuebogen, udfærdiget paa Lensmandens Begjæring:

Frantz Briigßen, Christoffer Søffrenßen, borgemester y Otthenße, Christiern Mule, Niels Mule, lens Iepßen, Knud Iørgenßen, Oluff Bager, Michel Bager oc Mons Henrickßen, raadmend ibidem, wy giøre witterliig for alle vdj thette wortt opne breff, ad aar effther gudtz byrd 1573 fredagen then ¹⁾ dag wore wy paa Otthenße raadhuß forsamlit nogen sager ad høre tiil rette, nerwerendis erlig oc welbyrdiig mandt Hack Ulstand tiil Heckebiere kon. mtt. befallingsmand paa Otthenße gord, oc effther ad andre sager oc leyliighet wor forhørrt, gaff then gode mand oß nogen leyliighet tiil kiende, ad hannom wor tiil widendis worden, adtt hand schulle werre beclagit for kon. mtt. vdj saa maade, at nar hans naadis bud eller folck kome ther tiil hans mtt. gordt om fordring eller vnderholling, tha schulle the foruiißenes therfra aff hans fogitt oc scriffuer oc tiil Hans Mule oc ther fore hagde nu syn fogit oc scriffuer her hoes sig tiilstede oc tiilspurde, om nogen aff oß wiiste, ad saa woore scheid oc tilgangen, tha wille hand ther fore holle thennom tiil rette, thi thet icke wor scheid met hans wiidschafft eller befalling, huor tiil en huer aff oß suoritt, ad wij slett inthet hagde hørrt eller fornommit tiil sliig leyliighet før

¹⁾ Aaben Plads i Originalen.

nu. Ther effther adspurde Hack Hans Mule, som nerwerendis tiilstede stod, oc sagde: end y, Hans Mule, wiide y nogit om sliig ord oc leylii ghett, oc ieg haffuer nogen mening medett, ad ieg spørger etther adt. Tha suoritt Hans Mule, ad hand viste ther inthet aff oc icke heller hagde hørt før nu om sliig ord oc tale. Saa fremlagde Hack ett kon. mtt. breff¹⁾ oc lod lesse lydendis, ad hans mtt. wor kommen y forfaring, ad nor hans naadis folck oc bud kome ther tiil hans naadis gordtt, tha kunde the ingen fordring eller vnderholling ther faa, men foruißes tiil Hans Mules, oc Hack Vlstandt meentte, ad ther som enthen Hans Mule eller nogen anden hagde saa forlagit hannom eller hans folck for syn herre oc konning, ad then hagde giort hannom stor vrett, huor tiil Hans Mule suoritt, ad hand icke lenge siiden wor hoes kon. mtt., tha hørtte hand icke Hackis naffn om sliig ord oc tale bleff neffned for hans naade, oc vndschyllit siig mangfoldeliige, ad hand thet icke hagde giortt, thj Hack hagde thet icke forschyllt, men altiid werit hans

¹⁾ Kongebrevet, der ikke findes i Kanc. Brevb., lyder efter en vedliggende Afskrift saaledes:

Friderich den Anden o. s. v. Vor Gunst tilforn. Vid, at Vi fare, at naar Nogen Vore Tjenere eller Bude affærdiges med vore Pasbord der til Odense eller der igjennem og de komme der for Gaarden og begjære Underholding eller Fordelse, da vil din Foged og Tjenere Intet vide dennom til Villie, men forvise dennom til Hans Mule, at han skal dennom underholde. Nu er det Os fast underligt og vide ikke, hvor Vi det skulle forstaa, at sliigt sker, Du est jo Vor Lensmand der sammesteds og Hans Mule haver Intet at svare Vore Bude eller Tjenere enten til at fordre eller underholde, thi bede Vi Dig og ville, at Du tiltænker at gjøre den Forordning, at hvilke Vore Tjenere eller Bude, der Dig paa Vor Gaard der sammesteds besøger med Vort Pasbord, som skulle underholdes, at Du dennom forskaffer Underholding og ikke lader dennom til Andre forvise, saa fremt dersom videre Klage i saa Maade kommer, Vi ikke da skulle foraarsages anderledes derom at tiltænke, herved Dig efter at rette. Skrevet paa Vort Slot Skanderborg den 12. Dag Juni Aar etc. 1573. Under vort Singnet. FRIDERICH.

gode wen oc giortt hannom møgit gott oc wille well haffue sytt schutzmoll till kon. mtt. selff; hans naade schulle selff vndschylle hannom, ad hand icke sliigt hagde sagd eller beclagit for hans naade, oc ther som hand hagde saa sagd oc beclagit hannom for hans kon. mtt., tha hagde hand giort hannom vrett oc giort som ingen erliig mandtt. Huilche Hans Mules ord och vnschylling Hack Vlstandt begerit aff oß ad dragis tiil mynde oc vnde hannom beschreffuit, om behoff giordis, huilchett wy icke wiste ad kunde necthe hannom met rette effther begge theris tiiltall oc giensuor, som formelt er, huilchet wy bekiende met wor stadtz secrett neden paa thette wortt opne breff vt supra.

Nogle Aar efter var Hans Mule atter nær ved at komme i Ulejlighed, dog, som det synes, denne Gang virkelig uskyldig. Da Hertug Hans den Ældre i Sommeren 1577 passerede Odense paa Hjemreisen fra et Besøg i Kjøbenhavn, havde Lensmanden, der nu var Jørgen Marsvin, faaet Ordre til at indlogere ham og hans Følge paa passende Steder hos rige Borgere, da den Tids Gjæstgiverier ikke egnede sig for Standspersoner. Hans Mule fik da to af de hertugelige Hofsinder i Kvarter og samtidig gennem Øvrigheden Paalæg om ikke at tage Betaling af dem; det skulde Kongen nok afgjøre. Nu traf det sig, at Hofsinderne, hvem Tiden maaske faldt lang, inviterede nogle Herremænd til Gjæst og i Forening med disse drak saa stærkt, at Hans Mules Folk fandt sig foranledigede til at afkræve dem 12 Daler. Da Jørgen Marsvin næste Dag fulgte de Fremmede til Assens, lode de ham vide, hvorledes det var gaaet dem, og han skyndte sig at godtgjøre dem Beløbet. Efter sin Hjemkomst lod han Byfogden tiltale Hans Mule, der undskyldte sig med, at Pengene vare blevne modtagne i hans Fraværelse og uden hans Vidende; hans Folk havde kun faaet Gjæstepenge (∴ Drikkepenge) af de Fremmede. Han beklagede

sig for Kongen over Sagen, og ved aabent Brev af 28. Febr. 1578 blev den ham eftergiven¹⁾. Og denne Tildragelse hindrede ikke, at Hertug Adolph ved den pragtfulde Hyldingshøjtidelighed tre Aar senere lod sig indlogere hos Hans Mule. Ved denne Lejlighed fik Magistraten Tilhold om at fastsætte en rimelig Pris for Mad o. s. v., da Hofsinderne klagede over, at man intet Sted trak dem i den Grad op som i Odense, hvor de maatte give 3 Sk. lybsk for hvert Maaltid²⁾. Naar Betalingen for et Maaltid Mad ikke løb højere op, kan man gjøre sig en Forestilling om, hvilket vældigt Drikkelag de Fremmede kunde foranstalte for tolv Daler.

Den snærende Forpligtelse, Hans Mule 1570 havde maattet indgaa, har utvivlsomt naaget ham; det var som en betinget Dom, han havde hængende over sit urolige Hoved; brød han den, kunde han vente sig mange Ubehageligheder, og han holdt den derfor i femten lange Aar, indtil det Tilfælde indtraf, at hans Begjærlighed overdøvede Fornuftens Stemme og brød alle Skranker. En gammel Borger i Odense ved Navn Peder Mule³⁾, hvis Slægtskab med Hans Mule ikke kan paavises, havde i Leje en af Byens Haver (3: Vænge eller Løkke) for den fastsatte aarlige Jordskyld; til denne Have fik Hans Mule Lyst, og nogle Aar før Peders Død, der indtraf 1585, fik han Haandslag af ham paa Haven saaledes, at han ved Peders Død skulde tiltræde Besiddelsen, uden mindste Hensyn til, at denne Transaction var ganske ulovlig; dels var det nemlig gammel Sædvane, at saadan Opladelse af en Byens Have skulde foregaa paa Raadhuset, og Peder Mule havde ikke haft den Magt og Myndighed at disponere over Haven uden Borgmestres og

¹⁾ Vedel Simonsen, Odense II, 2 S. 184. Kanc. Brevb. 1576—79 S. 191, 308. ²⁾ Vedel Simonsen anf. Skr. S. 197. Kanc. Brevb. 1580—83 S. 56, 81. ³⁾ Han nævnes i Danske Mag. 5. R. III, 165, Kanc. Brevb 1580—83 S. 390, Danmarks Adels Aarb. XXI, 332.

Raads Samtykke, dels havde et Kongebrev af 16. Nov. 1570¹⁾ udtrykkelig forbudt deslige private Dispositioner over Byens Ejendomme. Da nu Borgmester Mogens Henriksen (Rosenvinge) for mange Aar siden havde begjæret af den øvrige Magistrat at faa en Have i Leje, naar en, der laa ham belejlig, blev ledig, og han havde faaet Til-sagn derom, meldte han sig ved Peder Mules Død med Ønske om at faa hans Have, hvilket enstemmigen blev ham bevilget (24. Juli 1585). Hans Mule havde uden Tvivl erfaret dette; alligevel kom han op paa Raadhuset og meddelte Borgmestre og Raad, at han havde handlet med Peder om Haven og, tilføjede han spotteligen, hvis de vilde unde ham deres Brev derpaa, da vilde han give dem for det store Segl otte Skilling og for det lille fire; saadan skulde hans Fader (Borgmester Mikkell Mule) have taget i sin Tid, og mere vilde han ikke give. Magistraten bad da om at se det Brev, Peder i sin Tid havde faaet paa Haven, om der stod Noget deri om, at han maatte oplade den til Andre; det Brev skulde han strax hente, sagde Hans Mule og gik ned af Raadhuset — men blev med det samme borte. Og uagtet Mogens Henriksen var i sin soleklare Ret, beholdt Hans Mule Haven, som han satte Laas og Lukke for, og det var ikke første Gang han uden Magistratens Minde »vældeligen« tilholdt sig nogle af Byens Haver, hvorved Magistraten mente sig at være sket ikke ringe Foragt og Spot. Oven i Kjøbet lod han sig forlyde med, at Borgmestre og Raad ikke havde Myndighed til uden hans Raad og Samtykke at forlene Nogen med Byens Haver eller Grunde. Han nægtede sig overhovedet Intet i Retning af at bagtale Borgmestre og Raad med mange utilbørlige Ord, deres Embede og Personer til største Forklejnelse, og i Særdeleshed gik hans — Foruretterens — Vrede og Had ud

¹⁾ Kanc. Brevb.

over den Forurettede, Borgmester Mogens Henriksen, som han baade i hans Nærværelse og Fraværelse eftertalte med mange spottelige, forsmædelige og foragtelige Ord med Trudsel og Undsigelse, hvilket Borgmesteren mente var ikke alene hans Embede, men ogsaa hans Ære for nær.

Man skulde tro, at Besiddelsen af denne Have var en Livssag for den rige Hans Mule og hans Hustru, med saa ubændig Trods optræde de. En Søndag Morgen, snart efter at Mogens Henriksen havde faaet Magistratens Brev paa Haven, kommer Mette Kotte ind til Oluf Bager, der var Raadmand og til hvem Hans Mule fra gammel Tid havde et godt Øje, og raaber ind ad Døren: »hvor gaar det nu til? Gud give, at der bliver ikke døde Folk af derfor!« En anden Gang gaar hun helt ind i Olufs Stue og truer ham bl. a. med, at hun har syv Sønner og en af dem maa nok blive saa vildelig (∴ dygtig) og kunne leve den Dag, at de det maatte fortryde¹). Man forfærdes over den Vildskab i en Kvindes Tankegang at true Magistraten paa Livet for en Jordlods Skyld. — En Dag har Oluf Bager Fremmede til Middag, deriblandt Byens anden Borgmester Sivert Pedersen og sin ældste Søn Niels; saa kommer Hans Mule ind og sætter sig ved Bordet med et Papir i Haanden; med dette Brev, sagde han, vilde han tvinge Mogens Henriksen til at afstaa fra Haven, men, tilføjede han, jeg kan Ingen faa, som vil bære ham dette Brev. Jo det vilde Oluf Bager, som tog det til sig. »Jeg ved vel, Du siger ham dog det,« sagde Hans Mule. Selskabet raadede ham nu til at afstaa fra den Have, som han ingen Ret havde til; men han erklærede, at det vilde han aldrig gjøre; *han* havde ingen

¹) Naar Landsdommer Bircherod fortæller, at hun, da hun efter sin Mands Død blev misfornøjet med Magistraten, truede den med sine Sønner og sagde, at enhver af dem var god for at jage den hele Magistrat af Raadstuen, synes det at være Scenen hos Oluf Bager, som Traditionen i de siden forløbne ca. 140 Aar har omdannet i denne Form.

af Byens Haver, uagtet han var den højeste Skatteyder, men Andre, som en føje Tid havde været her i Byen — han sigtede hermed til, at Mogens Henriksen var kommen fra Helsingør — de kunde faa det af Borgmester og Raad. Ja Sivert Pedersen selv havde tre af Byens Hovedhaver. Hvad det var for nogle, spurgte Sivert, og da Hans Mule blandt dem anførte Herman Mikkelsens Have udenfor Vesterport, oplyste Sivert, at han aldeles ikke havde den af Odense By, som i sin Tid havde solgt den til evig Ejendom til Oluf Bager, der igjen havde solgt ham den. Men Hans Mule blev kun mere ophidset og spurgte: »er det Ejendom? for dette og andet mere skal Mogens Henriksen vride sine Hænder; jeg har opskrevet et Register med ham, det er *saa* langt« — og han viste paa Bordet med sin Haand.

Saa lader Tilfældet selve de tvende Parter mødes paa St. Hans Kloster hos Lensmanden Axel Brahe, og Hans Mule ypper strax Kiv. Mogens beder Lensmanden, om han maa svare; »ja vel,« siger denne. »Kjære Hr. Lensmand,« sagde Borgmesteren, »jeg kjender Eder for min Lensmand og Forsvar paa Kongl. Majestæts Vegne, begjærendes derfor, at I for Guds Skyld vil paa Kongl. Majestæts Vegne ogsaa forsvare mig for Uret.« »Vi har ingen Forsvar,« afbrød Hans Mule, »uden Kongl. Majestæt,« en Ytring, der højlig irriterede Axel Brahe, som talte Hans Mule haardt til for den. »Jeg kjender denne gode Mand Axel Brahe,« sagde Borgmesteren, »for min Øvrighed at være paa Kongl. Majestæts Vegne. Jeg mente, at Borgmestre og Raad her udi Odense havde jo den Magt og Myndighed at forlene Byens Ejendom og Haver hvem de vilde af deres Medborgere.« »Hør, hvor næsvis han er,« udbød Hans Mule, idet han fremtog et Brev, som han viste Lensmanden, »der maa I se, hvor jeg er kommen til den Have.« »Det er et skjønt Brev at lægge udi Rette,« sagde Mogens Henriksen. »I mener,

at det er ikke beseglet,« svarede Hans Mule, »som Guds Død, jeg skal have det af dem Alle beseglet inden Aften Solen ganger neder, om jeg vil være nogen ærlig Mand, uden I forbyder dem det at besegle; jeg skal vel sige, tilføjede han henvendende sig til Lensmanden, hvad han er for en Mand; jeg ved fem eller sex Stykker med ham, som intet duer, hvorledes han har forhandlet sig imod sin Borgmester-Ed og underganget med Christopher Skriver, fordem Borgmester, og taget af Byens Jord fra Byen; for sligt og andet mere skal jeg saa handle med ham, at han skal sidde et Trin neder bedre.« At der med dette Udtryk maa menes noget overordentlig nedsættende, er tydeligt. Og alle de grove Beskyldninger, Hans Mule her havde overvældet Mogens med, vilde han aldrig kunne fragaa, da Oprinet overværedes ikke alene af Fogden og Skrивeren paa Slottet og af en anset Borger Arent Petersen, der hændelsesvis kom tilstede, men ogsaa af Hans Mules Datter Else og Kirstine, Christopher Bangs (beslægtet med Mules Hustru), der havde mange Ord med Lensmanden efter Mules Bortgang.

Saaledes overfusede Hans Mule Borgmesteren hver Gang de mødtes; en Dag vare Raadmændene Hans Nielsen og Hans Friis, Niels Bager og flere Borgere samlede hos en Mand ved Navn Peder Christensen for at bringe Forligelse i Stand mellem ham og Hans Mule i en Gjælds-sag; under Forhandlingerne om nogle Ejendomme, Hans Mule skulde tage for Gjælden, talte Mogens Henriksen, der ogsaa var tilstede, nogle Ord Sagen til Bedste, hvorover Hans Mule blev ude af sig selv og bebrejdede ham, at han altid vilde være ham imod i hans Sager; han skulde engang handle saaledes med ham, at det skulde spørges til Helsingør.

Disse Trudsler om Vold og Drab, der faldt saavel Hans Mule som Mette saa let paa Tungen, disse Antydninger af, at det gjaldt Modpartens Liv, om man ikke fik

sin Villie, blive end mere iøjnefaldende og uhyggelige, sete paa Baggrund af den i Odense herskende Jammer og Sorg, forvoldt af den Landesot, Pesten, der i de to Aar 1584 og 1585 bortrev ikke mindre end 1300 af Byens maaske kun 5000 Indbyggere¹). Ingen, skulde man tro, kunde i en saadan Tid ønske mere Død og Manddrab. Ogsaa paa anden Maade var Dødens Alvor kommen Hans Mule nær paa Livet, da en Kjøbsvend, Rasmus, der havde tjent ham i mange Aar, »en fin, forfaren ung Person«, Aaret iforvejen (5. Febr. 1584) paa Odense nye Torv havde mistet Livet for Bøddelens Sværd, fordi han havde ihjelslaet en Mand²).

Det følger af sig selv, at Magistraten paa ingen Maade vilde finde sig i, at Hans Mule med Urette hævdede Besiddelsen af den omstridte Have og tilmed haanede Øvrigheden ved enhver Lejlighed, lige saa lidt som Mogens Henriksen vilde lade hans ærerørige Beskyldninger sidde paa sig, dertil gaa i stadig Frygt for Hans Mules Haandgribeligheder. Magistrat og Lensmand havde derfor ingen anden Udvej end at henvende sig til Kongen, og Resultatet deraf blev først, at Axel Brahe i Slutningen af Juli eller Begyndelsen af August 1585 — Kongebrevets Datum og Ordlyd kjendes ikke — fik Befaling til som Kongens Embedsmand og paa hans Vegne at stævne begge Parter — Borgmestre og Raad samt Mogens Henriksen contra Hans Mule — for sig paa Raadhuset, forhøre og

¹) Præsten for St. Albani Menighed Jørgen Simonsen lod 1586 trykke »Nogle Prædicken om Pestilentzes straff oc kranckhed«, tilegnede Borgmestre og Raad med menige Borgere og Indbyggere i Odense. Han siger heri: »Hertil haffuer ieg fattige Guds Ordis tienere prædicket for eder oc den menige mand disse efterscreffne Prædicken vdi den onde oc bedrøffuelige Pestilentzis tid, huilcken her vdi byen bortrycte aff dette forgengelige Liff paa ij Aars tid mere end 1300 Menniske baade vnge oc gamle.« Han blev selv et Offer for Pesten 1602. Jfr. Mansa, Bidr. til Folkesygddommenens Hist. i Danmark S. 224, 258. ²) Saml. til Fyens Hist. og Topogr VII, 272.

afhandle den Trætte, der var dem imellem dels om Haven, dels om Hans Mules Trudsel og Undsigelse mod Magistraten, og dernæst, at han 9. Sept. modtog et nyt Kongebrev¹⁾ om strax enten at tage nøjagtig Borgen af Hans Mule for, at han vilde være Mogens Henriksen aldeles ubevaret (∴ lade ham være urørt), retslig Tiltale til denne dog forbeholden, og beskytte Mogens mod Overlast eller sætte Hans Mule i god Forvaring paa Odensegaard, indtil han stillede Borgen. Endelig en Befaling til fire fyenske Lensmænd at kalde Parterne for sig og forlige dem eller dømme dem imellem. Efter Domsacten — selve Kongebrevet haves ikke — vare Commissairerne Absalon Gjøe til Kjelstrup, Befalingsmand paa Dalum Kloster (tiltagen i Erik Hardenberg til Matrups, Høvedsmand paa Hagenskov, hans Sted), Breide Rantzau til Rantzausholm, Høvedsmand paa Tranekjær Slot (tiltagen i Mourits Podebusk til Kjørupgaards Sted), Laurits Brockenhuus til Bramstrup, Høvedsmand paa Nyborg Slot, og Axel Brahe til Elved, Befalingsmand paa Odensegaard. Den 29. Sept. 1585 satte de Retten paa Odense Raadhus, og her var Hans Mule ikke slet saa kry som forhen; den omtalte Have mente han naturligvis burde følge ham i Kraft af Peder Mules Overdragelse; for Resten vidste han sig ikke i nogen Maade at have utilbørligen truet og undsaagt Borgemestre og Raad til Hug eller Slag, men om han havde talt et hastmodigt og ubesindigt Ord og ikke angrebet dem paa Hæder, Ære eller gode Rygte eller overfaldet dem i deres Raads Sæde udi Daad og Ret, saa haabede han, at det maatte til det mildeste aftages, efterdi han ikke vidste sig imod dem i nogen Maade at have forgrebet. Og da hans Injurier mod Mogens Henriksen blive ham forbeholdte med Forespørgsel, om han nu vil sige, om Mogens er en ærlig

¹⁾ Kanc. Brevb.

Mand, saa ved han Intet om ham andet, end det som ærligt og godt er, og som ham bør at vide med en ærlig Mand i alle Maade; han ved ikke det mindste om, at Mogens har underganget med Christopher Skriver eller om nogen Jord, han skal have taget eller faaet uden at have givet Skjel eller Fyldest for, og ved ej heller Aarsag til noget, hvorfor han burde sidde et Trin neder bedre. Han beder om, at alt, hvad han i saa Maade har sagt, maa ham paa det mildeste aftages og at Mogens Henriksen vil være hans Ven og gjøre ham godt. Kort sagt, han løber fra Alt.

Efter indgaaende Afhøringer af Parterne og Vidner blev Dommen, som det var at vente, at Haven tildømtes Mogens Henriksen, da Magistraten alene havde Myndighed til at unde Borgerne Byens Jorder og Haver. Hvad Trætten mellem Hans Mule og Mogens Henriksen angik, optog Dommerne den paa Kongelig Majestæts Behag til et godt Forligelsemaal dem imellem, ligesaa hvad Trætte der hidtil havde været mellem Borgmestre og Raad og Hans Mule.

For saa vidt var Hans Mule sluppen forholdsvis godt fra sine Sager; men den alvorligste stod tilbage, og dermed var Sammenhængen denne. Da Axel Brahe havde modtaget den kongelige Befaling til at kalde Parterne for sig, sendte han Torsdag den 5. Aug. ved fire Borgere Hans Mule Bud, at han skulde møde den følgende Mandag paa Raadhuset for ham og Magistraten. Men det havde Hans aldeles ikke Lyst til, og under mange Haande Paaskud vægrede han sig derved; først erklærede han, at han for ingen Del kunde blive hjemme paa den Tid, da han havde Kongens Brev om at skulle levere noget Klæde paa Rentekammeret, men han vilde møde samme Dag Kl. 12. Med den Besked vendte de fire tilbage til Lensmanden, som atter skikkede dem til Hans Mule med Anmodning om at møde næste Dag, Fredag, Kl. 1, men

det kunde han for ingen Del, fordi han skulde hen »og fuldgiøre sit Brev og Segl hos Kongelig Majestæt«, d. v. s. han skulde gjøre sit Regnskab med Kongen i Orden, inden han rejste med det til Kjøbenhavn. Imidlertid faldt dog denne Opsætsighed mod Lensmanden hans Hustru, Mette Kotte, noget betænkelig, og hun anmodede derfor Byens tre Sognepræster og Læsemesteren om et Møde Fredagen Kl. 1 i St. Knuds Kirke, til hvilken Tid de ogsaa indfandt sig; selv kom hun ledsaget af sine Døtre Maren og Else samt en Slægtning, Kirstine Christopher Bangs, og endvidere vare tilstede nogle af Raadmændene og den tidligere omtalte Borger Arent Petersen. Hun fortalte saa Sagens Sammenhæng og formaaede de fire »Prædikanter«, som alt om Onsdagen efter Gudstjenesten havde talt med Lensmanden paa St. Knuds Kirkegaard om Midler til at bilægge Striden, til endelig at gaa til Axel Brahe for om muligt at faa en fredelig Udgang af Sagen. Det hjalp imidlertid ikke; han kunde nu ikke foretage den før om Mandagen, da han i Mellemtiden havde andre Forretninger, og for Resten var det hans Hensigt at anmode nogle gode Mænd (3: Adelsmænd) om at overvære Forhandlingerne. Tilsidst spurgte han Prædikanterne, om Hans Mule vidste noget om dette Møde i Kirken, hvortil de kun kunde svare, at Mette paa deres Spørgsmaal, om det var Hans's Villie og Begjæring, havde erklæret, »at han ikke havde gjort hende ordesløs udi andet, der større var, han skulde ikke gjøre hende ordesløs i dette« (d. v. s. han skulde ikke blive Skyld i, at hendes Ord blev brudt). Det var dog bedst, mente Lensmanden, at høre Hans's egne Ord, for at han ikke siden skulde kunne sige, at det var ham ubevidst og imod hans Villie. Prædikanterne vandrede derfor hen til Hans Mule, som ikke vidste Noget af, hvad Kvinderne havde sat i Scene, dog vilde han ikke gjøre dem ordesløse, var det end højere paa at gjøre; han vilde saa

gjerne rette sig efter den gode Lensmand og bie til næste Dag, Lørdag, naar det ringede til Aftensang; længere kunde han ikke. Men han vilde ikke møde for andre gode Mænd end Lensmanden. Han maa dog have haft en Fornemmelse af, at han var nær ved at drive sin Modstand for vidt; thi om Lørdagen formaaede han den ene af Prædikanterne, Mester Bertel Lang, og sin Brodersøn Mikkel Christensen Mule til at gaa til Lensmanden med den Besked, at han efter sine Venners Raad nok vilde blive til om Mandagen og møde for ham i Borgmestres, Raads og Sognepræsternes Nærværelse, men ikke hvis Lensmanden tog Herremænd til sig i Sagen. Dertil svarede Axel Brahe, at efterdi der var Trætte ikke alene mellem Mogens Henriksen og Hans Mule, men ogsaa mellem Magistraten og ham, da vilde han have Godtfolk (o: Herremænd) derhos, ikke at de skulde dømme Noget i samme Sag, men sidde derhos og høre, hvad Ord med Tiltale og Gjensvar der kunde disse Vederparter imellem falde. Til Gjengjæld tilbød han Hans Mule at medtage hvem af sine Venner, han vilde, men de skulde naturligvis ikke dømme — dertil kjendte Axel Brahe sig selv myndig nok. Da Sendemændene bragte Hans Mule denne Besked, erklærede han, at hvis Lensmanden vilde tage Herremænd til sig i Sagen, saa vilde han vandre bort paa sin Forhverving (o: Erhverv), og hver kunde saa gjøre sit Bedste.

Derved blev det; om Søndagen rejste Hans Mule ind for at klare sine Sager i Rentekammeret. Dette opfattede Axel Brahe med Føje som Foragt for ham paa Kongens Vegne; havde han kunnet møde om Mandagen, naar der ingen Herremænd vare tilstede, kunde han vel ogsaa have mødt, om saadanne havde været der, og da det ikke var første Gang, han var »opstudsig« mod sin Lensmand, kunde denne ikke andet end gaa til Kongen med Klage over ham. Dertil kom Hans Mules Und-

sigelse af Mogens Henriksen og hans haanlige Adfærd overfor Magistraten, ikke alene i Sagerne om St. Gjertrudsholm¹⁾ og Haven, men ogsaa ved andre Lejligheder, f. Ex. da hans Søn Mikkel havde gjort Gjæld, hvad han naturligvis heller skulde have undladt, om ikke for sin egen Skyld, saa for sin Creditors, en Hamborger-Skipper ved Navn Hans Nymand. Denne kom til Odense og stævnedes Hans Mule paa Raadhuset, om han vilde svare til sin Søns Gjæld, hvorved de enedes om, at Skipperen skulde tøve til St. Knuds Marked; hvis Mikkel forinden kom hjem, vilde hans Fader forhjælpe Creditor til sine Penge. Da nu Markedet er forløbet, møder Skipperen Hans Mule paa Gaden og spørger ham, hvad Fortrøstning han vil give ham til Gjælden; herover bliver Mule højlig fornærmet, Skipperen svarer: »saa maa the Druß (o: Djævelen) faa sytt guotz ther paa vdt«, og inden han ved af det, slaar Mule ham paa Munden, idet han siger, at han ved nok, hvad et Mundslag koster, og Skipperen

¹⁾ Mærkeligt er det, at Magistraten har gjort Vanskeligheder ved at lade Lensmanden faa Adgang til de Acter, der vare fremgaaede af tidligere Retssager mod Hans Mule. I den Anledning sendte Axel Brahe 3. Sept. 1585 sin Skriver hen paa Raadhuset med følgende Brev:

Kere bormester och raad, ephther som ieg haffuer hafft bud till eder om nognne breffue, som er ganngenn y melom bormester och rod her wdj byenn och Hans Mule om een [sag] denom y melom haffuer werett, och y wndschylder eder for same breffue, att y iche well kand lade mig se same breffue, saa kannnd ieg icke forstaa, huad orssage y iche wille lade mig se denom, och ieg dog endeligh paa kongelig maiestets wegne will haffue denom att se, thy beder ieg eder paa kongelig maiestets vegne, att y strax eentenn sender mig same hans breff eller och enn copy der wdaff, att ieg der wd aff kannnd forfare leyligheden. Gud befaller ieg eder allsamenn.

Axell
Brahe egnhan.

Denne Anmodning maa have virket, thi tre af Tingsvidnerne af 1570 i Sagen om St. Gjertrudsholm have Lensmandens egenhændige Paategning om at være læste af ham 3. Sept. 1585.

skal ikke overløbe ham paa Gaden og give ham onde Ord, og med det samme trækker han sin Daggert og slaar efter Skipperen, der kun ved Godtfolks Mellekomst redder sig ind i en Gadedør¹).

Hamborgeren klagede for Raadstueretten, hvor Borgmester Mogens Henriksen forlangte af Hans Mule, at han skulde stille Borgen for, at han ikke vilde forulempe ham med Ord eller Gjerning; men Hans Mule svarede rent ud nej, han havde Raad til at bøde, og det hjalp ikke, at en af Raadmændene, Sivert Lauritsen, indstændig fraraadede ham at stille sig saaledes an mod Fremmede; hvis en af vores Borgere, ytrede han, kommer en anden Tid til Hamborg, kunde de nyde saadant ondt ad; han skulde bede Gud om Naade; hvis han havde slaet Skipperen ihjel, det Gud forbyde, da var det ikke saa snarlig stillet igjen. Men Hans Mule, der ikke synes at have haft nogen Forestilling om det umoralske i et Drab, pukkede kun paa sine Penge og svarede, at havde han slaet ham ihjel, saa havde han at bøde med og kunde alligevel bo i Odense. Da Borgmesteren igjen befalede ham at stille Borgen, svarede Hans Mule atter trodseligen og erklærede: nej, han vilde ingen Borgen sætte, thi han havde at bøde med. For saadan hans Foragt maatte de bryde (o: hæve) Retten og gik saa ned og toge Borgen af Skipperen. Siden paastod Hans Mule, at han bød Borgmesteren, inden denne gik ned af Raadhuset, Haanden paa, at han Intet vilde gjøre Hamborgeren; men de tilstede værende Raadmænd erklærede alle som een, at det først var sket, efterat Retten var hævet. Alt dette passerede i Overværelse af en Skare af Byens Borgere, som vare interesserede i at høre,

¹) Jeg maa tilstaa, at Meningen af Skipperens halv plattyske Svar ikke er mig ganske klar; men noget godt kan det i hvert Fald ikke betyde.

hvorledes en Matador som Hans Mule vilde klare for sig; at Magistraten ved at se sin Myndighed saa aabenlyst ringeagtet følte sig i højeste Grad fornærmet, siger sig selv.

Og endnu en Prøve paa Hans Mules Ubændighed: en Morgen møder han paa Gaden en Borger ved Navn Oluf Hansen; Oluf, siger han, jeg forstaar, at I holder paa baade Hænder; jeg skal betale Eder og Eders Stifader Sivert Lauritsen og Eders Moder og Laurits Paaske Byfoged til sin Tid derfor. Hvad hans Udestaaende med disse Personer var, vides ikke; i dette Tilfælde benægtede han dog siden ikke Factum¹⁾.

Det ser ud til, at Axel Brahe personlig har været i Kjøbenhavn for at opregne hele dette Synderegister for Kongen²⁾ og ved den Lejlighed er kommen under Vejrs med, at Hans Mule havde ført Kongen bag Lyset ved at forelægge ham et den 5. Aug. dateret Brev i de fire Prædikanters Navn, der lød paa, at han kjærligen havde anmodet dem om at gaa til Axel Brahe og Magistraten og melde, at han gjerne vilde møde i Retten om den Have, Striden stod om, og hvis saa var, at den gode Lensmand syntes, at Haven med Rette burde tilhøre Mogens Henriksen, da vilde han gjerne dermed lade sig nøje og ikke derom forføje nogen videre Trætte. Dette lød overmaade fredeligt, men — Brevet var falsk! Det var hverken underskrevet eller besejlet af Prædikanterne, hvad disse senere beedigede, og først efter sin Hjemkomst til Odense søgte Hans Mule at faa dem til at underskrive. Han havde altsaa, som Axel Brahe ytrede, opsat dette Brev for dermed at bedække og besmykke sin Overmod og Foragt for ham paa Kongl. Majestæts Vegne.

¹⁾ Sivert Lauritsen døde 1600 som Raadmand (Saml. til Fyens Hist. og Topogr. VI, 441). Laurits Paaskes Navn lever endnu i Paaskestrædet.

²⁾ Saml. til Fyens Hist. og Topogr. VII, 282 f.

Det faldt da næppe vanskeligt at udvirke en kongelig Befaling¹⁾ til fire fyenske Herremænd, nemlig tre af Dommerne i Sagen om Haven (Absalon Gjøe, Breide Rantzau, Laurits Brockenhuus) og Peder Thott til Boltinggaard, at indstævne for sig Axel Brahe paa Kgl. Majestæts og paa Borgmestres og Raads Vegne paa den ene Side og Hans Mule paa den anden Side og dømme, om denne lovlig kan undskyldes, at han ikke er mødt for Lensmanden i Rette med Magistraten, og om hans andre Modvilligheder mod disse sine Øvrigheder og om han har handlet mod sin Forpligtelse af 1570. For denne Ret maatte den stolte Hans Mule møde paa Raadhuset samme Dag som Sagen om Haven blev foretaget, 29. Sept., en Dag, der aldrig vilde gaa ham af Minde. Efter endeløse Afhøringer og Forhandlinger dømte Commissairerne: Hans Mule har ved sin Nægtelse af at møde for Axel Brahe og ved sin Modvillighed og Opstudsighed mod andre fremfarne Lensmænd forset sig imod Kongelig Majestæts Højhed og bør derfor at stande Hs. Majestæt til Rette, og da det noksom er bevist, at han med Trudsel, ubekvemmelige Ord saa og med Modvillighed har bevist sig imod sine Borgmestre og Raadmænd, kunne de ikke kjende andet, end at han har brudt sine Forpligtelser og bør derfor at lide efter sammes Indhold.

Dommen var fældende for Hans Mule, som en slagen Mand vandrede han den Aften hjem fra Raadhuset. Men han tabte ikke Modet, og det lykkedes ham nogenlunde at afvende Stormen, formodentlig ved personlig at ydmyge sig for Kongen, som den 24. Oct. lod Axel Brahe tilskrive, at, skjønt han efter den af ham indsendte Dom havde al Grund til at søge den højeste Ret imod Hans Mule, har han dog eftergivet ham al Tiltale paa den Betingelse, at han betaler Kongen 500 Daler, beder

¹⁾ Dens Datum og Ordlyd haves ikke.

Borgmestre og Raadmænd om Forladelse for sin utilbørlige Optræden imod dem og forpligter sig til for Fremtiden at skikke sig som en lydig Borger baade mod Kongens Lensmænd og mod dem. Axel Brahe skal foreholde ham dette, lade ham gjøre Afbigt, tage Forpligtelsesbrev af ham om god Opførsel og Forskrivning af ham paa de 500 Dlr. at betale til en bestemt Termin og derefter lade ham være fri for al videre Tiltale samt levere ham et medfølgende, samme Dag udstedt Tilgivelsesbrev, hvori Kongen udtaler, at han af den Gunst og Naade, hvormed han ellers har været Hans Mule bevaagen, tilgiver ham al den Tiltale, han for denne Sag kunde have til ham¹).

I selve Kongens Kantslers Overværelse maatte han da, saa nødtigt han vilde, underskrive følgende Forpligtelse:

Effthersom Hanns Mulle y Otthenße haffuer nogle aar forledenn sidenn giffuitt sytt breff oc forpflichtt till borgemestere och raadt her samestedtz, huor wdj handt haffuer loffuit, beplichet oc tilsagdt, ad handt aldrig wille eller skulle epher then dag wrippe the sager, borgemestere oc raadmendt oc hannem haffde weret emellom, men met bequemelig och tilbørlige ordt oc nøgactig beuißning thet ad giøre till tinge eller raadhuß, oc thersom saa skeede, adt handt ther emodt gjorde oc thet kunde giøris beuißeligtt, tha skulle alle lougmaall stande allesamen oben, ligge som sagen aldrig war forligtt etc., som same forpflicht och forligelsemaall y sig sielff ydermere formelder, huilchen forpflichtt ehr aff godemendt paa kongelig maiestets wegne kendt och sagdt paa, adt Hans Mulle haffuer opbrott, oc bør therfore adt liide effther hans breff oc forpflichts indholdt, huilckitt Hans Mulle wor begerindis paa thet mildiste adt maatte affskaffis, tha haffuer borgemestre oc raadt endnu for de

¹) Kanc. Brevb. Vedel Simonsen, Odense III, 27.

gode herrer, erlige oc welbyrdige mendtz Niels Kaaß till Torupgaardt, kongelig maiestets cantzlers, Axell Brade till Eluidt, kongelig maiestets befallingsmandt paa Otthensøgaardt, theris forbøn skyldt affstaaedt och efftherladitt aldt retthergang, brøde oc faldzmaall oc forßeelse, som Hans Mulle kunde epther same sin forplichtt oc affsagde dom werre falden fore, bode paa theris egne och Otthensø byesß wegne. Thesligeste hues thrette oc wennighet, som wor emellom erlig mandt Mogens Henricksen borgemester oc Hans Mulle, som bleff optagen till gott forliggelsemaall thennom emellom, paa kongelig maiestets naadhigste beuelligh forliggt och fordragen, saa ad forskreffne Mogens Henricksen haffuer och y ligge maade forforbemelte gode herrer theris forbøn skyldt affstaaed huesß tiltall oc retthergang hand til forskreffne Hans Mulle kunde haffue y the maade, dogh saa ad forskreffne Hans Mulle aldrig effther thenne dag skall wprippe nogen de sagger thenom emellom werrit haffuer till thene dag, ey heller vdi nogen maade opsetthe sig emodt sin borgemestere och raadt eller lade sig befinde modtuiligh eller wlydig emodt sin borgemestere och raadt enthen met wtilbørlig wbequemiske ordt eller talle y nogen maade oc ey heller emodt forskreffne Mogens Henricksen, men thersom thet worder befunden oc skeligen kandt hannom offuerbeuißis, adt handt i nogen maade sig forgriber oc forßeer emodt borgemestere, raadt och forskreffne Mogens Henricksen enthen met ordt, gierning eller talle, wdenn huesß handt kandt met loug och retten och thet met beskeedelig ordt och talle adt giøre, tha skall alle sager oc lougmaall, nye oc gamble, stande oben och wforliggt offuer hannem oc hand tha adt werre forplichtet ad liide oc stande till retthe effther hans forige gamble forplicht och effther de goude mendz affsagde doms oc optagne sagers lydelse, oc skall hand acthe och ære sin borge-

mestere oc raadt y alle maade och the hannom thet same wdj ligge maade igienn. Datum Otthenße thenn 29 dag octobris anno 1585.

Nils Kaaß mett
egen handh

Axell
Brahe egen han

Hans
Mule m eg hann.

For anden Gang havde Hans Mule saaledes et Dmokles-Sværd hængende over sit trodsige Hoved, og denne Sinde har han vistnok funden det klogest ikke at udsætte sig for at blive ramt af det; der høres i hvert Fald ikke senere om nogen Conflict mellem ham og hans Øvrigheder. Den følelige Bøde, der svarede til Værdien af ti gode Rustvognheste, har ogsaa nok mildnet hans Stridslyst. For Resten maatte Regeringen endnu ved Nytaars Tide 1587 minde ham om at betale de 500 Dlr., da Fristen, der var tilstaaet ham, var udløben¹⁾.

Hvad det var, der Gang paa Gang foranledigede Kong Frederik II til at holde sin Haand over Hans Mule, kan kun være Gjenstand for Formodning; tildels har det vistnok været Forretningshensyn, da der mellem dem bestod en levende Handelsforbindelse, i hvilken Staldøxne spillede en væsentlig Rolle; i eet Aar (1576) købte Hans Mule saaledes ikke mindre end 905 af Kronen²⁾.

En Mand, hvis Navn gjentagne Gange mødes i det Foregaaende, er den navnkundige Odense-Borger og i en Aarrække Raadmand Oluf Nielsen Bager; han var tilstede paa Torvet, da Hans Mule ikke vilde tage sit Harnisk

¹⁾ Kanc. Brevb. ²⁾ Kanc. Brevb. 1561—65 S. 200, 268; 1566—70 S. 587, 640; 1571—75 S. 34, 276, 408, 579, 603; 1576—79 S. 17, 126; 1584—88 S. 325, 626; 1588—92 S. 389 (om Heste).

paa, han optraadte paa en meget afgjørende Maade under Forhandlingerne om St. Gjertrudsholm, det var i hans Hus Mette Kotte udstødte sine ubeherskede Trudsler om Hævn og Drab, og ved hans Bord lovede Hans Mule, at Mogens Henriksen skulde vride sine Hænder. Han maatte derfor under Retsforhandlingerne gjentagne Gange optræde som Vidne mod Hans Mule, og det kan ikke have bidraget til at skabe noget hjerteligt Forhold mellem disse tvende store Borgere, hvis Charakterer vare saa forskellige. Der er ikke i Historien opbevaret et eneste Træk af Oluf Bager, der kunde plette hans Minde, allermindst noget, der kunde tyde paa Hævnjerrighed eller Voldsomhed. Han var født omtr. 1522, Hans Mule maa- ske noget senere, men stor Forskiel har der næppe været paa deres Alder. Oluf hørte til en vistnok vel stillet Borgerfamilie, Hans var af en rig Slægt, hans Hustru ligesaa, han var dertil af Adel, hvormed fulgte det Privilegium at kunne eje og pante frit Jordegods, et Fortrin Oluf ved Lejlighed bittert maatte føle var ham forment¹). Begge vare de Handelsmænd, men medens Hans mest synes at have lagt Vind paa sine Fedestude, spændte Olufs Forretninger over mange og store Felter — man se blot hans Regnskabsopgjørelse med Kongen 1569²) — og efter hvad man kjender til Hans Mule kunde det nok ligne ham at se med Misundelse paa Oluf Bagers tiltagende Rigdom. Naar Kongen udskrev extraordinaire Skatter, hvilket i den svenske Fejdes Tid gik hyppigt paa, forstod man i Odense at ramme de Rige for Alvor; da Oluf Bager blev sat dobbelt saa højt i Skat som sine Ligemænd i Formue, klagede han til Kongen, der 3. Maj 1566 resolverede, at han herefter kun skulde skatte som den trediestørste i Formue i

¹) Vedel Simonsen, Odense III, 91. ²) Kanc. Brevb. 1566—70, S. 430 f.

Byen, da hans Handel tildels kom Kongen til Bedste¹⁾, og to Aar efter klager Hans Mule over, at han lægges fast højere udi Skatten end nogen anden i Byen, og faar den Afgjørelse 1. Marts 1568, at han herefter kun skal skatte næst den rigeste i Odense²⁾. Hvem der var den rigeste, faar man ikke at vide, da Ligninger for disse Paalæg ikke haves; men i en Ligning³⁾ til »aarlig Skat, som blev sat Martini Aar 1576«, anføres som de største Skatteydere: Oluf Bager med 16 Mark, Hans Mule med 12, hvilket er ikke saa lidt højere end Odense andre Borgere; nærmest dem komme Stiftsskriveren Christopher Bang og Raadmand Knud Jørgensen Seeblad med 8 Mark, Marcus Kotte, Raadmændene Mikkil Bager, Christen Mule og Jacob Jespersen samt et Par andre med 5 Mark; Borgmester Mogens Henriksen svarer kun 3 Mark. At Spørgsmaalet om de to Rigmænds Skat ogsaa Aaret efter har været under Debat i Magistraten, viser en ved dette Aars Ligning liggende Seddel, indeholdende følgende Opstilling:

	Oluf Bager	Hans Mule
1568.....	12 Mark	10 Mark
1573.....	12 —	10 —
1574.....	12 —	10 —
1575.....	16 —	12 —
1576.....	16 —	12 —
1577.....	12 —	12 —

Item, tilføjes der, til et tusind Dalers Skat, som var udgivet efter Kongelig Majestæts Brev og Befaling til Ribe Bys Befæstning Anno 1575⁴⁾: Oluf Bager 40 Daler og Hans Mule 33 Daler 1 Ort og 6 Sk.

For 1578 ansættes de begge til 10 Mark, for de føl-

¹⁾ Kanc. Brevb.; Vedel Simonsen, Odense III, 85 f. ²⁾ Anf. St
³⁾ Odense Magistrats Archiv. ⁴⁾ Kanc. Brevb. 10. Juli 1575.

gende Aar fattes Ligninger. Til Sammenligning med disse Skatteansættelser er det af Interesse at se, hvorledes Forholdet har forandret sig tyve Aar efter; den 6. Jan. 1598 blev udfærdiget et »Register paa de 12 Kongel. Majestæts Baadsmænd, som blev lagt i Roder«, og medens Hans Mules Skatteevne her vurderes til $1\frac{1}{2}$ Mark og 10 Mark (i to Roder), sættes Oluf Bagers kun til 1 og 3 (ligeledes i to Roder). Ingen kommer højere end Hans Mule, efter ham Oluf Bagers Søn Raadmand Niels Bager med 7 Mark, Christopher Bang med 6, Else Bager Hans Friis's Enke med $4\frac{1}{2}$, en Borgmester og en Raadmand med 4, nogle faa Borgere med 3 à $3\frac{1}{2}$ Mark, alle Andre lavere. Er end altsaa Oluf Bager mod sit Livs Aften bleven distanceret af Hans Mule og Andre og er end hans Formue bleven væsentlig forringet, fattig vil dog Ingen af den Grund have kunnet kalde ham.

Der er Spor af, at Hans Mule 1567 har været i Trætte med Magistraten om en Pengesum, han skyldte Byen; det drejede sig om 50 Daler Klipping, han efter Magistratens Mening stod tilbage med i Skat, medens han selv paastod at have betalt dem; hvorledes han i denne Sag klarede sig, kjendes ikke. Desuden var han nogle mindre Summer skyldig, hvorom der forhandlede af Magistraten den 20. Nov. Oluf Bager havde den Gang endnu ikke Raadmands Bestilling, men var alligevel samme Dag nærværende paa Raadhuset ligesom Hans Mule, der formodentlig har væltet sig ind paa ham og paastaaet, at Oluf trods de strenge Forbud mod Kornudførsel udførte store Skibsladninger, der heller maatte blive i Landet under de vanskelige Krigsforhold og trykkede Tider. Oluf Bager har benægtet denne Insinuation i Almindelighed; Noget har han ganske vist udført, men dels kan han dertil have haft Tilladelse, som nu ikke kjendes, dels kan han have solgt Korn til de Lybske, hvem det af og til blev tilladt at forsyne sig dermed i

Danmark. Saaledes mener jeg at kunne forklare, hvad der ligger bagved følgende mærkelige Actstykke, skrevet med Oluf Baggers egen ejendommelige Haand¹⁾:

Ieg Olluff Neilßen, borger i Ottenße, kendes och gør vetterligt for alle med tette mit obne breff och egen handtschrift, ad effterdi Hans Mulle, borger i Ottenße, i dag po Ottenße rodhus for borgemester och rodt tilßagde mig, at ieg vdi et or hauer ladet vdskiue tre tußend lester korn²⁾, och terouer slaget ßeg i ved³⁾ med mig ted ad ville beuiße om min gord och eindom, ieg vdi bor, och hans gordt och eindom och terouer giue eth hundred daller til Ottenße byen⁴⁾ och eth hundred til fattige folck ad forskyde, och ieg tilbød tisligeste mod hanom, ad terßom handt kunde slig beuiße, da vilde ieg i lige mode forskyde hus och gordt med et hundred daller til byen och eth hundred til fattige folck ad vdgiue, och terßom hand end kand skelig beuiße, ad ieg vdi eth aar hauer ladet vdskiue eth halt tußend finske⁵⁾ lester korn aff ald Danmarck, ta vil ieg och vere ouerbødig med tette mit obne breff ßame min gord med ij^c daller ad hae forschot och vort vedt ad holde i alle mode, och er ieg begerindes, ad hand i lige mode ßine ord och ved med hans breff och ßeil och holde vil lige ßom tette, ßom hand for bormester och rod ßagd hauer, och ßame ßine ord ad beuiße enden poske eller pendtsdag eller och santte Knudts dag først komendis, da er ieg end da tilfredts, och huem aff os, ßom en tauer sagen, ta enden xiiij dage der nest effter ved ere, tro och loue ad vdlege ten anden och holde ßine ord, ßom forßcreued stor, effterdi ieg nu her i dag strax po rodhußed bød mig til ad ville ßette hanom tuende mend til borgen for

¹⁾ Odense Magistrats Archiv. ²⁾ En Læst var for Rug 30 Tdr., for Byg 36 Tdr. ³⁾ Væd, Væddemaal. ⁴⁾ Ordet Ottenße er tilføjet i Margen, efterat »byen« var skrevet. ⁵⁾ c: fyenske.

mig, om ieg tauer, som vor Nels Mulle och Knud Iørenß, och beger i lige mode aff hanom, ad vi tette so holde ville ved vor gode tro och loue, da tryker ieg mit ßenge- net her vnder och venlig tilbeder med mig ad beßelige Frans Brigß och Krestoffer Scriuer bormester och Hans Laurß, Chresten Biørnker, Kresten Mulle, Nels Mule, Knud Iørenß, Chrestoffer Bosted och Morten Scriuer rodmend, som hos och ouerverindis vor, dattum Ottenße den 20 dag november ano 1567¹⁾.

Hvorledes dette Væddemaal afgjordes, faar staa hen, da der ikke haves andet skriftligt derom end dette Brev; en Trediemand har været impliceret deri, da det paa Bagsiden med en ukjendt Haand er paategnet: bestelling oc trette met Hans Mule mig oc Oluff Bager. Af de communale Regnskabssager, der ere levnede fra hin Tid, kan det ikke ses, om nogen af de i Væddemaaliet om- talte Summer er indgaaet i Byens Kasse. End mindre fortælles der noget om, hvilke Følger Væddemaaliet fik med Hensyn til Parternes Gaard og Ejendom.

Hvorum alting er, venskabeligt er Forholdet næppe nogensinde blevet mellem de tvende Mænd, der i et langt Liv færdedes ved hinandens Side, indtil de begge 1602 bortkaldtes med faa Dages Mellemrum, Oluf Bager den 21., Hans Mule den 25. Sept., formodentlig som Ofre for den Pest, der dette Aar rasede i flere af de fyenske Kjøbstæder. —

Hvor Hans Mule har boet, er ikke let at afgjøre. Mulerne ejede fra gammel Tid en stor Gaard paa Over- gade, hvis Plads Engelstoft²⁾ med Føje antager at have været nuværende Nr. 40 og 42, altsaa Hjørnet af Over-

¹⁾ Uagtet Brevet burde være beseglet af 9 Mænd foruden Oluf Bager selv, er der under det kun afsat Vox til 8 Segl, og endda have kun Oluf Bager og fire Medlemmer af Magistraten (Christopher Skriver, Hans Lauritsen, Christen Bjørnkjær og Christopher Bosted) trykt deres Signeter i Voxet. ²⁾ Odense S. 192.

gade og Sortebrødrestræde, nu Mellemstræde, strækkende sig langt hen imod Sortebrødre Kloster. Der er nu næppe Spor af gamle Bygninger paa dette Sted, lige saa lidt som af den anden store Ejendom, Slægten havde paa Overgade, den røde Gaard kaldet, nu Nr. 64 ff., paa den østlige Side af Præstestrædet, der fører ind til Vor Frue Præstegaard¹⁾.

At der paa Skiftet efter Hans Mules Forældre, af hvilke den længstlevende, Anne Bang, først døde 1569, skulde have hersket fuldkommen Enighed mellem Arvingerne, er ikke at vente, og sikkert er det da, at der trættes om Arven mellem Hans Mule og hans Broder Christen, en Tid Raadmand i Odense, senere Foged paa Rygaard. Da de ikke vare tilfredse med de Lodder, der tilfaldt dem, søgte de en venlig Forligelse i Nærværelse af Lensmanden Hak Holgersen Ulfstand, Borgmestre og Raad og flere Dannemænd. Det ved den Lejlighed opsatte Brev var derefter henlagt i Gjemme paa Raadhuset, og da Christen Mule ikke havde fanget nogen videre Forklaring derom, begjærede han for paakommende Tilfælde nogle Aar senere en Udskrift derom, som blev ham meddelt under Byens Segl 12. Febr. 1581²⁾. Forliget lød saaledes:

Condracht mellem Christen Mule och Hans Mule thenn fredag ephther mißomers dag, som er thenn 26 iunij anno 1573 wdj Hack Wlstans och borgemester och raadtz offuerwerels paa Otthennße raadhuß wdj saa maade, att Hans Mule skall beholle aff thett goedtz, Christen Mule tilfall wdj sin loedt, ther the laaditt om theris ferne goedtz, som Hans schall beholle for ett wenlig maglag, then bundegaardt ligendis y Hiorsløff, thenn eyendoms iordt och gaard inden och wden ophill Aßens, thenn

¹⁾ Engelstoft, anf. Skr. S. 134, 209. ²⁾ Odense Magistrats Archiv (fra Rønninge Søgaard).

eyendom y Otthennße, Knud Schreder wdj boer, oc Iørgen Kottis pantt, som wor thillfaldenn Christen Mule. Ther imodt schall Christen Mule haffue och beholle aff Hans Mules tilfallende loedt thenn theris fernne gaardt y Offuer-gade, en brygepande y samme gaardt findis, och thenn eng-hawe wden Møllebroe, och ther thill mett schall Hans Mule intidt haffue eller kreffue her ephther aff Christen Mule for hueß handt kostidt y forgangen feyde paa thenn halluff gaardt y Hiorsløff¹⁾ han burde att giøre reyße aff, och Hans Mule thett altsammen ene bekostidt hagde. Tisligiste hueß Hans Mule hagde bygd paa landtzgaar-denn, schall Hans Mule intidt haffue eller kreffue therfor aff Christen Mule eller aff hans arffuinge ther forre etc., och hueß stedttzmoll aff samme gaardt wdloffuen wor, schall och bliffue hoiß Hans Mule og intidt att werre Christen Mule eller hans arffuinge ther fore schyldig, och hueß ephtherstaaendis thill thenne dag landgille aff samme gaardt, schaell fylge Hans Mule, och huiß Christen Mule haffuer och thill thenne dag oppeboer hußleye aff Iørgen Kottis pantt, schall fylge Christen Mule.

Detthe bekiender ieg Christen Mule mett myn egen handtt.

Detthe forskreffne bekiender ieg Hans Mule mett myn egen handt.

Att denne Condracht er saa gaaett och faritt, som forskreffuit staar, bekiender Hack Wlstand mett myn egen handtt.

Hans Mule maa heri afstaa Broderen sin Lod i deres fædrene Gaard, hvormed menes Gaarden ved Sortebrødre-stræde. Thi den røde Gaard ved Præstestrædet ejedes mange Aar senere af Hans Mules Søn, Dr. Jens, der alt-saa har tiltraadt den efter sine Forældre; i denne maa man derfor vistnok tænke sig Hans Mule boende, indtil

¹⁾ Hjørsløv, Otterup Sogn, jfr. ovfr. S. 50.

han, som ovfr. S. 49 omtalt, flyttede til St. Knuds Sogn, muligvis til den Gaard, han ejede i Nærheden af Bytinget¹⁾, der den Gang holdtes paa Fisketorvet. I den østlige Del af Overgades sydlige Husrække ejede han en Gaard, ved Siden af hvilken han 1566 fik en St. Knuds Klosters Gaard til Leje, strækkende sig fra Algaden ned til Aaen²⁾. Det murede Stenhus ved Vor Frue Kirke, som senere tilhørte hans Enke, har sagtens ogsaa været hans Ejendom³⁾. Desuden havde Hans Mule flere Jorder til Leje; 1560 gav Kongen ham Brev ad gratiam paa en Jord udenfor Odense syd for Gaaseholmen, kaldet Biskopsjorden, mod at tjene Riget med en gerust Hest deraf, hvilken Benaadning 1562 udstraktes for hans Livstid⁴⁾; 1584 fik han Lejebrev for sig, Hustru og Arvinger paa en St. Knuds Klosters Jord syd for Ostebæk⁵⁾. Af Byen havde han til Leje en Jord paa Heden ved Snapind⁶⁾, saa Magistraten maa have været saa godmodig at unde ham den i Steden for den, han ikke fik ved St. Gjertrudsholm.

Medens Hans Mule paa sine gamle Dage synes nogenlunde at have holdt Fred med Fremmede, selv om han ikke undgik at blive indviklet i Proces, saaledes i sine sidste Aar om en Gaard i Nedergade⁷⁾, er der adskilligt, der tyder paa, at Forholdet mellem ham og nogle af hans Sønner ikke altid har været, som det burde, og med det Kjendskab, man har til Mule-Ættens Ejendommeligheder, kan det ikke undre, at der ikke var lutter

¹⁾ Omtales i et af Magistraten 1582 udstedt Brev ang. de af Axel Viffert efterladte Ejendomme i Odense (Magistr. Archiv fra Rønninge Søgaard). ²⁾ Ældste danske Archivregistr. V, 192. Christiern Poulsens Regist. i Rigsarch. ³⁾ Odense Tingbog 1606—07 Fol. 13. ⁴⁾ Kanc. Brevb. ⁵⁾ Anf. Skr. Om dennes Beliggenhed se Engelstoff, Odense S. 115. ⁶⁾ Odense Raadstue-Dombog 1602—37 S. 349. ⁷⁾ Secher, Kongens Rettertings Domme 1595—1604 S. 329. Kanc. Brevb. 12. Maj 1602.

Harmoni i en saa stor Familiekreds; ikke mindre end ti Børn, syv Sønner og tre Døtre, opvoxede i det Muleske Hjem¹⁾. Af Døtrene bleve de to gifte. Om Sønnen *Mikkel* vides Intet udover, hvad ovenfor er fortalt om, at han gjorde Gjæld i Hamborg. Den næstældste var antagelig *Marcus*, som 1597 laa i Proces med sin Fader — hvorom, vilde Tingbøger eller Raadstuebøger fortælle, hvis de ikke forlængst vare ødelagte. At det maa have gaaet hedt til mellem Fader og Søn, fremgaar med al ønskelig Tydelighed af følgende den 22. Aug. 1597 udstedte Forløfte²⁾:

Mandagen for S. Bartolomey dag anno 97 haffuer Iesper Tymen och Hans Mull Iørgensen, borgere vdj Otense³⁾, lowidt och sagd god for Marcus Mull, att hand wid hans ehre icke skall komme vdj hans faders, g. Hans Mules huß och wforme⁴⁾ hannom vdj nogen maade, förrind louen haffuer skyld thennom, och thersom forschreffne Marcus Mull wndwiger aff byen, förrind louenn haffuer skyld thennom adt, tha forplichter forschreffne Hans Mull Iørrensen och Iesper Timsen thennom att stande vdj stedit for Marcus Mull och liide och vndgælde, ligerwiise som hand war sielff tilstede. Actum vt supra.

Marckus Mule
med egenn hand.

Iesper Timsen egen hand

Hans Mule

Iørgensen egen handt.

¹⁾ Disse Børns Personalialia findes i Danmarks Adels Aarb. XXI og Personalhist. Tidsskr. 5. R. VI efter Hr. Anders Samsings Optegnelser, der i det Væsentlige ere udskrevne af Landsdommer Bircherods Familie-efterretninger. ²⁾ Odense Magistrats Archiv (fra Rønninge Søgaard).

³⁾ Jesper Timsen (Thimmesen), Apotheker, død i Pesten 1602, var gift med Kirsten Jørgensdatter Mule (Dam, Odense Løveapotek S. 20), form. Søster til Hans Jørgensen Mule, der muligvis har hørt til samme Slægt som gamle Hans Mule og Marcus; hidtil er det dog ikke lykkedes at anvise dem Plads paa Stamtavlen, jfr. Danm. Ad. Aarb. XXI, 332.

⁴⁾ Uforme, forurette, handle ilde med.

Marcus Mule har ingen videre Rolle spillet i Odense, hvor han døde 1626¹⁾). Handelen har formodentlig været hans Levevej, sammen med en af sine Brødre drev han i alt Fald i Aaret 1600 Forretning paa Stockholm. Stridbar var han vel som sine Forældre, og har næppe selv været uden Skyld, naar det timedes ham at blive overfalden, som da han 1606 klagede over²⁾), at »nu, som han gik af Tinget, blev han slaget, saa hans Næse var blodig, som han skyldte Albret Hermansen fore, som tjener Maren Niels Baggers, hvilket skete her i Raadstuegaarden«. I sine unge Dage havde han været forlovet med en af sin Faders gamle Antagonist Mogens Henriksen Rosenvinges tidlig afdøde Døtre, og da to af hans Brødre ægtede andre af de Rosenvingeske Døtre, har Sagnet maaske Ret i, at de stridbare Fædre forligtes af Hensyn til eventuelle Forbindelser mellem Børnene.

Jens Mule er den mest bekjendte af Sødskendeflokken; han var født 1564, færdedes i sin Ungdom i Aarevis i Udlandet, hvor han 1598 erhvervede den medicinske Doctorgrad (i Basel), ledsagede 1602 Hertug Hans paa Rejsen til Moskwa og tog 1605 Bolig i sin Fødeby, hvor han practiserede Resten af sit Liv og havde en Slags Ansættelse som Adelens bestalter Dr. med.³⁾). Af offentlige Bestillinger har han ellers kun en Tid haft Hospitalsforstanderposten⁴⁾), og han trængte heller ikke til dem, da han baade selv var formuende og ved sit første Ægteskab med den fire Aar ældre Else Hansdatter⁵⁾), Enke efter Biskop Niels Jespersen og Juveler Diderik Fuiren, højlig forøgede sin Velstand. Ved hendes Død

¹⁾ Ifølge Graabrødre Kirkes Regnsk. er der ringet for hans Lig 12. Marts. ²⁾ Tingbog 1606—07 Fol. 10. ³⁾ Hans Levned er udførligt fortalt i Medd. om Dimitt. fra Herlufsholm II, 5—17. ⁴⁾ Kronens Skøder I, 445. ⁵⁾ Jens Mule var i 3. Led beslægtet med hende, hvorfor han 9. Marts 1605 erhvervede Bevilling til at ægte hende (Kanc. Brevb.).

(30. Marts 1623) lader Sagnet den sørgende Doctor love, at der aldrig derefter i hans Tid skulde gaa nogen Brud ind ad hans Dør; men da han allerede næste Aar, skjønt 60 Aar gammel, forandrede sine Tanker og holdt Bryllup med Raadmand Willum Lucassens unge Datter Anna Willumsdatter, lod han for ikke at bryde sit Løfte gjøre endnu en Dør paa sit Hus til Brudens Indtrædelse.

Jeg antager, at Dr. Jens har boet i sin (ovfr. S. 83 f. omtalte) fædrene Gaard ved Vor Frue Præstestræde og ved sit nye Bryllup er flyttet hen i den store Gaard ved Raadhuset (nu Vestergade Nr. 4 og 6), som Else Hansdatter havde tilført ham, og at denne Flytning har givet Anledning til Sagnet. Her boede han i det mindste i sine senere Aar, og efter hans Børn, som hans unge Hustru skjænkede ham i et Antal af otte, fandtes der i Gaarden baade et »Willum Mules Kammer« og et »Hans Mules Kammer«.

Af sin fædrene Gaard afhændede han omtrent samtidig en Del ved følgende Skjøde¹⁾:

Ieg lens Mule wdi Ottense kiendis och gjør witterligt for alle, att ieg haffuer sold och nu med dette mit obne breff selger, schøder och afhender fraa mig och mine arffuinger thil Hanns Staffensen, borger her sammestedt, hanns hustru och derris arffuinger en vdaff mine woninger wdj Offuergade, som hand sielffer wdj boer och er dend thridie part vdaff dend eyendomb, som kaldis dend røde gaard, thuert offuer fraa Proustegaard, liggendis paa hiørnit, och er befattet wdj thrinde huße, det første til adelgaden, som strecher sig wdj øster och vester fraa dend westre portstolpe wdj mit eget huß och indtil hiørnit och det strede, som løber neder til prestegaardenn, huilcket er offuen saauel ßom nedden alliene otte

¹⁾ Orig. paa Perg. i Landsarchivet. Af de vedhængende 3 Segl er kun lidt af det mellemste bevaret.

fag huß, det andet vj stredet, som strecher sig vj sønder och nør fraa forskreffne adelgadis huß indtil mine egne boeder tager, huor vj er portten och indagen vj gaarden, ochßaa iche wdenn otte fag huß, dett thridie, som staar emelom gaardenn och haffuen, er med stalden sex smaa och store fag huß, med gaardtzrom thuert offuer indtil plancket, som staar emelom hans gaard och min, og begynder paa min den vestre portstolpe inden i gaarden, gaar saa snorret langs fremb indtil dend første hanns østre stolpe vj det hus til haffuen och haffueromb her offuen ved huset fraa mitt gierde och den fembtente stolpe fraa dend østre ende paa husßet ved Christen Lyckeßenn indtil dend thiuffuene, som er den første stolpe vj hans stald, och er vj allnetal tolff siellandtzsche alne, gaar ßaa fraa dend same stolpe langs neder epter gierdet, som staar for mine boeder, indtil sogneprestens ladehußis den thiende stolpe fraa porthusßit och siden der fraa langs vid ßamme lade och plancker neder intil dammet. Huilchen forskreffne gaard och eyendomb med ald sin rette tilliggelse, som der nu tilligger och aff arildtz tid tilligget haffuer, wdj sin rette lengde och brede, som forskreffuitt staar, ope och nedre, forskreffne Hans Staffensen och hans hustru og derris arffuinger, arffuing effter arffuing, skule haffue, nyde, bruge och beholde til eyuerlig¹⁾ eyendomb, indtet deraff schyldendis wden allene femb schilling j album, som giffuiß aff et ringe støche iord wed dammen. Och bekiender ieg mig at haffue anammit fuldkommen fyldeste verd och betaling for forskreffne gaard, grund och eyendomb och derfor bepligter mig och mine arffuinger at fri, hiemle och fuldkommelig tilstaa forskreffne Hans Staffensen och hans arffuinger dend for huer mandtz tiltalle, som derpaa i nogen maade kunde talle vj rette, och derßom ßaa

¹⁾ Everlig, evig.

scheede, det Gud forbiude, att den eller nogen des rette tilliggelse bleff forskreffne Hanns Staffensen eller hans arffuinger affvonden i nogen dom eller rettergang for min vanhiemmels brøst schyld, daa schal ieg eller mine arffuinger verre forpligtet inden sex samfelde vger der-nestepter att forschaffe forskreffne Hanns Staffensen och hans arffuinger en anden saa goed grund och eyendomb och saa velbeyleylik igien, saa det skal vere och bliffue forskreffne Hanns Staffensen och hans arffuinger aff mig och mine arffuinger skadisløß holden i alle maa-der. Thil ydermere vindisbiurd haffuer ieg mit signet her neden trygt och med egen hand vnderschreffuen och venligen ombedet mine brødre Marckus Mule och Claus Mule med mig til viterlighed at besegle och vnderschriffue. Actum Ottennße dend 23 martij anno 1625.

Iens Mule	Marckus Mule	Claus Mule
egen handt.	medt egen handt.	egen handt.

Jens Mule ejede forøvrigt anden Kjøbstadgrund samt en Del Jordegods. Paa Skiftet efter hans Efterleverskes 2den Mand, Dr. Christopher Schult, opførtes hans Børns Arv med 9000 Rd.¹⁾

Foruden Gods og Guld arvede Dr. Jens en rigelig Del af sin Faders Humeur, og efter de Spor, han har sat sig i Odense Retsprotokoller, har han ikke givet den gamle Hans Mule meget efter i djærv Selvfølelse og løst Haandelav, og det oven i Kjøbet paa hans gamle Dage; hvis Tingbøgerne fra hans Velmagtsaar endnu vare tilstede, vilde de nok bære fyldige Vidnesbyrd om hans kraftige Individualitet. Det er fra Aarene 1630—31 der er opbevaret nogle Træk af Jens Mules ubeherskede Optræden i Sammenstød med Byfogden Jens Anscharis. Først var det en Lørdag Aften i Maj 1630²⁾, da Byfog-

¹⁾ Odense Skitteprot. V, 228. ²⁾ Odense Raadstuebog 1626—31 Fol. 188 ff.

dens Dreng, d. v. s. Karl eller Tjener, bragte Doctoren en kongelig Stævning — hvis Indhold nu ikke kjendes — som han ikke vilde udlevere Jens Mule til Paategning, da hans Husbond havde forbudt ham det. Doctoren tvang ham da ved Armen ind fra Forstuen i sin Stue, hvor Drengen slængte sig paa Bænken og krøllede Papiret sammen, som Mule tog fra ham og paategnede efter at have glattet det ud. Det anføres udtrykkeligt, at Doctoren ikke slog Drengen, saa det gik denne Gang forholdsvis fredeligt af; men Drengen har aabenbart ventet Prygl, thi han rendte sin Vej hjem til Byfogden uden at ville tage Stævningen med tilbage, og da han var vel kommen udenfor Skudvidde, brugte han Mund og raabte: »der skal fare en Djævel i Dig, Du gammel Hund! Du skal faa Skam derfor og vi skal lige saa vel ske Ret som Du, det Du varst end ti Gange en Doctor til den Du est!« Næste Gang var det i Foraaret 1631; Jens Mule kører en Dag ud ad Heden, hvor han mellem Hedehuset og Jørgen Mands Bro, jævne ved Gjertrudsholm, indhenter tvende Odense Borgere, Anders Christensen og Hans Jørgensen, som vare paa Vandring til Odense Herredsting; saa snart han faar Øje paa Anders, springer han ud af sin Vogn med det Udraab: »gaar Du der, din Skjælm!« og slaar løs paa ham med sin Kaarde, »det skal Du have, for Du en Gang skrev falsk paa Jens Ansharis's Stævning.« Og en Dag, da samme Anders skulde forkynde Doctoren en Stævning i en Retssag, sparkede denne ham ud af Døren. Disse Oprtrin vilde Jens Ansharis, der efter Jens Mules Opfattelse idelig gennem mange Aar havde søgt unødigt Trætte med ham, have belyst ved Vidneførsel; Stævning blev udtaget, men da da det kom til Stykket, erklærede Anders Christensen, som aabenbart var bange for Dr. Jens, at han beskyldte ham for Intet paa denne Tid, og begjærede gjerne at maatte være ved Rolighed; han vilde i den Maade Intet

have med Dr. Jens at bestille. Samme Dag førtes Tingsvidner i en Sag mellem Byfogden og Jens Mule; først behandlede en Klage fra Byens Dragere¹⁾, der havde overbragt Doctoren Byfogdens Stævning, en Klage, der ikke var ubegrundet, thi da de kom frem med deres Papir, overfaldt han dem og slog den ene to Gange under hans højre Øre og spjættede ham med sin venstre Fod i hans højre Side ned ad Trappen. Dernæst Hovedsagen, der drejede sig om et sort Barattes Skjørt; dens Resultat kjendes ikke, da den senere blev procederet for Landstinget, der var Jens Mules Værneting som Adelsmand²⁾, hvad han gjentagne Gange slaar fast — han

¹⁾ »Byens Dragere«, i Almindelighed to, ogsaa kaldede Bysvende eller Byens Tjenere, fungerede som Politibetjente, Stævningsmænd og Arrestforvarere, ligesom de ogsaa deltog i Vagttjenesten. De optræde bestandig i Byens Tingbøger i det 17. og Begyndelsen af 18. Aarh. (»Dragere og Kaldsmænd« benævnes de i Tingb. 1678—81 Fol. 375; af Tingb. 1703—05 Fol. 324, 348 fremgaar, at Byens Drager var det samme som Byens Tjener). Jfr. Engelstoft, Odense S. 255 f. I Aalborg, hvor man ogsaa havde Bys Dragere, var Vægttjenesten deres Hovedfunction (Saml. til jydsk Hist. og Top. IX, 112 ff.). Den gamle Odense-Poet Elias Naur lægger dem under Betegnelsen »Dragernis Andagt« disse Vers i Munden:

Lad den Synd os ey behage,
 Hvor for vi maa andre drage
 Udi Fengsel, Baand og Bolt,
 Lad os Fangerne begegne
 Rettelig som vore egne
 Billeder til Døden soldt.

Lad os ey den Synd optencke,
 Som os samme Lod og Lencke
 Retteligen gifve kand,
 Men i Guds-Frygt daglig vandre
 Og vor gandske Lif forandre
 For vor Gud og Frelser-Mand.

(Aandelig Tids-Fordrif. Kbh 1700 S. 10 f.).

²⁾ Mulerne havde just i disse Aar (1631—32) Anledning til at hævde deres Adelskab, da en krakilsk Præst ved St. Hans Kirke udtalte, at

henviser Sagen for sin competente Dommer, han vil ikke søges for Bytinget, men der, hvor hans Ret falder, o. s. v. — og Landstingets Archiv fra hin Tid haves ikke mere. Processens Gjenstand var en Bagatel, men bagved skimter man aargammel Animositet mellem Parterne, som træder stærkt frem i Byfogdens Svar paa et af Jens Mule irettelagt Indlæg. Det er altfor vidtløftigt til at anføres in extenso, tilmed delvis uforstaaeligt, da Modstykket mangler, men Begyndelsen er saa karakteristisk, at den nok kan læses¹⁾. »Først — skriver han — eftersom forskrevne Doctor repeterer, at udi mit Indlæg formeldes om hans Gemyt, saadan som det er, hvilket synes han ikke saaledes vil have sagt, saa haver jeg derudi hverken lovet eller lastet hans Gemyt, idet jeg siger saadant som det er, saa jeg lader det staa ved sit Værd ulastet og uroset; mens dersom Doctoren ikke vil lade samme hans Gemyt blive eller have den saadan, som den er, maa han (af mig uforment) den ret vel forandre. Og jeg selv vilde ønske, at den gode, fine gammel Mand kunde uden Griller fatte sig Rolighed, mens det han i samme hans Indlæg lauderer sin Gemyt saa højt, at han for alt det Gud haver beskjært hannem ikke vilde, at den jo i alle Maader skulde være ærligere og oprigtigere end mit er, de Ord sendes Doctoren hjem igjen, og trods han eller Nogen tør sige mig andet paa, end hvad en ærlig Mand egner og bør, og ingen ærlig Mand er desvær (o: Mindremand, dømt fra sin Ære), fordi om han uden Aarsag bliver lastet; mens om Dr. Jens endeligen jo alligevel vil, at hans Gemyt skal hedde bedre end mit, da maaske han sig det tilegner formedelst hans

han vilde svække det (nobilitatem Mulenorum labefactare), og siden paa Prædikestolen omtalte Dr. Jens og hans Broder paa en saadan Maade, at de maatte beklage sig derover for Biskoppen (Bloch, Den Fyenske Geistl. I, 822. Saml. til Fyens Hist. og Top. VI, 167, VII, 38).

¹⁾ Odense Tingbog 1631—32 Fol. 60 ff.

adelige Frihed, og derfor maa han dog ikke skjælde en ærlig Mand, mens des bedre og høfligere bør at have hans Reputation udi Agt.«

Og i en anden Sag, den gamle Doctor samtidig havde med Jens Anscharis, hvis Hustru var arveberettiget til en Del af Mules Ejendom Tollelund, gik det ligeledes ud over Stævningsmændene, der overbragte ham Byfogdens Varsel om et Tingsvidne, han agtede at føre; den ene af Mændene fik foruden haarde Ord to Slag »bag paa hans Hoved og ingenlunde rørte ved hans Kindben eller Mund«¹⁾.

Endnu 100 Aar efter hans Død 1633 levede i Odense et Sagn om hans og en af hans Brødres Uforligelighed, der gik saa vidt, at den ene af dem, hvem Portrummet tilhørte i en Gaard, de vare fælles om, aldrig tillod den anden at komme derigjennem, saa at han, naar han vilde se til Huset, maatte lade sig sætte over Aaen og gaa ind gennem Haven, der var hans egen. —

Hans Mules næste Søn, *Niels*, valgte den gejstlige Stand og døde 1616 som Provst og Sognepræst i Besser paa Samsø; efter ham kom *Jørgen Mule*, født 1569, der i sin Ungdom skal have gjort Krigstjeneste i den franske Konges Garde, men siden slog til Ro i sin fædrene By og levede i det mindste fra 1602 som fredelig næringsdrivende Borger²⁾ — han synes virkelig at have været fredelig trods sine Familietraditioner. Ellers havde man vel næppe valgt ham til Raadmand (han nævnes i de bevarede Raadstuebøger først som saadan 1. Juli 1605); først efter mange Aars Forløb rykkede han ved Otte

¹⁾ Odense Raadstuebog 1631—35 Fol. 15. ²⁾ I en Fortegnelse over beseglede Breve i Odense Magistrats Archiv anføres, at han i Forening med Otte Knudsen Seebled 1606 fik Søpas om Sejlads i Østersøen; 1608 fik han et Pasbord; 1615 Brev paa en af Byens Haver. Han fik 1608 Stadfæstelsesbrev paa Livstid paa Kongekorntienden af Hjadstrup (Kanc. Brevb.).

Knudsen Seeblads Død (1631) op i hans Borgmestersæde (anføres første Gang som Borgmester 12. Marts 1632). Hans Hustru var Barbara, Mogens Henriksen Rosenvinges Datter, med hvem han havde syv Børn, af hvilke Anne og Else vare Tvillinger. Da han en Morgen, fortælles der, kom hjem fra en Spadseretour udenfor Byen, gik han ind og kaldte paa disse Børn, som han altid nævnede paa een Gang, og bad dem staa op, siden han var »rørt«, d. v. s. ramt af et Slagtilfælde, der snart efter blev hans Død (1634).

Hans ældste Datter Karens Bryllup 1628 med den ansete Mag. Svend Pedersen, Professor ved Odense Gymnasium¹⁾, gav Anledning til et Søgmaal, der har sin Interesse ved at vise, at en Adelsmand, der levede i borgerlig Stilling, ikke formaaede at hævde sig som saadan. Christian IV.s Reces 1615 Art. 28 siger, at Ingen, enten Borgmester, Raadmand, Professor, Pastor eller Capellan maa til noget Bryllup byde mere end 24 Par Folk med deres Børn, Forgangskvinderne deri beregnet, tolv unge Karle derforuden, og sætter en Bøde af 200 Rd. for Overtrædelse af Forbudet. Da Magistraterne viste sig forsømmelige med at paase Lovens Overholdelse, blev den indskærpet ved Forordn. af 2. Aug. 1617, og en Forordn. af 1. Maj 1624 gav yderligere nøjagtige Bestemmelser til Indskrænkning af Overdaadighed ved Bryllupper og andre Familiefester i Kjøbstæderne. Næsten tre Fjerdingaar efter Bryllupsfestlighederne bliver Jørgen Mule i Juni 1629 ved Odensegaard Lensmand Henning Valckendorffs Foged efter kongelig Ordre indstævnet for Raadstueretten for at svare til, at han »sig udi samme Bryllups Beskikkelse ikke aldeles haver forholdet efter Hs. Kongl. Majestæts naadigste Forordning om Bryllupper udgangen«.

Jørgen Mule forsvarede sig ved følgende skriftlige Indlæg:

¹⁾ Dansk biogr. Lex. XII, 640.

Eftersom jeg er citeret af den gode Hr. Lensmand anlangende min Datters Bryllup, saa er dette mit korte Svar og Erklæring, at det skal befindes meget udi samme Bryllup at være forholdet ringere end vor allernaadigste Herres og Konnings Forordning og Privilegier tillade; thi samme Bryllup stod i mit Hus i min Stue, hvor ikke nogensteds Dragning havde været, Brudgom og Brud ere ikke førte over Gaden med Spil til eller fra Kirke. Jeg haver alene paa Bryllupsdagen givet nogle mine Venner et Maaltid Mad og under samme Maaltid haft en liden Musik med aandelige Psalmer; Brud og Brudgom ere hjemførte om Aftenen, der Klokken var syv, i Stilhed uden Spil og uden Drik eller Udspisning i Brudehuset, og dersom nu noget maatte være sket i samme ringe Bryllupsfærd anderledes, end Hs. Maj.s Forordning af Borgeriet udkræves (som dog enten Intet eller ringe er) saa formoder jeg det mig noksom at være tilstædt formedelst den Frihed, jeg med mine Sødskende haver og os tilholder, vore Forfædre ogsaa haver fulgt i mange Kongers Tid, det vi nok kunne bevise, naar paaæskes, efter hvilken Frihed jeg dog udi denne Tids Tilstand ¹⁾ ikke haver gjort mit Barn denne Bryllupshøjtid, som ellers Frifolk gjøre deres ringe Tjenere. Forhaabes ogsaa underdanigste, at vor ringe Formue til at holde os udi alle Maade efter andre Frifolks Vilkaar med Ros-tjeneste og andet, som vore Forældre, der bedre formuende vare, holdt haver og vi efter vore Vilkaar af vort fri Gods endnu holde, ikke betager os forskrevne Frihed. Hvorudover jeg underdanigste formener mig udi forskrevne Bryllup Intet at have gjort, som jeg skulde hos min allernaadigste Konge saa haardeligen angives og nu tiltales for.

Hertil svarede Lensmandens Fuldmægtig, ligeledes skriftlig:

¹⁾ Næmlig Krigstilstanden.

at Jørgen Mule besidder Raadmands Sæde udi Odense, og udi Hs. Kgl. Majestæts naadigste Forordning er Borgemestere og Raad udtrykkelig forskrevne, hvorvidt Bryllup de maa gjøre baade dennem og deres Børn. For det andet haver Jørgen Mule gjort sin Datters Bryllup ikke med nogen Frimand, mens med en Professor, hvilke og ere Kongl. Majestæts naadigste Forordning undergivne og derudi benævned. Og efterdi Jørgen Mule derfor uden selv bruger borgelig Næring, udgiver og gjør borgelig Tyngde, desligeste, som før er rørt, besidder og betjener borgelig Bestilning, sætter jeg for Borgemestere og Raad udi Rette og begjærer Dom, om han ikke ogsaa derefter som en Borger bør at staa til Rette for hvis imod Kgl. Majestæts naadigste Forordning befindes at være handlet.

Man skulde ikke tro, at der var noget at bebrejde Jørgen Mule; men da han efter Indlæggenes Oplæsning blev spurgt, om han da ikke ved den omtalte Lejlighed havde gjort Noget, der efter Forordningen ikke var Borgerskabet tilladt, indrømmede han, at han ikke kunde nægte, at der til samme Bryllup til et Maaltid havde været »en Par, tre eller fire Personer« flere end Borgerskabet maatte byde, og det af hans egne Medbrødre, Slægt og Svogre, uanset der dog mange af hans Slægt og Svogre ikke vare bedne, som og her i Byen nærværendes tilstede vare.

Denne ringe Overtrædelse fældede ham: han dømtes til at bøde sine 200 Rdl.¹⁾ Ved samme Tid vurderedes i Odense en Ko til 6—7 Daler; det forekommer unægtelig Eftertiden lovlig haardt at berøve en Mand omtr. 30 Hoveders Værdi for en Forseelse i et Stykke, der nu overlades til Enhvers eget Forgodtbefindende.

Af Skifteforretningen efter Jørgen Mule og Barbara

¹⁾ Odense Raadstuebog 1626—31 Fol. 136, 140, 142 ff.

Rosenvinge¹⁾ faar man Indtrykket af solid Velstand, men ikke Rigdom; naturligvis indeholdt Boet Masser af Tintøj, deraf nogle faa Stykker med Vaaben, Kobbertøj, Sengklæder, Dækketøj o. s. v., men ikke meget Sølvtoj (3 Kander, 11 Skeer og et Kovsken). Jørgen Mule var vel forsynet med Skyde- og andre Vaaben, Ridetøj, Stridshammer og Harnisk, ja havde et eget Rustkammer. Hvor meget hans Døtres Bryllupper havde kostet ham, skjønnes deraf, at der til hver af de smaa Tvillinger Anne og Else blev afsat 692 Sldr. i Medgift og 150 Rd. til Bryllupskost. Det værdifuldeste i Boet, der opgjordes til noget over 17,000 Sldr. til Fordeling mellem hans sex overlevende Børn, var hans faste Ejendomme. Foruden en Gaard i Helsingør, altsaa Arv fra hans Hustrus Slægt, og tre Bøndergaarde i Nordfyen ejede han i Odense tretten Boder, sex Vaaninger, to Gaardsparter og tre Haver, deriblandt Bjørnslykke, samt tre større Gaarde. Den af disse, som han beboede, »salig Borgmesters egen Gaard«, vurderet til 2000 Rd., liggende med den østre Ende op til velb. Marqvard Billes Gaard, nu Vinhandlerens Gaard Overgade Nr. 12²⁾, og med den vestre Ende op til Abigael sal. Otte Knudsens Gaard, indtog den østlige Del af Nationalbankens Gaard Overgade Nr. 10, Oluf Bagers fædrene Gaard.

Den anden af Jørgen Mules Gaarde (med tre Boder) laa paa Vestergade (Vurdering 1000 Rd.), den tredie og værdifuldeste (2500 Rd.), som »Hans Holtendorff forudm iboede, liggende med den nordre Ende ud til Adelgaden, og strækker sig med den anden til Torvet«, er nuværende Overgade Nr. 9, Hjørnet af Torvestræde. Formodentlig

¹⁾ Odense Skifteprot. II Fol. 30—68. ²⁾ Marqvard Bille til Hvidkilde (1568—1631) var gift med Susanne Brockenhuus til Nakkebølle, hvis Fader Ejler Br. (1548—1602) havde ejet denne Gaard, i hvilken endnu findes indmuret paa Gaardsiden en Tavle med hans og hans tvende Hustruers Vaaben (Berte Friis og Anne Bille).

efter Hans Holtendorffs Død 1620¹⁾ har Jørgen Mule erhvervet denne Gaard, som han lod bebo af sin næstældste Datter *Mette* og hendes Mand, Raadmand *Dines Jensen*, der gjentagne Gange havde laant sin Svigerfader Penge, ialt 700 Rd., og derfor naturligt ønskede Udlæg i Gaarden, som han afkjøbte sine Medarvinger²⁾. Om denne *Mette Mule* fortæltes, at hun altid var i godt Humeur, drak sine tre Pægle Rhinskvind om Dagen og naar Nogen spurgte hende, hvorfor hun var saa glad, svarede hun, at det maatte være dem lige meget, naar hun blot var det. Var hun kun mæt, sagde hun, saa var det lige godt hvoraf. Dette sit muntre Sind fik hun rigeligt Brug for, da hendes Mand ved sin Død (17. Marts 1660) efterlod hende og hendes eneste Datter *Barbara* i Armod; Magistraten indfandt sig for at registrere Boet, hvilket ikke kunde være behageligt for nogen af Parterne, men Enken modtog dem med et mildt Ansigt og sagde: »gid jeg faa en ond Dag, kan I ikke skrive i Eders Hat alt det her er.« For Resten kom hun senere paa en grøn Gren ved en skøn Arv og Datteren blev hjulpen ved to »fornemme« Giftermaal³⁾.

¹⁾ Hans Holtendorff var gift med Margrete, en Datter af Niels Bager og Maren Knudsdatter Seeblad. Fire af hans Børn vare begravne i St. Knuds Kirke (Mumme, St. Knuds Kirke S. 316 f.); 1. Juni 1620 betalte Karen Johan Borchertsens 20 Dlr. for hans Lig i samme Kirke (Kirkens Regnsk.) og 2. s. M. betalte hans Svigermoder for Ringning med Stormklokken over ham (Kæmnerregnsk.). ²⁾ Det orig. Skjøde paa Perg., dat. 22. August 1636, i Baroniet Holstenshus's Archiv. Det hedder heri om Gaarden, at den ligger »næst østen op til Thomas Brodersens Gaard, som var fordum sal. Mogens Henriksens Gaard«, hvoraf ses, at den til Oluf Bagers Navn almindeligt knyttede Gaard Overgade Nr. 11 i alt Fald en Tid har tilhørt Borgmester Mogens Henriksen Rosenvinge, død 1607. ³⁾ Landsd. Bircherods Familieopt. Biskop Bircherods Dagb. Mscr. Kirkehist. Saml. 5. R. III, 730. Jfr. Personahist. Tidsskr. 5. R. VI, 16 f. — Jørgen Mules Tvillinger bleve ogsaa gifte, Anne med Biskop Laurits Jacobsen Hindsholm, Else med Raadmand Herman Hahne, der døde kort efter *Dines Jensen* (12. Maj). Da de gik vores Dør forbi med Hahnes

Var Jørgen Mule end tilbøjelig til Fred, havde han den dog ikke længere, end hans Nabo, i dette Tilfælde Naboerske, vilde. Ved Siden af hans Bopæl paa Overgade laa en Gaard, indtagende den vestlige Del af nuværende Nationalbank og noget af Løveapotheket, og tilhørende *Maren Knudsdatter Seeblad*, Enke efter den senest 1603 afdøde Raadmand *Niels Bager* (Oluf Bagers ældste Søn), der i den havde drevet en stor Handel. Hun synes at have haft vanskeligt ved at klare sig og maatte føre mange Processer for at inddrive sine Fordringer; den omtalte Gaard, som hun havde lejet ud til en Mand ved Navn Hans Pedersen, ønskede hun at skille sig af med for at faa Penge til at opfylde sine Forpligtelser med, og hvad laa da nærmere end at tilbyde Jørgen Mule den, saa kunde begge Gaarde med tilliggende Haver — nu Løveapothekets Have — blive samlede paa een Haand, hvad da ogsaa senere i Tiden er sket. Hun besøgte ham derfor tidt og ofte med Anmodning om endelig at kjøbe Gaarden; men Jørgen Mule havde ikke mindste Lyst til at inklade sig i noget Kjøb og undslog sig med mange Undskyldninger. Maren Niels Bagers gav imidlertid ikke tabt og 2den Pintsedag før Højmesse, altsaa tidlig om Morgen — det var i Aaret 1617 — indfandt hun sig igjen hos Jørgen Mule og trængte paa med sit Forslag;

Lig, fortæller Bircherod under 18. Maj 1660 som et Tegn paa Tidens Overtro, vilde en af vores Husgesinde, som stod hos mig, gjøre sig til Spaamand og sagde: vi skal se til, om Bispen Dr. Laurits ikke vil og snarligen bukke af; thi nu har i dette Foraar to Søstres Mænd, nemlig denne sal. Mand, som nu henbæres, og kort for hannem Dines Jensen sagt gode Nat, og efterdi Bispen har den tredie Søster til Ægte, saa er vel ingen Tvivl paa, at han jo ogsaa inden stakket Tid følger med. Men en anden svarede fornuftelig: hvor staar det skrevet, at to skal altid i slig Tilfælde drage den tredie med sig? Vi haabes, at Gud endnu længere Tid skal spare hannem, der kan for Kirkens og det gemene Bedstes Skyld ikke saa vel mistes og savnes som de andre. — Biskoppen døde tre Aar senere.

men han sagde undvigende: »Maren, kommer ikke og hører mig ud, hvad jeg vil give Eder for den; men vil Eders egne Væfner ikke købe med Eder, da vil vi vel forliges om Købet og I vil tage en eller to af Eders Venner paa Eders Side, saa vil jeg tage en paa min Side.« Dette Forslag anstod hende slet ikke, og lidt fornærmet svarede hun: »Jeg har selv Magt at sælge min Gaard, thi jeg er intet Æblebarn (∴: umyndigt Barn) eller Lokkebarn. Thi jeg sælger den af Trang og Nød, mine egne vil ikke købe den; jeg solgte selv min Gaard til Peder Docter, og dersom I ikke køber med mig, da sælger jeg den til en Fremmed.« »Hvad vil I da have for den?« spurgte Jørgen; »1100 Rd. og en Fejring«¹⁾ svarede Maren, men han sagde: »jeg vil give Eder 1000 Rd. for den med Porten.« »Jeg vil raade med min Datter Karen²⁾ — svarede hun — thi jeg har ingen Anden at raade med; siden vil jeg tale med Eder igjen.« Dermed gik hun, utvivlsomt for at raadføre sig med Karen, der i sit lange Liv styrede sine egne Sager med fast Haand, og saa forhippet var hun paa at faa Salget i Orden, at hun endnu samme Helligdag efter Middag atter begav sig ind til Nabo Jørgen. Under hendes Samtale med ham og hans Hustru Barbara Mogensdatter træder Jørgens Broder Claus ind i Stuen og bliver modtaget af Maren med de Ord: »min gode Claus Mule, nu kommer I i rette Tid; vil I vel gjøre og hjælpe til Gode, at Eders Broder og jeg kan blive Købet ens om min Gaard.« »Alt hvis mig muligt er, vil jeg gjerne gjøre begge Parterne til Bedste,« svarede Claus, og Jørgen sagde til Maren: »jeg takker Eder, at I som min gode Ven vil tilbyde mig den, mens jeg formaner Eder paa det højeste

1) »Fejring«, en Fjerdedel, maa her betyde en Gave som den, det ofte var Skik og Brug, at Køberen af en Ejendom skjænkede Sælgerens Hustru. 2) Karen Nielsdatter Bager, Enke efter Handelsmanden Johan Borchertsen.

og for Fred og Roligheds Skyld, at, dersom nogen af Eders egne Børn eller Brødre ville have den, at I da ville lade mig betemme (o: fare) og være der udenfor, paa det jeg ikke udi Fremtiden skulde derved komme udi nogen Klammeri og Trætte, som Gud kjende jeg nødtigt vilde. Siden ogsaa, Maren, vilde jeg vide, om samme Gaard er lovligen lovbøden til Tinge, paa det at det ikke nu skulde gaa med det Kjøb, som det gik med Biellering Gaards Kjøb¹⁾. Derhos ogsaa at ville lade mig vide, hvor meget Eder tilkommer udi samme Gaard og I vilde afhænde.« »Herpaa vil jeg svare Jørgen Mule — sagde Maren — belangendes om jeg skulde have tilbøden mine Børn, Svogre eller Brødre, det har jeg gjort, mens Ingen vil mig den afhandle; min Broder Otte Knudsen har vel bødet mig Penge for den, dog saa spottelig, at jeg skammer mig ved at nævne det; Gud ved det, at jeg undte dennem den helst, om de vilde gjøre mig derfor Skjel og Fyldeste. Jeg har — tilføjede Maren ikke ganske sandfærdigt — ladet min Broder forstaa, at jeg staar i Handling med Jørgen Mule om den, og bad hannem, at han vilde hjælpe til Gode, at vi kunde blive Kjøbet ens, hvortil han svarede: hvis jeg kan gjøre det, vilde jeg gjerne gjøre. Dertil har jeg ogsaa ladet den lovligen lovbødet til Tinge. Derhos, som Jørgen vilde vide, hvor meget mig tilhører udi samme Gaard og vilde afhænde, da vilde jeg den ganske hele Gaard afhænde undertagendes 820 Daler, som den gode Mand, velbyrdige Jens Bille har ladet sig indføre paa min Søns Niels Baggers Vegne for hvis han har været hannem skyldig, og derforuden hvis Rettighed Hospital²⁾

¹⁾ Biellering er vistnok Beldringe, Lunde Sogn og Herred. Om den Handel, hvortil her hentydes og ved hvilken Ejeren maa have forsømt Lovbydelse eller Tilkjendegivelse paa Tinge, at han vilde sælge denne Gaard, hvortil Familien eller Andre havde Forkjøbsret, vides Intet.

²⁾ Graabrødre Hospital havde Jordskyld af Haven.

kan have derinde.« »Maren — spurgte saa Jørgen Mule — har Eders Søn noget mere der i Gaarden som de 820 Daler, som Indførselen omformelder?« »Ja — svarede hun — han arved efter hans salig Fader udi Gaarden halvtrettende hundrede Daler, og jeg selv halvtrettende hundrede. Men jeg lod mig strax indføre for hvis han var mig skyldig udi alt, som var over de 820 Daler, som jeg har godt rigtig Beskeden paa, dertil hans egen Bevis, saa han har Intet mere derinde; mens kanske Jens Bille, den gode Mand, skulde ville paaføre mig nogen Trætte for hvis jeg har besiddet Gaarden, siden han blev der indført, som han allerede har ladet mig tiltale derfor ved den Dannemand Frederik Ammersbach, men han ingen Vej kunde komme dermed, fordi jeg har jo Magt til at besidde mit eget, og har jeg aldrig gjort hannem nogen Forhindring at gjøre sig sit saa nyttigt, som han vilde, og derhos erbødet mig, at dersom han vilde være oven udi Gaarden, da vilde jeg være neden, og vilde han være neden udi den, da vilde jeg være oven, indtil Gud vilde lave det anderledes, og derfor kan den gode Mand med Rette Intet gjøre mig derfor, som jeg ogsaa forser mig til, han næst Guds Hjælp ikke gjør, saa jeg ved, der kan Intet støde eller komme Eder til Forhindring undertagendes hvis Rettighed Hospital kan have, det maa jeg kjende ikke at være lovbøden.«

»Hvis Hospitalet er anlangendes — sagde Jørgen Mule — vil jeg selv komme til Rette med og derudi staa min egen Æventyr« og begjærede saa at høre Prisen. »1100 Rdlr. og en Fejring« erklærede Maren og tilføjede: »enddog den salig Mand, velbyrdige Jacob Rosenkrantz havde budet mig tilforn 1200 Rd. for den.« »Skal den lille Gaard, som Henrik Schuster nu udi bor, være udi samme Kjøb med indregnet?« spurgte Jørgen. »Nej, min gode Jørgen Mule — svarede Maren — jeg vil gjerne selv have mig den forbeholden, at jeg fattige Kvinde kan have den

selv at besidde. Men Porten med sin Indagen skal følge Hovedgaarden, som hun her til Dags gjort har.« »Nej Maren — sagde Jørgen — den Gaard bør at følge den anden, fordi de kan ikke være at skille ad.«

Da tog Jørgen Mules Hustru Barbara Mogensdatter Ordet og sagde: »O nej, Mand lille, lader hende selv beholde den.« Jørgen bød nu Maren 1000 Rd., de 600 at betale til St. Mikkel's Dag og de 400 til St. Knud's Dag næstefter; med Terminen var Maren vel tilfreds, men hun vilde have 1050 Rd. og en Fejring saa god som halvhundrede. »Nej saamænd vil jeg ikke — svarede Jørgen — jeg vil forære Eder fint Engelst (3: Klæde) til en Kaabe, som jeg selv har kjøbt til min Hustru.« »Nej Broder — faldt Claus Mule ind — Du skal forære hende en Portugaløser¹⁾ til.« Dette Forslag gik Jørgen ind paa, og Maren sagde: »da maa det saa være udi Jesu Navn; Gud give til Lykke paa begge Sider.« Derpaa gave Parterne hinanden Haand og Maren sagde: »I skal gjøre vel og unde mig Huslejen til St. Mikkel's Dag.« »Ja — svarede Jørgen — I maa beholde den,« hvorefter Claus Mule sagde til dem begge: »I Godtfolk, efterdi I ere nu Kjøbet ens, da skal I ogsaa betænke de Fattige Noget, paa det at Kjøbet kan lykkes des bedre.« Jørgen tog strax en halv Rigsdaler, og da Maren ingen Penge havde hos sig, tilbød Claus at laane hende lige saa meget, men hun sagde; »Jeg vil tage Jørgens til mig og selv lægge til og siden dele dennem ud til fattige Folk, som jeg ved der vedtørvendes (3: trængende) er.«

Da nu Alt saaledes var afgjort til fælles Tilfredshed, ytrede Claus Mule forsigtigt: »vil I Godtfolk, da vil jeg skrive Eder et Ord eller to imellem, paa det at det kan være des tryggere,« men Maren slog sig for sit Bryst og

¹⁾ En Guldmønt af stor Værdi; paa et Skifte 1644 vurderedes den til 30 Daler (Odense Skifteprot. IV, 266).

svor: »saa sandt som Gud skal hjælpe mig, skal det være saa fuldt og fast et Kjøb, som fire af de bedste Mænd var over, der er udi Odense, og jeg vil give herpaa mit Kjøbebrev med det første og siden skjøde Eder den til Odense Byting.«

Efter disse Samtaler, der her ere refererede som karakteristiske for de optrædende Personer og som ganske prægnante Exempler paa Tidens Talebrug, burde Sagen snarest være gaaet i Orden; men det var saa langt fra Tilfældet, idet Maren sal. Niels Bagers paastod, at Jørgen Mule skulde have indgaaet paa at holde hende skadesløs for Jens Billes og hendes Søns Fordringer; vilde han udstede saadant Skadesløsbrev, vilde hun strax udstede Skjødet. Det vilde Jørgen naturligvis ikke, han havde aldrig hørt nogen Ejendom at være kjøbt eller skjødet paa saa ulidelige Vilkaar. Følgen blev en langsommelig Procedering for Raadstueret og Landsting, Henviſning for en Voldgift, der intet udrettede, kort sagt, Enhver blev ved sit, Afgjørelsen faldt ved Dom 5. Oct. 1618, der des værre mangler Slutningen, altsaa det Afgjørende. Hvordan nu Retten har dømt eller ikke, Resultatet blev, at Jørgen Mule ikke fik Gaarden, dog i alt Fald ikke alene som Følge af Dommen, men — fordi Maren imidlertid havde solgt den til sin Broder Otte Knudsen Seeblad, »fordi jeg fattige Kvinde skulde have Penge til Godtfolk, jeg skyldig var« undskyldte hun sig med. Han opfyldte alle hendes Fordringer, flyttede ind i Gaarden, hvor han døde i 1631 som Borgmester og en af Odenses rigeste Kjøbmænd, hvad Skiftet efter ham noksom udviser¹⁾. Maren Knudsdatter skulde paa Livstid oppebære 16 Rd. af Gaarden i Husleje. Om hun og Jørgen Mule efterdags bleve hinandens »hulde og trygge Venner«,

¹⁾ Skifteprot. II, 247, Engelstoft, Odense S. 279. Gaarden, der var brøstfældig, vurderedes paa Skiftet til 2250 Sldr. Processens Gang haves i Odense Raadstuebog 1611—19 og Raadstuerets Dombog 1602—37.

som de tilforn havde været, kan man tænke om, hvad man vil.

Lige saa lidt som Jørgen Mule synes hans Broder *Claus* at have arvet sine Forældres Temperament. Om hans Ungdom vides kun, at han 1599 var paa Rejse og besøgte Tyge Brahe i Bøhmen; i sin Manddom indkaldtes han 1611 med andre Adelsmænd til Tjeneste i Kalmarkrigen, efter hvis Afslutning han, som Jac. Bircherod siger, levede i Odense af sine Midler, hvilke han dog maaske nok har stræbt at forøge; i det mindste erhvervede han 1628 Bevilling til at brænde Potaske i Norge. Af Kongen blev han efter sin Broder Laurits's Død forlenet med Biskopsjorden, hvormed fulgte Pligten til at tjene Riget med en gerust Hest¹⁾. Han kom aldrig ind i Raadet og beklædte ingen anden offentlig Stilling end den som Værge for vor Frue Kirke, hvorom han satte sig et Minde paa en Bjælke over Døren paa Præsteresidentsen i følgende Indskrift:

Anno Domini MDCXXXIII permittente generoso et illustri viro Dño Christiano Thomæ Senatore et Cancellario Regni, Patrono hujus Ecclesiae, Curatoribus viro nobili Claudio Mulenio et Erasmo Christiani, hæ ædes in honorem Dei et domicilium pastorum sumtibus ecclesiae ædificatæ. Psal. CXII²⁾.

Des værre blev denne 200aarige, to Stokværk høje, Bindingsværks Præstegaard nedbrudt 1846, uden at Nogen tænkte paa at conservere den gamle Bjælke. Bircherod omtaler, at endnu i hans Tid (omtr. 1720) saas i Kirken *Claus Mules Stol* med hans fædrene og mødrene Vaaben; ogsaa den er længst bortryddet ved en af de denne Kirke overgaaede skaanselløse Restaureringer.

¹⁾ Kanc. Brevb. 31. Maj 1603. ²⁾ Derefter følger et Citat af Psalmens første Vers: *Beatus vir &c*, der anføres lidt forskjelligt af Engelse-toft, der ikke selv havde set Indskriften, i *Nyt hist. Tidsskr.* VI, 168 og af Landsdommer Bircherod og af en Afskr. i *Ny Kgl. Saml.* 8vo, Nr. 185.

I Retsprotokollerne, hvor han gjerne kaldes »ærlig og velbyrdig Claus Mule, sitshaftig her udi Byen«, forekommer han kun enkelte Gange og det som oftest kun i Smaasager, naar han er nødt til at søge sin Ret, f. Ex. da en Kone 1613 havde solgt hans Fløjelsbuxer eller da en Person 1640 havde frastjaalet ham »et Hattebaand med 31 Stykker Guldbeslag paa, kunde være 32 Rd. værd«.

Ogsaa han havde søgt sin Hustru mellem Rosenvinge-Døtrene i Birgitte Mogensdatter, hvem han æstimerede lidet, fortæller Bircherod. Efter hendes Død tog han sig en Hustru fra Sjælland, der havde samme Consideration for ham, der nu var gammel og skrøbelig, som han havde haft for sin første Hustru; hun rejste stedse til Sjælland, og da hans Svoger Henrik Rosenvinge ligeledes havde en sjællandsk Hustru, hvis idelige Kjøbenhavnstoure han i sit Testamente regnede til sine mange udstandne Gjenvordigheder, gjorde man i Henrik Rosenvinges Navn (Nogle mente, han selv var Forfatteren) dette Vers om de tvende Svogre:

Hvo over Aa vil hente Vand,
 Det bliver vist en daarlig Mand,
 Det fik Claus Mule og jeg at finde,
 Vi tog os hver en sjællandsk Kvinde¹⁾.

Med sin første Hustru havde Claus Mule, der døde

¹⁾ Suhms Saml. til den Danske Hist. I, Hefte 2 S. 13. Personalhist. Tidsskr. 5. R. VI, 4. Blandt de Lærdomme, som Kvinderne skulle give Agt paa, anfører Heldvaderus i sin Paranympus Nuptialis (Kbhvn. 1617) som den 12. Lærdom følgende ganske morsomme til Rettesnor for Rejser: Naar hun skal vandre oc reyse nogen Sted enten til sine Forældre, Sødsken eller andre gode Venner, huilcket dog icke skal skee foruden hendis Husbonds Forloff, samtycke, Villie oc tilladelse, skal hun icke forlade sin Mand oc drage aff Byen, som Storcken gjør, Thi hand drager bort met storm oc wuærlig oc met storm oc wuejr kommer hand tilbage igen. Men hun skal tage aff Manden en venlig Afskeed, paa det hand maa glæde sig ved hendis igjenkomst.

1642¹⁾, to Børn, medens hans Ægteskab med Sjællænderinden Ingeborg Jensdatter Svane, der overlevede ham i mange Aar og døde 1654²⁾, var barnløst.

Foruden sin fædrene Gaard Nislevgaard og Jordegods, der 1638—39 kun ansloges til omtr. 36 Tdr. Hartkorn³⁾, ejede Claus Mule betydelige Ejendomme i Odense, hvor hans Navn i den Grad gjaldt, at et helt Stræde, der nu bærer det lidet sigende Navn *Overstræde*, efter ham kaldtes *Claus Mules Stræde*. Paa det østlige Hjørne af dette Stræde og Overgade boede han i en gammel, to Etagers høj, grundmuret Gaard (nu Nr. 28), der længe efter hans Tid i daglig Tale hed *Claus Mules Gaard*; dens Bygninger strække sig endnu et Stykke op i Strædet med et ligeledes grundmuret Hus paa to Stokværk og en mindre Bygning, har muligvis i hine Tider strakt sig længere. Trods Tilbygninger og Forandringer ere de gamle Mure kjendelige; nogle Bindingsværks Huse inde i Gaarden ere nyere. Til denne Gaard hørte det nuværende Nr. 30, en Bindingsværks Bygning paa to Stokværk (nu tre), der kaldtes *Apostelgaarden*, fordi den var prydet med udskaarne Apostelbilleder, af hvilke i 1811 endnu enkelte holdt Vagt ved Bygningen ud til Strædet, hvor Billedhuggeren Claus Berg skal have haft sit Værksted⁴⁾. »Alle vi, som nu lever, siger Jacob Bircherod, ved jo at tale om og kjender denne Claus Mules Gaard, hvor han boede; der i en stor Stue, som endnu kaldes Kongens Stue af de gamle danske Konger, som der have logeret,

¹⁾ I Odense Kæmnerregnsk. 1642 nævnes velb. Claus M. mellem dem, hvis 8 Køer have været paa Græs i Kohaven og som ikke ere Borgere; paa Skifte 1645 efter Raadmand Peder Gaas (Skifteprot. IV, 357) anføres blandt Haandskrifter af private Personer: Ingeborg Claus Mules Haandskr., dat. Odense 13. Jan. 1643, paa 244 Sldr.; hun har altsaa da været Enke.

²⁾ Bispnen prædikede over hende 9 Maj. Kirkehist. Saml. 5. R. III, 704.

³⁾ Vedel Simonsen, Jørgen Brahes Levnetsbeskr. S. 152. ⁴⁾ Engelstof, Odense S. 227, 568. Vedel Simonsen, Odense II, Hefte 1, 129.

findes en Skorsten med hans fæderne og hans møderne Vaaben, de Kotters, af 1636.« Andensteds omtaler han Gaarden som »de gamle Mulers Gaard« og fortæller, at Hans Mule og Mette Kotte boede i den, hvorom vidnede deres Navnetræk i Fløjen paa Huset. Det er vanskeligt at bringe disse Efterretninger i Samklang med, hvad der ellers er bekendt om Hans Mules Ejendomme, blandt hvilke Claus Mules Gaard ganske vist kan have hørt, men ikke som Slægtens egentlige Domicil.

Efter Claus Mule eller hans Enke ejedes Gaarden af Kaj Lykke, der 1655 afhændede den »saavel og Apostelgaarden derhos beliggende næstved Laurs Ulfelds Gaard« (nu Overgade Nr. 32) samt en Have paa Sortebrødre Kirkegaard og en Lykke, kaldet Sortebrødre Lykke, og paastaaende Boder til Raadmand Jesper Hansen¹⁾.

Det synes at have været Claus Mules Plan at samle sig en stor sammenhængende Grundejendom i Byens østlige Del; thi 1626 købte han af Christen Sørensen Jyde et stort Hus med Have ved Pjentedam²⁾ og 1631 af Peder Nielsen, Lagmand i Bergen, »en hans Ejendomsjord, som kaldes Møntergaarden, som er begreben og funderet udi sexten Boder og Vaaninger, liggendes her udi Byen østen for Sortebrødre Kirkegaard«, altsaa den virkelige Møntergaard, ikke den Gaard i Overgade Nr. 50, som nu med Urette bærer dette Navn³⁾. —

Som den sidste af gamle Hans Mules Sønner nævne Genealogerne *Laurits Mule*, der dog snarest hører til de ældre, eftersom han allerede i Aaret 1580 studerede i

¹⁾ Skjødet er læst ved Landstinget 21. Febr. 1655 (Skjøde- og Pante-prot. I, 200). I Odense Tingbog nævnes 13. April 1668 »Claus Mules og hosliggende Apostelgaarder«, hvilket bekræfter Opfattelsen af Nr. 30 som Apostelgaarden. Først 1836 solgtes denne fra Claus Mules Gaard, saa der dannedes to selvstændige Ejendomme. Den ovfr. nævnte Have kaldes 1663 »sal. Claus Mules Have« (Skifteprot. VII, 445). ²⁾ Tingbog 1. Maj 1626. ³⁾ Tingbog 25. Juli 1631.

Tübingen¹⁾); om han har besøgt andre fremmede Universiteter, vides ikke, han er i hvert Fald ikke funden indskreven ved noget af dem, der almindeligt besøgte af Danske. Den Maade, hvorpaa han kom fra Tübingen, kan maaske ogsaa have skræmmet ham, idet han forlod Universitetet med en ikke ubetydelig Gæld til tvende af Byens Borgere, i alt omtr. 250 Gylden, som han endnu 1589 ikke havde betalt. Saa klagede Creditorerne endelig til Kongen, som lod Hans Mule tilskrive en alvorlig Befaling til uden videre Forhaling at betale Gjælden²⁾. Man kan forestille sig, med hvilke Følelser den gamle, gridske Fader, der i sin Tid var bleven saa opirret over Mikkels Gjæld, har maattet klare Laurits's og hvilken Controvers mellem Fader og Søn det har forvoldt. Han var imidlertid gaet i Statstjeneste som Secretair i Cancelliet og var 1595 i Kongens Ærinde paa Gulland. Som Løn fik han efter Haanden Præbender ved forskjellige Capitler og 1597 Forleningsbrev paa Afgiften af Kronens Part af Korntienden af Asperup Sogn, Vends Herred. Fra Cancelliet tog han 1601 sin Afsked, formodentlig fordi han vilde gifte sig og bo i Odense, hvor hans Fæstemø Mette, Biskop Jacob Madsens Datter, hørte hjemme og hvortil saa mange Baand knyttede ham selv. Med Kongens Udtalelse om, at han havde forholdt sig flittig og godt, fik han Fritagelse for kongelig og borgerlig Tyngde, men han maatte saa heller ikke bruge nogen borgerlig Handel og Næring til Forfang for Borgerne udover, hvad han behøvede til sin Husholdning. Og samtidig fik han Kongens Brev paa Biskopsjorden, som hans Fader 1562 havde faaet paa Livstid, saafremt han overlevede sin Fader eller denne vilde oplade Jorden til ham³⁾.

1) Immatr. 16. Juni (Kirkehist. Saml. 5. R. V, 249). 2) Kanc. Brevb. 21. Nov. 1589. 3) Kanc. Brevb. 12. Maj 1601.

Det eneste skriftlige Efterladenskab af Laurits Mule, der er kommet mig i Hænde, er et Brev fra ham til Lensmanden paa Hindsgavl i Anledning af nogen Uenighed med en vis Borgmester, der fortrædigede ham ved hans Oppebørsel af Asperup-Tienden, som han delte med Borgmester Hans Nielsen i Middelfart¹⁾, altsaa formodentlig hans Vederpart. »Ieg haffuer icke wdj nogitt aar weritt med den benaadet, i huilcket hand io haffuer brugt alle de practicer, hannem haffuer verit mueligt at driffue, at hand der wdj kunde see sin fordeel oc min skade.« Dette skrev han i Odense den 3. Marts 1603²⁾; den 24. samme Maaned blev han en mørk Aftenstund paa en af Kjøbenhavns Gader af Vanvare stukken ihjel af en Person, der strax efter opdagede sin Fejltagelse og sagde: »om Forladelse, jeg tænkte ikke, det var Eder!« Men Undskyldningen kunde ikke kalde den Døde til Live.

Som Laurits Mule havde gjort Gjæld i sin Ungdom, saaledes blev han ved, og endnu flere Aar efter hans Død maatte Maren Knudsdatter Seeblad, Niels Bagers Efterleverske, søge sin Ret giennem alle Instantser hos Mette Kotte, der sad i uskiftet Bo, og hendes Børn for at faa en Fordring betalt, som hendes Mand havde haft paa Laurits paa omtr. 340 Daler, dels for leverede Varer, dels simpel Brevgjæld³⁾.

Endnu i flere Generationer blomstrede Hans Mules og Mette Kottes Descendents; Nogle opnaede anselige civile Embeder, Andre gejstlige, Nogle søgte andensteds

¹⁾ Kanc. Brevb. 28. Nov. 1591. ²⁾ Brevet, af hvilket kun Underskriften er egenhændig, er den eneste Rest af Hindsgavl Lens Archiv, der er kommet til Landsarchivet. Det har i sin Tid været indlemmet i Bøllings Brevsamling paa Kongl. Bibliothek. ³⁾ Odense Tingbog 1606—07 Fol. 32, 37. Secher, Kongens Rettertings Domme 1605—14 S. 108, 242. Hans Mules dalevende Sønner opføres her i denne Orden: Jens, Marcus, Jørgen og Claus.

hen, Andre bleve i Odense, hvor de hævdede deres Stilling. Der var altid noget ejendommeligt ved dem, og der kunde være adskilligt at fortælle om deres Skjæbner, men det maa være nok med et Par Antydninger. Dr. Jens Mule havde blandt sine mange Børn flere Døtre, af hvilke *Mette* (født 19. Febr. 1627) efter sine Forældres Død kom i Huset hos sin Formynder Henrik Jørgensen Rosenvinge (fra 1667 Raadmand, Sønesøn af hendes Farfaders gamle Modstander, Borgmester Mogens Henriksen) og hans Hustru Maren Hansdatter, der boede paa Vestergade i nuværende Nr. 26. Ulykkeligvis fik hun med denne sin Formynder i 1655 en Søn, hvilket gik saa hemmeligt af, at ikke en Gang Husmoderen vidste deraf; saa traf det sig, at denne just sad i Kirken, da Præsten varede til, at der skulde være offentlig Absolution, men tænkte mindst paa, at den Henrik Jørgensen, der blev nævnt, idet Slægtsnavnet i de Tider sjældent anførtes, var hende saa nærstaaende. Hun rejser sig da op i Stolen for at se, hvem det kunde være, der havde samme Navn som hendes Mand, og da hun til sin Forfærdelse ser netop ham træde ud af sin Stol og gaa op for at knæle i Chorsdøren, falder hun besvimet om¹⁾. *Mette Mule* holdt sig herefter indgetogen, klædte sig som en Enke og var som levende død. Men det maa man lade Henrik Rosenvinge og hans Hustru, der selv vare barnløse, at de sørgede godt for hendes Søn, Matthias Rosenvinge, som Faderen et Par Aar før sin Død (29. Dec. 1673) lyste i Kuld og Kjøen; han blev opdraget paa det bedste og endte som Landsdommer i Fyen, Justitsraad og Ejer af Ørbækklunde²⁾. Det fortælles, at Maren Hansdatter selv rejste til Kjøbenhavn og gjorde Knæfald for Kongen, saa han tilgav hendes Mand hans Forseelse;

¹⁾ G. L. Badens Pap. i Landsarchivet. ²⁾ Personalthist. Tidsskr. V, 253 f.

hun blev endog Dus-Søster med Mette Mule og levede vel med hende indtil hendes Død i Febr. 1681. Det blev senere fortalt, at hun blev begravet i Graabrødre Kirke, da Mulerne ikke vilde unde hende Hvile i hendes fædrene Grav i St. Knuds Kirke; men dette var kun, hvad Folk tænkte sig: hun blev begravet om Aftenen den 2. Marts i St. Knuds Kirke i Dr. Jens Mules Gravsted, hvis Aabning blev bekostet af den gode Maren Hansdatter¹⁾, der endnu levede i mange Aar og efter sin Død (3. Jan. 1695) fik det Eftermæle, at hun var en af husgeraadig Tjenstagtighed sær berømt Kvinde og i mange Aar baade udi Sorrigs og i Glædes Færd *mater consilii* for den ganske Stad²⁾.

Bedre gik det Mettes Søster *Elisabeth* (født 11. Aug. 1625), der var gift ikke mindre end tre Gange, først med Bispesønnen M. Ludvig Hansen, Conrector ved Latinskolen (død 1652), derefter med Hans Pedersen Samsing, en velstaaende Odense-Kjøbmands Søn³⁾, der ikke synes at have haft nogen Bestilling, men nød gejstlige Privilegier, og endelig (2. Dec. 1668) med en Udlænding, Georg Zeleski, der kaldes »Hofmester«, efter hvis Død (4. Nov. 1671) hun omsider hensad i enlig Stand til sin Bortgang 25. Febr. 1678. I Modsætning til Søsteren nød hun stor Anseelse og var som et Orakel i sin Fødeby⁴⁾.

¹⁾ St. Knuds Kirkes Regnsk. Brandts Kirkebogsuddrag. ²⁾ Bircherods Dagb. Mscr. ³⁾ Skifte 1638 efter hans Fader (Skifteprot. II, 176). ⁴⁾ Bloch, Den fynske Geistlh. I, 479. Badens Pap. Bircherods Dagb. Mscr. *Georgius Zeleski, Pomeranus, Juris Studiosus & Notarius Publicus Cæsareus* havde været Hofmester for den 1649 som fjortenaarig afdøde Iver Juul, hvis Fader, Rigsraad Malte Juul til Gjessinggaard, Lensmand over Christianstads Len, »med stor Omhyggelighed havde udsøgt en dygtig Person til hans Præceptorem«, se P. Winstrup, Tvende Trøstelige Lijgprædickeener ov. Malthe Juel og Iffver Juel, Kbh. 1650, der afsluttes med et langt tydsk Klag- vnd Trost-Gedicht over Iver Juul af G. Z. S. P. N. P. C., hvilke Bogstavers Betydning med Undtagelse af S., der utvivlsomt antyder Zeleskis Fødeby, let forstaaes af ovenstaaende.

En Descendent af gamle Hans Mule, ham meget ulig undtagen i Navnet, var Borgmester Jørgen Mules Søn *Hans* (født 1605), der døde 1669 som Københavns Communitets-Qvæstor og Assessor i Højesteret; opdragen i den lærde Holger Rosenkrantz's Hus, uddannet ved omfattende Rejser og Studier blev han en Mand af usædvanlige Kundskaber og Dannelse. Sit smukke Bibliothek og Penge dertil testamenterede han Universitetet, ligesom han betænkte baade Odense By og Skole med Legater, og endnu hænger hans smukke, karakteristiske Portrait fra 1643 paa Cathedralsskolen. Heller ikke han var, som Folk er flest; da han havde mistet sin Hustru, lod han fremdeles hendes Couvert dække ved sit Bord og forsynede den med Mad, som blev udbaaren til en Fattig.

En yngre Broder til ham var *Mogens Mule* (født 1610), en brav, fredelskende Mand som sin Fader. Efter at have tilbragt sin Ungdom med Studier og Rejser, giftede han sig i en noget fremrykket Alder og levede Resten af sit Liv i sin Fødeby; han vilde paa ingen Maade være Borgmester eller befatte sig med offentlige Sager, »jeg lukker min Dør og lever af mine Renter« var hans Mundheld. Dog var der nogle Aar, da han maatte friste stor Modgang; han mistede et Par Børn efter at have set megen Ynk paa dem, og Svenskekrigen med dens Plager og Byrder berøvede ham hans Velstand, saa han næppe havde Brød i Huset. Men efter sin Broder Hans fik han en saa smuk Arv, at han ved sin Død 1680 atter kunde kaldes »en fornemme rig Patricius«¹⁾. Hans Enke Margrete Eriksdatter, Datter af en rig Kjøbmand i Odense, Raadmand Erik Jørgensen²⁾, forargede Staden ved fem Fjerdingaar

¹⁾ Bloch, Den fynske Geistl. I, 315 ff. Bircherods Dagb. Mscr
²⁾ Denne Erik Jørgensen, født i Angeln, Raadmand i Odense 1634 (Raadstuebog 1631—35 Føl. 39), død 1659, 63 Aar gammel, kaldes i nyere Skrifter (Wiberg, Præstehist. III, 251. Hundrup, Oluf Bangs

efter Mogens Mules Død at give sig i Ægteskab med den 16 Aar yngre Conrector, Mag. Elias Naur, senere Rector, tilsidst Professor ved Gymnasiet, bekjendt i Literaturen som en frugtbar, men smagløs religious Poet. »En god Ven, skriver Bircherod paa Bryllupsdagen 25. Jan. 1682¹⁾, som kom om Aftenen fra Mag. Naurs Bryllup, sagde mig, med hvor misundelige Øjne Somme havde set derpaa, at den, som for faa Aar siden havde som en anden fattig Karl ved et Pædagog i salig Mogens Mules Hus haft sit Brød og Ophold, skulde nu ved saa lykkeligt et Mariage med Mandens Efterleverske springe ind til saa skjønne Midler i samme Hus. Ja, sagde jeg, naar Indigentia og Opulentia haver saaledes Bryllup med hinanden, saa gaar gemenligen Fru Invidia for Borde.«

Hun døde 1693 med de Ord »og Dig Gud evindelig prise, prise«, efterladende sig et smukt Eftermæle for Gudfrygtighed og Gavmildhed. Hun stiftede et Legat for hjælpeløse Børn og klædte fattige Skolebørn, som med Taarer i Øjnene stode ved hendes Grav. Men Pietet for Mule-Slægten havde hun ikke, thi da hun havde

Efterkommere S. 16) med Familienavnet *Hvilchen* og fortjener i saa Henseende en Oprejsning, da han aldrig har ført noget saadant. Denne snurrige Fejltagelse skriver sig fra en lidt for hurtig Læsning af en Mindetavle i Særslev Kirke, hvis Inscription begynder saaledes: »Æreminde over Mag. Bertel Wichmand, Sognepræst i Særslef og Provst i Schoubye Herred, som døde 1665 d. 10. Januarij i sit Alders 49. Aar og efterloed sin hierteelschende Hustrue Anna Erichsdatter,

Hvilchen

H. Hans Bang Nielsen, Sognepræst til Stædet og Prowst over Schoubye Herred lefvede siden med i et kierligt Ægteskab 30 Aar« o. s. v. — Om Erik Jørgensen fortaltes det, at han gjerne vilde have opsat sit Epitaphium i St. Knuds Kirke, efter Tidens Skik med Portraiter af sine to Hustruer; men da hans første, tidlig afdøde Hustru var meget smuk, den anden derimod særdeles hæslig, forhindrede denne Planens Udførelse, saa kvindelig Forfængelighed er Skyld i, at Eftertiden maa undvære Kundskab om disse agtede Personers Udseende. ¹⁾ Dagb. Mscr.

ægtet Naur, fik hun det Indfald at bryde de gamle Mulers Harnisk, der hidtil havde været conserveret i Familien, itu for at lade gjøre Bradepander deraf.

Mogens Mule efterlod sig to Børn, Anne, der blev gift med den lærde Antiquar, Professor Thomas Broderus Bircherod ved Odense Gymnasium, og Sønnen *Erik Mule* (født 1669), en ejendommelig begavet Mand, bekendt over hele Fyen for sit satiriske Vid og ved sine fra Andres afvigende Meninger i mange Sager. I en ung Alder blev han Conrector ved Odense Skole, succederede 1711 sin Stiffader Naur som Professor i Græsk og fik 1726 Titel af Assessor i Højesteret — virkelig Assessor vilde han ikke være. I sin Ungdom mistede han det ene Øje og var fra 1739 næsten blind paa det andet, saa han maatte lade sit Embede bestyre ved Vicarer til sin Død 1751. Hans Navn bør holdes i Ære i Odense, thi hans Om-sorg skyldes Oprettelsen af de catechetiske Skoler, nu Mulernes Legatskole, hvortil saavel han og hans Søster som deres tidligere afdøde Fætter Rasmus Mule skjænkede Midlerne. Med sin Hustru Margrete Klingenberg (død 1723) havde han et eneste Barn, *Mogens Mule*, født 1714 (døbt 28. Maj i St. Knuds Kirke), af hvem han ikke skulde faa megen Glæde, skjønt han omhyggelig sørgede for hans Undervisning; først holdt han Huslærere til ham, siden læste han selv med ham; et Par Gange forsøgte han at lade Mogens rejse, men han vendte snart hjem igjen; 1735 havde han faaet Rejsepas til Holland for at gjøre sig mere duelig til Kongens og Fædrelandets Tjeneste¹⁾, men naaede ikke længere end til Hamborg — for sin Ledsagers Svaghed hed det; men det var næppe andet end et Paaskud, thi han havde hele sit Liv ondt ved at føre noget Fornuftigt igjennem. Paa sin Faders

¹⁾ Rejsepas 20. Maj 1735 og hans Faders Ansøgning derom 7. s. M. (Fyenske Registre og Indlæg).

Ansøgning var han i en Alder af tyve Aar bleven Secretair i Danske Cancelli, i Virkeligheden kun en Titel, der dog kunde give sin Indehaver berettigede Aspirationer til Embede¹⁾. »Jeg lever i det faste Haab og Tillid, skriver Erik Mule i sin Supplik, at den gode Gud ikke skal lade mit Flid og Arbejd være forgjæves, som jeg har anvendt paa hannem, at han en Gang maatte blive sit Fæderne-land til Tjeneste.« Muligvis for at qualificere sig til Embedsvejen opholdt han sig senere hos Birkedommer, Krigsraad C. D. Hedegaaard i Tommerup, hvorfra han 1737 paa given Anledning erklærer²⁾, at »det er Alle og Enhver bekjendt, at jeg aldeles Intet haver eller ejer, uden hvad som jeg faar af min Faders Hænder.« Gavn gjorde han imidlertid ikke og anvendte oven i Kjøbet sin Faders Penge til et uordentligt Levned. Ikke desto mindre tænkte denne Dagdriver paa at gifte sig og det med en Datter af en saa anset Mand som Cancelliraad og Borgmester i Odense Andreas von Bergen (død 1763 som Landsdommer og Justitsraad), hvem han efter et for ham næppe behageligt Opgjør tilsendte følgende Brev³⁾:

Odense, d. 5te Martii 1739.

Høiædle og velbiurdige H^{ER} Chancellie-Raad!

Min aller-gunstigste Patron!

Siiden ieg i Aftes in quiete philosophica har overvejet Deres Velbiurdigheds dyrebare og faderlige admonitiones, kand ieg forsichre, at de haver vircket saa stor en Impression hos mig, at ieg haver ved Guds Hellig Aands Kraft satt mig fore at hade og afskye Løgn og continuere udj samme meget christelige og mig selv allermeest gavnlige propô, saaleedes at der fra denne Tiime af aldrig endten hos Dem eller nogen anden skal høres nogen

¹⁾ Sjæll. Registre og Indlæg. Bestalling 22. Oct. 1734. ²⁾ Odense Amtsarchiv Nr. 541. ³⁾ Smst. Nr. 678 f.

endten masiv eller subtil, grov eller fiin, behielpelig eller undskyldelig, alvorlig eller skiemptefuld, joceux eller malitieux Løgn af min Mund, mens skal ieg stedze følge Sandheden, som dend allerbeste Rætte-Snoor, saa vil ieg og lade ald Vildskab samt alle Findlapperne og Indianerne tiilige marchere ud af mit Hovet og beflitte mig paa et duus, stille og sandrue Liv og Levnet, der kand være Gud til Behag og mig selv til Ære og i samme høit skatterer Deres Velbyrdigheds store Qualiteter, i det Hand haver ført mig affaldne paa dend rette Vei. Hvorimod, naar denne Contract chain [sic] exception bliver staaende, ieg lever i det Haab og Solagement, at Deres Velbiurdighed og i sin Tiid er mig saa gunstig og gratieux, at Hand regalerer sin Tiennerer med det allerdyreste og prægigtste Mobilie, Hand ejer i sit gandsche Pallais (Hands allerdydigste og artigste Jomfrue Daatter, Jomfrue BIRGITTA CATRINA won BERGEN) at forstaae med denne Limitation, naar De først seer, at ieg er meriteret til saa stor en Løche, at mine Schulder kand bære saa stor en Ære og ieg selv er værdig til at engageres i saa splendide en Familie. Sluttes saa med det gamle proverbio inveterato: hic dies aliam vitam aliosque mores expostulat. Fræmdeles recommenderer min allerringeste Persohn i Deres Velbiurdigheds store og umistelige Grace som dend, der nest sin underdanige Reuerences Compliment til Frue Cancellie-Raadinde forbliver med allerstørste Attachement

Høiædle og velbiurdige HEr Chancellie Raads
allerringeste og ydmygste Tiennerer

M. Mule
mppria

Festinante calamo,
laborante cerebro.

Det siger sig selv, at von Bergen ikke fandt Mogens Mule at være noget attraaværdigt Parti trods hans gode Navn og hans Faders Penge, og den unge Dame, der et Par Aar efter fik en solid Enkemand, har forhaabentlig været af de samme Tanker¹⁾. Men Mogens Mule slog ikke sine Ægteskabsplaner af Hovedet, og endnu inden Aarets Udgang fandt han sig en anden Brud, rigtignok i en noget lavere Sphære. Hvorledes han derved opbragte sin gamle Fader, faar man det tydeligste Indtryk af i de stærke Ord, som denne bruger i en Ansøgning, som han 8. Jan. 1740 indgav til Kongen om Bevilling ttl at gjøre Testamente. Den lyder saaledes:

Stormegtigste, allernaadigste Arfve-Konge og Herre!

Siden min eeniste Søn og Arving Mogens Mule har opnaaet sine myndige Aar og hand effter Deris Kongl. Mayts Loug har faaet sine Arvemidler under egen Administration, har han fundet for got daglig at spille og forøde sine Penge paa mange og adskillige usømmelige og høystschadelige Maader, som ved onde og forførende Folchis Tilschyndelse hver Dag tiltager og bliver større saavel i Daarlighed som til hans Fordervelse og Velfertz Spilde, ja iche det alleeniste, mens hand har og for kort Tid siden motvillig og egenraadig fordristet sig til at forlade mig sin Fader i min høye Alderdom og Svaghed, da jeg nu nesten icke meere kand see, og har indlagt sig her udj Byen i et fremmet Huus, hvor hand iche kand see, høre eller lære at gjøre andet end ald det, som vil blive ham til yderste Ruin og Fordervelse, hvilchet og strax iblant anden meere Daarlighed har

¹⁾ Birgitte Cathrine von Bergen, f. 5. Maj 1717, død 13. Marts 1788, ægtede 16. Aug. 1741 Jens Baar, født i Skeen 14. Febr. 1704, død 25. Maj 1788, Amtsforsvalter i Odense fra 1740 og Ejer af Hesbjerggaard i i Ubberud Sogn, Etatsraad, en særdeles dygtig og anset Embedsmand (Hee, Tvende Sørge Taler, Fredericia 1788).

yttret sig, da hand uden nogen Efftertanche om sin Velferd og tvert imod alle mine Raad og Formaninger har forlovet sig med sin Vertes Søster, en Slagters Datter fra Flensburg, og igaar, uagtet min alvorlig Erindring og Forbud, holdet et saakaldet Ja-Ord med hende. For da betimelig at forrekomme, at, naar ieg ved Døden afgaar, hand da ey ved denne hans slette og uforsvarlige Huusholdning schulle finde nye Leilighed til at forøde og fordøye de øfrige faae Midler, som ieg og hans salige Moeder saa møysomelig og forsynlig har sparet og conserveret, og at hand iche schulle blive onde og bedræglige Folch, der søger at betiene sig af hans Daarlighed, til Rof og Bytte og hand saaledis omsider forfalde i dend yderste Armod og Elendighed, saa bønfalder ieg herved til Deris Kongl. Mayt. med allerunderdanigste Ansøgning, at Deris Kongl. Mayt. i denne Henseende allernaadigst vilde behage at forunde mig Facultatem testandi og Frihed til at disponere ofver de faae Midler, som ieg endnu self eyer og har tilbage, saaledis som ieg til min Søns Fremtarf gaunligst og tienligst eragter, og at hvis ieg saaledis effter Deris Kongl. Mayts allernaadigste Tilladelse enten ved Testamente, Codicille eller anden deslige Forschriwelses Maade effter mit eget Gotbefindende forfatter og anordner, schal effter min Død af min Søn, hans Arvinger og alle andre Vedkommende, ihvosomhelst det end maatte være, saa uryggelig og fuldkommelig holdes og effterlevis, som det af Deris Kongl. Mayt. i alle detz Ord, Puncter og Clausuler allernaadigst kunde være confirmeret og stadfestet, og at ieg her udj fra alt det, som udj Lougen eller Forordninger her imod kunde findis at stride, allernaadigst maae være dispenseret. Og som denne min allerunderdanigste Ansøgning fornemmelig hensigter til at forebygge min Søns befrygtende yderste Fordervelse og tillige, om mueligt er, derved at bringe ham til nogen Schiønsomhed og bedre Efftertanche om

sin Velferdt, saa vil ieg saa meget meere her udj allerunderdanigst udbede og forvente Deris Kongl. Mayts allernaadigste Bønhøring, der ieg udj allerdybeste Underdanighed indtil Døden er og forbliver

Deris Kongl. Mayts

Allerunderdanigste troe Tiennere Eric Mule.

Ottense d. 8de Janv. 1740.

Ansøgningen blev 29. s. M. bevilget »dog saaledes, at alle hans Midler forbliver til Sønnens Bedste og ikke til andre Fremmede destineres, Sønnen i hans Arverettighed til Skade og Afgang«, hvilket egentlig ikke var Mules Mening; Bevillingen bærer Paategning om senere at være casseret¹⁾.

Den Person, som Mogens Mule havde charmeret sig i, hed Gjertrud Gørtzen og var i Huset hos sin Broder, Kjøbmand Gørtz Gørtzen i Odense, som synes at have lokket den unge Mand fra sin Faders Hus til sit, muligvis for at arrangere dette Parti. Om hendes Person og Egenskaber vides Intet, den gamle Mule erklærer selv aldrig at have set hende og Intet at kjende til hendes Lyder eller Dyder, saa det synes, som hans Harmen i det mindste til Dels har været fremkaldt ved den betydelige Standsforskjel; at Jomfruen var et Aar ældre end sin Bejler, skulde dog vel ikke kunne opbringe ham saa højlig. Muligvis har Familien Gørtzen ikke været vel anset, men derom forlyder Intet. Trods sin Faders energiske Protest fastholdt »den forlorne Søn« sit Forsæt; han ansøgte i Cancelliet om Vielsesbrev, holdt Ja-Ord i Gørtz Gørtzens Hus i Vidners Overværelse, trolovede sig 6. Febr. med Jomfruen og lod lyse til Bryllup i St. Knuds Kirke²⁾. Saasnart Professoren erfor dette, skrev han uopholdelig til Oversecretairen i Cancelliet, Gehejmeraad

¹⁾ Fyenske Registre og Indlæg. ²⁾ Kirkebogen.

Holstein, for at forpurre Vielsesbrevets Udfærdigelse. Og dette lykkedes; Holstein lod Sagen referere i Kongl. Majestæts Conseil, hvor da blev resolveret, at Vielsesbrevet i Henhold til de derimod gjorde Indsigelser ikke kunde bevilges.

Men de elskende lode sig ikke derved afskrække fra deres Forehavende; hemmeligen kjørte de med Gørtzens Befordring til Middelfart, hvorfra de rejste videre til Holsten; her lykkedes det de »tvende daarlige og vildfarende Pilegrimme« at komme udenlands, d. v. s. ind i den ikke-kongelige Del af Hertugdømmet, hvor de fandt en Præst, der viede dem. Ved Parrets Hjemkomst i Marts fra »en saa skammelig begyndt og saa forargelig og dumdrstig fuldbyrdet Gjerning« rejste der sig en sand Storm mod Mogens Mule; hans Fader var rasende og betjente sig i sin Harme af kraftige Udtryk som de ovenfor fremhævede, Stiftamtmanden lod Landsfiscalen anlægge Sag mod ham for at have trodset Kongens Forbud og Cancelliet henviste Sagens Afgjørelse til en Commission, hvis Afgjørelse ikke kjendes, da dens Acter ikke haves; eet er imidlertid sikkert, Ægteskabet kunde ikke opløses, saa Mogens Mule fik sin Villie og er formodentlig sluppen med en følelig Mulct¹⁾.

Man kan jo haabe, at hans gamle, ensomme og blinde Fader har forsonet sig med, hvad der ikke kunde være anderledes, og utvivlsonst var det hans Anseelse og gode Forbindelser, der skaffede Mogens virkelig Cancelliraads Titel 1746, da han ikke havde kunnet opnaa noget Embede, han havde søgt om, men havde maattet se paa, at

¹⁾ Odense Tingbog 1738—43 Fol. 247, 261. Notarialprotokol 1727—62 Fol. 313—19. Odense Amtsarchiv Nr. 200--01, Nr. 57 Fol. 186, 189, 195. Biskoppens Copibog 1740—42 S. 44. — Ægteparret gjorde strax efter Hjemkomsten gjensidigt Testamente med udelukkende Arveret for den længst levende, men det fik først 1747 kongl. Confirmation (Fyenske Registre).

ynge Secretairer bleve ham foretrukne og avancerede til adskillige honorable Charger. Hermed maatte han lade sig nøje; 1743 havde han søgt om at blive Vice-Landsdommer i Fyen, og Kongen vilde gjerne accordere ham Tjenesten, saafremt han var dygtig dertil; men det var just det, han ikke var, thi hvad det angaar, erklærede Stiftamtmanden, Grev Christian Rantzau til Cancelliet, »da er hans Person mig kuns lidet bekjendt, men af det almindelige Rygte, som gaar af hans Capacité og Leve-maade, samt af hans Forhold i hans Giftermaal, som han understod sig at indlade sig udi imod kongeligt Forbud, er i mine Tanker at slutte, at han ej til saa betydeligt Embede er bekvem.« Samme Udfald havde hans senere gjentagne Forsøg paa at blive Vice-Borgmester i Odense, en ganske ulønnet Bestilling, der imidlertid gav sin Indehaver Haab om efter Tour at rykke op til virkelig Borgmester. Uagtet Rantzau, og det med Grund, aldeles ikke interesserede sig for Mogens Mule, men sikkert har haft megen Fornøjelse af Samkvem med hans gamle Fader, taler unge Mule idelig i sine ydmyge Andragender om den store Naade og høje Protection, som Hans Højgrevelige Excellence udi mange Aar højgunstigst haver behaget at bære for ham og hans Fader, og for yderligere at insinuere sig hos den lærde Stiftamtmand, hvis naadige Patrocinium og høje Assistance han i dyb Soumission implorerer, indfletter han latinske Sententser og Sætninger i sine kunstlede Skriverier¹⁾.

¹⁾ Disse findes forskjellige Steder i Odense Amtsarchiv, f. Ex. i Nr. 208 ^{17/811}, hvis pragtfulde Slutning her anføres som Prøve:

Excellentissime atqve Illustrissime!

Comes et Heros!

O Delicium! O Dulce Decus

Totius hujus Provinciæ!

O Mæcenas Litterarum

Litteratorumqve omnium!

Mogens Mule var og blev trods sit gamle Navn og sine magistralske Aner, som han jævnlig hentydede til, Ingenting, henvist til at leve af sine Midler, som med Tiden skrumpede saaledes ind, at han var glad ved et Tilskud af 50 Rd. aarlig af den Lundegaardske Stiftelse, hvis Fundator, Cancelliraad Peder Smidt, var hans Moders Halvbroder. Efter nitten Aars barnløst Ægteskab døde han 1759, kun 45 Aar gammel. Saaledes endte med denne ubetydelige Mand den forud saa kraftige Mule-Slægt sin Bane i Odense, i hvis Historie den havde spillet saa fremtrædende Rolle gennem tre Aarhundreder. Faa Aar senere uddøde Slægten helt.

Hans Enke blev boende i den Gaard, han havde købt 1745, den den Gang ny opbyggede to Etagers Carnapgaard i Nedergade Nr. 27, som staar den Dag i Dag i nogenlunde i sin gamle Skikkelse¹⁾. »Efter megen Møje

O Firmamentum Iustitiæ!

O Solatium!

O Delectamentum!

O Presidium!

uniuscujusque

boni viri.

Ut mihi meæque in scribendo prolixitati nimix, Clementissime Ignoscas, devotissime precor, spero et oro, maximam mihi facturus gloriam perpetuo perpetuam esse vivere atque mori, usque ad ultimum suspirium, quem me heic devotissime exausus fuerim subscribere

Comitis atque Herois!

Excellentissimi!

ut et

totius

Illustrissimæ

Stirpis

Rantzovianæ

cliens devotissimus

M. Mullenius.

¹⁾ Façaden af denne Gaard, der senere i en Aarrække ejedes og beboedes af Gustav Ludvig Baden, er afbildet hos L. C. Nielsen, Fra Johans Snell til vore Dage S. 148.

og Trængsel« og »prøvet igjennem Verdens Modgang, men dog styrket af Herrens Kraft og altid frimodig formedelst Fornuft, Dyd og usminket Christendom« endte hun her sine Dage 1774¹⁾. Hun synes at have siddet i i ganske gode Omstændigheder, da hun beboede hele Gaarden og Auctionscataloget viser et solidt Indbo, hvis mærkeligste Stykker i vore Øjne ere ti Portraiter af den Muleske Slægt, som hun dog ikke har skattet synderlig højt, da de alle hængte eller stode paa Portkammeret. De bleve solgte for Spotpris, kun to naaede 1 Rd.; fem kjøbtes af Folk i Odense, de andre fem af Klevenfeldt, i hvis Samling dog kun anføres et, Mester Caspar Mules Portrait, malet af Binch²⁾. Des værre er Sandsynligheden for, at intet af disse Billeder er bevaret, saa man er afskaaret fra at stifte Bekjendtskab med disse ejendommelige Menneskers Ydre, alene med Undtagelse af den ovfr. S. 115 omtalte Højesteretsassessor Hans Mules. Af den gamle Hans Mule fandtes endnu i Landsdommer Bircherods Dage Portraiter paa mange Steder; saavidt mig bekjendt er intet af dem naaet til Nutiden, og hvis ikke »Mulernes Legatskole« nødvendigvis vedligeholdt Navnet, vilde dette nu være saa godt som glemt i Odense, hvor de af Slægten stiftede Legater næsten alle ere indgaaede under større Fonds, og hvor der med Undtagelse af Brudstykket af Hans Mules Ligsten, Portraitet paa Cathedralskolen og den smukke Sandsten med Mule-Vaabenet i Muren paa Vor Frue Kirkes Ligcapel, den gamle Skole, som blev restaureret 1528, medens Borgmester Mikkel Mule var Kirkeværge, intet synligt Minde er levnet om de myndige Muler.

¹⁾ Odense Adresse-Contoires Efterr. 1774 Nr. 31. ²⁾ Museum Klevenfeldianum S. 275.

REGISTER PAA PRÆSTERNES UNDERHOLDNING I NYBORG LEN 1554.

Den 4. Oct. 1554, Torsdag efter St. Michaelis Dag, lod Kong Christian III fra Nyborg tilskrive alle Lensmænd, der havde Gejstlige i Befaling, og Superintendenterne, at de skulde drage omkring i Stifterne og i hvert Herred forsamle Herredsprovsterne og Sognepræsterne baade fra Kjøbstæderne og Landsbyerne, undersøge, hvilke Sognepræster, der havde Mangel paa Underholdning, og, naar der fremkom Klager, overveje, hvad Avl der var til Præstegaarden og hvad Tiende og anden Rente der var. »Tidt og ofte kommer der mange Sognepræster for Os og dennom beklage, hvorledes at de ikke have slig tilbørlig Underholdning, som de kunne holde dennom af.« De skulde gjøre et klart Register paa alle de Præster, som havde Mangel paa Underholdning, og overveje, hvor der for bestandig kunde anvises dem saa megen Rente, som de havde behov; deres Betænkning herom skulde de indskrive i Registret ved hver Præsts Navn og sende Registret til Kongen, som da med Rigets Raad vilde gjøre en endelig Skik derpaa¹⁾.

Af de Registre, som i den Anledning blev forfattede, vides ingen at være bevarede undtagen det her meddelte af otte smaa Quartblade bestaaende Stykke, der ved en særdeles skjødesløs og ilfærdig Skrift med talrige Rettelser og Overstregninger tydeligt kjendetegner sig som en Kladde. Det omfatter Vinding, Sunds og Gudme Herreder samt Hindsholmen, der alle ved den Tid laa under Nyborg Len, og maa antages optaget i Slutningen af 1554, da flere af de Kongebreve, hvortil det gav Anledning, ere udstedte i Begyndelsen af Januar 1555²⁾.

Originalen, der er funden i Fyens Bispearchiv mellem Vinding Herreds Correspondance for Aar 1763, er nu henlagt under »Stiftets almindelige Breve« (Nr. 579).

¹⁾ Kanc. Brevb. Rørdam, Danske Kirkelove I, 389. ²⁾ Jfr. Saml. til Fyens Hist. og Topogr. IV, 155 f.

*Vyndingherrit.**Nyborrigh.*

Her Niels¹⁾. Hauer ingen aull tiil syn prestegaardt, tiil syn boer hauer hand en lest byøgh, en ørtug rogh, haure iijj ørthe, iijj fieringer²⁾ smør en otthing. Slottis thien ruen iij ørtug, en pund bøg.

Hylbye hauer handtt iij pund rouff vij skepper, iij pund bøiigh ij skepper, xxx skepper haure³⁾.

Af Nyborriig kyrke iijj m $\frac{1}{2}$.

Beklager, att hans prestegaardt hollis icke vidtt mact epther kongens reces, v aggre er hannum fraa thagne tiil slottit, iij y hommle hauen, ij y Nørremarck.

xv m $\frac{1}{2}$ iij offers dage.

Tiill feyrring⁴⁾ beger hand then callent goedz y Nyborrig heller en kyrkethien⁵⁾.

Vynding oc Reffsuininge.

Her Berthell. Thacker gud och kongelige maiestat och nøgis, men enniste beger, att hand maa nyde siine aallen syun y Reffsuininge aff prestegaarden⁶⁾.

Frørop.

Her Balsers⁷⁾. Nøgis och thacker gud och kongelige maiestat.

¹⁾ Hr. Niels Pedersen. ²⁾ Trods Ordstillingen høre disse Fjerdinger til Smørret, ikke til Havren (De ældste danske Arkivregistr. V, 1092).

³⁾ Nyborg og Hjulby synes at have haft samme Præst, inden Kongebrev 7. Jan. 1555 henlagde Hjulby under Nyborg. ⁴⁾ 3: som Gave, Tillæg. ⁵⁾ Kalentegodset blev ved Kongebrev 8. April 1555 tillagt Kirken og Skolen; den ønskede Kirketidende fik Præsten heller ikke.

⁶⁾ Hr. Bertel Simonsen i Vindinge havde Grund til at være fornøjet, da han ved Kongebrev 26. Sept. 1554 havde faaet tillagt Refsvindinge paa Livstid. ⁷⁾ Hr. Baltser Pedersen Bjørnskov.

Ørbeck och Suyninge¹⁾.

Her Niels²⁾. Aulen løber³⁾ Brunsmosmarck ix ørtug land, xxj less eng, Skullehøgsmark ix ørtug, xiiix less engh, Lundsmarck ix ørtug ørthe [sic], xv less eng.

Thien aff Ørbeck v pund roug, iiij pund byøg, ij pundt haure, offer ij m $\frac{1}{2}$ iij dagge, thenne rente nøgis hand mett aff then enne kyrke, om hand maa nyøde kongens part thien met hallm, om han icke maa nyde then anden sogen met Ørbeck, huilkit hand trøster vell att gørre, hand trøster icke att holle cappellan tiil stor løn och thering.

Herritzstedt.

Her Claus⁴⁾. Nøgis, men enniste beger en aars hielp aff kongens thien⁵⁾, dy hand er ong nybølle⁶⁾.

Och beretter hand, att sognemenden ther her Clemen⁷⁾ laa syøg, vdlocte presten fraa fellis skouskøffte, huor hand haude syn thornhugh och anden gerssell, som han-num møgit tiill komer.

Søllinge oc Heylerop.

Her Hans⁸⁾. Aulen tiill Søllinge, Lundbergis marck vj ørtug land, vj less eng, Snabergis marck vj ørtug land vij less, Langeskous marck viij ørtug land, vij les engh.

Hellerop prestegaardtztz aull. I then marck modt Søllinge xix skepper land, j less eng, Nørremarck iiij ørtug landtt, ij less eng, Sønderhøiiss marck vj ørtug land, vij less engh.

Thienne aff Søllinge och Hellerop tiil samen j lest rogh, viij pundtt byøg, ij pund haure, x m $\frac{1}{2}$ aff begge sogner dy iij offers dagge, x ørtug byg och en galt,

¹⁾ Sognene bleve adskilte ved Kongebrev 30. Oct. 1554. ²⁾ Hr. Niels Pedersen. ³⁾ c: beløber sig til. ⁴⁾ Hr. Claus Juul. ⁵⁾ Dette Ønske blev opfyldt ved Kongebrev (7?) Jan. 1555. ⁶⁾ c: Nybygger. ⁷⁾ Hr. Clemens Pedersen, Formanden i Embedet. ⁸⁾ Hr. Hans Lauritsen.

hauer en nu aff vicarij y syn thiidt, men nor thet komer fraa, thrøster hand ingen prest aff thi sma sogner att kunde nerre siigh, vden prestgaarden tiill Hellerop sognn maa gørris saa god, som hynde bør att verre, ligge nest beste brydde gaardtt ther y byen,

Høyrop och Gesterloff¹⁾.

Her lens. Aullen tiill prestegarden, Østermarck ix ørtug land, iij less eng, Vestermarck vj ørtug land, viij less eng. Høggerop sogne thien ij pundt rog, iij pund bøg, j ørtug haure. Item iij m $\frac{1}{2}$ tiill offer.

Gesterløff, v ørtug rog tiill thien, iij pund bøg, en ørtug haure, iij m $\frac{1}{2}$ tiill offer, ix skepper byøg ad mensam, aff prestegord en ørtug rog, en ørtug bøg, j ørtug haure, endog han bekender siig att kunde nøtterlig²⁾ nære, dog thrøster hand ingen ephther sin døtt thett att behielpis, vden kongethien tiill Høgerop kand hannum bliue tiill lagdtt³⁾.

Ellinge och Ferrisløff.

Her Niels. Kiender sig vell brøst haffuendis, men nor Elling komer tiill syn rette houit kyrke Skellerop⁴⁾ ephther hans døtt, tha er then prest vell forsørgit mett dy ij sogner, thismellom kunde her Niels ephther syn beleylighedtt siig nære aff Elling och Ferrisløff sogner och Ferrisløff ephther hans thidt bliue⁵⁾ Rolstedtt att bethiennis aff presten y Røning met en god cappelan at holde⁶⁾.

Skellerop och Bogens.

Her Iørgen⁷⁾. Nøgis mett dy thuenne, intill hand faar Ellinge igen, och tha skall hand sleppe Bogens, att

¹⁾ Disse Sogne synes at have haft samme Præst, inden deres Annexion fastsloges ved Kongebrev 7. Jan. 1555. ²⁾ c: nødtørfdig. ³⁾ Dette skete ikke. ⁴⁾ Denne Annectering paabødes ved Kongebrev 7. Jan. 1555 og s. D. befaledes Ferritslev Kirke nedbrudt. ⁵⁾ Her mangler et Ord: tillagt el. lign. ⁶⁾ Dette iværksattes ved Kongebrev 7. Jan. 1555. ⁷⁾ Hr. Jørgen From.

then kand blive en annex tiill Ansløff¹⁾, for en god cappelan tiill then sogn.

Kulderop.

Her Hans. Aulen, item først Lerbegz marck iiij ørtug land, iij less eng, Bogholms marck v ørtug land, ij less eng, Henedtz²⁾ marck vj ørtug land, iiij less eng. Thien iij pundt rog, iij pundt byg, en pund haure, landgiille x skepper rog, x skepper bøg, x skepper haure, ij m $\frac{1}{2}$ tiill offer. Och beretter hand, att endog hans prestegaardt hadde syn stug³⁾ och seer-marck, thet hand men ephther loughen icke att gaa under reff eller rauffte⁴⁾, ligge vell ginge samemend⁵⁾ ham fraa tiill en anden bye vj ørtug land, xxij less eng, och bleff ham verlact iij ørtug land, iij less eng paa theris egen grund, och eniste beger, att hand thet samme vederlau motte nyde mett fredtt, saa bønder skulle icke bytte dett fraa ham igen, som dy vdi aar begønte, och ther som myn herris naade ville vnde ham then lille kongethien, da vor dett ham storlig behoff, dy sognit er lidet, tiill saa lunge Refssuininge bliuer tiill Kulderop ephther her Bertels auffgang⁶⁾.

Fløstrop och Vllersløff.

Her Anders⁷⁾. Thacker gud och kongelige maiestat og nøgis.

Sundsherrit.

Suynborrig.

Her Christen Claussen⁸⁾ tiill sancte Nicolae kyrke. Nøgis then stund hand beholder dy ij annexer⁹⁾, tiill

¹⁾ Denne Omannectering fandt senere Sted. ²⁾ Læsningen af dette Ord er usikker; formodentlig den samme Mark, der i Herredsbøgerne 1572 og 1667 kaldes Heemarckenn og Heedemarck. ³⁾ Stug el. Stuv, Jordstykke udenfor Fællesjorden. ⁴⁾ Gaa under Reb eller Raft, blive udskiftet ved Rebning. ⁵⁾ c : Sandemænd. ⁶⁾ Kongebrev (7?) Jan. 1555 annecterede Refssvindinge til Kullerup, dog først efter Hr. Bertel Simonsens Død (1567), jvfr. ovfr. under Vindinge. ⁷⁾ Hr. Anders Jensen. ⁸⁾ Hr. Christen Clausen Skrok. ⁹⁾ Kirkeby og Lunde i Henhold til

huilke hand skall holle en godt cappellan, men fordye sognene erre smaa och hauer slett inthidt att aule paa ey heller aff byen vden blotte pendingh och ingen korn rente, tha beger hand att motte ouervegis, om hand och hans eptherkomere kunde holle¹⁾ nogen aff kongethien, huilke storlig behoff gøris.

Vor frue soggen.

Her Rasmus, som och hauer Thuedtt, beretthet syn rente aff byen att løbe kun viidtt xvj daller, endog ham vor louit lxxxx m $\frac{1}{2}$, syn offer dy iij høgthider att løbe icke iij daller, aff Thuedt iij ørtug rog tiill thien, iij ørtug bøg, xv skepper haure, landgielle aff prestgaarden iij ørtug bøg iij m $\frac{1}{2}$, for huilken liden rente hand lader siig verre besuerliggt att holle ij thienister y byen thuene gange, dertiilmet tiill then liden part aff Thuedt sognen, huilke liger ret saa ner byen, att thj lempelig kunde besøge then sognekyrke tiill ett fellis thienniste²⁾, saa thidt som dy ville, och for syn thieniste beger att motte nyde then liden kongethien, som faller aff Thuedt sognen.

Olderop.

Her Iørgen³⁾. Nøgis then stundt hand och hans eptherkomere maa nyde Egens⁴⁾ sognere [?], men fordye hans eptherkomere haue ther ingen visth ther paa, da men hand syn prestgaardt att verre all for ryngge tiill

Kongebrev 21. April 1541. Om Annecteringer af Stenstrup, Lunde, Ollerup og Kirkeby se Kirkeh. Saml. 4. R. III, 154 ff., 638 f. ¹⁾ Paa Grund af Rettelse ere disse to Ord utydelige; Meningen er: kunde erholde. ²⁾ Forslaget om at nedlægge Tved Kirke blev til Slut ikke iværksat, og Sognet annecteredes Skaarup ved Kongebrev 11. Juni 1558. ³⁾ Hr. Jørgen Pedersen. ⁴⁾ Egense, hvortil Ejler Rønnov til Hvidkilde havde jus patronatus, maa herefter antages at have været annecteret Ollerup i Hr. Jørgens Tid. Formodentlig ved hans Afgang har det faaet sin egen Præst.

Olderop, fordye ther tiill ligger enniste item Bromarck vj ørtug land, xvj less eng, i Fulbegsmarck v ørtug land, x less eng, Prestmarck x ørtug land, xv less eng.

Thiende iij pund rog, iij pundt bøg, xxx skepper haure, iiij m $\frac{1}{2}$ tiill offer.

Øster Skerning och Hundstrop.

Her Peder¹⁾. Nøgis met dy ij sogner.

Skaarop.

Her lens²⁾. Thacker gud och kongelige maiestat och nøgis vden hues y myndelighedtt kand haue hoss lenzmanden [?].

Querndrop.

Her Claus hauer mist syn annex Stenstrop, som ther tiill var, och sider paa en aalbaar veg hoss then enne och beger fordye nogen hielp aff kongethiende³⁾ och att motte nyde nogit kyrke iordtt att brugge sielluff, som dog aarlig for⁴⁾ ett pundtt bøgh aff for vyn oc aulet⁵⁾ att holle tiill kyrken.

Stenstrop.

Her Iørgen. Aullen tiill hans prestegard i Sandbergismarck ij ørtug land, iiij less eng, Østermarck iiij ørtug landt, xv lees eng.

Thien iiij ørtug rog, bøg iij ørtug, haure iij ørtug, v m $\frac{1}{2}$ dy iij offersdage, ther auff kand en prest sig icke behielpe vden nogen hielp aff kongethien⁶⁾, met myndre kyrken leggis samen mett en anden paa enthen siider, som then vor før tiill Querndrop.

¹⁾ Hr. Peder Hansen. ²⁾ Hr. Jens Pedersen. ³⁾ Denne Hjælp blev ham tilstaaet ved Kongebrev (7?) Jan. 1555, jvfr. Kgbr. 31. Dec. 1559. ⁴⁾ ∴ faar. ⁵⁾ ∴ Oblat. ⁶⁾ Halvparten af Kongetienden tillagdes Præsten ved Kongebrev 7. Jan. 1555.

Seyrop och St. Iørgen

er vnder Eyller Rønno baade att holle prest och bestørcker han mett vnderholling, som och tiill Egense¹⁾.

*Thaasinng.**Byrgbye.*

Her Knud. Nøgis.

Lande.

Her Pouel²⁾. Nøgis.

Bregnit.

Her Peder Philophus³⁾. Hauer aff aulen iij pund rog, xiix skepper bøg, en ørtug haure, v less eng, dette er all aulen.

Thien x pund ij skepper [rog], iij pund bøgh ij skepper, iij ørtug haure, v m $\frac{1}{2}$ dy offers dage. Tiill denne syn arme vnderholling beger hand nogen help aff kongethien eller andit⁴⁾.

*Hyndtzholm.**Kertemynde och Dristrop.*

Her Peder⁵⁾. Thacker gud och kongelige maiestat och nøgis vell met then thien, som hand och hans ephtherkomere er bebreffuit⁶⁾.

Mesinge.

Her Hans⁷⁾. Thacker gud och kongelige maiestat och nøgis mett syn rente, men ennste beretter om en bundis thien, som aulis paa hans sogne grundt, men føris tiill Iacob Thønnissen⁸⁾.

¹⁾ Ejler Rønno til Hvidkilde havde jus patronatus til disse Sogne (Saml. t. Fyens Hist. og Top. I, 9 fl.). ²⁾ Hr. Poul Nielsen. ³⁾ Fejlskrift for: Philosphus. ⁴⁾ Han fik intet Tillæg, men Landet annekteredes senere Bregninge. ⁵⁾ Hr. Peder Cortsen. ⁶⁾ Kongetienden af Drigstrup var tillagt Sognepræsten ved Kongebrev 3. Jan. 1553. ⁷⁾ Hr. Hans Sørensen. ⁸⁾ Jacob Tønnesen Viffert til Brolykke.

Dalbye och Stubberop.

Her Frans. Thacker gud och kongelige maiestat och nøgis.

Vybye.

Her Peder. Lader her inthidtt berette om syn vnderholdingh, then hand en vnsteg¹⁾ mand kand ryngte bekomme met syn prestgaardz landgielle och thien, dett hans ephtherkomere dog icke kand effterlig vere behiolpit aff.

*Gudmeherrit.**Øxendrop och Langoo.*

Her Anders²⁾. Thacker gud och kongelige maiestat och nøgis then stund han maa nyde dy ij sogner tiill samen³⁾.

Heslagger.

M. Knudt⁴⁾. Nøgis.

Gudme och Bruagger.

Her Rasmus⁵⁾. Nøgis mett dy ij sogner samen, nor han maa nyde then syn prestgaardtt y Bruagger, som ham fraa er komen.

Ore oc Veygstrop.

Her Niels. Hauer tiill syn prestgaardt y en marck, som heder Mystmarch⁶⁾, vij ørtug land, iij less eng, Elssemarch x ørtug land, xx less eng, Nørremarch ix ørtug landt, xx less eng, ett pundt bøg en otthing aff Ore prestegaardtt. Thien aff begge sogner løber vij

¹⁾ ɔ: enstig, enlig. ²⁾ Hr. Anders Jacobsen. ³⁾ Sognene vare annecterede ved Kongebrev 25. Jan. 1553. ⁴⁾ Mester Knud Andersen. ⁵⁾ Hr. Rasmus Jørgensen. ⁶⁾ I Herredsboerne 1570 og 1667 hedder Marken den *mindste* Mark.

pundt aff alle hande viij m $\frac{1}{2}$, landgille aff prestgaarden, ij pundtt, y Vegstrop en otting smør.

Mett dette nøgis hand, thersom hand nogen help motte faa att bøgge syn prestgaardtt, som møgit er forfallen¹⁾).

¹⁾ Han fik ved Kongebrev (7?) Jan. 1555 Kongetienden af Vejstrup for et Aar.

VEDEL SIMONSENS OG WERLAUFFS BREVVEXLING.

Blandt de haandskrevne Sager, som af Fyens Stiftsbibliothek ere afgivne til Landsarchivet, findes en Samling af ikke mindre end 179 Breve fra *Laurits Schebye Vedel Simonsen* (født 20. Dec. 1780, død 12. Juli 1858) til hans Ungdomsven *Erich Christian Werlauff* (født 2. Juli 1781, død 5. Juni 1871), strækkende sig over halvtredsindstyve Aar (1809—58). Hvorledes disse Breve ere komne til Stiftsbibliotheket, lader sig nu ikke oplyse; formodentlig har Werlauff selv foræret dem dertil, ligesom han nogle Aar før sin Død sendte J. C. Bergs Breve til Christiania Universitetsbibliothek (Norsk Hist. Tidsskr. I, 406). Et Par Breve har han dog tilbageholdt og indlemmet i sine Samlinger (nu i Kongl. Bibliothek). De tilsvarende Breve fra Werlauff til Vedel Simonsen, 189 i Tallet, have de nuværende Ejerinder af V. Simonsens Fædrengaard venligst stillet til min Afbenyttelse.

De to femogtyveaarige Videnskabsdyrkere mødtes første Gang hos Godsforvalter Strøbech paa Dallund 17. Juli 1806 (Brevet Nr. 266; Werlauff, Erindringer af mit Liv S. 50), og hurtigt knyttede fælles historisk-antiqvariske Interesser dem sammen; det saaledes indledede Bekjendtskab fortsattes under V. Simonsens paafølgende Ophold i Kjøbenhavn fra samme Aars November til Slutningen af April 1809, da han tog Ophold hos sine Forældre paa Elvedgaard, der fra nu af med kortere Afbrydelser blev hans Hjem for Livstid. Snart efter sin Tilbagekomst til Fyen skrev han sit første Brev (Nr. 1) til Werlauff, med hvem han havde sluttet et inderligt Venskab, og Correspondancen fortsattes til hans Død.

Vedel Simonsens Liv er i det væsentlige vel kjendt og hans Betydning som Historiker og Digter fyldig belyst foruden i Anton Andersens Monographi (1887) i de interessante Charak-

teristikker af Joh. Steenstrup (Historieskrivningen i Danmark i det 19. Aarh.) og Bricka (Dansk biogr. Lex. XV). I Fortalerne til sine senere Skrifter og i sine, ofte vemodige Vers giver han nogle Sider af sin Personlighed, andre træde tydeligere frem i disse Vennebreve.

Han var ingen lykkelig Mand. Med store Forhaabninger betraadte han sin Forfatterbane og stort Haab vakte han hos Andre¹). »En tilkommende enten Professor Historiarum eller Geheimearchivarius er opstaaet i Doctor Medicinæ Vedel Simonsen, der har en Assiduitet i historiske Undersøgelser, der er uden Lige,« skriver Nyerup 1810 til J. C. Berg (Illustr. Nyhedsblad, Christiania 1865 Nr. 5). Men intet af disse eller andre Embeder — maaske allerhelst som Ordens-Historiograph — opnaaede han, og det var ham en næppe nogensinde helt forvunden Skuffelse. Manglende Anerkjendelse af hans videnskabelige Fortjenester, en lidt ublid Kritik eller Forbigaaelse ved Ordens- og Titelluddelinger krænkede ham, og en Gang imellem kommer der en Kurre paa Traaden mellem ham og Werlauff, naar han i dennes Breve tror at læse nogen Ringeagt for hans videnskabelige Bestræbelser²).

Dog alt dette var kun for lidet at regne imod den bitre, ja den bitrest tænkelige Sorg, der ramte ham, da hans eneste Søn af hans forlængst opløste Ægteskab, en haabefuld Yngling i 1824 fandt en pludselig Død (se Nr. 24). Fra nu af levede han for sine historiske Studier, der rigtignok stundom vare lidet frugtbringende (Middelalderens Magi, Frimureriets Oprindelse o. l.), sine Samlinger af Oldsager, sin Gaard Elved, der 1832 efter Forældrenes Død blev hans Ejendom, og sit Sogn, som han betænkte med mange Gaver (se Hofman Bang, Odense Amt S. 369 f.). Med en knarvurn Husjomfru til Selskab og ringe Omgang med Personer udenfor Almuen, fjernt fra Archiver og Bibliotheker, blev hans Liv mere og mere en i Udlændighed levende Eneboers — allerede 1817 sammenligner han Elvedgaard med et Tomi (Nr. 12); tiltagende Sygelighed forhindrede ham i at deltage i nogensomhelst Adspredelse, saa meget mere som han med Alderen ikke taalte at kjøre, men altid gik;

¹) Eller, som Andersen saa morsomt udtrykker sig i sit ovennævnte Skrift S 33: »Som en glimrende Constellation steg han frem paa det videnskabelige Firmament.« ²) Den uforbeholdne Dom om V. S.s senere Arbejder, som W. udtaler for J. C. Berg (Norsk Hist. Tidsskr. I, 423), er ikke synderlig smigrende.

3. April 1853 udregnede han og hans Jomfru, at det var 15 Aar, siden han sidst var i Kjøbenhavn, og 13 Aar, siden han sidst var i Odense (Brev af 4. Maj 1853). Tilfældige Besøg af Videnskabsmænd og Andre, der kunde dele hans Interesser, oplivede ham, og en Opmuntring var det ham om Sommeren, oftest selv useet, at iagttage de mangfoldige Besøgende, som Elvedgaards dejlige Have, der ret var hans Kjælebarn, lokkede did.

Indsamlingen af Oldsager optog Vedel Simonsen lige til det sidste, især efterat han havde ophørt at lade Skrifter trykke, og jævnlig afleverede han det indsamlede til Oldnordisk Museum, der lod Sagerne afhente paa Elvedgaard, et Forhold, der skaffede ham kjærkomne Besøg af dettes Embedsmænd eller Mandatarer. Naturligvis var meget af det indsamlede af liden Værdi, hvilket Werlauff heller ikke lagde Skjul paa og Vedel Simonsen selv indrømmer i et Brev af 11. Jan. 1857; han vil, skriver han, forskaane Werlauff for de idelige Efterretninger af hans Dagbog »om Oldsagers Modtagelse, som tilsidst maa være trættende at læse, saa meget mere som Du har fuldkommen Ret, at en Del deraf er Skramleri, Mønter og Naturalier; og selv af de virkelige Oldsager er en stor Del kun Fragmenter, som vel indtil videre opbevares i Museet, men næppe registreres i dets Catalog; saa at af de aarlig indsendte 500 Numere vel i Grunden kun et Par hundrede i Samlingen optages.« Og saa kjær som Beskjæftigelsen med Oldsagerne var ham, saa kunde dog til Tider Eneboerlivets knugende Tanker og Fortidens Skygger overvælde den gamle Oldgransker, saa han med et Suk maatte udbryde: hvorledes ville Oldsager vel kunne opveje den nærværende Tids uoverseelige Trængsler! (Nr. 230). I sine senere Aar udfylder han, naar Skrivelisten kun er ringe, sine magre Breve med Udtog af sine Dagbøger; men en Gang imellem bliver det ham for drøjt at recapitulere disse, modløs lægger han Pennen og mægter ikke at nedskrive sine Excerpter, »der dog kun indeholde Klager over Alderdoms Svagheder, Mangel paa opmuntrende Selskab, huslige Fortrædeligheder o. s. v.« (Brev af 21. Juni 1854). Den ene efter den anden af hans gamle Venner dør bort, han selv bliver alene tilbage med en, stundom to skrantende Jomfruer — et lidet opmuntrende Selskab; »8. Marts 1851 — hedder det i et Brev af 25.—26. Maj s. A. — var min Jomfru især meget daarlig, og det er ikke godt, naar man ogsaa skal plages med Andres Lidelser, saa at jeg hver Dag føler, at et Menneske

ikke kan undgaa sin bestemte Skjæbne; thi jeg trak mig tilbage fra Hospitalet, fordi jeg ikke kunde taale at se paa saa megen Lidelse, men har siden den Tid haft et evigt Hospital her paa Gaarden, først med salig Moder, saa med Madam Rasmussen, lille Marie, salig Fader, mig selv og nu tilsidst begge mine Jomfruer tillige.« Den længstlevende af disse Jomfruer, Ulrikke Hvalsøe, der overlevede sin Husbond, terroriserede ham i den Grad, at han knap turde correspondere med eller modtage Besøg af sin Arving; hun taalte heller ikke gerne, at han, gavmild som han var, understøttede unge Studerende eller Seminarister. I sine sidste Aar kunde han tilbringe de lange Vinteraftener med at spille »Rabuss« med hende. Naar Studeringerne ellers trættede ham, søgte han Hvile ved andet Aandsarbejde; en Gang anvendte han flere Uger paa at sætte Christi Lidelseshistorie og alle Søndagsevangelierne paa Rim, og 1. Søndag i Advent 1856 digtede han en Adverts-Psalme (Breve af 11. Jan., 21. Maj og 12. Nov. 1857).

Vedel Simonsens Ungdomsven C. Molbech, der besøgte ham i 1846 og 1847, skildrer (Personalhist. Tidsskr. 4. R. V, 100, 218 f.) den dybe Stilhed og utrolige Simplicitet, der herskede paa Elvedgaard, hvor han følte sig sat 60—80 Aar tilbage i Tiden; for en saa urolig Natur som Molbech var der noget højst velgjørende ved — i det mindste for nogle Dage — at kunne nyde denne Ensomhed; »jeg følte en længe ukjendt Lyksalighed paa dette Sted — en Stilhed og Fred i min hele Tilværelse — en Fjernhed af al Verdens urolige Trængsel, utilfredsstillede Higen, Længsel og Stræben — som jeg i mangfoldige Aar ikke har nydt.« Denne Simplicitet viste sig bl. a. i Levemaaden, der altid havde været tarvelig, da Vedel Simonsen fandt større Glæde i at anvende sine Midler paa at udgive Bøger end paa Vellevenet (jfr. Nr. 163), og den tiltog med Aarene af Hensyn til baade Husherrens og Husjomfruens stedse svagere Helbred; Jomfruen er i de sidste fire Aar saa svag og sygelig, at hun blot kan regnes for $\frac{1}{2}$, skriver V. S. 7. Juli 1855. Middagsmaden maatte derfor indskrænkes til 1 Ret, og den varme Mad om Aftenen blev rent afskaffet, ja naar Folkene Mikkels-, Mortens- og Juleaften svælgede i sød Grød, Andesteg og Æbleskiver, nøjedes Herskabet med Smørrebrød og Punsch (Breve af 28. Sept. og 12. Dec. 1853, 11. Marts 1854). —

Efter Udgivelsen af Werlauffs »Erindringer af mit Liv« (ved J. Clausen og P. Fr. Rist, 1910), kan man følge denne stilfærdige Videnskabsmands Levnet i dets rolige Løb i en ret

detailleret Skildring, og det Indtryk af Bekymring og Vemod, som Læsningen af denne Autobiographi giver, forstærkes yderligere ved disse fortrolige Breve — Bekymring saavel over hans egne Forhold som over de offentlige gennemtrænger hans Udtalelser, og med Aarene ængstes han ganske naturligt mere og mere for Fremtiden, der synes ham ikke at kunne gemme noget Godt i sit Skjød. De Omvæltninger, han maatte opleve, den bestandige Vexlen af Magthavere, som Tiden efter 1848 lyksaliggjorde Land og Folk med, de Forandringer, som det gamle Kongens Kjøbenhavn undergik i Aarhundredets Midte, kort sagt alt det nye var ham inderlig imod. Intet Under, at han næsten misunder Vedel Simonsen hans landlige Ro og Uafhængighed i et lykkeligt Otium, fjernt fra Hovedstadens Forstyrrelse og Larm, og denne Isolerethedens Fred staar for ham, der selv var det fredeligste Menneske paa Jorden, som et saa overvældende stort Gode, at han ikke kan blive træt af at prise Vennens sjeldne Lykke og Frihed for Embeds- og Familiebekymringer, idet han med paafaldende Apathi ganske synes at glemme de Skuffelser og oprivende Familiesorger, der havde ramt den ensomme Olding i hans Manddomsaar. Forholdsvis tidlig følte Werlauff sig gammel og træt af Livet, som han ikke ønskede sig altfor langt — og Vor Herre lod ham leve i næsten halvfemsindstyve Aar. Et smukt Træk hos ham var den Deltagelse, han bestandig nærrede for Vedel Simonsens fraskilte Hustru, hvem han i sine Erindringer skildrer saa sympathisk; Gang paa Gang intercederer han for hende med Hensyn til Understøttelse af hendes forrige Ægtefælle. —

Denne Correspondance paa 370 Breve, vexlede mellem to saa fremragende Lærde, giver ikke alene et Billede af Brevskriverne selv, den romantisk stemte Vedel Simonsen og den mere prosaiske Werlauff, og deres nærmeste Omgivelser — skjønt W. rigtignok ikke hyppigt omtaler sine Børn og sjeldent sin Hustru — hvad der optog deres Tanker, hvilke Studier der beskæftigede dem o. s. v.; men ved deres uforbeholdne Udtalelser om, hvad der rørte sig i de bevægede Tider, de gennemlevede, deres Domme om de Personer, der spillede eller gjorde sig Umage for at spille en Rolle i Begivenhedernes Gang, faa disse Breve en videre Betydning. Af Werlauffs Breve vil man faa et prægnant Indtryk af conservative kjøbenhavnske Kredses Opfattelse af de nye Forhold, som inaugureredes ved Provinsialstændernes Oprettelse, og af Vedel Simonsens et tilsvarende maaske lidt mere liberalt Indtryk af, hvorledes man

tænkte paa Landet; og mangt et interessant Bidrag give Brevene til Skildring af Stemninger og Tilstande i Krigsaarene og den frie Forfatnings Børneaar. Medens Werlauff søger at holde sin fyenske Ven à jour med, hvad der tildrager sig i Hovedstaden, specielt i den lærde Verden, beretter Vedel Simonsen løst og fast fra sin Hjemstavn, og i hans senere Aar er en stor Del af hans Breve optagne af de ovenfor omtalte Uddrag af hans Dagbøger, der interessere W. levende, skjønt de hovedsagelig kun indeholde nøjagtige Meddelelser om hans Sygdomme, hvor han har været paa sin Søgen efter Oldsager, hvem der har solgt og foræret ham saadanne, hvem der har skriftlig udbedt sig historiske og topographiske Oplysninger hos ham, om Ulykkestilfælde, Ildebrande, Tyverier o. s. v.

Henimod tre Fjerdedele af Brevene ville her blive meddelte, nogle in extenso, andre i Uddrag; Dagbogsexcerpterne ere i Almindelighed udeladte som altfor trættende. Overalt har jeg bestræbt mig for i Noter at give Oplysninger, som kunne lette Forstaaelsen af Indholdet; men medens jeg for Werlauffs Breves Vedkommende i Regelen har indskrænket disse Bemærkninger til det nødvendigeste, har jeg med velberaad Hu søgt at gjøre Oplysningerne om de i Vedel Simonsens Breve omtalte fyenske Personer og Forhold fyldigere. I saa Henseende har jeg haft megen Nytte af det Nationalmuseet tilhørende utrykte Bind V af V. S.s »Samlinger til Elvedgaards Historie«, der velvilligst har været mig overladt til Afbenyttelse paa Landsarchivet. Vil man maaske finde, at en og anden Note, f. Ex. om odensiske Forhold, er bleven lovlig vidtløftig, maa jeg til Forklaring anføre, at disse nu efter 2—3 Menneskealderes Forløb ere saa aldeles udslettede af Nutidens Erindring, at de stode Fare for helt at gaa i Glemmebogen, om jeg ikke benyttede denne Lejligheden til at opfriske Mindet om dem, dels efter Meddelelser af forlængst afdøde paalidelige Mænd, dels paa Grundlag af de til min Raadighed staaende Embeds- og Privatarchiver samt locale Aviser. Jeg har i Almindelighed anset det for ufornødent at citere almenkjendte og selvfølgelige Kilder som Kirkebøger, Skifteprotokoller, lexicalske Værker o. lign., naar der ikke var særlig Anledning til at anføre saadan Hjemmel.

Brevskrivernes Orthographi er bevaret, hvorimod Interpunctionen er reguleret noget; glemte Ord ere satte i Parenthes []. Medens Vedel Simonsens Breve gennemgaaende ere tydeligt skrevne, uagtet hans Haandskrift ellers kan være slem nok, ere Werlauffs ofte ret utydelige og, hvad der er mærkeligt hos en

i alle Detailler saa nøjagtig Skribent, han glemmer ofte at datere sine Breve, en Mangel, det dog i Almindelighed ikke har voldet videre Vanskelighed at afhjælpe.

1.

Elvedgaard per Odense d. 29 May 1809.

Høystærede Ven! Tak, inderlig Tak for al den venskabelige Opmærksomhed og videnskabelige Veiledning De forundte mig under mit Ophold i Kiøbenh.¹⁾ — Deres Venskab for mig vil stedse blive mig dyrebart og min Erkiendtlighed for Deres Godhed stedse uforanderlig; maatte igien De fra Deres Side stedse finde mig Deres Agtelse og Venskab saa værdig som jeg ønsker og attraaer det. Dobbelt maae jeg i denne Tid savne Deres Omgang, nu da jeg — efter at have lædsket mig ved Glædens fulde Bæger i min Families og Venners Kreds — atter er vendt tilbage til mine forrige videnskabelige Syssler og nu paa nye fortsætter mit begyndte Arbeide over Palnatokke og Jomsborg og altsaa ofte kunde have Deres Raad og Veiledning nødig²⁾. Mit Arbeide gaaer ud paa en Biographie af Palnatokke, en Skildring af den jomsborgske Stat — saavel som Heltesamfund som Handelsforbindelse — og en Sammenligning ml. dens og Spartas Love, og skulde enten De selv eller andre Lærde — hvis Omgang De nyder — kunde give mig en eller anden Oplysning, et eller andet Vink til sammes fuldkomnere Fremstilling, da vilde De — med

¹⁾ V. S. havde i April opgivet sin Stilling ved Universitetsbibliotheket, hvor han havde arbejdet som Amanuensis fra Nov. 1807. ²⁾ Historisk Undersøgelse om Vikinge-Sædet Jomsborg i Venden udkom 21. Febr. 1813 som 2. Dels 1. Hefte af V. S.s Udsigt over Natjonalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder.

Deres sædvanlige Godhed meddele mig samme. Deres udbredte Bekiendtskab med Middelalderens Skribentere vil lettere kunde vide, hvor man mueligen kunde søge slige Notizer, end jeg vil kunde opgive Dem samme; dog maaskee kunde der i Bibliothekets store Manuskript-samling findes et eller andet dertil henhørende f. Ex. i N° 2434 blandt regia i 4^{to}¹⁾ og maaskee flere Steder Især ønskede jeg mig Oplysning af de gamle *Præsteindberetninger*, om i samme aldeles intet findes — (dog — det maae der nødvendig) — om Palnatokke og hans Familie, og da hans Høi findes mellem Odense og Aasum, saa maatte disse Oplysninger især søges i Indberetningerne fra Odense Præster — især Frue Sogn — og maaskee tillige fra Aasum Sogn. Tien mig i at løbe dem allesammen igiennem! I ligemaade ønskede jeg mig underrettet om Derivationen af de to Ord: Tokke el. Tocco og Trylle el. Trulle, hvilket maaskee ved Hielp af Ihres Glossarium og andre Dem bekiendte Hielpemidler kunde udfindes; Vedel siger — men Gud veed paa hvad Grund — at Tokke er det samme som Bueskytte. Der skal endnu være en af vore adelige Familier, som nedstammer fra Palnetokke eller hvad som er det samme fra Absalon; men hvilken er det? har dens Vaaben nogen Rapport dertil og hvor finder man om denne Nedstammelse nogen Oplysning uden i Hoffmanns vindtørre Adelsmænd?? — Lad Deres Venkab endnu engang forlede Dem til at opofre nogle Timers Tid til at skaffe mig ret fuldstændig Oplysning om alt dette og lad Deres Langmodighed — i Betragtning af min forladte Stilling — ikke trættes, fordi jeg misbruger Deres Godhed til at paabyrde Dem saa meget. Hav endvidere den Godhed at udvirke mig Tilladelse hos Etatsraad Moldenhaver²⁾

¹⁾ Dette Mscr. i Kongl. Bibliotheks Gl. Kongl. Saml. indeholder bl. a. »De rebus Jomsburgensibus qvædam«. ²⁾ Overbibliothekaren ved Kongl. Bibl. D. G. Moldenhawer.

— for hvem jeg beder min ærbødige Kompliment aflagt — til at faae nedenstaaende Bøger oversendte til Fyhn; — de gaae med Agepost og staae altsaa ingen Fare og længere end Etatsraaden tillader det skal jeg ingenlunde beholde dem; skulde det have Vanskeligheder, da beder jeg henvende Dem til Prof. Engelstoft — hvem jeg ogsaa beder Dem formælde min Kompliment — thi han lovede da jeg tog Afsked — om fornødent giordes — at udvirke mig denne baade nu og for Fremtiden vigtige Tilladelse. — — —. Naar De har samlet — hvad De faaer Leilighed til — da hav den Godhed *snarest mueligt* at lade Deres gamle Karl bringe det om til Collin i Hummergaden N° 228 paa 3^d Sahl, som ufortøvet besørger det bortsendt¹⁾. Landsdommer Baden²⁾ — fra hvem jeg har saa særdeles at hilse — har overladt mig frie Raadighed over sit ikke ubetydelige Bibliothek og Rektor Heiberg³⁾ tilladt mig Afbenyttelsen af Skolens Bogsamling, men Skrifter over en saa enkelt isoleret Green af Historien eier ingen af dem. Fra Deres Familie⁴⁾ kan jeg — skjønt indirekte nemlig giennem Strøbeck⁵⁾ hilse Dem; Deres Svoger og Søster vente Dem vist her til i Sommer og mig og min Familie vilde et lille Besøg glæde mangfoldigt; Jomfr. Helm havde netop samme Dag som jeg kom til Elved været der og var reist et Par Timer før jeg kom⁶⁾. Baden har været her i tre Dage og jeg har ret glædet mig ved hans Omgang. Om et Par Dage skal jeg paa en Expedition for at undersøge

1) Ifølge Kjøbenhavns Vejviser boede der 1809 en Urtekræmmer P. L. Collin i Hummergade Nr. 244, Hj. af Admiralgade; men Ingen af dette Navn i Nr. 228. 2) Historikeren Gustav Ludvig Baden (1764—1840), den Gang Herredsfoged, boede i Odense. 3) Prof. Ludvig Heiberg, Rector ved Odense Cathedralskole. 4) Werlauffs Svoger Augustinus Herman Steenbuch, den Gang Sognepræst i Sønderø. 5) Peter Strøbeck, Forvalter paa Dallund. 6) V. S. ankom til Elvedgaard 30. April.

den ældste Kirkeklokke her i Landet¹⁾). Hvor giemmes Langebeks lærde Brevvexling? skulde den enten være i Geheimearchivet el. i et af Bibliothekerne, da forskaf mig endelig Oplysning, om der i samme ikke findes Breve fra Ludevig Boesen, Præst enten til Rønkebye og Revninge eller til Wiggerslev og Wevlinge²⁾), og finder De dem, da skaf mig for alting alt det udskrevet deraf, som angaaer Palnetokke og Palnes Jagt, thi jeg veed, at de har korresponderet derom med hinanden. Lev nu vel! hils fælleds Bekiendte, især Kall, Thorkelin³⁾ o. s. v. Tilgiv min litteraire Paatrængenhed og glæd snart mit Venskab med Brev, min Videlyst med Oplysning og min Læselyst med Bøger! Lad mig for alting vide, hvorledes det gaaer i den kiøbenh. litteraire Verden og hvilke Fostre der vente paa Forløsning; smaae Excerpter af chroniqve scandaleuse vilde være kiærkomne; men især lad mig vide, hvad De veed om det nye Musæi⁴⁾ nærmere Organisation, stipendianorum Udnævnelse, Løn o. s. v. De kan vel vide, hvorfor det interesserer mig saa meget. C. u. v.! Deres særdeles forbundne og op-rigtig hengivne

Vedel Simonsen.

2.

Høistærede Ven! Næst kiærlig Taksigelse for de mig under mit Ophold i Kiøb. udviiste Artigheder og Prøver paa Deres Venskab for mig skulde jeg ikke undlade herved tillige at takke Dem for de mig seenest tilsendte

¹⁾ Maaske i Skeby eller Bogense. ²⁾ Ludvig Boesen var først Præst i Rynkeby, derefter i Vigerslev, død 1788. ³⁾ Professor Abraham Kall (1743—1821) og Geheimearchivar Grimur Jonsson Thorkelin (1752—1829). ⁴⁾ Det ved Kgl. Resol. 28. Jan. 1809 i Forbindelse med det Kgl. Bibliothek oprettede Museum, hvis Virksomhed dog snart ophørte (Werlauff, Hist. Efterr. om det store kgl. Bibl. S. 323—35).

Bøger, som jeg rigtig har modtaget¹⁾. Men som jeg saa ofte — ja! maaskee alt for ofte — har seet mig nødt til at bede Dem om Prøver paa Deres mig saa kiære Venskab, saa skal jeg da ei heller i Aar lade Leiligheden gaae forbi til at opfordre Dem til fleere, i det jeg paa nye tillader mig den Frihed at udbede mig af Dem et og andet Biedrag til min Afhandling om nordiske Pillegrimsreiser og Korstoge til det hellige Land; thi uagtet jeg har samlet meget dertil og veed at have samlet med Fliid, saa har jeg dog ikkun — formedelst min isolerede Stilling kundet hente Biedrag af almindelig bekiendte og trykte Bøger²⁾. — — Jeg stoler desaarsag paa Dem — hos hvem mit Haab saa sielden har svigtet — at De vilde berige mig med en eller anden Notiz, som kan forekomme Dem ved Deres Undersøgelser i islandske Sagaer, Manuskripter og sieldnere Skrifter saavel angaaende Deeltagelsen i Korstogene af Danske, Holstener, Norske, Islænder og Svenske (hvorom jeg allerede hos Lagerbring, Dalin, i Benzels Palæstina og Bredbergs Perigrinationes religiosæ har fundet en Deel Biedrag) og enkelt Mands Reise did inden Udgangen af det 16 Aarhundrede; som om de Følger den derved saa vel med Sonden som Østen aabnede Kommunikation kan have frembragt i Norden. Samt om De behageligst vilde meddeele mig Underretning om de Reiser til det hellige Land, som findes i Mskript paa Bibliotheket. Jeg skulde gierne tilbyde mig at gjøre Giengield ved lignende Leiligheder, dersom jeg troede, at mine Evner og min Stilling vilde tillade det; imidlertid skal jeg ikke undlade at skaffe Dem hvad Underretninger De maatte vilde have fra Fyen og Fyen vedkom-

¹⁾ V. S. havde i Efteraaret 1809 opholdt sig i Kjøbenhavn for sine Studiers Skyld. ²⁾ Historisk Udsigt over nordiske Valfarter og Korstog udkom 9. Jan. 1813 som 2. Dels 2. Hefte af V. S.s Udsigt over Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder.

mende Sager. — — — Jeg grunder endnu stedse paa den Plan, at vi to i Samling skulde udgive et archæologisk—historisk Archiv for Fyen, — det er for mig en yderst interessant Tanke, som jeg ogsaa haaber, at Ideen ikke skulde savne rigelig Understøttelse her. Jeg har til den Ende samlet over 70 Pergamentsbreve fra 12de til 17de Aarh., som angaae fyenske Kiøbstæder og Herregaarde og som alle ere Originaler og alle i mit Væрге. Jeg samler til en Beskrivelse over Øxnebjerg Slaget og reiser med det første ned i den Egn, hvor min Oncle som er Landmaaler¹⁾ har lovt at optage Kort over Egnen el. en Slags Plan de Bataille og hvor jeg da skal samle alle Traditioner derom hos Bønder og Præster og lade alle de mange Vaaben, Rustvogne o. s. v., som ere fundne dernede i en Mose og opbevares endnu — aftegne. Send mig endelig alle de Oplysninger, De kan skrabe sammen om dette Slag og Fyens Tilstand i denne Periode, saa skal jeg sende Dem min Afhandling derom, at De kan fuldende den og vi saaledes maaskee kunde bruge den som et Slags Indbydelses Skrift til vort Archiv, da en slig Beretning vilde have almeen Interesse for saavel Fyenboer som andre²⁾. Jeg har talt med mange her om et sligt Archiv og de have alle yttret største Lyst til at subscribere; sikkerlig vilde Bülow paa Sandrumgaard ogsaa understøtte det med sin sædvanlige Rundhed. — — —

Fra Deres Svoger og Søster kan jeg hilse Dem flittig; jeg har først ret lært at kiende ham i Sørslef og fundet ham en saare interessant Mand. Jeg har maattet holde mig inde allerede i 14 Dage formedelst et Tilfælde i min eene Fod, men et af de første Steder jeg besøger,

¹⁾ Rasmus Rasmussen paa Bubbegaard, gift med Enken efter V. S.s Morbroder Alexander Schebye. ²⁾ V. S.s Afhandling, der er tilegnet Werlauff og C. Molbech, udkom 1813 under Titel: Fyens Vilkaar i den saakaldte Grevens Feide.

naar jeg kommer mig fuldkommen, bliver sikkert Søndersee. Da Jomfr. Helm¹⁾ netop er her i Dag, saa er min Hilsen fra Deres Søster og Svoger saa meget friskere; de befinde sig begge i fuldkomneste Velgaaende. Jomfruen beder ogsaa meget at hilse, ligesom jeg har den venskabeligste Kompliment til Dem fra mine Forældre og Kone og selv — næst at have opfordret Dem til at svare mig ret snart og ret vidtløftigt — undertegner mig med Sandhed Deres forbundne og oprigtige Ven

Vedel Simonsen.

Elvedgaard pr. Odense d. 12 Febr. 1810.

E. S. Skulde De have erfaret noget af Dr. Castbergs Affaire i Logen²⁾, da beder jeg Dem at underrette mig om Udfaldet deraf. Hilsen til alle Venner og Bekjendte!!
Lev vel!

3.

Høistærede Bedste Ven! For Deres seeneste af 23 Martz modtage De min venskabelige Taksigelse. De i samme anførte Skriver havde jeg vel allerede da største Deelen afbenyttet; dog var Celsii Afh. om Runestenenes Alder og Brocmanns om Runerne mig ubekjendte, som afbenyttelige ved det Emne jeg havde under Hænde — thi Runestenenes Efterretninger om Jorsalafarere el. Væringer, som havde været i Palæstina, kiendte jeg blot af Peringskiolds Noter til vita Theodorici; — kan De derfor tjene mig i at sende mig disse foromtalt Skriver — samt Peringskiolds vit. Theod. (ifald ellers de i denne Bog

¹⁾ Om denne, ogsaa i Nr. 1 omtalte Jomfru Helm, der formodes at have haft sit Hjem i Sønder sø Præstegaard, vides Intet videre, end at hun senere blev gift med en Mand ved Navn Storm; 1814 laa hun som Madam Storm syg i Svenborg (Brev fra V. S. 4. April 1814).

²⁾ Lægen, Prof. Peter Atke Castberg var ligesom V. S. og Werlauff »Frimurer«.

pag. 402 og 495 anførte Efterrettninger ikke tillige indeholdes i Celsii og Brocmanns Afh.), da forøger De der ved min Forbindtlighed imod Dem; De behøver i denne Henseende blot ved Deres gamle Karl at lade min Svigerfader Kragh¹⁾ paa den Kongl. Mølle N° 57 paa S. Annæplads viide, at De har Bøger til mig, i hvilket Tilfælde han besøger Dem afhentede og afsendte. — — Om Lindenfels kan jeg give følgende Efterretning: han tiende i Wien som Artilleriofficer; han og Lieut. Hebenstreit forfattede en Plan, hvorledes man kunde ødelægge et fiendtligt Rytteri, og sendte samme ind til Keiseren af Østerrig, men da den der ingen Sensation gjorde, indsendte de den til den franske Regiering; dette blev bekjendt, blev anset som et Landsforrædderie, Hebenstreit blev arresteret og maaskee skudt og Lindenfels echapperte til Frankrig, her tiende han under Jordan²⁾, var med ved Mantuas og Lyons Beleiring, men blev paa engang usynlig — man veed ikke af hvad Aarsag — kom til Hamborg som Sprogmeister, siden til Odense, hvor han indgik Compagnie med Hempel, kjøbte Avis Expeditionen, snød Hempel el. Hempel snød ham saa grovt, at Compagniskabet blev hævet, og da Avisens Abonnenter holdt sig blot til Hempel, saa fortrak Lind. og levede i Kiøb. som Sprogmeister, indtil han — formodentl. ved den foromtalte Plans Indlevering — blev Artilleri-lieutenant o. s. v.³⁾. Hvad maçonnerie ecossoise angaar, da kan, Høistærede! i Bøger læse Dem til, hvori det bestaaer, men den Fordeel har man som Skotte, at man har Rettighed til at anlægge Loger; hvorvidt dette Væsen er *retmæssigt* i Odense, det veed jeg ikke; i Kiøb. —

¹⁾ Parykmager, siden Pennefabrikant Herman Kragh. ²⁾ Marskal Jourdan. ³⁾ Om Joseph Benedict Lindenfels se Lauritsen, Tilbageblik paa Fyens Stiftstidendes første Aarh. S. 12. At den bundhæderlige, borgerdydige, noget indskrænkede Bogtrykker, senere Cancelliraad, Søren Hempel skulde have snydt Lindenfels, er vistnok utænkeligt.

hvorunder dog Odense sorterer, tillades det neppe; Deres Svoger blev det for en 14 Dags Tid siden, der er i Alt i heele Fyen 11 Skotter, og neppe vil man kunne blive det der, med mindre man overtræder som kontribuerende Medlem til Logen i Odense. Deres Svoger var her faa Dage efter han var blevet det, han er meget entusiastisk for Mureriet, som for alt andet hvad der er ædelt og got; jeg har Dem meget at hilse. Jeg har ogsaa været i Odense til en Congress des maitres; Ritualet er *væsentlig* forskielligt fra det Kiøb. Og nu igien til mine egne Sager: Tør jeg uden Fortrydelse af min Vens rige Kundskabsforraad udbede mig nogle faae Biedrag til en Afhandling, jeg i Stedet for den ene af de andre, som jeg har henlagt, nogen Tid har samlet til; den er af det tørre Slags og skal tiene til at afbetale min videnskabelige Gield til S. L. Selskab¹⁾; den handler nemlig om de blandt vore saavel offentlige som private Dokumenter og Mscr. — vigtige for Historien — som ere forkomne for os og som vi viide at være til eller at have været til, men som dog ikke findes i vort eget Land eller om hvem det endogsaa er uvist, hvor de findes. Jeg vilde nemlig først deri vise de mange Leiligheder, hvorved saavel danske som norske og islandske Dokumenter og Mscr. ere ødelagte el. adspredte; dernæst hvilke af samme vi vide, hvor de ere at finde enten i Privat Mands Værge eller i udenlandske Bibliotheker og Archiver, og endelig hvilke vi blot viide, at have været til uden nu at viide, hvor de ere afblevne. Jeg har betient mig til samme af Bircherod de deperd., Suhmiana og andre almindl. Skrifter og ved heele min Læsning i Fior og i Aar optegnet hver en Strøefterretning, men venter af Dem, min høist-ærede Ven, den Biestand, som jeg aldrig forgieves har søgt ved noget af mine Arbeider; rimeligviis har De selv

¹⁾ Skandinavisk Literatur-Selskab.

derom noget i Deres egne Optegnelser, og mig forekommer det paa Bibliotheket at have seet et Mscr. derom el. i det mindste om noget didhenhørende. Forund mig Deres Assistance ogsaa i dette Anliggende; jeg beder med Tillid og enhver tillidsfuld Bøn bliver jo bøn hørt¹⁾. Om den Svendborger Runesteen har jeg aldeles intet erfaret, og Baden er nu saa sielden hiemme i Anledning af den nye Skats Inddrivelse²⁾, at jeg ikke kan spørge ham derom, men har ikke min Ven Loven og Propheterne — jeg meener Antiquitæts Commissionen? saa lad den da høre Dem! Forresten skal jeg nok sætte mine Kundskabs Garn ud for at faae noget derom opfisket. Jeg gratulerer meget til Ansættelsen ved Museum og det i Sandhed af Hiertet; veed De ikke hvem de andre Stipendiarii blive? thi Dem, Molbeck og Rasmussen har jeg ingensinde tvivlet om, men ved Odin Wolfs Navn satte jeg stedse et stort signum interrogationis og vil, hvis han virkelig bliver ansatt, blot forandre det til et ligesaa stort Exclamationstegn³⁾. Mine Forældre og min Kone hilse Dem paa det venskabeligste og forbindtligste og jeg aflader ingenstund at være Deres ligesaa oprigtige og sande som forbundne og hengivne Ven

Vedel Simonsen.

Elvedgaard pr. Odense d. 23 April 1810.

E. Skr. Den fameuse Niidviise paa 43 Vers over alle Odense Byes bekiendte Herrer og Damer er Dem

¹⁾ Som 1. Dels 1. Hefte af V. S.s Udsigt over Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder udkom 7. April 1813 Udsigt over Nationalhistoriens især dens haandskrevne Kilders forskjellige Skjæbne i Norden. ²⁾ Indkomstskatten efter Fd. 8. Febr. 1810. ³⁾ Werlauff blev ordentligt Medlem af det ovfr. (Brev 1) omtalte Museum. Orientalisten, Cand. theol., senere Professor Jens Lassen Rasmussen (1785—1825) fik Understøttelse af Museet. Hverken C. Molbeck eller Prof. Odin Wolff blev Medlemmer.

dog vel bekendt? Man nævner nu i Almindl. en af vor Tids flittigste Skribentere som Forfatter. vale fave t. t.¹⁾.

4.

Kbhvn. 6. Nov. [1810].

Kiæreste Ven! At det har varet saa længe inden jeg har besvaret dit Brev²⁾, haaber jeg Du undskylder, naar jeg siger Dig, at dette er det første Brev jeg skriver siden min Sygdom³⁾, og paa min Haand vil Du kunde see, at det koster mig ikke liden Umage. Sidste Løverdag forlod jeg da Hospitalet. Gandske restitueret er jeg ikke, jeg er endnu meget mat, og Humeuret er maadeligt. Det var da egentlig en Nervefeber jeg havde, men ei i nogen høi Grad; Diarrhoen var blot et Symptom ved Sygdommen. Det erfarede jeg allerførst en Directionsdag, da Mynster⁴⁾ var saa galant at føre Directionen hen for min Seng og sige den min Sygdom. Dog nok om den.

Hvorledes lever Du? hvorledes gaaer det med dine litterære Arbejder? Jeg kan endnu ikke taale at læse noget alvorligt mindre skrive. Gud veed, naar jeg skal kunde begynde paa mine Forelæsninger ell. paa min Afh. til scandin. Selskab. Paa Bibl. har jeg endnu ei været og kommer der ei før i næste Uge. Arndt⁵⁾ er her endnu i Byen.

Til Miøden har jeg hverken hørt ell. seet. Formodentlig er den gaaet ad undas. Har Du talt med min Svoger, jeg har intet hørt fra dem. Skriv mig snart til, fortæl mig noget fyensk Nyt, især om Udfaldet af Viseprocessen.

¹⁾ Han sigter her til en i Afskrifter circulerende Vise (jfr. C. F. Wegener i Saml. til Fyens Hist. og Top. VIII, 53), af hvilken jeg dog kun kjender 14 Vers. ²⁾ Dette Brev haves nu ikke. ³⁾ Jfr. Werlauffs Erindr. S. 73 f. ⁴⁾ Overmedicus paa Frederiks Hospital, Professor Ole Hieronymus Mynster. ⁵⁾ Den omvandrende Oldgransker Martin Friedrich Arendt (1773—1823).

Din Familie, som ubekjendt gjør mig den Ære at interessere sig saa meget for mig, beder jeg paa det forbindtligste hilset. Vær selv 1000 gange hilset og glem ikke amicum tuum ac fratrem

Werlauff.

A. Kall har været meget syg, han har endog phantaseret. Han har ei examineret. Jeg troer endog han er inde endnu. Har Du besøgt □¹⁾ i Odense? Tilgiv den desultoriske Tone, hvori dette Brev er skrevet; det er mig endnu umueligt ret at samle mine Tanker.

5.

Elvedgaard pr. Odense d. 17^d Nov. 1811.

Broderligst Hilsen! Hvorledes lever og lider Du, Ven! hvor slider Tiden paa Dig og Du igjen paa Tiden? — hvor ofte har jeg ikke i min Eensomhed gjort mig disse Spørgsmaale? — Hvorfor glæder Du mig aldrig med et Brev? Du havde dog saa bestemt lovet det og havde tusinde Ting at tilskrive mig om fra Danmarks Hovedstad og jeg ikke een eneste fra et Land, hvor Du neppe kjender 10 Mennesker. Jeg vil imidlertid dog skrive for at mane Dig om et Brev og har jeg end intet at mælde, som kan interessere Dig, saa har jeg dog noget at skrive om, som for Øjeblikket interesserer mig desmeere. Jeg ønskede nemlig at vide alt, hvad Du veed, thi det er meget, og alt, hvad Du kunde vide, thi det var endnu vel meere; dog er jeg ikke egennyttig nok til at udstrække min Begierlighed til heele Dit Viden, men blot til Din Kundskab om een enkelt Gjenstand neml: — Nesbyhoveds Slot og Lehn. Som jeg er arm paa mange Ting, saa er jeg især fordjævlet Bog-

¹⁾ Dette Tegn anvendes af Frimurerne for at betegne deres Forsamling eller »Loge«.

arm; altsaa smægter i Armod, hvor Du, min Ven! svømmer i Rigdom; Du har to Kjortler, giv Din fattige Broder den ene! — opoffre et Par Timer paa Bibliotheket for min Skyld; med Din Kundskab til Kilderne ville de ikke vorde frugtesløse og selv Lidet kan trøste mig, da jeg intet veed uden hvad som staaer i Bircherod, Hvitfeld, Magazinet, Samlingerne, Odense Adresse Con. Eft. 1775 og Almeennytt. Saml. B. 27¹). — — —

Du har tjent mig broderligen og jevnligen før; — kan jeg tiene Dig igien — har Du at befale. Men vide maa Du, at jeg kun kan giengielde Dine litteraire Gaver med oekonomiske, hvortil imidlertid ogsaa henhøre adskjellige artige Snurrepiberier saasom røgede Laar, saltede Tunger, spægede Pølser o. s. v. Hænger Dit Hierte endnu ved saa jordiske Ting, da lad mig det vide, maaskee kan jeg trøste Dig; i alle Tilfælde trøster Du mig som snarest ved som sædvanlig at oplade Din runde og milde Haand. Hils alle Bekjendte Brødre og Venner! Ewig Din Broder og Ven

Vedel Simonsen.

E. Skr. Falder Du forresten over en eller anden Mærkværdighed Fyen angaaende, da buk Dig og tag den op til Din fraværende Ven, som igien skal bukke, naar Du forlanger det af ham. Lev vel!

6.

10 December [1811].

Kiære Ven! Ved Besvarelsen af dit Brev vil jeg begynde med det, som for Dig i det mindste er det vigtigste at meddele, nemlig Efterretning om hvad jeg har kundet opsnuse Nesbyhoved angaaende, som dog ikke beløber sig til stort meer, end det Du selv af de nævnte

¹) I 1813 udgav V. S. 1. Hefte af Borgruinerne, indeholdende Næsbyhoved og Ørkel (udkom 8. Maj).

Kilder kan have. — — —¹⁾. I Thorkelins Diplom., som jeg heelt har giennemgaaet, saa vel som i de øvrige af Dig nævnte Skrifter findes intet derom. Skulde jeg derimod bedre hen træffe paa noget desangaaende, skal jeg [ei] forsømme at meddele Dig det, saalidet som at optegne hvad interessante Fionica der maatte forekomme mig.

Du seer da heraf, at jeg langt fra ikke veed saa meget som din Forbindtlighed troer om mig, skjønt jeg vel veed, at jeg med meere Opmuntring end den, der er falden i min Lod, kunde have vist meget meere. Jeg gaaer nu i mit 31te Aar og har ikke efter mange Aars Tieneste og efter megen Anstrængelse endnu ikke kundet bringe det høiere end 495rd reglement. Gage, som alt i lang Tid vilde have været utilstrækkelig til min Underholdning, dersom jeg ikke havde havt en liden Capital at tage op af. Hvilke Følelser Sammenligning mellem mine og andre meere begunstigedes Kaar maae opvække hos mig, giver jeg Dig selv at betænke. Dog — ikke allene i Henseende til det meere væsentlige har jeg Aarsag at beklage mig, selv til det, hvormed man ellers pleier at være rund, naar man ikke vil ud med Penge, til en Titel, som man i seenere Tid har ødslet saa meget med, har man ikke anseet mig værdig nok. At Du blev Professor før mig, er en Tilsidesættelse, som een, der er saa sensibel som jeg, aldrig glemmer, men krænker mig, ikke for Tingens egen Skyld, men fordi den viser mig, at man uden et vist Talent til at producere sig, uden et bestandigt Overhæng, hvortil jeg føler mig uskikket, intet erholder i denne Verden. Jeg dølgder derfor ikke, at den Interesse, hvormed jeg eengang be-
tragtede det Studium, hvorpaa jeg har anvendt saa stor

¹⁾ Citater af Resens Atlas og Scriptorum Rerum Danicarum.

en Deel af min Tid, nu mærkelig er kiølnet, ja at selve Interessen for dette Liv er paa Veien til at blive det¹⁾.

Men — ikke meere herom. Du kunde ellers snart troe, at jeg misundte Dig, som jeg dog — nu i det ringeste ikke meere — gjør, thi den langvarige Række af Ønsker, Forhaabninger, fejlslaget Haab etc. gjør mig meer og meer sløv og ligegyldig. Jeg har ikke kundet tilbageholde dette Udbrud af mine Følelser, som jeg haaber Du ikke mistyder, dersom det er Dig mueligt at sætte Dig nogenledes ind i min Stilling. Brænd mit Brev og lad ingen af min Familie eller andre vide noget om min Misfornøielse med min Stilling, thi paa Dig, A. Kall og Thorlacius²⁾ nær kiender ingen anden den.

I Morgen skal her holdes en stor Høitidelighed i Anledning af det norske Universitets Stiftelse³⁾. — — —

Det skal snart afgjøres, hvilke Professorer der skal op. Jeg har endnu ikke bestemt mig i den Anledning. Der vilde formodentlig flere søge den historiske Professur. Der kan siges meget mod, at danske vilde blive fornøiede deroppe, men min Stilling kan vel der ikke blive ubehageligere, end den er her. — — — Og nu gider jeg ikke skrive meer dennegang og har heller ikke meere Materie. Vær forsikret om, at Du til enhver Tid skal finde mig redebon til at gaae Dig til Haande med literariske og andre Tienester, og lad Dig ved mit melancholske Lune, som Du vil tilstaae mig at have Anledning til, ikke afholde fra fremdeles at ynde din hengivne Ven

Werlauff.

¹⁾ Ved Siden af sin Stilling som Secretair ved det Kongl. Bibliothek var W. fra 1810 ansat som Adjunct ved Universitetet; 6. Marts 1812 fik han Bestalling som Professor extraordinarius. Vedel Simonsen havde 24. Maj 1811 faaet Titel af Professor. ²⁾ Professor Børge Riisbrich Thorlacius (1775—1829), hvem W. satte megen Pris paa. ³⁾ Christiania Frederiks-Universitet var stiftet 2. Sept. 1811.

16 Jan. 1812.

Bedste Ven! En lille Upasselighed og endeel Hoverie med 3 forskiell. Skrivters Correctur har foraarsaget, at jeg ikke før nu har kundet komme til at besvare dit sidste af 14 Dec.¹⁾, som jeg beder undskyldt. Jeg tilstaaer, at mit sidste Brev var skrevet i den hypochondriske Stemning, som meer og meer bliver mig til Vane, og det er derfor ikke underligt, at det bar Præg deraf; men at det netop skulde træffe Dig i en ligedan Stemning, var noget jeg aldrig havde kundet formode. At jeg af din Professortitel har taget Anledning til at føle mig tilsidesat og fornærmet og ikke af nogen af de andres, som Du nævner, kommer deraf, at de alle saavel i Metier som Alder ere saa forskiellige fra mig, at ingen Sammenligning i den Henseende kunde finde Sted (om deres literære Uværd eller Værd taler jeg ikke), med Dig havde jeg derimod i Alder, Studium, literariske Sysler f. ex. ved Antiquitetscommissionen²⁾ saa meget tilfældes, at jeg vel kunde have ventet, at man ved samme Leilighed havde tænkt paa mig, ligesom man ellers ved Titlers Uddeling pleier at see paa, at ingen blive fornærmede, eller i det ringeste, at Vedkommende deraf havde taget Anledning til at foreslaae mig til virkelig Professor, noget som imidlertid endnu ikke er skeedt; i det ringeste har jeg endnu intet derfor uden Løvter, som jeg saa ofte har modtaget, at jeg med Grund er bleven temmelig mistroisk mod dem. At for øvrigt Du paa nogen Maade skulde have bidraget til min hidtidige Tilsidesættelse, kunde med det Kiendskab jeg troer at have til din Charakter, aldrig falde mig ind. At Universitetets Bane, som jeg er kommen til at vandre

¹⁾ Dette Brev haves nu ikke. ²⁾ Den 9. Nov. 1810 vare de begge blevene Medlemmer af den 1807 oprettede Commission til Oldsagers Opbevaring og Oprettelse af et Museum.

paa, er langsom, indrømmer jeg Dig, sikker er den kun for saavidt den vel *engang* maae føre til det Maal, jeg ønsker, men hvor længe kan det ikke vare? maaskee oplever jeg det aldrig. Dog — Klager nytte intet; min Fremtids Skiebne staaer i høiere Hænder, jeg kan kun lidet og Du slet intet bidrage til dens Forbedring, altsaa ikke et Ord meere om den, men i dets Sted om Dig selv.

Du lader Dig forstaae med, at Du ikke finder Dig synderlig fornøiet med Udbyttet af din Reise¹⁾ og at Du ønsker snart at ende den — dette stemmer i alle Maader overeens med hvad jeg har ventet af den, uagtet jeg, af Frygt for at misforstaaes, aldrig har talt et Ord derom hverken til Dig eller andre. Du veed, at Langebek og Abildgaard i Aarene 50—70 bereiste hele D \ddot{u} ja endeel af Udlandet med for at samle Dokumenter til Fædrelandets Historie i alle saavel offentlige som private Samlinger til Completering af det store Diplomatarium, hvorpaa Gram alt havde begyndt. Omtrent paa samme Tid samlede Klevenfeldt ligeledes Documenter meest til den danske Adelshistorie og Topographie over hele Landet. Begge disse vigtige, man kan sige mageløse Samlinger findes i Geheimearchivet, hvortil de af Kongen bleve kjøbte. De indeholde alt hvad der [er] vigtigt og vel meget uvigtigt og til vor Historie lige fra det 11te til 18de Aarh., og Documenter, hvorved baade Du og jeg og Nyrup og alle nu maae fortvivle, ere her med langebekske Nøiagtighed afskrevne, ordnede og tildeels commenterede. — Er det da at formode, at der nu efter et halvt Sekels Forløb kan være komne i de forskiellige Depôts for slige Ting gamle Documenter, som ikke vare

¹⁾ I Henhold til Kongl. Befaling berejste V. S. i 1811 og Beg. af 1812 en Del af Fyen for at undersøge Kjøbstadarchiverne, i hvilken Anledning han fik Titul af Professor, som han selv antog, fordi man fandt det mindre passende at lade en Dr. med. berejse Landet i historisk Øjemed.

der dengang eller som kunde have undgaaet Langebek og Klevenfeldt og deres over hele Landet omspredte Commissionærer paa en Tid, da alt var meere stemt for Eftersøgelse af det Slags. Er det ikke snarere at formode, at en stor Deel af det, de dengang fandt, nu er forsvundet, og at det magre Spicilegium, der nu kan være at gjøre, hverken er saamegen Tid eller saa stort Reisestipendium værdt. Jeg har derfor aldrig kundet fatte din egentlige Hensigt med denne Reise, hvis Resultat jeg er overbeviist om, alt, for største og vigtigste Deelen, ligger i Geheimearchivet, hvor et Menneske med din Flid og Assiduitet ved at støve omkring i de gamle Brevskaber vilde kunde tænde langt meere Lys i vor Historie end ved at reise Landet saaledes omkring i 100 Aar. Det er vist, at vedkommende vilde have sørget meere for Videnskaben, dersom de havde givet dig de 600 rd aarlig¹⁾ for at færdiggjøre og ordne til Trykken det store Diplomatarium, som nu i meer end 70 Aar har ventet paa Lyset, til et Savn for vor Historie, ligesom det overhoved altid er bedst at benytte hvad man har, før man tænker paa at samle meere. Dog — om alt dette er *Du* den første jeg ytrer mig saa aabenhierdig for; Du vilde maaskee ikke fortryde at tage det ad notam.

Men, naar Du ellers skriver, at »Du er ikke mindre end lykkelig« — at Du føler daglig »hvor Skoen trykker« — naar Du taler »om en bitter Skaal, Du daglig drikker«, saa maae jeg tilstaae, at jeg forstaaer Dig ikke. Dersom Du ikke, som Du skriver om mig, har valgt et Phantom til Formaal for dine Ønsker, saa maae det være et betydeligt Onde, der skulde forbitte Dig midt i Besiddelsen af alle Livets Goder dine Dage. — Efter hvad jeg kender til Dig og din Forfatning, har jeg altid anseet Dig

¹⁾ Dette Beløb var tillagt V. S. 1810.

for den lykkeligste af alle mine Venner og Bekjendtere. En fast Sundhed, en, som det synes, altid jævn, lige langt fra Sorg og overdreven Glæde fiernet Sindsstemning, rigeligt Udkomme for din Livstid, fuldkommen Uafhængighed, naar Du selv vil, ægteskabelig og huuslig Lykke i Naturens Skiød, og endelig Haab om engang efter et glædefuldt Liv at kunde lukke dine Øine omgivet af Børn og Familie — Alt dette er jo dog faldet i din Lod, og naar Du desuagtet ikke føler Dig glad og lykkelig, hvad skal da den sige, der som jeg savner og vel til sin Død vil komme til at savne det meeste heraf. Dog — det vilde være ubeskedent af mig at trænge ind i din private Stilling. Selv forsøgt i mangen lønlig Kummer, som jeg aldrig har udøst i noget Menneskes Barm, respecterer jeg en saadan og hos andre. Har jeg ved utidig Beklagelse og uforsigtig valgte Udtryk forarsaget Dig ubehagelige Øieblikke, saa beder jeg Dig meget om Forladelse; i øvrigt formoder jeg, at Du ved at sammenligne din Stilling med mange andres vil allerbedst kunne skiønne paa din sieldne Lykke, om denne end ikke er aldeles ublandet.

Og hermed ville vi forlade en Materie, hvis yderligere enten skriftlige eller mundtlige Discussion hverken kan være til Nytte eller Fornøjelse paa nogen af Siderne. Hvad jeg skrev Dig sidst til om min Beredvillighed til at gaae Dig til Haande i literariske Anliggender, gien-tages herved. — Nyt, som kunde interessere Dig, veed jeg ikke. Commissionen ang. det norske Univ. arbejder uafslædelig. Stedet bliver uden Tvivl Christiania. Den blodige Recension i Literaturtid. over Wergelands Priis-skrift har Du formodentlig læst, den er af Assessor Ørsted¹⁾.

¹⁾ A. S. Ørsteds Recension af N. Wergelands »Mnemosyne«, et Prisskrift om det norske Universitet, er trykt i Dansk Litteratur-Tidende 1811 Nr. 38—43.

Hils min Familie, om Du skulde tale med nogen af dem. Vale & ama totum tuum.

Werlauff.

8.

25. Dec. [1813].

Kiæreste Ven! Endelig er det Tid engang, at jeg opfylder mit givne Løfte og tillige en behagelig Pligt ved at skrive Dig til. Jeg havde bestandig smigret mig med det Haab, at vi giensidigen kunde lykønske hinanden til den saalænge ønskede Fred, men desværre! Knuden indvikles meer og meer, og Gud veed, naar og hvorledes den vil vorde opløst. Her anseer man det næsten for vist, at Fiendtlighederne begynde efter Vaabenstilstandens Udløb. Daglig marchere Tropper herfra og paa Torsdag, heder det, K. selv vil rejse¹⁾. I Gaar ankom her en svensk General Tawast, som skal føre et determineret Sprog²⁾. — Formodentlig veed Du, at der i Anledning af Underhandlingerne med Østerrig blev sammenkaldt et overordentlig Statsraad, bestaaende af J. G. Moltke, Fr. Moltke, Schimmelmann, Reventlow, Møsting, Kaas, Sehested, Malling og Colbiørnsen. Der voteredes skriftlig og paa et Par nær stemte de alle for Fred. Vi komme til at cedere noget³⁾, men dog skal der blive fordeelagtigere Vilkaar i det heele, end man kunde troe, dersom kun ikke de senere Catastropher gjøre nogen Forandring deri.

Af litterært Nyt, som kunde interessere min Ven, er her pro tempore ikke stort. Athene fortsættes endnu, men Forlæggeren er misfornøiet med Bestyrernes Kræsenhed i Valget af Stykker, saa jeg frygter hartad, det gaar ind igien⁴⁾. Du har formodentlig ved Rytget er-

¹⁾ Kongen rejste 3. Jan. 1814 til Hindsgavl. ²⁾ Generalmajor, Baron Johan Henrik Tavast. ³⁾ Man haabede endnu at slippe med at afstaa Trondhjems Stift til Sverige. ⁴⁾ Maanedsskriftet Athene, begyndt

faret noget om Schacks uhædige Doctordisp. Den lille Dahl opponerede og beviste til Slutning, at en stor Deel af Afh. var bona ell. mala fide udskrevet af en gl. Afhdl. i Grævii Thesaurus, og han var bleven holdt varm til den mørke Nat, dersom ikke nogle af Professorerne havde anmodet et Par, som vilde opponere, om at lade være. Han blev skrækkelig prostitueret, men gav dog samme Aften en brillant Dr. Smaus hos Prof. Thorlacius, hvorved, mirabile dictu! den lille Dahl selv var tilstæde. Jeg veed ei, om han har faaet Diplom, men han vil skrive en nye Disputats. I det heele har vel og nogen privat Animositet været med i Spillet¹⁾.

Jeg takker Dig tusinde Gange for din Opmærksomhed med Grevens Feide. Jeg læser det i disse Dage igiennem med megen Interesse. Af dine Borgruiner kan Du snart vente at see Recens. Min Udg. af Suhms Udtog²⁾ er i disse Dage udkommet; et Exempl. ligger parat til Dig. I øvrigt er jeg i fuldt Arbeide med mit Norske Anecdoton, som snart skal trykkes³⁾. Desuden samler jeg i denne Tid til en Hist. og Characteristik af den danske Adel fra Reform. til Souverain., hvortil jeg har mange curieuse Ting. Lad mig vide noget om dine literære Idrætter ogsaa, det feiler ikke Du har noget paa Stabelen.

Jeg erfarer i dette Øieblik, at K. skal have sit Hovedquarter paa Hindsgavl. Her tales ellers om mange indvortes Forandringer, som endnu skal foregaae her.

Juli 1813, redigeredes af Nyerup; fra Jan. 1814 blev C. Molbech dets Udgiver. ¹⁾ Nicolai Clausen Schack (1781—1844), Sognepræst i Sengeløse, tilsidst ved Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn, disputerede 5. Nov. 1813 for den philosophiske Doctorgrad, som blev ham confereret 1814. Opponenten, som paaviste Schacks Plagiat, var Frederik Peter Jacob Dahl (1788—1864), senere Overlærer ved Frederiksborg Latin-skole (Jfr. Nr. 69). ²⁾ Suhms Udtog af Danmarks, Norges og Holsteens Historie. ³⁾ Werlauffs Anecdoton historiam Sverreri regis Norvegiæ illustrans udkom først 1815.

Lev nu inderlig vel, kiære Ven! og fornøi Dig brav i denne glade Juletid. Hils meget dine gode Forældre og din Kone; ligeledes Østrup¹⁾, dersom han endnu er i Fyen; og vær selv paa det oprigtigste hilset af din gamle Ven

W.

Har Du intet hørt fra Bülow²⁾ paa Sander.? Nyrups Svigersøn Strøm er i disse Dage kommen hjem fra sit Feltprovstie og er zum guterletzt bleven plyndret af Kosakkerne³⁾.

Kbh. 23 April [1814].

Kiære Simonsen! Næsten havde jeg troet, at mit Brev ikke var kommet Dig til Hænde, da jeg i saa lang Tid intet hørte fra Dig. Men da Molbech sagde mig, at han paa flere Breve heller intet Svar havde faaet, formodede jeg, som vel er Tilfældet, at Du til over »Ørenes Begghed« var saa nedgravet i literarisk Slid og Slæb, at Du intet andet sandsede. Imidlertid er det mig dog saare kiært, at jeg, saavidt jeg veed, er den eeneste af dine Venner her, som Du giver Dig Stunder til [at] brevvexle med, og desaa sag iler jeg ogsaa meget med at svare Dig. — — —

Det var ganske gaet mig af Hukommelse, at din Afh. om Ridderskabet skulde strække sig lige til Souverainiteten; jeg troede det var blot i den egentlige Middelalder⁴⁾. — Imidlertid har jeg for Øjeblikket 2 Arbeider

¹⁾ Se Nr. 11. ²⁾ Gehejmerraad Johan Bülow (1751—1828) til Sande-rumgaard, Mæcen for W. og mange andre. ³⁾ Christian Ludvig Strøm (1771—1859), Rasmus Nyerups Svigersøn, Sognepræst i Kregome, var 1813 Feltprovst ved det danske Auxiliærkorps i Lauenborg og Holsten. Om hans Oplevelser i denne Stilling se hans Breve i Museum 1890 samt Bobé og Dumreicher, Gemt og Glemte I. ⁴⁾ V. S. havde i Brev af 4. April udtalt sin Forundring over, at W. arbejdede paa den danske Adels Historie, uagtet det var ham bekjendt, at V. S. agtede at behandle dette Æmne.

under Hænder (foruden Forts. af Snorre), som meer interessere mig, nemlig Udgaven af et norsk Anecdoton og det Kgl. Bibl. Historie, og naar det er færdigt, har jeg langt flere Planer og Ideer i Hovedet, end jeg kan tænke at blive færdig med i min Levetid. Tag derfor i Guds Navn fat paa det Arbeide; jeg gider heller læse det af Dig end selv skrive derom. Hvad angaaer dine Meklenb. og Pomm. Correspondenter, da har som bekiendt Langebek gennemreist Landene ved Østersøen for det Dske Diplomværks Skyld; det vilde maaskee altsaa være opus operatum at lade noget afskrive. Dog kunde der vel være i de meklenb. Arkiver saavel som i de Rygenske geistlige Arkiver eet og andet til den danske Hist., men bekiendt er mig intet saadant. Ellers var det artig at vide, om der ei var noget for nyeligt opdaget af de obotritiske Oldsager. Glem ikke saasart mueligt at meddeele mig, hvad Du mueligt kunde have optegnet om Steder her, hvor man i Gravhøie har fundet *Heste* eller *Oxebeen*. Det skal bruges af mig til en Afh. i Athene om *Kiæmper*. Molbech er i Athene raget i en litterær Feide med Sander og Baggesen¹⁾.

Badens Udfald paa Dig har Du nu formodentlig læst. Det er egentlig om det Wethemanske Selskab. Jeg troer sandt at sige nok, din Hypothese var alt for dristig, men B.s Udfald er ondskabsfuldt og vedkommer mindre Tingen end Personen²⁾. Af dine Opera er intet siden recensert; det næste bliver nok Borgruinerens 2. H. af mig. Nyelig har i lærde Tidender været en knusende Recens.

¹⁾ Se Erslew, Forf. Lex. II, 280 f. ²⁾ G. L. Baden havde i Anmærkningerne til sin nys udgivne Oversættelse af »Thomas Bartholin om Danebrogordenens Oprindelse« S. 46 f. og 56 f. søgt at giendrive Simonsens i hans Udsigt over Nationalhistoriens ældste og mærkeligste Perioder II, 2 S. 209—13 noget hasarderede Ytringer om de danske Ridderordeners Oprindelse og Ælde.

over Grundtvigs sidste Spaadom, som man formoder af Ørstederne¹⁾. — — —

Alle gode Venner hilse Dig og længes efter Dig, men ingen meer end din oprigtig hengivne Ven

Werlauff.

10.

6. Febr. [1815].

Høistærede Ven! I Dag, Fastelavns Mandag, da Bibl. løber Fastelavn og jeg desaarsag er hiemme, veed jeg intet bedre at moere mig med, end med at skrive min gamle Ven til, som ved 2 Breve paa hinanden har viist, at Du ikke har glemt mig, om Du end, som det synes, ganske forsager Kbhvn. Hvor ofte har jeg ikke i sidste Aar tænkt paa Dig og ønsket Dig her hos Os for i Fortrolighed at kunde kandestøbere med Dig, meddele Dig scandalosa her fra Hovedstaden og erfare lignende fra Fyens Land. Vor offentlige Forfatning vilde i det ringeste give Os Æmne nok. Quantum mutati ab illis, kan vi sige, om end ikke tuit ingens gloria Teucrum²⁾. Gud veed, hvad der endnu staaer os for. Fra Wien høres intet sikkert; dog har man næsten opgivet Haabet om Erstatning i Land. Før i April ventes K. ikke.

At S. har giordt Paastand paa $\frac{1}{2}$ af Bibl. som af meget andet, er vist, ligeledes at det er afslaaet³⁾. Hvorvidt de dermed vil lade sig nøie, vil nok komme an paa Udfaldet af Congressen. Nordmændene træde nu op i deres sande Skikkelse; de flaaede Os gierne, om de kunde. At Krigsraad Hagerup er bleven Secretaire hos den norske Premierminister og skal fornorske Pr. Oscars

¹⁾ Erslew, Forf. Lex. I, § 10 angiver H. C. Ørsted som Forfatter til denne Recension af Grundtvigs »En mærkelig Spaadom«. ²⁾ Jfr. Vergils Æneide II, 274, 325 f. ³⁾ V. S. havde i et her ikke medtaget Brev spurgt W., hvorvidt Rygtet om Sveriges Fordring i saa Henseende talte sandt.

Tunge, veed Du vel¹⁾. Risum teneas. Kreidal har faaet en Vocation til Univ. som Lector Philos. i Treschows Sted, men, jeg troer, afslaaer det²⁾.

Men for nu at komme til behageligere Anliggender takker jeg Dig meget for de mange tilsendte Notitser, som jeg ei skal forsømme at benytte. De om de store Been skal til en Afh. om Kæmper her i N., som bliver trykt i Marts ell. Apr. Hefte af Athene³⁾. De om Glasurner ere til en Afh. derom, som skulde have kommet i næste Hefte af Ant. Ann., men formedelst andre Omstændigheder kommer det først i næste⁴⁾. Af mit Anecdodon til Sverres Hist., som jeg nok har talt om, ere 2 Ark trykte. Det udkommer til Foraar engang. Du skulde vel ikke vide noget besynderligt om vore Middelalders Kongers (før Oldenb. St.) Begravelser? intet om Erik Menveds i Ringsted Kirke eller noget, som kunde oplyse det Slags Epitaphier, som bestaaer i en Metalplade med Kongens og Dronn. Billede paa ovenpaa en Marmorsteen. I Sommer engang kommer min Tour for i Scand. S. Jeg vil da skrive om Burri, kan Du til den Tid af dine Helverschoviana⁵⁾ have opnuset mig noget, skeedte mig en Tieneste. Lad mig dog vide om din Jydereise. Jeg hører Du har giordt store Acquisitioner. Du har vel samlet til *Skipper Clements Feide*, lad Os snart faae den. Du har vel seet, at jeg i Rec. over din Grevefeide⁶⁾ offentlig opfordrede Dig dertil. Naar nu Skibsfarten ret

¹⁾ Matthias Hagerup (1765—1822), se Biogr. Lex. ²⁾ Augustus Krejdal (1790—1829), Matematiker og Philosoph, modtog ikke den ham tilbudte, ved Niels Treschows Indtrædelse i den norske Regering ledig blevene Lærestol ved det norske Universitet, men endte som Adjunct i Odense. ³⁾ Bemærkninger over Folkesagnene om en nordisk Kæmpeslægt i Oldtiden, trykt i Athene IV. ⁴⁾ Denne Afhandling synes ikke at være trykt. ⁵⁾ V. S. ejede et Haandskrift af Landsdommer Chr. Herman Helverskov († 1733) om Alchymister. W.s Afhandling om Alchymisten Borri er først trykt i Dansk Minerva 1817. ⁶⁾ I Dansk Litteratur-Tidende.

begynder, da pak alt hvad Du har for Comm.¹⁾ i Kasser, sæt det paa et Skib og lad Comm. betale Fragten. Vi længes alle saameget derefter.

At Bugge²⁾ er død, veed Du. Men Du veed maaske ikke, at Thorkelin og Hurtigkarl³⁾ vare udnævnte til Executores efter ham og at disse, da de i Qvalitet heraf udbad sig hans Nøgler, da han var død, bleve med Magt drevne paa Porten og Dr. Simon⁴⁾ vilde endog have slaet Th. Der var et stort frivilligt Følge, blandt hvilke Boghandler Beecken⁵⁾, Demster Thorkelin⁶⁾ etc.

Rahbek har i Sinde fra Juli M. af *maaskee* at udgive *Minerva*; men ei før han [har] et vist Forraad dertil. Blandt dem, fra hvem han gjerne vilde have et Bidrag, har han ogsaa nævnet Dig og paalagt mig at anmode Dig derom, som jeg nu ogsaa gjør med bedste Anbefaling fra min Side, om det kan hielpes noget. Af mig faar han ogsaa. Dog beder jeg, at Du holder denne Plan aldeles for Dig selv; han har Grunde, hvorfor han ei vil have den bekiendt endnu⁷⁾.

Lad mig nu snart høre noget fra Dig, dersom jeg ikke faaer Dig selv at see. Skriv mig til, hvad litterært Du har paa Stabelen, og viis, at Du ikke glemmer din altid hengivne og forbundne Ven

Werlauff.

¹⁾ Commissionen for Oldsagers Opbevaring. ²⁾ Astronomen, Etatsraad, Professor Thomas Bugge, † 15. Jan. 1815. ³⁾ Gehejmearchivar Gr. Thorkelin og Professor Fr. Theodor Hurtigkarl. ⁴⁾ Landphysicus, Dr. med. Simon Bugge (1772—1831), Søn af Thomas B. ⁵⁾ Hofboghandler Jens Lorenz Beeken (1786—1841). ⁶⁾ Søn af Gehejmearchivar Th., se Nr. 21. ⁷⁾ Fra Juli 1815 udgav Rahbek Dansk *Minerva*.

Elved d. 12 April 1815¹⁾.

Dit Raad angaaende den hos mig henstaaende Antiquitets Samling skal jeg troeligen følge og saasart

¹⁾ For 1812—13 findes intet Brev fra V. S. til Werlauff, for 1814 kun to, der her ere forbigaaede. Disse Aar havde i flere Henseender været betydningsfulde for ham; efter den ovfr. (Nr. 7) omtalte archivalske Rundrejse gjorde han 1812 med Kongl. Understøttelse en tre Maaneders Rejse til Tydskland i Selskab med sine Paarørende fra Østrupgaard (Personalhist. Tidsskr. 6. R. III, 219) og den følgende Sommer med C. Molbech en Jyllandsrejse (Molbech, Ungdomsvandring II, 157 ff.). Under længere Ophold i Kjøbenhavn i disse Aar besørgede han flere af sine Skrifter udgivne og vendte fra et saadant Ophold i November 1813 hjem til Elvedgaard, der i Slutningen af dette og Begyndelsen af det følgende Aar var belemret med stærk Indquartering; »der var et uendeligt Rykken ind og Rykken ud, saa at man tilsidst knap vidste, hvor man turde være for idel Trængsel, Uro og Allarm, medens det ene Krigsrygte, som oftest stedse værre end det foregaaende, afløste det andet. I denne Trængsel digtede jeg vel ved Nytaarstide et Par Krigsange, men trak mig derpaa tilbage til mit Studerekammer og søgte den Ro i mine Bøgers Selskab, der ikke mere uden for samme var at finde. Men nu begyndte ogsaa de saakaldte 'onde Varsler', som her paa Gaarden stedse stode i megen Anseelse; vor store engelske Dogge, der under Navn af Cerberus i en Række af Aar havde bevogtet vor Gaard og altsaa var blevet os et Troskabs Symbol, døde allerede i Jan. og i Febr. døde ligeledes vor talende Ravn, der var i lige Alder med mig og i en Række af Barndoms Aar havde udgjort en væsentlig Andel af mine uskyldigste Glæder, og skjønt vi vel nu for en Tidlang — jeg tror i Marts — bleve befriede fra vor trykkende Indquartering, saa fik vi derimod en ny og derhos sørgeligere Uro her i Huset, da Omstændighederne allerede i April nødsagede mig til at skikke min Kone hjem til sine Forældre og at ansøge om vort Ægteskabs Opløsning« (V. S. i Elvedgaard V). Under sit Ophold i Kjøbenhavn 1806 og følgende Aar havde V. S. logeret i Skindergade hos Parykmager *Herman Kragh*, i hvis Datter *Sophie Francisca* (født 30. Marts 1788) han forelskede sig og ægtede 10. Juli 1807. Medens han blev i Hovedstaden, hvor han, der i 1801 var bleven Premierlieutenant i Studentercorpsset, under det engelske Overfald i August—September gjorde Krigstjeneste, rejste den unge

det stormfulde Væir lægger sig noget, skal jeg afsende dem alle tilhobe med Skibslleilighed til Kiøb.; forgaær de da og med dem Frugten af min Flid, saa gaaer det paa Din Kappe, men hvis de ankommer lykkelig, saa haaber jeg Du modtager mine Kofferter, hvori de ere nedpakkede, og holder mig samme til Gode. Jeg lever i en tyk Uvidenhed om alle Literaturens nyeste Producter, jeg har i et heelt Aar igjennem hverken læst Athene, Literatur Tidende, Skilderie eller noget af de nyere udkomne Skrifter; jeg vidste altsaa slet intet af, at Grevens Feide var recenseret, langt mindre, at Du havde været saa god at paatage Dig samme; endnu har jeg ikke læst den, men haaber, at Du ikke har været for haard. — — — Hvad siger Du nu om Napoleon? er det sandt, at der er Oprør i Sverrig? nu maae Du endelig skrive mig til ret snart og ret vidtløftigt, thi jeg længes meget saavel efter politica, som literaria, i hvilken sidste Henseende jeg især ønskede mig underrettet om, om den belovede Edda snart udkommer, om min Jomsborg er

Kone strax efter Stuebrylluppet med sine Svigerforældre til Elvedgaard, hvor hun 18. Sept. derefter fødte en Søn, der i Daaben (publiceret i Veflinge Kirke 9. Dec.) blev kaldet *Frederik Bondo Simonsen*. I de følgende Aar fik hun to dødfødte Børn. Paa Elvedgaard tilbragte Fru Simonsen, som Werlauff, der satte megen Pris paa hendes blide Charakter og gode Forstand, siger (Erindringer S. 51, 87), syv ved hendes Mands ringe Kjærlighed og Svigermoderens haarde og despotiske Charakter kummerfulde Aar i Omgivelser, hvor hun ikke passede. Da saa Fristeren, bistaaet — sagdes der — af V. S.s intrigante Slægtning Fru Henriette Strøbech, født Schubart (se Nr. 275), kom i Skikkelse af en af de indquarterede Officerer, en Mand med et godt Navn, men et slet Rygte, gav hendes Opførsel Anledning til den Catastrophe, der ødelagde V. S.s Familieliv. Separation paafulgte, efterat hun ved en Elvedgaard 28. April 1814 afgiven Erklæring havde tilstaaet sin Brøde og udtalt Ønske om Ægteskabets Opløsning. Hun førte derefter en stiltfærdig Tilværelse i Kjøbenhavn til sin Død 22. Sept. 1861.

recenseret, og hvem den M. e. a. G. er, som Østrup¹⁾ skriver har anmeldt min Nordens Beboelse i Nordiske Tilskuer o. s. v. — — —

Din særdeles hengivne og forbundne Ven

V. Simonsen.

¹⁾ V. S.s Barndomsven *Vilhelm Østrup* var født 29. Nov. 1777 i Vigerslev, hvor hans Fader Rasmus Ø. — en Broder til den i Note til Nr. 40 omtalte Amtsforvalter Christian Schouboe Ø. — var Sognepræst. Knap 8 Aar gammel blev han forældreløs; hans Moder var død 1784 og Aaret efter mistede han sin Fader derved, at Husholdersken gav ham Rottekrudt i Stedet for Cremor tartari. V. S.s Forældre tog sig af Drengen, hvis Gudmoder Fru Simonsen var, og satte ham for 50 Rd. om Aaret i Huset hos Præsten Hee i Korup, hvorfra han i Oct. 1787 kom til Elvedgaard for sammen med V. S. at undervises af Jens Frederik Boesen. Denne efterfulgte 1788 sin Fader som Præst i Vigerslev og afløstes som Informator af sin Broder Ulrik Christian Boesen, der kom bort 1790, hvorefter V. S. blev sat i Huset i Vigerslev Præstegaard hos sin første Informator, som Drengene yndede mere end Broderen, medens Østrup kom i Odense Skole. Han blev Student 1796, tog 1802 Attestats og tilbragte fra 1804 sit Liv paa Langeland, først som Capellan i Magleby, 1813—21 som Sognepræst i Simmerbølle og derefter som Sognepræst til Longelse og Fuglsbølle (Wiberg, Præstehist. II, 323). Ø. var en stor Original og en stor Landmand, der gjorde mange Forsøg, der i Regelen lykkedes (jfr. Lütken, Langelands Hist. S. 487). Han kunde blive ubændig hidsig, naar han f. Ex. paa en Kjøretour opdagede en eller anden Uorden paa sine Marker; han slog da med sin Stok løs paa Kudskene, der bagefter fik en Specie i Skadeserstatning. Biskop Plum kalder ham »en Mand af Aand og Iver for det gode«, »en ung Mand af gode Kundskaber og Iver for sit Embede« (Biskoppens Copibog 1812—13, S. 185, 412), og den følsomme Postmester, Krigscancellisecretair T. Mørch omtaler i »Mit Levnet«, Odense 1831, II, 50 f., 79 f. Østrups ædle Hjerte og roser ham som den, der »i mange Aar her paa Landet som Sjælesørger og oplyst Theolog har virket til sine Menigheders Held«. Adskillige Embedsbreve fra hans Haand ere stærkt prægede af hans Originalitet, der af og til bragte ham paa Kant med en myndig Provst. Bekjendt er Fortællingen om, at han for sit Embede reddede »faa« Favne Brænde eller Tønder Korn, hvad det nu var, der ydedes dette af Grevskabet Langeland, som vilde indskrænke Antallet til 2 eller 3, hvorimod han fienviste til den autentiske Fortolkning af Ordet »faa« nemlig otte

Elved pr. Odense ^{20/4} 17¹).

Godeste Ven! Saasom og efterdi jeg længes ofte efter Brev fra mine gode gamle Bibliotheks Venner og jeg derfor lettelig kan formode, at høistsamme paa mig ville anvende, hvad Digteren fordum sang: a te principium, a teque finis erit²), saa træder jeg i Dag supplicando frem, og hvad er vel Gienstanden for min Supplik? et Brev; ikke fra Kiøbenhavn, som Hoved- eller Handelstad, men fra Kiøb., som sedes Musarum; (dog Ordet Sedes ikke i sin medicinske Betydning!). Som sagt, glæd mig, som snarest, med et Brev, gode W., jeg veed Du skriver ikke gjerne Breve, men desto meere længes jeg efter Brev fra Dig, fordi jeg veed, at Du in forma epi-

i St. Peters 1. Brev 3, 20. Ved at mindes sin Barndoms lykkelige Samliv med Ø. skriver V. S. i Elvedgaard V: »vi have siden den Tid saa at sige stedse været adskilte fra hinanden, heller ikke har nogen hyppig Correspondance fundet Sted, og endnu mere skulde man synes, at vore forskjellige Synsmaader maatte adskille os, thi vi ere i de fleste og især i politisk Henseende sande Antipoder, og desuagtet ved jeg aldrig, at disse Modsætninger — som ellers pleje at gjøre de bedste Venner til dødelige Fjender — have gjort det mindste Skaar i vort Venskab; ,han er nu engang ikke anderledes' er den sædvanlige Ytring, naar den ene af os synes, at den anden i en altfor høj Grad ekstravagerer eller overdriver, og dermed har i det mindste hidtil den øjeblikkelig opkomne Uvillie lige saa øjeblikkelig været forsvunden.« Østrup døde efter et langt Sygeleje 28. April 1850, efterladende sig Enke, men ingen Børn. Hans Bortgang gik Barndomsvennen nær til Hjerte, og sin Sorg gav han Udtryk i tvende vemodige Digte, det ene originalt, det andet en Oversættelse af v. Salis' »Das Grab ist kühl und stille« (trykte i Fyens Avis 7. Maj 1850 og Hempels Avis 8. s. M.). I Forening med andre Venner bestode V. S. et Monument rejst over ham, hvoraf han betalte Broderparten (100 af 237 Rd.), skjønt han tabte en Del Penge ved Østrups Død (Breve fra V. S. til Werlauff 2. Juli 1850 og 25. Maj 1851).¹) Fra Tiden mellem Brevene Nr. 11 og 12 er intet bevaret. ²) En lærd Ven har meddelt mig, at Citatet i denne Form ikke er classisk, men at Tanken deri: Ab Iove principium er ældgammel og varieres af flere af Oldtidens Digttere.

stolari forstaaer at indklæde en *conspectus historicus concisus*, og den længes jeg saare efter paa min *insula Tomitana*. Tillige beder jeg Dig at forskaffe mig fra Bibliotheket — — — et Par tyske, helst med Kobbere forsynede, Bøger, som paa den fuldstændigste og nyeste Maade afhandle *Fuglefængeriet* i alle dets *Greene*¹⁾.

— — —

Nyeheder vilde jeg paa min Side gerne meddeele Dig herfra, men jeg veed fast lidet som kunde interessere; i Odense gjæstererer og tracterer man, spiller Bankerot og hænger sig og her paa Landet pløie og saae vi, æde, drikke og sove. Fra Din Søster og Svoger kan jeg hilse, dem taler jeg ret jevnlig og har stor Trøst af Svogerens Bibliothek²⁾. Jeg selv lever ret taaleligt; min Tid er deelt mellem det historiske Studium, min Søns Information, Haugedyrkning, Podning og Plantning; seer Du, det er det heele, men det er nok for at beskæftige et Menneske; mit eeneste Savn er Bibliotheket og — jeg kan sige det uden at smigre, Dit, Kalls, Østrups, Wendts³⁾ og Molbeks Selskab en Gang imellem. — — —

Din inderligst forbundne

V. Simonsen.

13.

10 Mai [1818].

Høistærede kiære Ven! Jeg haaber, at Du forlængst har erholdt og er i fuldt Arbeide med de *Alchymica*, Du fik ved mig og Wendt, skjøndt disse maaskee ikke ganske vare de, Du ønskede. K. Bibl. har en temmelig

¹⁾ Til Brug for Vedel Simonsens Søn. ²⁾ Werlauffs Svoger Pastor Steenbuch i Søndersø havde et ualmindelig stort og godt Bibliothek, som ikke benyttedes meget af Ejermanden selv (Zeuthen, *Mine første 25 Aar* S. 43, 48). ³⁾ Den senere Stabschirurg Johann Christian Wilhelm Wendt (1778—1838), en god Ven ogsaa af Werlauff (*Erindringer* S. 53).

rig Samling af alchymistiske Skrifter, men NB alle gamle.
 — — — Ogsaa har Bibl., som Du maaskee veed, en stor
 Samling af Alchymiske Msster, som endnu ingen har be-
 nyttet, men hvori dog maaske et og andet kunde findes.

— — —
 Nyhederne — der som oftest ere onde og forarge-
 lige — trænge sig her saa hurtig efter hinanden, at man
 har ondt ved at sige, hvilke der ere de nyeste. Etatsr.
 Brandis gifter sig med en rig Mulattinde; han siger selv
 det er en Biørn, som ægter en Abe¹⁾. Brandstrup²⁾, en
 Chirurg ved Artilleriecorpset, blev en 14 Dage siden
 pludselig gal ved Manøvrerne, rendte lige til Byen og
 op til Kongen — for at begjære godt Veir, da det i nogle
 Dage havde regnet; der stødte han Lakaier og Vagt til-
 side, brødes med Lützen³⁾ i Forgemakket og væltede
 med ham ind i Kongens Værelse, hvor han da blev ar-

1) Kongens Livlæge, Dr. Joachim Dietrich Brandis (1762—1845), der
 havde været to Gange gift, ægtede 9. Maj 1818 Jane Markoe (1792—
 1865), Datter af en Plantageejer. 2) Under 11. Maj indberetter Stabs-
 chirurg Tønder til Generaladjutantstabens Bureau, at Compagnichirurg
 Laurits Brandstrup af Artilleribrigaden i Kjøbenhavn har tabt Forstan-
 dens Brug, hvilket for en stor Del hidrører fra Næringsorger, da han
 er gift og har tvende Børn, som han ikke kan ernære af sin Gage, og
 da han allerede er noget gammel, vil det trods megen anvendt Læsning
 ikke lykkes ham at tage Examen. Efter et Aar at have været Stipendiar
 ved chirurgisk Academi var han 1809 bleven ansat ved den fyenske Ge-
 neralcommando under Regimentschirurg Jacobsen i Odense, hvorfra han
 1814 kom til Kjøbenhavn for at tage Examen, hvilket altsaa ikke lyk-
 kedes ham inden Permissionstidens Udløb 1817 eller siden. Han havde
 tidligere taget dansk juridisk Examen med bedste Charakter. Paa Stabs-
 chirurgens Indstilling tillodes det Brandstrup indtil videre at beholde sin
 Gage, som 1820 forandredes til en aarlig Pension af 150 Rd. Sølv, indtil
 han ved Vacance kunde opnaa en Betjening i Civiletaten; kort efter ud-
 nævntes han til Undertoldbetjent i Assens. Paa Grund af Sindssyge blev
 han efter en Del Aars Forløb afskediget af Toldetaten og indlagt paa
 Daareanstalten i Odense, hvor han døde 4. Jan. 1842. — Medd. fra Rigs-
 arch. Odense Hosp. Kirkebog. 3) Overadjutant, senere Generalmajor
 Hans Staal Lützen.

resteret. En Brændeviinsmand har for et Veddemaal drukket 12 Pæle Brændeviin og har deraf fanget Døden — han døde i sit Kald. — — —

De forestaaende Forandringer i Pengevæsenet vente alle med Længsel paa. Man siger, at Kaas skal blive første Directeur i den nye Banke¹⁾. Et af de bedste Embeder i Kbhvn., Auctionsdirectoratet, er i disse [Dage] bortgivet til Overkrigscomm. Fick, Huushovmester hos Frue D—n med Børn. Han er noget over 30 Aar gammel, og Excellencer, gamle Generaler, Høyesteretsadvokater — have søgt det med ham²⁾. Omtalte Frue, som ellers boer i Sorøe, er for nærværende Tid i Kbhvn. og logerer hos Bauhalans³⁾, hvor hun bruger Bad. — — —

Naar Du kommer hertil Byen, som jeg ønsker maa skee snart, supplicerer jeg dig om at medtage til mig: pro 1mo de belovede smaa Almanakkarter.

— 2do de norske Vaabenbøger, i hvilke baade A. Kall og jeg ønsker at efterslaae noget.

— 3^{tio} jeg erindrer, at Du engang samlede eller udarbejdede noget om den sorte Død i Norge. Dette vilde i denne Tid interessere mig meget at kiende, og Du vilde derfor meget forbinde mig ved at tage i det ringeste noget deraf med dig.

Thorlacius, Wendt og flere længes ret meget efter at see Dig her efter 2 Aars Forløb. Wendt lover Os meget Snøvlerie sammen⁴⁾. Jentoft⁵⁾ spørger efter den lærde

¹⁾ Gehejmestatsminister Fredr. Jul. Kaas (1758—1827) blev som Justitsminister Kgl. Bankcommissair ved den ved Octroi 4. Juli 1818 oprettede Nationalbank. ²⁾ Joh. Chr. Fick, død som Justitsraad 1864. Fru D—n er Kongens Maitresse Fru Bente Frederikke Dannemand. ³⁾ Læsningen af dette Navn, der er mig ubekjendt, er ikke sikker. ⁴⁾ Imellem W., V. S. og Wendt bestod et nært Venskab, og om den sidste brugte de to første det mærkelige Navn »Snøbel«, ved deres Sammenkomster, »Snøblerier« eller »Snøvlerier«, »snøblede« de. ⁵⁾ Den norske Literat Sigvard Kildal Jentoft (1765—1831), se Werlauffs Erindr. S. 59.

og flittige Hr. Professor Wedel Simonsen. Han arbejder uophørlig paa Taler og Forslag til Stortinget, som de i Aanden fattige Storthingsmænd fra Nordlandene betale ham for at skrive, og som han ogsaa sender dem i heele Foliopakker; for nyelig har han saaledes sendt en Defensionsplan for Finmarken i Tilfælde af et russisk Angreb. Risum teneas!

Jeg veed ei, om Rygtet alt har bragt til din Kundskab, at jeg, eller rettere min Kone har faaet sig en Søn¹). Vi befinde Os alle efter Omstændighederne ret godt. Kom nu snart til Kbhvn. og kom der ogsaa ned med et Barn, nemlig med din Frimurerie-Historie. Her ere Jordemødre, Svøbekoner, Faddere og sligt i Overflødighed og Du behøver ei at frygte for at døe af Barselseber som Frue Brøndsted i disse Dage²). Glæd engang ved Leilighed med et Brev, dersom Du ei glæder med din egen Person, din hengivne Ven

Werlauff.

14.

Elved d. 24 Mai 1818.

Gode W! Tak for Dit inderlig kjærkomne Brev samt de tilsendte Bøger! Som et Slags Vedderlag sender jeg Dig med næste Agepost mine *Samlinger til Pesthistorien*. — — — Fremdeles havde jeg gjerne sendt Dig de bevidste *Almanak Charter*³) og har alt ofte erindret dem, men Ulykken er, at min Søns forrige Informator⁴), som

¹) W. havde 18. Nov. 1815 ægtet Vilhelmine Heger (1798—1873), der 7. Marts 1818 fødte ham Sønnen Jens Stephan Vilhelm (Erindr. S. 92, 99). ²) Archæologen Peter Oluf Brøndsteds (1780—1842) Hustru Frederikke Koës døde samme Dag som dette Brev er skrevet. ³) Utvivlsomt de til Videnskabernes Selskabs »Dansk historisk Almanak«, 23 Aargange 1760—82, hørende Kort. ⁴) Seminarist Peder Madsen Bonde, der i adskillige Aar havde været Huslærer for Fr. S., forlod 1. Maj 1817 Elvedgaard, hvorefter V. S. selv en kort Tid paatog sig sin Søns Undervisning sex Timer daglig. Bonde døde 33 Aar gl. som Degn og Lærer

nu er Fanden i Vold henne paa Bramstrup, for 2 Aar siden har laant dem tillige med fleere og glemmer at bringe dem tilbage, imidlertid haaber jeg snart at faae Leilighed til at biebringe ham et klækkeligt Memento; har Du derimod ikke Pontoppidans Charter over Danmark, saa kan Du faae dem af mit gamle sønderskaarne Atlas. Endelig sender jeg ogsaa de forlangte *Norske Vaabenbøger*, og beder jeg Dig at undskylde mig hos Hr. Etatsraaden¹⁾, at jeg har forholdt dem saa længe; skulde han ønske at see nogle af mine, i det mindste quoad quantitatem vidunderlige Registersamlinger til Adels Historie, som nu ere nærved at trykke mig ud af mit lille Kammer²⁾, saa har han at befale, om han vil have 1, 2, 3 eller fleere Folianter tilsendte; dog — vel at mærke! de indeholde intet uden blotte Navne Register og Citater af trykte Bøger og Mscr. i lutter smaae bitte Strimler indklistrede i Protokoller i alphabetisk Orden; et Arbeide, der af alle de jeg har prøvet endnu i Henseende til Langvarighed, — el. rettere Uendelighed — er det frygteligste jeg kiender; men som jeg netop har paataget mig, fordi jeg vidste, der findes kun faa, der havde Taalmodighed dertil; imidlertid er det disse Samlinger, der hidtil [have] forhindret mig fra at komme til Kiøb., da jeg her ligesaa godt som hisset kan udarbeide dem og maae tilstaae, at jeg ikke engang i Kiøb., hvor desuden Opholdet er saa dyrt, kunde have Taalmodighed til saa eensformigt et Arbejde. Dog — i hvor stor endogsaa min Taalmodighed er, saa maae jeg dog tilstaae, at nu, da Sommeren kommer, kunde jeg ikke holde ud

ved Ludvigsminde Skole i Haagerup 24. Oct. 1829, særdeles agtet og afholdt som Menneske og Skolelærer (Jørgensen, Brahetrolleborg Sogns Degne- og Skolehist. S. 69 f.). ¹⁾ Professor Abraham Kall. ²⁾ I Sept. 1815 var V. S., der hidtil havde haft sit Studerekammer i den vestlige Ende af Gaardens sydlige Fløj, flyttet op paa to Kvistkamre, han havde ladet indrette paa det saakaldte store Hus.

derved, — allerhelst jeg kommer lidet eller intet i Selskab, — undtagen jeg iblandt maatte have en litterær Adspredelse, jo meere eventyrlig og sværmende, desto meere afstikkende mod mit egentlige Arbeide og altsaa desto meere opmuntrende for mig; og netop derfor er det, jeg har valgt mig Frimureriets Historie til Adspredelse i visse Morgen og Aftentimer, ligesom Semler¹⁾ udarbeidede sine Samlinger til Alchemiens Historie i sine Natskrins Timer. Du skal engang faae hos mig de meest paafaldende Oplysninger i denne Henseende; blandt andet kan jeg med den største Bestemthed forsikre Dig, at ligesom Frimureriet har sin Oprindelse fra Rosen + ²⁾, saaledes gaaer baade Rosen + og Magie ud paa noget langt andet og bedre end at gjøre Guld eller mane Aander; de chemiske Characterer, som man finder i alle ældre, ikke blot alchemiske, men ogsaa chemiske Skrifter, og som Lavoisier³⁾ uden at kiende deres sande Betydning saa naragtig havde kalfatret, hidrøre alle fra R +, ere tilhobe sammensatte af deres Hieroglypher og betegne i de ægte R + Skrifter aldeles ikke hvad de samme i chemiske Skrifter komme til at betegne, nemlig Salt, Svovl, Qvægsølv o. s. v., men gaae alle uden Undtagelse ud paa en Art høiere Christendom eller kristelig Philosophie, der i høieste Grad er interessant og i mange Dele nærmer sig til den jødiske Cabala; og det er blot falske R + og R + Vinkelloger, der beskæftige sig med at gjøre Guld og mane Aander, som i sig selv er umueligt og som ingen ægte R + nogensinde har lært; naar man altsaa troede, at R + søgte at gjøre Guld, saa vilde det netop være det samme, som om man troede, at Frimurnes Hensigt var at bygge virkelige Huse. — — —

¹⁾ Theologen, Prof. Johann Salomo Semler (1725—91) i Halle gav sig i sine sidste Aar af med alchymistiske Studier. ²⁾ Rosenkreuzere, et især i det 18. Aarhundrede i Tydskland florerende hemmeligt Selskab. ³⁾ Den berømte Chemiker Antoine Laurent Lavoisier (1743—94).

Tien mig i ved Leilighed at spørge Schubothe, hvorfor der ikke kommer meere ud af min Adelshistorie? han har alt i 2 Aar havt Begyndelsen til Mscr. af 2 Deel og jeg har immer ventet paa Brev om det følgende, som ligger ganske færdigt; dog maaskee Afsætningen ikke har svaret til hans Forventning¹⁾.

Nyt er her nok af, men deels hører jeg kun lidet og deels veed jeg ikke, om dette lidet kan interessere. Ildebrand have vi hvert Øieblik, i det sidste Aar ere her til Lands forefalden 20 Ildebrande; Herregaarde, Præstegaarde, Hospitaler, ja! selv Tugthuse ere ikke blevne forskaanede; ja! man vil endogsaa meene, at Præsten Hr. Ibsens Gaard i Nørrebroby var antændt af hans Sognemænd selv, som han havde bevirket straffet for deres Brændeviinsdrik, Krogang o. s. v., og da han reddede en Deel af sit Tøi til Degneboligen, saa brændte de den af en Maanedes Tid efter²⁾. Tyverierne gaae saaledes i Svang, at forgangen Nat er paa Margaard alt Generalindens Lærred, 220 Alen, Dækketøi, Linned o. s. v., strax efter Blegen eller det paa Bleg udlagde Lærred paa Dallund bortstiaalet og her stjaeler de Træer af Skoven, brækker Laasene fra vor Lade o. s. v. Dog — for at komme fra Landet til Kiøbstaden, Prins C.³⁾ er ein gewaltiger Mäurer, han var i Fior hos Prinds Carl⁴⁾ at faae de asiatiske Grader og skal vel snart have de africanske; ogsaa skal

¹⁾ Den danske Adels- og Ridderstands Historie 1. Dels 1. Hefte, udkom i April 1816, men fik en saa haard Medfart af Kolderup-Rosenvinge i Ørsteds Nyt juridisk Archiv, at Forlæggeren Schubothe nok kunde afskrækkes fra at fortsætte Udgivelsen. ²⁾ Pastor Andreas Ipsens Præstegaard i Nørre Broby brændte 3. Marts 1818 og Degneboligen snart efter; se Pastor H. F. Ipsens Skildring i Kirkeh. Saml. 4. R. IV, 32 ff. (hvor Dagen er urigtig angivet som 18. Marts). ³⁾ Prinds Christian Frederik (Christian VIII), siden 1815 Gouverneur i Fyen, blev Febr.—Marts 1817 optagen i Frimureriet i Odense (Collin, Fremrag. danske Frimurere S. 32). ⁴⁾ Landgreve Carl af Hessen-Cassel.

han være en stor Elsker af den dyriske Magnetisme, der ret gaaer i Svang i Odense¹⁾. — — —

Din særdeles hengivne og forbundne V. S.

E. S. Baden skal — efter onde Folks Sigende — være kaldet til Kiøb., fordi han — med Undtagelse af Cold og Ørsted — har kaldt alle de Cancellie Deputerede skriftlig Despoter. Præsten Blok i Rynkebye, Præsten Engberg²⁾ i Svanninge, samt Jomfruerne Bork og Faaborg ere gaaet fra Forstanden og over hundrede Familier for Skatt og Skyld gaaet fra deres Gaarde og Huse. En Ko har født 2 Pigebørn med Kofødder i Odense; skulde Du ikke ville tro det sidste, saa har Du i det mindste ikke saa stærk en Troe, som vor Egns Bønder, der endogsaa nævne Børnenes Fader. Fra mine Forældre, Strøbek, Sidenius³⁾ o. s. v. har jeg Dig at hilse. Den liden Ericum Christianum Werlauffium Stenbuchium⁴⁾ har jeg endnu ikke seet, ellers havde han vidst ogsaa bedet hilse. Lev vel! hils Wendt o. s. v.

15.

Elved d. 24 July 1818.

Gode Werlauff! — — —

Bülow paa Sanderumgaard har atter givet den unge Clausen Understøttelse til en Udenlandsreise⁵⁾. Logen i Odense har faaet en ny Fundamental Lovbog tilsendt; her fortælles moersomme Ting om Uordner, som fore-

¹⁾ Jfr. Nr. 19. ²⁾ Præsterne Jacob Christian Bloch (1774—1845) og Andreas Engberg (1777—1820) bleve begge sindssyge 1818; den første kom sig, men den anden døde under Sygdommen. ³⁾ Benjamin Sidenius, Sognepræst i Særslev (1774—1854). ⁴⁾ Werlauffs Søstersøn, født 24. April s. A. i Søndersø, død som Capellan i Veringe 19. Juni 1849 under et Besøg i Odense. ⁵⁾ Datidens Mæxenas, Gehejmerraad Johan Bülow gav H. N. Clausen et aarligt Tilskud paa hans Rejse 1818—20 (Clausen, Optegn. om mit Levned og min Tids Hist. S. 61).

falde i de Kiøb. ☐; blandt andet at en Skrædder den Aften han blev reciperet, drak sig fuld og med Diævels Magt vilde drikke Duss med Hauch¹⁾. General Blixen²⁾ paa Dallund havde forgangen Dag nær sat heele Landet i Oprør, da han kom seilende til Nyborg paa et preussisk Krigsskib under Kanonerne Torden og nær havde indtaget den hele Fæstning, inden man fandt Krudt til at svare ham med. Hils alle gode Venner.

Din hengivne og forbundne

V. S.

E. S. Østrup fra Langeland har ogsaa været her nogle Dage og bad paa det flittigste hilse. Bliver Baden i Kiøb. med alle? man siger her, at han søger sin Afsked med 600 Speciers Pension og at hans Gield, hvilket dog er utroeligt, skulde være 60000 rdl.³⁾ Vale!

16.

5 December [1820].

At jeg ikke længe før har besvaret min høytærede Vens sidste Brev, haaber jeg Du gunstigt vil undskylde i Betragtning af Examen, Forelæsninger, Bibliothekforretninger, Forfatterskab etc., som optager fast al min Tid og gør mig — især da Humeuret sielden er rosenfarvet — ofte uskikket selv til Arbejder, som dog kunde medføre et Slags Recreation, som det at lade Pennen, i Mangel af Munden, sladdre med en gammel Ven. Endelig er da i Dag Kl. bleven 12, jeg er her paa Bibliotheket bleven frie for at rende Trappe op og ned, og intet

¹⁾ Overhofmarskal Adam Vilhelm Hauch indtog en meget høj Stilling blandt Frimurerne. ²⁾ Baron Carl Philip Blixen-Finecke, svensk General. ³⁾ Landsdommer Baden forflyttedes fra sit Embede i Odense til Hirschholm Birkedommerembede med et personligt Tillæg af Kongen. Størrelsen af hans Gjæld til det offentlige blev meget overdrevet af Rygtet, idet den 1820 kun var 8000 Rd.

hindrer mig fra at tilskrive Dig disse alt længe bestemte Linier.

Jeg haaber, at Du har overantvordet din Første- og Sidsteføde mit seeneste Produkt paa mine Vegne¹⁾. Maae han kunde bruge den med Nytte! Om faae Aar kan jeg maaskee komme til at tentere hans Profectus her ved Høiskolen. Hvad siger Saxtorph og Colleger angaaende sidste Ex. Artiums Udfald. Har intet Tegn i Sol, Maane eller Stierne i Forveien bebudet Odense Bye hint Uheld! Dog alvorlig — det gjør mig ondt for S. som en begyndende Rector; men maaskee er det ikke hans Skyld allene²⁾. Imidlertid kan det være godt for det heele; thi 136, som sidst bleve Studenter, hvor skal de alle faae Embeder fra. Vi andre have nu faaet vore Skibe i Havn, saaledes som den er, men den stakkels Efterslægt vil komme til at lide for det. Meeningen er: her, som overalt, ere for mange Mennesker, og jeg vil raade Dig at sætte Kronen paa dine literære Arbejder ved en »Kunst at forkorte det menneskelige Liv« paa en god Maade, en Pendant til Hufelands Bog³⁾. — — —

Hvad Nyt er der ellers i Fyens Land? Fortæl mig noget af hvad der in re politica, ecclesiastica, literaria, domestica, oeconomica & scandalosa begiver sig der paa Øen. Fallitter, Mord og Manddrab, Ildsvaader, Leier-

¹⁾ W.s Udgave af Munthes Lærebog i Historien for de første Be-
gyndere »De mærkeligste Personers Levnetsbeskrivelser og de vigtigste
Tildragelser igjennem alle Tidsaldere«, Kbhvn. 1820. ²⁾ Jacob Saxtorph
(1771—1850), der 1818 var bleven Rector ved Odense Cathedralsskole,
var en elskværdig, men svag Personlighed, der ikke kunde holde Orden
hverken blandt Lærere eller Disciple; han var dygtig i Physik og Musik,
men ikke i sit Undervisningsfag, Græsk. At en Del Dimittender fra
Skolen bleve rejicerede eller fik slet Charakter ved Ex. artium, kan dog
ikke lægges ham alene til Last, men maa for en Del tilregnes Skolens
uheldige Lærerpersonele. ³⁾ Christoph Wilhelm Hufelands Makrobiotik
oder die Kunst, das menschliche Leben zu verlängern, Berlin 1796, blev
hurtigt oversat paa Dansk.

maal. Kort alt mueligt, som ondt og forargeligt er — thi godt høres ikke meer — er mig lige kiært. Jeg skal efter Evne giøre Giengield. — Res Dampiana er dig formodentlig bekiendt; hvorledes har Rygtet forstørret den hos Eder. Han sidder arresteret, men ingen andre¹⁾. Flere have været i Forhør, som have staaet i saa nøie Forhold med [ham], at man troede de kunde vide noget om hans Planer. — Af dem Du kiender, ere Snøbelius Wendt og I. K. Høst²⁾. — Farlig var han paa ingen Maade, men godt var det dog, at han i Tide blev standset. Formodentlig slipper han med Landsforviisning. — Schimmelmänn og Kaas³⁾ have i denne Tid været nær ved at giøre Opbud, men ere dækkede ved et Laan i Hamborg. — Bülow's Dom er falden⁴⁾ — Slaverie indtil han betaler!!

Jeg har i Dag maattet tegne mig for 3 Rbdlr. til Pr. Pr. Carls og Br. Hauchs Portræter til Prydelse for vor Skotte □. Du seer deraf, at vi ikke sove. Gak I hen og giør ligesaa. Kunde Du ikke af dine vidtløftige Saml. til F Mureriets Historie for gode Ord og Betaling overlade mig et Stykke, som jeg [kunde] oplæse som mit eget i Skotte □. Jeg gad nok skrevet noget dertil, men jeg har hverken Tid, Lyst eller Evne og vil derfor helst pløie med en andens Kalv. Skulde Du finde et saadant Broderskab at gaae alt for vidt, da opgiv mig engang et Par interessante Æmner af den Art, som jeg kunde smøre noget sammen om. Thorlacius vil skrive noget om de ægyptiske Mysterier.

¹⁾ Dr. phil. Jacob Jacobsen Dampe (1790—1867) var i Nov. bleven fængslet for sine politiske Conspirationer. ²⁾ Dr. juris Jens Kragh Høst (1772—1844). ³⁾ Ministrene, Grev Heinr. Ernst Schimmelmänn og Fr. Jul. Kaas. ⁴⁾ Stiftamtmand i Sjælland, Gehejmeconferentsraad Christopher Schøller Bülow (1770—1830) blev for at have tilvendt sig offentlige Midler dømt til at have sit Embede forbrudt og hensættes i Fængsel, indtil han betalte de besvegne Beløb. Han undveg under Sagen til Hamborg.

Molbech har forandret sig, det er at sige han er bleven gift¹⁾.

Jeg har paa nogen Tid, for min Fornøielses Skyld, begyndt at samle paa Materiale til vor Fædrenelands nyere Historie d. e. siden 1807. Skulde noget didhørende falde Dig for, ex. gr. sieldne trykte Piecer, Bulletiner, Taler, Prædikener, Vers af nogen *historisk* Mærkelighed, utrykte Curiosa, Optegnelser etc., da tænk paa mig og giem det. Jeg har alt faaet adskilligt artig og det kan være interessant engang at have en saadan Samling, om man end intet offentligt Brug kan gjøre af den.

Du er lykkelig, som med dine fædrene Øxne kan pløie din Fædrenejord²⁾; Du som paa dit Herresæde nyder al Jordens Lykke og Herlighed i kort Begreb. Jeg maa anderledes slide — dog, saalænge Gud giver Helbred, faaer jeg at være fornøiet.

Hils dine Forældre og din Søn og lad mig snart høre fra Dig. Vale & ama T. T.

Werlauff.

Hvorledes tegner min Søsters ældste Søn at blive?

17.

Elvedgaard d. 9 Dec. 1820.

Høistærede! Dit kjærkomne Brev kan jeg ikke andet end ufortøvet besvare; dog beder jeg Dig forud ingen Orden at søge i mit Foredrag, jeg skriver ned hvad som falder mig ind og i samme Uorden, som det forekommer i Tankerne. Altsaa først min og min Søns Tak for den Bog, Du var saa god at sende ham; jeg har alt bedet Kragh aflægge samme; har han glemt det, er Synden hans. Jeg vilde ønske, min Fredrik kunde, hvad der

¹⁾ W.s Collega ved det Kgl. Bibl., Prof. Chr. Molbech (1783—1857) havde 23. Oct. 1820 ægtet Johanne Christine Langberg. ²⁾ Jfr. Horatii Epod. 2, 1.

stod deri; men i Odense Skole¹⁾ gaaer det kun læmpeligt til, der læres vistnok *meget*, men dette meget er just ikke af det Slags, hvori der examineres ved Universitætet; det gik vel slet med de Dmitterede derfra i Aar, imidlertid er det dog ikke saa galt for en Skole, hvor der er 100 el. 104 Elever, hvoraf de 12 fremsendes, at faae en Provste- og en Præste-søn skibbrudne tilbage, som fra Nyborg, hvor der kun ere 36 Elever og kun 2 fremsendte, hvoraf den ene trykker sig og den anden faaer sletteste Character. Her Hempel har iøvrigt i sin sidste Avis N° 166 mathematisk villet bevise, at de Her. Censores forregne sig med Characterernes Beregning og Tildeeling; mon man vil tie dertil? I det litteraire Selskab har nyelig været Splid; der var udsat en Præmie af 300 rdl. for den beste Skolebog, Præsten Birch og den unge Lütken indsendte hver sit Forslag anonymt, skjønt man vilde sige, det vidstes forud, hvem Forfatterne vare; Bülow og Bispen slog sig paa den førstes, Lütken sen. og Saxtorf (den første Forfatterens Fader, den anden hans Morbroder) paa den sidstes; efter hæftige tildels ærerørige Debatter, vandt den sidste²⁾. — — —

¹⁾ Frederik Simonsen, der fra Oct. 1817 havde været i Huset hos sin Faders Ven, Pastor V. Østrup i Tryggelev paa Langeland, blev Oct. 1819 sat i Odense Cathedralsskole, der af F. L. B. Zeuthen (Mine første 25 Aar S. 64 f.), med hvem han boede sammen, skildres som en daarlig Skole. E. Mau, der besøgte den 1821—27, siger, at den utvivlsomt var den sletteste i hele Landet (Kirkehist. Saml. 4. R. VI, 632). ²⁾ Paa Forslag af Gouverneuren, Prinds Christian, besluttede Fyens Stifts litteraire Selskab at udsætte en Præmie for en passende Læsebog for Almueskolerne, især til Brug for Børnene i øverste Classe. Første Præmie vandtes af Otto Diderik Lütken (1793—1866), Capellan hos sin Fader, Amtsprovst P. V. Lütken i Lumby, og Søstersøn af Rector i Odense, Prof. Jacob Saxtorph, for en Læsebog med den snurrige Titel »Kristian Hansens og Peter Møllers Historie«, Odense 1821 og ofte senere. Anden Præmie fik David Seidelin Birch (1780—1854), Sognepræst i Nørre Aaby, for »Naturen, Mennesket og Borgerens«, Kjøbenhavn 1821 og ofte senere (jfr. Saml. til Fyens Hist. og Top. III, 251). Gehejmeraad Johan Bülow og Biskop

Fremdeles staaer en gradueret Person i Anledning af Commissioner paa Badens Auction ligeledes stor Fare for at excluderes; han har alt faaet en epistola admonitoria, men det bliver ikke derved, da en af Byens Embedsmænd offentlig har erklæret ham for en overbeviist Kjæltring¹). — — —

Din oprigtig hengivne

V. Simonsen.

Fr. Plum vare blandt Selskabets Stiftere. I Hempels Avis for 7. Dec. 1821 omtales det Rygte, at man, før Deviserne bleve aabnede, ret godt vidste, hvad Navn de indeholdt. ¹) Denne graduerede Person er Dr. Anders Faaborg Müllertz, f. 1788, fra 1811 Adjunct i Odense, 1819 Overlærer i Nyborg, 1833 Rector i Horsens, hvor han døde 1844, en velbegavet, kundskabsrig og livfuld Personlighed, men ogsaa exalteret, stridbar og vanskelig, dertil i sit Ydre ikke lidt af en Caricatur (se Rønning, C. J. Brandt S. 8). Som Dyrker af Historien stod han i flere Aar i særdeles venskabeligt Forhold til Landsdommer Baden, til hvis Bibliothek og Excerpter han havde fri Adgang, hvorfor han i hjertelige Ord takker ham i Fortalen til sit ved Reformationsfesten paa Odense Cathedralskole 1817 udgivne Skrift *De commodis quibusdam quae per reformationem ad patriam nostram redundarunt*, dediceret til Baden *patriae historiae strenuus ac indefessus cultor*. Men Forholdet kjølnedes, da Baden blev hans Skyldner, og paa Müllertz's Requisition blev Badens kostbare Bibliothek, i hvilket Generallieutenant Frederik Juel til Taasinge havde Panteret, efter en vidtløftig Procedure stillet til Auction i Odense i Maj 1820. Müllertz's Adfærd ved denne Lejlighed blev lagt ham stærkt til Last, naturligvis mest af Baden (se Iversens fyenske Avis 1820 Nr. 52 og 62), men ogsaa af alle billigt tænkende Mennesker, der fandt hans Fremgangsmaade brutal, selv om den blev kjendt lovmedholdelig. C. F. Wegener, der vidste noget nær alt, hvad der var passeret i Odense i det sidste Aarhundrede før hans Død (1893), har omtalt disse Forhold for mig med Tilføjende, at Müllertz's Optræden som Commissionair paa Auctionen yderligere oprørte Publicum, idet han ved Buddene ikke gik saa højt, som de højstbydende af hans Committender havde bemyndiget ham til. Det er Müllertz, Baden sigter til, hvor han i Fortalen til det s. A. udgivne 1. Bind af sine historiske Afhandlinger omtaler, at hans Bogsamling blev et »Offer for Mercurius, der i Fyen har sin Præst ved Nyborg lærde Skole«.

12. Marts [1821].

Høistærede Ven! Jeg føler kun alt for vel min ufor-svarlige Forsømmelse af at besvare dit kiærkomne Brev af — Datum in blanco — for at min Brøde skal synes mindre. Mine Forelæsninger, som optage mig megen Tid, og et kiædsommeligt Register til Snorre Sturlesøn, hvorfor jeg pines svarlig af Bogtrykkeren, har jævnlig hindret mig fra min Pligts Opfyldelse, især da jeg i det hele er en temmelig træg Epistolograph. Men nu haver jeg brudt overtvært, skaaret min Pen, stillet mig ved min Pult og ønsker intet meere, end at Nyeheder som en stridig Strøm maatte kunde udvælte paa Papiret, NB uden at udslette Skriften. Dog dette er desværre ikke Tilfældet. At Dampes og Smedens Dom er fældet, veed Du formodentlig, simpel Livsstraf for begge¹⁾. Man veed endnu ikke, om den skal gaae først til Høiesteret eller lige til Kongen, men man er temmelig vis paa, at begge blive hensatte paa en Fæstning. Alt fra August M. forrige Aar havde Politiet i Kbhvn. D. i Kikkerten. Den mod ham i Anledning af Prædikenen under Jødefeiden anlagte Sag bragte ham i Giæring, og da ham engang blev nægtet Audience hos Kongen, blev han heel desperat. Han førte overalt oprørske Discusser, opsatte Taler og Proclamationer, kort bar sig ad som gal. Her-til kom en furor af en anden Slags, idet han forlibede sig i en Conditorkone — nu Enke — i Kronprindsens-gade, som rigtig nok er meget smuk. Wendt, som Du veed er en fidel Snøbel, kom han jævnlig til om For-middagene og da han der yttrede sig meget frit, kunde W. ikke udgaae at komme i Forhør²⁾, ligesom flere, der

¹⁾ Dampe og hans Medvider, Smedemester Hans Christian Jørgensen dømtes begge til Døden, men Straffen forandredes til livsvarigt Fængsel.

²⁾ Om Wendts lidet tiltalende Adfærd i Dampes Sag se J. C. Johansens Afhandling om Dampe i Hist. Tidsskr. 6. R. V, 577, 593 f., 614, 628 f.

der eller paa andre Steder havde talt med ham — at jeg, som selv et Par Gange forrige Sommer var i Selskab med ham der, kunde undgaae det, er mig næsten besynderligt; dog var jeg ret glad derved. Var han ikke bleven greben i Tide, kunde han have anrettet en stor Ulykke, thi han tænkte paa intet mindre end at aabne Fængslerne, stikke Byen i Brand etc.

Baden er her i Byen endnu, løs og ledig, skiøndt man et Par Gange har sagt ham arresteret; dog undgaaer han neppe sin Afskeed. Imidlertid moerer han sig med at skrive mod Thorlacius's Program til sidste Geburtsdag, mod Rec. af hans Faders Grammatik o. s. v., han boer i Antonistræde, hans Familie paa Hirschholm¹⁾.

Nogle og 30 have i Aar søgt Rejsestipendium — at Du selv var deriblandt, har det tusindmuede Rygte berettet mig — men paa et Par nær — siger man — faaet Afslag, da Fondet ad usus publicos har maattet afgive saameget til Norge. Nyerup skal blive een af de faae udvalgte, hvilket man ikke kan andet end unde en Mand, som er blind paa det eene Øie og staaer Fare for at blive det paa det andet ogsaa²⁾.

Mange rige Folk ere døde her i denne Tid. Er Du Creditor eller Arving efter nogen af dem, da kom flux herover. De ere: Just. Rd. Klingenberg, Mad. Schultz og Vinhandler Hagen, der skal efterlade sig henved et Par Millioner³⁾.

¹⁾ G. L. Baden var Aaret iforvejen paa Grund af Embedsgjæld suspenderet som Birkedommer paa Hirschholm. Hans Bemærkninger i Anledning af Thorlacius's Program ere trykte i »Harpen« 2. Aarg. Det mod N. B. Krarups Recension af Fogtmanns Udg. af Jac. Badens Grammatica latina i Kbhvns Skilderi 1821 indførte Stykke er ikke af G. L. B., men af hans Broder, Philologen Torkel Baden. ²⁾ Hverken Nyerup eller V. S. fik 1821 Rejseunderstøttelse, da der ikke var Penge til saadant (Fonden ad usus publicos II, 203). ³⁾ Disse tre Personer, der alle døde i Febr. 1821, vare: Højesteretsadvocat, Justitsr. Chr. Klingberg,

Jeg erfarer just nu, at Dampes & Comp. Dom er formildet af H. M. til Livstids-Fængsel paa Christiansøes Fæstning. — — —

Glem mig ikke med trykte og skrevne Curiosa til vor Historie fra A. 1807 til Nutiden. Maaskee har Du nogle saadanne med, naar Du kommer til Kbhvn., som Du giver Haab om. — — —

Lad mig vide, hvorledes det gaaer Eder i Fyen med Skatter og Afgifter, med Pengemangelen, Fallitter o. s. v. Mig synes dog, at kun faae Herremænd endnu have faleret. Underrett mig ogsaa om hvad andet Ondt og Godt der passerer paa Jer Øe, men ikke alt for kort og ænigmatisk. — — —

Vale & ama Totum Tuum

Werlauff.

19.

Elvedgaard d. 11 Juny 1821.

Høistærede Ven! — — — Til Nova fionensia hører, at en Kjøbmand Lose for Giæld har forladt Odense og skudt sig i Skaane¹⁾. Østrups Broder er for Giæld ved Rettens Middel sat fra sin Gaard Bøgeskovsgaard, hvis Bygning alleene var assureret for 24000 rdl. og dog paa Auctionen tilligemed Jorden blot kostede 6000²⁾. Formodentlig gaaer en Fætter af mig, Ritmester Schubarth, til denne Termin bag af Dandsen og hans Herregaard

Universitetsbogtrykker Joh. Fr. Schultz's Enke, Dorothea Christine f. Holm, og Vinhandler Haagen Hagen. ¹⁾ Kjøbmand Diderik Lose i Korsgaden overgav 10. Juli 1820 sit Bo til Skiftebehandling og forlod Odense i Beg. af 1821. ²⁾ Den af Pastor V. Østrups Broder Frederik Ø. (f. 1773 † 1825 som Forvalter paa Dallund) smukt opbyggede Bøgeskovsgaard, Skaarup Sogn (jfr. Molbech, Ungdomsvandringer II, 271 f.) opnaaede dog ved 4. Auction 3. Marts 1821 et Bud af 8800 Rd. Sølv. Assurancesummen var 25000 Rd.

Selleberg sælges¹⁾); ogsaa det skønne Christianslyst²⁾ ved Bogense sælges i denne Tid formedelst Indførsel (min Gud! vil Du da ikke købe Dig en Herregaard?) og Bøndergaardes Salg for Skatter og Gield er utalligt. I Odense florerer Magnetismen³⁾); ikke mindre det nye Viinhuus, den gyldne Drue, og forgangen aabnede Her Bartram sin i hamborgsk Smag anlagte Restauration, ved hvilken Leilighed man saae forklædte Guder og Gudinder paradere⁴⁾. — — —

¹⁾ V. S.s Næstsødkendebarn, Ritmester Carl Rudolph Jacob Schubart beholdt dog Selleberg til 1825 (Trap, Danmark III, 449. Personalh. Tidsskr. 3. R. VI, 231). ²⁾ Christianslund (ikke -lyst), Skovby Sogn, en Parcel af Harritslevgaard, tilhørte Søren Hansen Langkilde og beboedes af hans Svigersøn Christen Christophersen. ³⁾ Hempels Avis for 23. Marts skriver: Der tales meget om magnetiske Curer, som i denne Tid foretages her i Odense. Resultatet kan vel i sin Tid haabes bekendtgjort. — Dette Haab fik Hempel s. A. opfyldt, idet en af de ivrigste Magnetiseurer, Major, senere Generallieutenant Jens Carl Bardenfleth (1780—1865) udgav »En otteaarig Epilepsie, helbredet alene ved animalsk-magnetisk Behandling 1821. Fremstillet ved Udtog af Dagbogen, som blev ført af Carl Bardenfleth«. Patienten var en 16aarig Pige af Almuen, Ane Marie Christensdatter, der behandledes af B., Escadronschirurg Winther og Lærer Bende Bendsen («en meget kyndig, øvet og indsigtfuld Magnetiseur») under Regimentschirurg Jacobsens Tilsyn; Curen varede fra 6. Febr. til 20. April og practiseredes i Patientens fattige Hjem, ofte under Tilstrømning af Herrer og Damer, blandt hvilke B. nævner Gehejmeraad Bülow, Justitsraad [Herredsfoged] Falbe, Pastor Kisbye, Justitsraad [Amtsforvalter] Andresen, Procurator Skeel, Procurator Hansen, adskillige Officierer m. Fl. Bülow noterer i sin Dagbog 27. Marts 1821, at han om Aftenen bivaanede et ungt Fruentimmers Magnetisering af Majoren i et stort Selskab. Patienten sluttede med en Fodrejse til Frørup Kilde. ⁴⁾ I Hempels Avis for 27. April bekendtgjør Niels Jensen & Co., at de Løverdagen den 5. Maj agte at aabne deres Vinkjælder og Skjænkestue i Gaarden Nr. 14 i Overgade. Gaarden, der nu har Nr. 12, er siden ombygget, men er fremdeles det samme Firmas Hjemsted. I samme Avis for 1. Maj meddeler Gjæstgiver H. Bardram, at han Søndagen den 6. Maj aabner sin Restauration i Gaarden paa Torvet Nr. 576, nu Nr. 4 og 5, forhen Putbus's Gaard, siden 1829 delt i to Ejendomme. I sin Avis for 8. Maj skriver Søren Hempel i

Fra Svoger og Søster kan jeg hilse, deres Søn Thomas har tilbragt sine Pindseferier her paa Gaarden, og jeg kan forsikre, at det i enhver Henseende er en yderst

denne Anledning: Af nye Indretninger til Adspredelse og Forlystelse har Odense i disse Dage faaet hele tvende, nemlig et Vinhus »den forgyldte Druer« kaldet, som er oprettet i den smukke Gaard i Overgade, der i fordums Tid beboedes af Professor Seydlitz, og Hr. Bardrams Restauration, der er henflyttet til den store Gaard paa Torvet, hvor St. Albani Kirke engang har staaet [dette er dog en Misforstaaelse], og hvis særdeles skønne Beliggenhed ved den store Aa heldig er benyttet af Entreprenuren som en Efterligning af de hamborgske Pavillonstæder. Saaledes er i Haugen selv anbragt nette Spadseregange med Busketter og Siddesteder, hvorfra blandt andet ogsaa haves Udsigt til den for faa Aar siden anlagte dejlige Nissenske Hauge lige over for paa Aaens anden Side. Foruden flere Opholdsværelser og Billardstue for Gjæsterne er her ogsaa en lukt Keglebane samt en smagfuld Colonnadebygning, støttet paa 6 anseelige Søjler, i hvilken ogsaa findes endel Borde. Ved Aabningen i Søndags var her en talrig Forsamling, hvortil det fortræffelige Vejr ogsaa indbød. — Den anden Odense Avis, Iversens, er ikke mindre stolt af disse nye Institutioner; om Vinhuset skriver den (4. Maj), at der er, foruden den sjeldneste Elegants og Bekvemhed, der findes for siddende Gjæster baade i Kjælder og Stue, ogsaa at finde de fortrinligste udenlandske Tidender tilligemed de indenlandske. — For at give sit Etablissement yderligere Tiltrækning arrangerede Bardram af og til et Vauxhall med Illumination, Musik m. v., hvortil ingen »upassende« Personer fik Adgang; Entreen hertil var først 4 Mark, senere 3 (Hempels Avis 6. Juli o. fl. Nr.); om Efteraaret havde han en ny Attraction i Rotanzis »romerske Cabinet« med Afbildninger efter berømte Malerier, voxpousserede Figurer m. m. (Hempels Avis 15. Oct.). I Januar 1823 blev under Direction af Borgercapitain Breineberg og Slotsforvalter Jensen for et sluttet Selskab med Øvrighedens Tilladelse afholdt Bal en masque i Gaardens Lokaler; ved pligtskyldigst herom at insinuere Stiftamtmanden tog Bardram sig den underdanige Frihed at indbyde Hs. Højvelbaarenhed med Familie til at bæere Ballet med deres gunstige Nærværelse (Odense Amtsarchiv). — Hans Bardram, der af Profession var Murmester, havde ved Auction 2. Dec. 1820 kjøbt Gaarden paa Torvet for 1020 Rd. Sølv (Odense Auctionsprot. 1820—26 Fol. 7 f.) for at benytte den til der at holde Spisekvarter og Billard i Henhold til en ham s. A. paa Grund af hans saare trængende Omstændigheder med en talrig Børneflokk forundt Bevilling, uagtet Byen iforvejen havde 5 offentlige Billarder (Odense

elskværdig Gutt¹⁾. Skriv mig snart nogle Curiosa, literaria & politica til, jeg føler megen Brynde efter begge Deele. Min og Mines forbindtligst venskabelige Hilsen.

Din hengivne

V. Simonsen.

20.

Elvedgaard ^{8/7} 21.

Høistærede Ven! — — — Christianslund ved Bogense med 200 Tdr. Land og Herregaards Bygning er efter Indførsel solgt for 4000 rdl.²⁾ Fraugdegaard med Gods har til 3^d Auction kun kostet 10000 og endskiønt Kiøbet ikke derfor blev approberet, saa kan den dog nu faaes for 12000 og alle Pengene blive staaende deri³⁾. From

Skjøde- og Pantebog 23, 219). Men Etablissementet var vistnok for stort anlagt til at kunne betale sig, og efter passeret Udlæg for resterende Skatter blev Gaarden ved 4. og sidste Auction 12. Maj 1823 for 1220 Rd. Sølv tilslaaet Procurator Søren Hansen, der først fik Skjøde paa Ejendommen 1829, efterat han s. A. havde solgt den af ham hidtil beboede vestlige Del til Kammerherre, Amtmand Jens Benzon (anf. St. 26, 246 ff.). Imidlertid holdt Bardram endnu i Sommeren 1823 enkelte Gange Vauxhall i Haven, der ellers af Ejeren var overladt et sluttet Selskab til udelukkende Brug (Hempels Avis Nr. 75, 97, 114). Men imod Aarets Slutning blev ogsaa Bardrams Indbo solgt; en Del af hans Venner skjænkede noget deraf til hans Børn saaledes, at Forældrene havde Brugsretten (Odense Skjøde- og Pantebog 24, 479). I de følgende Aar havde Bardram Beværtning med Musik dels i Bøgeskoven, dels i Hunderup Skov, men sin Profession fortsatte han. Han døde 22. Jan. 1837, 60 Aar gl., i Comediehusstrædet, efterladende sig Enke og 13 Børn. ¹⁾ Werlauffs ældste Søstersøn (jfr. Nr. 16) Hans Thomas Matthias Steenbuch, f. 1811, død 1875 som Læge i Rude ved Holsteinborg. ²⁾ Ved 3. Auction 20. Juni 1821 var højeste Bud 4400 Rd. Sølv, medens Gaarden var behæftet med Prioriteter til 2 à 3 Gange saa meget; ved 4. Auction 2. Aug. opnaaedes dog et Bud af 6410 Rd. ³⁾ Fraugdegaard, tilhørende Kammerjunker Casper Herman v. Heinen, blev ved 5. Auction 14. Sept. solgt for 35,100 Rd.

paa Hedvigsløst¹⁾, samt 2 Kiøbmænd i Assens²⁾ have opgivet deres Boe. Det beste Handelshuus i Odense Andrup & Petersen³⁾ har accorderet med sine Creditorer til 40 p. C. o. s. v. Dertil kommer, at Kornet staaer daarligt og Græsset er overalt svedet bort, saa Kreaturerne begynde her paa Egnen at styrte af Sult og Sygdom. — — — Din hengivne og forbundne

V. Simonsen.

21.

27. Mai [1822].

Kiæreste Ven! Naar jeg efter dette mit Brevs Læsning venter, at Du taus gaaer hen til dit Chatol og lægger en god Deel ret interessante Dokumenter og Piecer til vor Historia recentior hen, da er det meer i Tillid til din mig bekiendte Generositet og Humanitet, end fordi Mængden og Vigtigheden af de efter vor Aftale Dig meddeelede Nyheder kunde berettigede mig til en saadan Forventning. Da Du for en Maanedes Tid siden eller hvor længe det er forlod Kbhvn, gik Du og Vi alle i spændt Forventning om de Ting, der skulde komme, men see — Vi ere endnu lige kloge. Endnu er ingen Minister kommen med noget Hosebaand. Formælingen tales der, efter den sidste Giendrivelse af dette

¹⁾ Hedevigslund (ikke -løst), Odense St. Hans Landdistrict, Odense Herred, tilhørte Laurits Rosenkrantz From, alm. kaldet Lars From, der egentlig var en rig Bager i Odense, men havde opgivet sin Profession og levede som Proprietair paa sin smukke lille Gaard et saa gjæstfrit og herregaardsmæssigt Liv, at han maatte gjøre Opbud (Saml. til Fyens Hist. og Top. VIII, 49, 56 f.). Han døde 13. Jan. 1825 »nedtyngtet af Skjæbnens haarde Stød« (Enkens Bekg. i Hempels Avis). ²⁾ V. S. mener vistnok Kjøbmændene Wulf Jonas Wulfsen og Isak Moses Warburg, der havde gjort Opbud 1818; Boets Behandling sluttedes 16. Juli 1821. ³⁾ Firmaets Indehavere vare Jens Chr. Andrup og J. F. Petersen, fra Efteraaret 1821 var Andrup eneste Indehaver (Hempels Avis for 8. Oct. 1821).

Rygte i de tyske Aviser fra Hannover aldeles intet om¹⁾. Kongen befinder sig, efter Forlydende, i det Heele i Bedring, skjøndt det vel vil vare en Tid inden han kommer ud²⁾. Pr. af Hessen³⁾ ankom hertil d. 16. Mai, det er Dig formodentlig bekiendt, men Du veed maaskee ikke, at han strax ved sin Ankomst havde megen Anfægtelse. Sagen var: vort Gesandtskab i Neapel havde indberettet, at han der ikke havde vildet lade sig præsentere ved Hoffet som Dansk Generalmajor af vor Chargé d'Aff., men derimod som cidevant Østerrigsk Major af General Frimont⁴⁾. K. var derover meget fortørnet, og da han kom hertil, vilde han have ham aldeles afskediget. Pr. Wilhelm⁵⁾ bad da for ham og han slap med — Huusarrest.

At Blink⁶⁾ uden Nørreport er død, har Du formodentlig seet af Aviiserne, men disse talte ikke om hans Dødsarsag — nemlig at han skar Halsen over paa sig. Jeg veed ikke, om Arndt⁷⁾ var i Fyen, efterat Du var kommen dertil. Imidlertid er han nu senere arriveret her til Byen. Han skal, paa en lille bitte Kiende mindre Uforskammenhed nær, være ligesom før. Hos mig har han, Gud skee Lov! ikke været, men derimod paa Univ. Bibl. og hos Thomsen⁸⁾ i 7 Timer. Ham meddelte han adskilligt Nyt og Vigtigt om Bracteatene, hvorved adskillige Forklaringer paa endog adskilligt i Tegningerne bortfalder. Hos Thorlacius var han i 3 Timer, og da han

¹⁾ Der sigtes til den paatænkte Formæling mellem Prindsesse Caroline og Hertug Vilhelm af Clarence. ²⁾ Kongen havde været ret farligt angreben af Rosen i Ansigtet. ³⁾ Prins Vilhelm af Hessen-Philippsthal-Barchfeld, senere Commandeur for Livgarden til Hest. ⁴⁾ Den østerrigiske General Grev Johan Maria Frimont, der 1821 undertrykkede Opstanden i Neapel. ⁵⁾ Landgreve Vilhelm af Hessen, Prindsens Svoger. ⁶⁾ Tracteur Johan Diderik Blink, død 27. April. ⁷⁾ Se Nr. 4. ⁸⁾ Archæologen Christian Jürgensen Thomsen (1788—1865), senere Museumsdirecteur. En Afhandling af ham om Guldbracteatene m. m. er trykt i Ann. f. Nord. Oldkyndigh. og Hist. 1855.

kom i Gaarden, gik han først hen til Springvandet, satte Munden under Tuden og drak. Fr. Thorl. satte Frokost og Viin ind til ham. Om den sidste sagde han, at hun formodentlig ei vilde have, at han maatte drikke den, da hun kun havde lagt Proptrækkeren ved Siden, ei trukket den op; Smørrebrødet stak han i Lommen til Middagsmad. Ogsaa hos Münter har han været. Bispinden, som ikke kiendte ham, lukkede ham lige ind, Bispen ikke til megen Behag.

Feiden mellem Engelstoft og Baden vedvarer da paa en Maade endnu. Eng. svarede i Skilderiet meget grundigt og moderat paa Badens lange Afhandling i Statsvennen, men derefter har B. i samme Blad indrykket en vidtløftig Harangue mod E., som indeholder meget lidet Videnskabeligt, men saa meget Personligt, Nærgaende, som jeg i lang Tid ikke veed at have læst mod nogen. Han taler om hans Corpuskel, om den, der styrtede sin Velgiører etc. Endnu høres ellers ikke noget til hans Ordenshistoriographie. Maaskee endog en saadan Feide kan have ugunstig Indflydelse derpaa; thi hvor faae kunde bedømme, hvem der har Ret især i en saadan Materie¹⁾.

Kronprindsen af Sverrig²⁾ ankom da i Løverdags. Han bliver modtagen med yderste, man kan vel sige altfor yderlig Opmærksomhed. Han har været hos Kongen, som i fuld Uniform præsenterede ham for sit Hof, Generalstab etc. Han har alt faaet det blaae Baand! I Formiddags mødte jeg hele Artilleriekorpsets Officerer i fuld Stads, som skulde ud at præsenteres for ham. Naar han gaaer ud at spadserer, er der Politie med for at hindre Folkestimmel. Han bliver her til paa Løverdags. Paa

¹⁾ G. L. Baden mente at have grebet Engelstoft i en historisk Fejl, dog af ringe Betydning. Om denne Fejde se Wegener, Biogr. Ant. om Laur. Engelstoft S. 95 f. Ordenshistoriographembedet, der var ledigt ved Abr. Kalls Død, fik Engelstoft først 1836. ²⁾ Den senere Konge Oscar I.

Kgens Bibl., hvor vi nu have faaet Mster og Bøger flyttede ind i det nye smukke Lokal, have vi ogsaa i denne Tid arbeidet paa at udfeie den gamle Suurdey for med tilbørlig Underdanighed at kunde modtage ham. — Just nu erfoer jeg, at han kommer i Morgen! Jeg raader Dig for din egen Æres og Samvittigheds Skyld, at Du strax gaaer hen og lægger endnu et stort og interessant Dokument tilside — som en extraordinair Belønning for en extraordinair Beretning, thi vi faae ei svenske Kronprindser at see hver Dag.

Han var da i Middags paa Bibliotheket med en stor Svite af svenske og danske Officerer, nogle og tyve i alt, Pr. Ferdinand og Pr. Wilhelm vare med. Moldenhawer viste ham selv omkring. Han kom fra Kunstammeret og var neppe en halv Time paa Bibliotheket. Han er høi, velvoxen, seer godt ud og ligner efter Portraiterne sin Fader. Han var i Husaruniform. Han har i Dag ogsaa beseet Staldene og Ridehuset og kørte fra Os ud til Landkadetakademiet¹). Paa Lørdag reiser han, jeg tænker altsaa Du paa Søndag eller Mandag kan faae ham at see i Odense, om det ellers er Dig derom at giøre. Man venter ham endog paa Friderichs Hospital, og jeg troer vor gode Ven Wendt vilde intet have imod, at han saae ind til ham ogsaa. Hvad videre jeg kan opsnuse om ham, giemmes til næste Gang.

Med Kalls Mster at registrere er jeg nu færdig. Men da mange af dem, som havde været i Pakker, nu vare

¹) Om Prinds Oscars Besøg paa Bibliotheket skriver C. Molbech 18. Juni 1822 til Gehejmerraad Joh. Bülow: »Samme Konges Søn saae jeg her paa Bibliotheket, hvor vi ikke have mindste Anledning til at sige andet om ham, end at han er en velvoxen og vakker ung Mand, der fører sin Person godt. Han var her med sit store Følge omtrent i 10 Minuter, talte saa godt som intet og yttrede ikke mindste Interesse for hvad han saae, eller spurgte om nogen Ting, der kunde viist eller vakt hans Opmærksomhed.«

opløste i enkelte Blade, er jeg ikke sikker paa at kunde skaffe alt Tøndens Indhold tilbage. Bedst var det, Du selv kom herover og med Cataloget i Haanden giennemgik din Fortegnelse, Da Du selv bedst maae kiende dertil¹⁾).

Endnu er der ingen Directeur beskikket i Sorøe og der tales heller ikke om nogen. Brøndsted bliver det ikke. Imidlertid skal Skolen begynde til Efteraaret.

See! nu er jeg læns for dengang. Jeg haaber Du seer, at god Villie ikke mangler mig, om end Evnen ikke svarer dertil. Min bedste Hilsen til dine Forældre og ligerviis til Dig min gamle Ven! fra din hengivne
Werlauff.

Ludvig Thorkelin gaer nu formaliter om at tigge; han har et Par Gange været hos mig. Demster ligger paa Hospitalet; han er bleven forvirret i Hovedet²⁾).

22.

14. Juni [1822].

Høistærede, kiære Ven! Kronpr. af Sverrig reiste da. Hans Modtagelse her, Høitidelighederne etc., forsaavidt Du kan læse dem i Aviserne, vil jeg ikke berøre. Han var her meget splendid. Paa Bibl. gav han 20 Dukater

¹⁾ V. S. havde erfaret, at en Del af ham i sin Tid indsamlede haandskrevne Sager, der i en Tønde vare indsendte til Abr. Kall, endnu fandtes uaabnede i dennes Bø. Jfr. Nr. 40. ²⁾ Conferentsraad og Gehejme-archivar Thorkelins to yngste Sønner gik det uheldigt; George Dempster Th. fik Faderen ansat i Gehejmearchivet 1819 som Medhjælper, 1823 som Copist; i et Brev af Nov. el. Dec. 1823 skriver Werlauff, at han »er varagtig i sin Stadighed; han er nu ganske lam og styrker sig daglig til sine besværlige Archivforretninger ved den ædle Kornsaft«; han døde 1826 (se Nr. 28). Om Ludvig Th. fortæller W. i Aug. 1822, at han har for en Tid siden stjaalet et Shawl fra Fru Mynster, er arresteret og vil formodentlig blive dømt til Forbedring; og i Nov. el. Dec. 1823: Ludvig Th. sidder i Viborg Tugthus. Jfr. W.s Erindr. S. 122.

i Drikkepenge til Budene, ligesaa meget uden Tvivl paa Kunstammeret. Saameget har i Mands Minde aldrig nogen fyrstelig Person givet. Medens han var her, ankom den engelske Fregat med det omtalte Hosebaand¹⁾. Det gik meget stille af, ingen Skyden og Paraderen, som der var talt om. Man siger derfor ogsaa, at de engelske Officerer ikke skulde være fornøiede med deres Modtagelse her, i en saadan Anledning, paa samme Tid, som den svenske Prinds blev saameget feteret. Derfor skal ogsaa Fregatten være seilet bort — uden Salut!

Det vigtigste indenlandske Nyt er i mine Tanker den off. Bekiendtgjørelse om Sorøes Skoles Begyndelse i October og Beskikkelsen af den nye Directeur — Erik Tauber i Colding²⁾. Han blev Rector 1818. Besynderligt nok, at en saa lukrativ og anseelig Post ikke har havt flere Competenter af større Alder og Anseelse. — — —

Blandt de mange, som søgte Audience hos den svenske Kr., vare ogsaa adskillige personæ miserabiles af Norske og Svenske her i Byen, mellem disse de Herrer Jentofte og Widerøe³⁾, men ingen af disse fik Audience; de bleve ude paa Gangen affærdigede af Kronprindsens Marchal. — — — Din hengivne Ven

Werlauff.

¹⁾ Fregatten Owen Glendower, der overførte den engelske Gesandt med Hosebaandsordenen til Frederik VI, indtraf til Kjøbenhavn den 29. Maj. ²⁾ Ved Sorø Academis og Skoles Gjenoprettelse blev Rector i Kolding Erik Gjørup Tauber (1782—1854) udnævnt til Anstaltens Director, et Valg, der viste sig at være saa uheldigt, at man endog vilde paastaa, at han kun var bleven det ved en Fejltagelse, idet man havde forvexlet ham med hans ældre og ulige mere ansete Broder, Emmanuel T., Rector i Aalborg. Sandheden var dog nok den, at E. Tauber kunde være bleven Director i Sorø, dersom han havde villet, og at han flere Gange fraraadede sin Broder at modtage Embedet (Udvalg af Breve til P. Hjort. Ny Saml. S. 197). ³⁾ Den i W.s Erindr. S. 63 nævnte Marcus Nissen Widerøe, en gammel norsk Student, der havde været Undersecretair ved Kgl. Bibliothek. Jfr. Norsk Hist. Tidsskr. I, 437. Han endte som Vartovslem.

[7. Jan. 1824.]

Høistærede, kiære Ven! Endelig fik jeg da noget at høre fra Dig¹⁾. Da man altid skal troe det bedste om Folk, vil jeg antage, at det ikke var fordi Du trængtes svarligen, men fordi en uimodstaaelig Trang drev Dig til at aflægge din skyldige Gratulation, anbefale Dig i min fremdeles Bevaagenhed og erkyndige Dig om mit Befindende. Alt det havde været mig kiærere mundtlig eller i det ringeste i et længere Brev, men jeg haaber, at det næste Gang bliver længere. Vist nok havde jeg, da vi skildtes ad, ikke drømt om, at jeg inden Aarets Udgang skulde blive Bibliothekar. 3 Uger før Mold. døde var han sidste Gang paa Bibliotheket, vist nok saa han da saa svag og daarlig ud, som jeg endnu aldrig havde seet ham, men jeg drømte dog ikke dengang meere om at blive hans Eftermand, end jeg nu drømmer om at faae den udenlandske Portefeuille efter Rosenkrantz²⁾. Hele Sommeren havde han været saa rask paa Landet, som ikke i lang Tid; men strax efter sin Ankomst til Byen i October blev han syg. En Vattersot indfandt sig snart og tiltog i saa høi og frygtelig en Grad, at han efter at have lagt 8 Dage til Sengs døde Natten mellem 20—21 Nov. Alt Tirsdagen efter maatte de begrave ham. Adskillige fulgte frivilligen, men han blev ei baaret bort af Studentere. Endnu da han alt var opgivet af Brandis, tænkte jeg paa intet mindre end at søge hans Post. Men da han nu var død og mine Colleger ved Bibliotheket og mine Bekiendtere alle indstændig raadte mig dertil, skrev jeg da Ansøgning og — blev det. Maatte det blive til Held og Tilfredshed paa alle Sider. Med Vished nævnedes kun

¹⁾ V. S. havde i et kort Brev af 27. Dec. 1823 hjerteligt lykønsket W. til hans Udnævnelse til Bibliothekar efter D. G. Moldenhawer. ²⁾ Udenrigsministeren, Niels Rosenkrantz, var død 6. Jan.

en Medsøgende — Schlegel¹⁾. Engelstoft var saa god for min Skyld ei at yttre noget Ønske²⁾. Jeg fik 200 Rbdr Tillæg til min nuværende Gage, men da jeg i Fremtiden ikke kan vente det Gratial, vi hidtil som oftest have faaet, vil der i pecuniær Henseende ikke være stort vundet; men, som jeg haaber, i Tid og Roelighed. Endnu er intet afgjort om nogen nye Ansættelse, som dog vel vil blive nødvendigt. Dr. Bredsdorf³⁾ søger om at blive Secretair, men det bliver mellem Os. Vanskeligheden bestaaer deri, at der fra Financernes Side maae gøres Udvei til en nye Secretairs Gage, da der over hele Moldenhawers er disponeret paa 200 nær. Var Du her, kunde Du ogsaa prøve din Lykke, om det kunde kaldes saa. Var Du dog kommen til Geh. Archivet? Thorkelin bliver meer og meer affældig. Dempster ligger for det meeste og kommer vel neppe op meere. Magnussen gaaer nu flittig og roder i Archivet. Det kunde Du nu have giordt, om Du ei havde staaet i dit eget Lys⁴⁾. I Gaar Nat døde Rosencranz. Schimmelmänn er constitueret; man nævner Bernstorff i Wien, Blome i Petersburg eller v. Eyben i Frankfurt som hans Eftermand⁵⁾. — Hans Omstændigheder vare yderst derangerte. Et ikke saa glimrende Embede, men maaske sikrere og ligesaa indbringende som Statsministerposten, er i disse Dage bortgivet, nemlig Klokkerembedet til Frue Kirke.

¹⁾ Conferentsraad, Prof. juris Johan Frederik Vilhelm Schlegel (1765—1836). ²⁾ W.s Erindr. S. 108 f. ³⁾ Dr. phil. Jacob Hornemann Bredsdorff (1790—1841), Lector i Mineralogi ved Universitetet, senere i Sorø. ⁴⁾ Under Gehejmearchivar Thorkelins Sygdom gav Cancelliet ham Valget mellem Vedel Simonsen, Werlauff og Finn Magnusen (1781—1847) til Medhjælper. Th. valgte den sidste, der efter hans Død 1829 succederede ham. Allerede 1810 havde Cancelliet forespurgt Th., om det ikke vilde være rigtigst at ansætte Vedel Simonsen i Gehejmearchivet, men han fraraadede det paa det bestemteste (Jørgensen, De danske Rigsarkivers Hist. S. 94 f.). ⁵⁾ Schimmelmänn blev Udenrigsminister ad interim.

En Kammerraad Hansen fra Jylland, som har ejet en Gaard der, hvilken han ikke ejer længer, men derimod 14 Børn, har faaet det¹⁾. Det skal være paa 3000 Rbdlr.!

Gamle Nic. Kall er da ogsaa død, siden vi saaes sidst. Han efterlod sig ei saamange Capitaler, som man havde ventet, men derimod mange Effecter og Løsøre. Rasmussen skal for sin Deel have solgt $4\frac{1}{2}$ Lispund Sølv²⁾. Engelstoft gik ikke ind i Consistoriet, hvor Degen³⁾ altsaa blev Secretair. Derimod operer Eng. Moldenhawers Gaard⁴⁾, ligesom Ørsted Nic. Kalls. — — —

Lad mig nu snart høre noget fra Dig. Jeg ønsker mangen Gang, at Du var her altid, og ærgrer mig da ikke mindre over Dig end over Thorkelin. Hils Dine Forældre og vær selv kiærligt hilset fra din hengivne Ven

Werlauff.

24.

[Sept. 1824].

Høistærede Ven! Atter⁵⁾ en Jobs Post fra Din gamle Ven! Min eeneste Søn, som nu var 17 Aar og til næste Aar skulde være Student, mit gladeste Haab og saa at sige min og mine gamle Forældres eeneste Glæde, er nu — ogsaa borte, D. 31 Aug. forlod han pludselig uden foregaaende Sygdom sin jordiske Bane. Dog — ikke meere derom! jeg vil tie, taale og lide; den som

¹⁾ Niels Tilmann Hansen (1776—1846), Student og Gaardejer (Selmer, Stamtv. ov. slægten Selmer S. 81). ²⁾ Professor i de orientalske Sprog, Etatsraad Nicolai Christoffer Kall, f. 1749, døde 4. Oct. 1823. Han var Svigerfader til Jens Lassen Rasmussen (1785—1826), Professor i samme Fag. ³⁾ Professor i Mathematik Carl Ferdinand Degen (1766—1825). ⁴⁾ Engelstoft fik først Professorgaard efter Kolderup-Rosenvinges Død 1850 (Werlauffs Erindr. S. 170 f.). ⁵⁾ I Brev af 28. Maj omtaler V. S. adskillige økonomiske Vanskeligheder og Pengetab, som han og hans Forældre led under.

gav ham, tog ham ogsaa; og han veed best, hvorfor og hvorledes¹⁾. Jeg kunde saaledes, for at opmuntre det

¹⁾ Efter omtr. tre Aars Skolegang i Odense blev Frederik Bondo Simonsen 1822 sat i Huset hos Pastor Rasmus Balslev i Haarslev, hvis ældste Søn Johan Christian, der just havde taget Attestats, i Hjemmet underviste flere unge Mennesker, der boede i Præstegaarden. Et bedre Hjem for sin Søn kunde V. S. næppe have valgt; sand Christentro og Nøjsomhed, Flid og Fred gave det sit Præg. Her blev Fr. S. confirmeret 6. April 1823 og alt tegnede paa det bedste for det opvakte og haabefulde unge Menneske, der i 1825 skulde dimitteres til Universitetet. Da indtraf den Ulykke, skriver V. S. i Elvedgaard V, »at vort Haab og vor Glæde, min 17aarige Søn den 31. Aug. drukkede, en Sorg, der end mere derved forøgedes, at det blev aldeles usikkert, om det var sket af Vaade eller ogsaa han af andre var myrdet. Nogle mente det første, nogle det andet, men min sal. Fader vedblev til sin Dødsdag at paastaa det sidste og var endogsaa uforsigtig nok til at angive Gjerningsmanden. Saa meget er i alle Tilfælde vist, at skjønt han ikke blot fandtes druknet, men endogsaa en Rendekugle var gaaet igjennem hans Nakke, formodentlig udskudt af en lille Lommepuffert, der laa ved hans Side, saa var dog ikke mindste Anledning til Selvmord hverken i hans efterladte Papirer eller i hans Opførsel kort før Ulykken skete at opdage; han havde i 14 Dage ikke været i vort Hus, og da han forlod os sidste Gang, forlod han os endogsaa med dobbelt Glæde, fordi han havde faaet vor Til-ladelse til, at han, saa snart han, hvad næste Aar skulde ske, havde taget første Examen, maatte opføre sig til Forstvæsenet, hvorfor han havde en uimodstaaelig Passion; i Haarslev havde han dernæst som sædvanlig været glad og vel tilfreds og endnu tilbragt den sidste Aften i Leg med sine Skolekammerater, derpaa var han, hvad han saa jævnlig gjorde, gaaet ud med sin lille Lommepuffert for at skyde Fisk og paa Vejen havde han ikke blot talt, men endogsaa spøgt med adskillige, der kom ham i Møde. Det være imidlertid dermed, som det være vil, saa er dog saa meget vist, at vor Sorg ved hans Død paa ingen Maade lader sig beskrive, det var, som om vor Regning paa Livets Lykke og Glæder paa een Gang var opgjort for stedse, ja det var, som om vort Fremtids Liv havde mistet sit eneste Formaal; det var for ham vi havde arbejdet, det var for ham vi havde stræbt, det var for ham vi havde sparet. Jeg beklagede imidlertid ved denne Leilighed mest mine Forældre; thi endskjønt min Sorg vist nok var lige saa dyb som deres, saa havde jeg dog stedse det store Fortrin for dem, at jeg, da de første Dages Jammer var forsvunden, kunde søge min Trøst, hvor jeg hidtil stedse har kunnet finde

nedtrykte Sind, høilig behøve Penge til at gjøre en lang, lang Udenlandsreise for; til den Ende beder jeg

den, og at jeg kunde bedøve min Sorg ved med en forøget Iver at nedsænke mig i mine Studier, en Trøst mine sal. Forældre derimod ganske maatte savne. — — — Det var imidlertid et Sorgens og et Jammerens Aar for os alle, og Gud fri og frelse enhver fra de Lidelser, vi den Tid udstode!« Hvad der yderligere forbitrede V. S.s »noksom forbitrede Liv« var hans Forældres, især Faderens gennem flere Aar fortsatte Forsøg paa at overtale ham til at indgaa nyt Ægteskab. — Der var i Haarslev Præstegaard to unge Døtre, af hvilke den enogtyveaarige Maria Salome Balslev (f. 1803 † 1872 ugift) førte en Dagbog, der i jævne, naturlige Ord skildrer den Sorg og Uro, som Ulykken vakte i dette fredelige Hjem, hvor kort forinden Biskop Plum havde været paa Visitats og benyttet Lejligheden til om Aftenen at examinere de unge Mennesker i Latin. Efter et Par Ugers Sommerferie vendte de tilbage til Haarslev 15. Aug. og Undervisningen gjenoptoges. For Tirsdag 31. Aug. skriver hun: Smukt Vejr, meget varmt. Fader, Moder, Johan Christian, Julius [hendes yngste Broder] og jeg vare i Maderup; da vi kom hjem, var her et Bud fra Elved, som skulde tale med Simonsen, men han var gaaet ud at spadserere, Ingen vidste, hvorhen, og han kom ej til Spisetid. Da han endnu ej var kommet Kl. 9^{1/2}, begyndte vi at blive bange for, at noget skulde være tilstødt ham paa Vejen; Budet fra Elved gik da tilbage, og Sidenius, Lassen [Elever] og Vilhelm [hendes Broder] med for at spørge, om Simonsen ej var der, men de kom tilbage med den Efterretning, at han havde ikke været der; vi bleve da meget ængstelige for ham. Rasmus [Avlskarlen] blev kaldet, og han tilligemed begge mine Brødre, Sidenius, Lassen og Brown [Elev] gik ud for at søge efter ham. De gik mange forskellige Veje og raabte ofte paa ham, da vi troede, at han maaske kunde være kommen til Skade paa en eller anden Maade ved at skyde, da de formodede, at han havde taget sin Pistol med, som han saa ofte gjorde for at gaa paa Jagt. Efterat de saaledes forgjæves havde søgt efter ham til Kl. 2^{1/2} om Natten, kom de alle hjem igjen, og vi maatte nu forholde os rolige til Morgenens. — Onsdag 1. Sept. Denne Dag var den sørgeligste og skrækkeligste Dag jeg har oplevet. Om Morgenens tidlig kom Wamberg [Forvalter] fra Elved her, han havde Nøglen med til Simonsens Chatol for at se, om Pistolen var der, men den havde han taget med sig tilligemed Krudthornet og en Del Kugler. Wamberg, Sidenius, Lassen, Brown, Mørck [Elev], begge mine Brødre, to af vore Karle og 4 fra Elved gik saa igjen ud at søge efter ham. De kom igjen Kl. 2 om Eftermiddagen meget udmattede saavel af Stra-

Dig at sende mig 3 Lotteriesedler (det er 3^{die} og skal ogsaa være sidste Gang jeg dermed uleiliger Dig) samt

badserne om Natten og nu igjen hele Dagen i meget stærk Hede som og af Angst og Bekymring over Simonsen, da de ikke var kommen paa mindste Spor efter ham, undtagen at de havde talt med nogle Folk, som havde set ham Aftenen forud at gaa henimod Elved; de havde ogsaa talt et Par Ord med ham, men de vidste saa ikke videre. Omtrent Kl. 3 om Efterm. kom der Bud fra Elved med den skrækkelige Efterretning, at de havde fundet ham død — i en Tørvegrav skudt igjennem Hovedet. Fader var den Dag i Særslev for at kaste Jord paa et Lig for Hr. Sidenius, Fader var ogsaa paa Elved, Vilhelm kjørte for ham. — Torsdag 2. Sept. Justitsraad Knutzen [Herredsfogden] var her et Øjeblik for at holde et Slags Forhør ang. Simonsens Død. Om Efterm. var Hr. Sidenius, Wamberg og Laurits [hendes Broder, Huslærer paa Gyldensten] her — jeg var syg. — Fredag 3. Sept. Om Efterm. var Fader, Moder, Johan og Lassen paa Elved. — Lørdag 4. Sept. Wamberg var her og lod os vide, at Simonsen skal begraves imorgen, og da Johan Christian, Laurits og alle de unge Studerende havde i Sinde at bære ham til Graven, saa sendte vi Bud baade til Sidenius og Brown, og de kom endnu samme Aften [de vare samme Dag rejste hjem]. Jeg var meget syg, hele Dagen laa jeg til Sengs. — Søndag 5. Sept. Smukt Vejr. Kl. 6 om Morg. rejste Johan Christian, Laurits og alle de unge Studerende til Elved, Begravelsen skete Kl. 8. De vare her igjen ved Kirketid. — Onsdag 8. Sept. Wamberg var her et Øjeblik for at bede en Del af os til Elved paa Fredag. — Fredag 10. Sept. Fader, Moder, Johan Christian, Laurits og alle de unge Studerende rejste ned til Elved til Middag; der var et stort Selskab; der var mange andre Fremmede. — Hr. Provst Balslev i Lumby, som venligst har laant mig disse sin Fasters Optegnelser, udtaler, at efter Præstefamiliens Mening skyldtes Fr. Simonsens Selvmord — at det var et saadant, var der ingen Tvivl om — en Kjærlighedshistorie. Zeuthen siger (Mine første 25 Aar S. 49), at V. S. vilde have sin Søns Klæder m. v. liggende i sit Sovekammer for at Mindet kunde bestandig holdes levende, som om det var det eneste, der kunde leve. Afdøde Pastor A. Crone, der læste Correctur paa nogle af V. S.s Skrifter, men for Resten kun een Gang saa ham, da han med Rector Henrichsen og C. Paludan-Müller en Sommerdag (1847?) kjørte til Elvedgaard, hvor de bleve overmaade vel behandlede af V. S., der den Dag var i godt Humeur, har fortalt mig, at den Pistol, hvormed Sønnen skjød sig, laa altid paa hans Faders Bord. Disse sørgelige Reliquier bleve efter Vedel Simonsens Død fjernede.

at hæve og sende mig mine Annua¹⁾), hvoraf Du dog vilde behage at udbetale Her. Kragh paa Maltmøllen 60 Sølvdalere, som jeg er ham skyldig. Tør jeg tillige bede Dig (for at spare Omkostningerne med Bøgernes Trans-

¹⁾ V. S. havde tvende aarlige Understøttelser i videnskabeligt Øjemed; 2. Juni 1810 blev der af Kongen tillagt ham 600 Rd. for at arbejde i selvvalgte Dele af Fædrelandets Historie, og 21. Aug. 1821 fik han et Stipendium af Ordenskassen paa 400 Rd. i fire Aar for, efter Anvisning af Ordenshistoriographen Abr. Kall, at ordne og optegne, hvad der henhørte til Ordenshistorien samt Riddernes og deres Slægters Biographier, hvorefter han strax rejste til Kjøbenhavn og opholdt sig der hele Vinteren for at arbejde paa denne Opgave. 1825 blev Stipendiet forlænget paa fire Aar endnu (se Nr. 26), men V. S. gav Afkald derpaa, da han mente at kunne undvære dette Tilskud nu, da han ikke mere havde sin Søn at sørge for. Om de 600 Rd. siger V. S. i Elvedgaard V, at de vare virkelig i hans daværende Forfatning den største Velgjerning, der nogensinde kunde bevises ham, thi det er ene og alene dem, der have vedligeholdt hans videnskabelige Existents. Han rejste snart efter ind for at takke Kongen, der ved Audientsen udtalte som sin Hensigt at ansætte V. S. i Gehejmearchivet. »Under dette mit Ophold i Kjøbenhavn — skriver han videre — vederfores der mig ellers en fast vidunderlig Begivenhed; jeg havde strax ved Ankomsten af mine Venner ladet mig forføre til efter deres Exempel at tage en Deel Caperactier til et Beløb af henved 600 Rd., og uheldige Omstændigheder gjorde, at jeg allerede i August Maaned maatte anse den største Del af denne Capital for tabt, men sel da drømte jeg, om jeg mindes ret den 1.—2. Aug., at min Barndoms Ven V. Østrup viste mig en Lotteriseddel, hvorpaa han sagde, at der vilde blive vundet en Terne, men dersom jeg vilde besætte den, da skulde jeg tage den hos Mad. Neumann, da hun var en fattig Enke, der vel kunde trænge til den Douceur, der ved denne Lejlighed vilde vanke. Jeg havde aldrig hørt Mad. Neumanns Navn før nævne, men jeg spurgte mig for og hørte til min største Forundring, at der virkelig var en Enke Mad. Neumann, der holdt Collection i Grønnegaden; jeg gik altsaa til hende og besatte de drømte Tal, vandt den 28. Aug. 425 Rd. og da jeg vedblev at spille, fordi mit Tab ved den første Gevinst ikke fuldkommen var dækket, vandt jeg igjen den 11. Sept. paa samme Seddel 270 Rd. og sagde dermed baade Caperactier og Tal-lotteri et evigt Farvel.« Det maa være dette mærkværdige Held, der har fristet ham til ved Werlauffs Hjælp atter at prøve sin Lykke; men denne Gang svigtede den ham, og Udenlandsrejse blev der intet at

port) at excerpere for mig Henrik Ahlefelds Personalia af hans Ligpræken ved Franck 1707 fol. og Jens Høeghs Ditto af hans Ligpræken ved Torm 1655, 4to, som jeg med det første skulde bruge. Jeg tør vel ikke betvivle, at Du jo erindrede at afsende de 5 Specier, jeg i Odense leverede Dig, til Bogbinder Hans paa Christiansfeld. Og dermed Gud befalet! Din hengivne og forbundne

V. S.

25.

29 Sept. [1824].

Kiære, gamle Ven! Alt inden jeg fik dit Brev havde Rygtet forebragt mig din Ulykke. Om faa Dødsfald har Efterretningen rystet mig saa meget. Jeg tænkte mig d. 8de August, da jeg saae ham i Odense, høi, sund og munter; jeg spurgte mig selv

hvi Gravens Elsker nægtes Hvile,
naar Haabets muntre Yngling dør.

Dog — som Du skriver — han, der gav ham, maae bedst vide, *hvorfor* han tog ham og tog ham *nu*. Noget til din Trøst kan jeg ikke sige, som dit Hoved og Hierte ikke alt har sagt Dig. Jeg er desuden nær ved at sige med Salomon: Dødens Stund er bedre end Fødselsstunden og det er bedre at gaae i Sorgens Huus end i Glædens Huus. Skiulte Sorger have naget paa Os begge; vi kunde vel begge længes efter Fred, men det er Pligt for Os begge, om ei for vor egen, saa for andres Skyld at holde ud saa længe vi skal. Du skriver, at Du vil foretage Dig en lang Udenlandsreise. Vist nok vil den kun adsprede de sorte Tanker meget, men — husk paa — at ogsaa de følge med. Jeg kiender ikke din egentlige Plan eller Bestemmelse, men mig synes, da dine Forældre ere gamle og vanskelig kunde undvære Dig længe, kunde maaskee et Vinterophold i Kbhvn. være Dig til lige saamegen Nytte. Lærde Sysler og Venners

Omgang vilde adspredde Dig. Vi vilde alle kappes om at gjøre Dig dit Ophold behageligt. Dog — det er kun en Idee; Du maae selv bedst vide, hvorvidt den er udførlig eller ikke. — — —

Og nu — lev vel, kiære, gode Ven. Gud sænke sin Fred i dit Hierte. Naar Verden trykker mig, sætter jeg immer min Lid til 3 Ting: Tiden, uforudsette Styrelser af Forsynet og — det Maal vi hver Dag komme nærmere. Lev vel. Din

W.

26¹⁾.

Io! Triumphe. Io! Triumphe.

Gives Dig herved tilkiende, at H^s Maj. i Betragtning af dine egne Meriter ikke mindre end af dine mange Venners og Velynderes høistformaaende Anbefalinger allern. haver resolveret, at Du endnu i 4 Aar skal nyde og oppebære det Dig forundte Annuum af 400 Rbdr. ved Ordenscapitlet, hvoraf følger, at 2 à 3 Qvartaler af omrørte Annuum henligge til din Disposition. Nu har Du da igien dine 1000 Rbdr. og kan leve som Blommen i et Æg, forudsat at Du har din Helbred og ikke tænker paa nogen videre Forandring, da saadan, som Du veed, sielden er til det bedre. Jeg hører, at din gamle Moder bliver svagere og svagere. Skulde hun nu forlade en Verden, hvor man — endog uden Sygdom — stundom kan have det maadeligt nok, saa er der en Hindring mindre for Dig i at komme til Kbhvn. og af og til bringe nogle Maaneder, deelt mellem Bøger, Venner, Badning, Kuhns²⁾, Fyrværkerie etc. hvad Hovedstaden formaaer. — — —

¹⁾ I det siden den unge Simonsens Død forløbne Aar have Vennerne kun vexlet et Par Breve, mest indeholdende chronique scandaleuse.

²⁾ Kuhn var Medbestyrer af Morskabstheatret paa Vesterbro (Davidsen, Fra det gl. Kongens Kjøbenhavn II, 198).

Lev nu vel! Hils dine gode Forældre og skriv snart til din gamle Ven og Medrytter paa samme Kiephest.

Werlauff.

21. Oct. [1825].

27.

D. 7. Marts 1826.

Kiære Ven! Jeg var betænkt paa i Løverdags at skrive Dig til for at bebreide Dig, at jeg siden din Hiemkomst ikke havde hørt et Ord fra Dig, da jeg uformodet fik dit Brev og opsatte da dets Besvarelse til i Dag.

Det glæder mig, at Du giver Haab om at komme hertil. Jeg længes efter at tale, snakke, spadsere med Dig. Megen Overeensstemmelse i Karakter og Tilbøielighed, mange udvortes Berøringspunkter og 20 Aars Kiendskab (det bliver det d. 26. Juli, siden 1806 da vi første Gang mødtes paa Dallund) have bragt mig nærmere til Dig end til nogen anden af mine Venner; og i vor nuværende Alder gjør man vel nye Bekiendtskaber, men slutter ei nye Venskaber. Jeg vilde altsaa gierne, at Du saa ofte og længe som mueligt skulde opslaae dit Paulun her.

At dine Collectanea til Mureriets Historie ere vigtige, vigtigere end nogen Anden hos Os haver dem, er jeg overbeviist om¹⁾; de vilde vist altid føre til, om ei aldeles afgjørende, saa dog til nye og frappante Resultater. Frimureriets største og egentlige Mysterium bliver vel altid dets Historie; men noget kan det vel for Flid og Grandskning lykkes at lætte Fligen. Jeg modtager med Fornøielse og Tak dit, alt i Fior giordte Forslag om Deeltagelse i dit Arbeide; dog med Betingelse at det

1) I Brev af 26. Febr. havde V. S., der siden 1804 havde samlet Bidrag til Frimureriets Oprindelse og ældste Historie, hvilken han nu ønskede at fuldende, opfordret W. til at være ham behjælpelig med Arbejdets Udførelse.

blot vedkommer saadanne Grene, der ei fordre nye Instrumentalkundskaber, som jeg er for gammel til at forskaffe mig; altsaa ikke Ægypters, Phœniciers, Jøders Mysterier, som udfordrer hebraisk Sprogkundskab; overhoved ei Grækers og Romeres Væsen; naturligviis heller intet alchymistisk. Derimod Middelalderens og den nyere Tids Historie, som vel og vil blive den vidtløftigste Deel. Det var vist nok godt at have en Orientalist ell. en Philolog ex professo med, men hvor faaes den? Münter¹⁾ er formodentlig betænkelig ved de Forfølgelser, der fra mange Kanter har reist sig mod Ordenen. Thorlacius reiser i Mai M. udenlands og agter at blive borte i 2 Aar. Andre veed jeg for Øieblikket ikke, thi det maatte jo være en Maçon. Imidlertid derom, som om Detaillen af din Plan nærmere mundtligt. — — —

Du vilde ikke have fortrudt, om Du i denne Vinter havde været i Kbhvn. Ikke at tale om den Politiseren, som Keis. Alexanders Død²⁾ haver givet Anledning til — havde Du ogsaa for længst erfaret det Rygte, at den nu snart 89 [Aar gamle] Overberghauptmand Brünniche vilde gifte sig med en Datter af Prof. Jacobsen af den mosaiske Religion, hvilket hans Datter Fr. Wad skal have forhindret³⁾; Du havde kundet bivaane den Reppske Disputats⁴⁾, hvor Præsens skiendtes med sine Opponenten

¹⁾ Biskop ov. Sjællands Stift Friedrich Chr. Carl Hinrich Münter (1761—1830) var Frimurer. ²⁾ Alexander I af Rusland var død 1. Dec. 1825. ³⁾ Overberghauptmand Morten Thrane Brünnich (1737—1827) var siden 1820 Enkemand. Hans Datter Nicoline Christiane B. var gift med Etatsraad, Prof. i Naturhistorien Gregers Wad. Prof. Jacobsen er Hofgraveur, tit. Prof. Salomon Aaron Jacobson. Jfr. Norsk Hist. Tidsskr. I, 413; Daae, Breve fra Danske og Norske S. 142. ⁴⁾ Thorleifr Gudmundsson Repp (1794—1857) disputerede med en Afhandling *De sermonetentamen* for Magistergraden, men fik ikke denne, da han under Acten opførte sig saa upassende, at Rector magn. H. C. Ørsted afbrød den. Den af L. Daae i Museum 1895 II, 180 givne Fremstilling af det passerede stemmer ganske overens med, hvad der er mig fortalt desan-

Petersen og J. Møller, blev af Rector mag. forbudt at lee etc. (han er nu bleven forlovet med en Frøken Thestrup og reiser i disse Dage til Skotland). Du havde kundet see de Heibergske Vaudeviller; i den sidste af hvilke en Skuespiller præsenterede den livagtige — Just. Rd. Hiorthøy, saaledes at Folk troede, at denne havde staaet i Coulissen og ved en Forseelse var kommen ind paa Theatret; Gientagelsen af hvilket dog blev ham, som billigt, forbudt¹⁾; Du kunde see den norske Løber, dersom Du ei har seet ham i Odense²⁾; han — cidevant Matros — skal være optagen til Medlem af Klubben Nordia og skal løbe engang for Bombebøssen. Bella, horrida bella ere nu udbrudte i Anledning af Chirurgisk Academies Forhold til Facultetet; Vor Ven Wendt staaer uden Tvivl bag ved.

Cassorti er død og har efterladt sig 50,000 Specier i Guld. Eja! havde Vi dem³⁾,

gaaende af Andre. Opponenterne vare den philologiske Prof. Fr. Chr. Petersen og den theol. Prof. Jens Møller. Repp ægtede s. A. Noline Petrine Thestrup, Datter af Ass. i Højesteret Ole Th. ¹⁾ Paa Theatret opførtes den Gang »Kong Salomon og Jørgen Hattemager« og »Den 28. Januar«; i Kjøbenhavns Morgenblad omtales, at fire af Personerne i sidstnævnte Vaudeville fremstilledes som veltrufne Portraiter af Personer i Hovedstaden (Hempels Avis 28. Febr. 1826). En af disse har altsaa været Archivaren i Danske Cancelli, Justitsraad Christian Julius Frederik Hjorthøy (1775—1848), jvfr. Davidsen, Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn I, 354 f. ²⁾ »Den berømte Løber« Ernst optraadte i Odense i Beg. af Februar og løb fra Bomhuset til Skibhusene to Gange frem og tilbage (2 Mil) paa 50 Min.; senere i s. Md. viste han sin Færdighed i Hovedstaden (Hempels Avis 7. og 28. Febr. samt 7. Marts). ³⁾ Den bekjendte Pantomimefremstiller Giuseppe Casorti var død 28. Febr. (Nystrøm, Offentl. Forlystelser i Frederik VI.s Tid S. 109). Da der ikke blev holdt Skifte efter Casorti, idet hans Enke i Kraft af Kgl. conf. Testamente fik Fællesboet overladt, og da det ikke er lykkedes at finde Skiftet efter hende, ved hvis Død Boet skulde deles i 12 lige Dele mellem 11 af Casortis Broderbørn og et Plejebarn, lader W.s Angivelse sig ikke controlere (Landsarch. for Sjælland). — W. bruger undertiden

Et. Rd Thorkelin skranter meget i denne Tid; Canc. Rd Hygom¹⁾ ligger syg og Arkivets yngste Haab, Dempster Th. er — som Følge af hans dybe Studier og ivrige Anstrængelser saa svag, at han maae [lade] sig lede fra en Stue i en anden. Arkivet er altsaa nu, som det et rigtigt Geheime Arkiv sig hør og bør, lukket. — — —

Lad mig nu snart høre noget fra Dig, dersom Du ei kommer selv, hvilket Du giordte best i. Lev vel! Din gamle Ven

Werlauff.

28.

d. 15de Octbr [1826].

Kiære Ven!

Pr. Pr.

1. Etatsraad Ørsted, som i Anledning af den Grundtvig-Clausenske Sag har skrevet noget i sit Arkiv, som dog skal være meget loyalt, skal have faaet Admonition om ei at skrive meere i den Sag, som overhoved ikke i saadanne Anliggender, der høre under hans Forum som Generalprocureur. Han har desaarsag taget sin Afsked som Lærer i Pastoralseminarium, og man siger, ham er givet [Løfte] om et Amtmandskab²⁾.

2. Af 162, som havde meldt sig til Ex. Art., ere kun 136 blevne Studenter; Resten er udeblevet, rejiceret, af-

i sine Breve Udtrykket »Eja! vare vi der«, Omkvædet paa de sidste Vers i den gamle Psalme (Hans Thomissøns Psalmebog)

In dulci jubilo
Siunge wi oc ere fro,

der lyder:

Eya vaare wi der, Eya vaare wi der.

Det er dette, han her omformer efter Lejligheden. ¹⁾ Cancelliraad Peder Jacob Hygom (1754—1834), Registrator i Gehejmearchivet, afskediget 1830, efter i en Aarrække at have været utjenstdygtig (Jørgensen, De danske Rigsarkivers Hist. S. 163). ²⁾ Om denne Episode i Anders Sandøe Ørsteds Liv se Dansk biogr. Lex. XIX, 379 f Kirkeh. hist. Saml. 3. R. IV, 395—400. Amtmandsskabet gjaldt Vejle Amt.

viist formedelst Brug af Hielpemidler ved skriftlig Examen Blandt de antagne er en Fritz Sannom (Sans nom) fra Friderichsborg Skole, som ingen Døbeattest haver, men efter et Cancellierescript skal være født 1808 og føre bemeldte Navn. Han har været i Huset hos Oberste Flindt i Friderichsborg, som paa anden, tredie Haand har faaet Understøttelse for ham. Rygtet tillægger ham en fornem Dame til Moder og til Fader en Person af høieste Stand¹).

3. I Dag har der paa Skydebanen været Gilde i Anledning af Nyerups 50aarige Studenterskab. Vi vare omtrent 160 Personer, blandt hvilke den fornemste var Oberhofmarschallen. Forresten var der Jøder og Christne mellem hverandre; baade de, som høre til Literaturens Fordeel og til dens Bagdeel; til de sidste regner jeg Bogtrykkere, Boghandlere etc. Conf. Rd Schlegel holdt en Tale, der varede en stiv Time, hvori han i største Detail opregnede alle Nyerups Fortienester. Viser af Rahbek, I. K. Høst, I. Møller, Miller, EtRd Olsen, Rask, Øhlenslæger. Blandt Directeurerne for Festen vare Wendt og Høst, der begge bleve stygt nedrevne af Olsen, fordi hans Vise ei blev siunget; det gik nemlig temmelig tumultuarisk til; Wendt havde noget i Hovedet, Høst faldt saa lang han var paa Gulvet, dog, som jeg troer, ikke saa meget af Viin som af daarlige Been. Rasks Vise vilde ingen synge for å Skyld. Beværtningen var forresten kun maadelig og Opvartningen ligeledes. Regentzen var illumineret og Nyerups Navn brændte paa et Altar i Gaarden²).

¹) Hos Carøe, Den danske Lægestand III, 174 angives han at være uægte Søn af Stabschirurg Bernt Otto Winckler. Han døde 1876 som Læge paa Endelave. ²) En mere officieus Beskrivelse af Festen haves i Rasmus Nyerups Levnetsløb S. 83—89, hvor ogsaa S. 128—39 ere aftrykte Festsange af Prof. Jens Møller, Etatsraad, Notar. publ. Gottsche Hans Olsen, Rahbek, Oehlenschläger og R. K. Rask (»Om hundrede År

4. Forgangen Dag kom en gammel Frøken, en Offi-
ceerdatter, i Kongens Forgemak. Da hun var temmelig
simpelt klædt, tiltalte den jourhavende Adjutant Kammerj.
Hagemann [hende] med Hun, hvorover hun brugte Mund,
og Enden blev, at hun af Vagten blev sat udenfor, efter
først at have regaleret Adjutanten med Skiildsord og Puf.

5. en nye Vaudeville af Dr. Heiberg »Recensenten
og Dyret« er bleven spilt en Gang; men da der blev
hysset og man frygtede for, at den næste Gang skulde
blive udpebet, bliver den formodentlig ikke givet mere¹⁾).

6. Dempster Thorkelin er ved Døden afgaaet Mand.
d. 23^{de}2). Hans Fader havde for nogen Tiden siden det
Uheld at falde uden for Porten og faae en betydelig
Contusion, som endnu holder ham inde; da han nu
sidst flyttede, maatte han lade sig bære i en liggende
Portechaise. — — —

Med Din gode Tilladelse sendes Dig herved dette
desultoriske Brev, indeholdende Ruskomsnusk af Kbhvns
Nyheder, hvoraf en Deel vel ellers nu ere gamle. — —
— Vi kan vel da ikke haabe at see Dig i denne Vinter.
Lad mig da i det ringeste høre noget om Dine Planer
og Din Stilling. Tusind Tak fra min Kone og mig for
de deilige Æbler. Lev vel! og send nu og da en Tanke
og et Brev til din gamle Ven

W.

d. 30te Octbr.

29.

7de Dec. [1826].

Kiære Ven! Præmissis præmittendis. Ang. Chr. II.
Arkiv i München, hvorom Du i forrige Brev⁸⁾ spurgte,

er alting glemt«, så monne det Ordsprog lyde osv.), derimod ikke Vi-
serne af J. K. Høst og Jens Peter Miller, Secretair og Skuespiller.
1) Stykket blev gjenoptaget i Febr. 1827, efterat Heiberg havde skrevet
sin Afhandling »Om Vaudevillen«, og gjorde stor Lykke. Det har nu
vistnok gaaet omtr. 300 Gange over Scenen. 2) Jfr. Nr. 21. 3) Af
28. Oct., her ikke medtaget.

kan jeg nu give Dig følgende Efterretning¹⁾. Det er formodentlig i Anledning af Undersøgelser, anstillede af Bisk. Münter, at den bayerske Regiering har underrettet det udenlandske Dep. om, at der fra et Provincialarkiv i Amberg er til München afgivet en stor Samling af Dokumenter Chr. II. vedkommende, i alt 170 store Fascikler, indeholdende de vigtigste Aktstykker til hans Historie, fra hans Flugt 1523. Ifølge den hidsendte, dog temmelig ufuldstændige Fortegnelse skal der være Privatcorrespondence mellem Chr. II. og hans Dronning, Søren Norbye, hans Parthie i Norge og Sverrig og fl., en stor Deel vedkommende det throndh. Stiftsarkiv (formodentlig medtaget af Er. Walkendorf?) m. m. Paa nogle faae Stykker nær ang. et Kloster i Odense, som de have tilbudt at sende in originali, vil de af det øvrige kun tillade os at tage Afskrivter paa Stedet. Man meener, at Kammerj. Reedtz²⁾ i det Ærende vil blive sendt derover og med ham en Cand. Theol. Velschow³⁾, som med megen Flid lægger sig efter Middelalderens Historie. — — —

Kaas blev for en 14 Dage siden forkølet paa Jagten og ligger meget farlig syg af Podagra, som er slaaet op. Man er nok uvis, om han gaaer derfra. Flere skal allerede adspirere til at blive hans Eftermand. Som en Følge af Levnetsmidlernes Stigen paa en Tid, da Coursen er gaaet ned til 226, begynder her at tales om Overfald paa Gader og Stræder. Etatsraad Saxtorph⁴⁾ har de snappede Hatten fra, Capt. Deconinck⁵⁾ Uhret; de forsøge

¹⁾ Om dette Archiv og dets Skjæbne se Allen, Breve og Actstykker til Oplysn. af Christian den Andens og Frederik den Førstes Historie I, XX—XXXVI, og Nyt Hist. Tidsskr. V, 637—43. ²⁾ Den senere Diplomat, Gehejmeconferentsraad Holger Christian Reedtz (1800—57), der havde gjort sig bemærket ved at vinde Universitetets Guldmedaille for en historisk Prisopgave. ³⁾ Hans Matthias Velschow (1796—1862), senere Prof. i Historie. ⁴⁾ Prof. med. Johan Sylvester Saxtorph (1772—1840). ⁵⁾ Louis de Coninck (1788—1840), senere Commandeurcapitain.

at slaae Bægplastere paa etc. Tak Du Gud, at Du sidder paa dit roelige Elved, hvor Du, som Horatz siger, kan pløie din Fædrenejord med Fædreneøxen. Jeg misunder Dig ikke dit Otium, men naar jeg betænker, hvorledes Bibliotheket, Forelæsninger, Examen, nødvendige Ærender omkring i den store Bye optage mig saamegen Tid, at jeg knap kan faae Leilighed til at giøre den Smule Text til K. Hanses Mon. færdig¹⁾ eller at skrive min Ven disse Linier til, saa kan jeg ikke andet end sammenligne Din Snøbels Tilstand med min og — uden just at vilde berøve Dig den — ønske mig samme Roelighed. Imidlertid — man maae finde sig i sin Skiebne og takke Gud, at det ikke er værre. — — —

Din hengivne Ven og Broder

Werlauff.

30.

13de Jan. 1827.

Kiære Ven! — — —

I Overgaars Morges døde Geh. Raadinde Kaas, som for kort siden blev opereret for hernia incarcerata; og samme Dags Aften døde hendes Mand²⁾. Endnu i dette Øieblik veed jeg ikke med Vished, hvo der kommer i hans Sted; man meener Møsting skulde blive Canc. Præsident og W. Moltke Financeminister³⁾.

Af Aviserne vil Du da erfare den Næse, Lindberg har faaet, hvormed han skal være meget ilde fornøiet; der tales endog om, at han vilde forlange Dom for sig⁴⁾.

¹⁾ W. arbejdede paa Beskrivelse af Monumentet over Kong Hans og Dronning Christine i St. Knuds Kirke i Odense. ²⁾ Gehejmestatsminister Fr. Jul. Kaas døde 11. Jan., hans Hustru Kirstine Nielsen samme Dag. ³⁾ Gehejmestatsminister Johan Sigismund Møsting (1759—1843) blev ikke Cancellipræsident. Grev Adam Vilhelm Moltke-Bregentved (1785—1864), Deputeret for Finantserne, blev først 1831 Finantsminister. ⁴⁾ For sit Skrift om Dommen i den Clausen—Grundtvigske Sag fik Jac. Chr. Lindberg en Kgl. Tilrettevisning 27. Dec. 1826 (Helweg, Den Danske Kirkes Hist. efter Ref. II, 528).

Maaskee han vil gjøre som denne bekiendte Assessor Schæffer¹⁾, som nyelig, da Kongen paa en godmodig Maade bad ham holde sig roelig, og lofte ved Leilighed at sørge for ham, svarede: »Ja D. M., faaer jeg ikke Ret paa anden Maade, nødsages jeg til at henvende mig til Potentaterne i Europa og at indstævne D. M. for den hellige Alliance«; hvorpaa K. befalede, at han ikke oftere maatte inklades. — — —

To Dandserinder ved Theatret, Jfr. Werning og Jfr. Poulsen, have paa Hoftheatret været oppe at slaaes, saaledes at de reve Klæderne af hinanden og den enes blodige Kiøle blev lagt ind paa Theatercontoi-ret som corpus delicti; Aarsagen er deels et Dandseparthie, som den ene vilde have fremfor den anden, deels Jalousie, fordi den ene af dem saae mildt til den andens Elsker²⁾.
— — —

I Overgaar Aftes blev et Stykke af Øhlenslæger »Flugten fra Klosteret« formeligen udpebet³⁾. — — —

Natura paucis contenta est. Vær Du ogsaa fornøiet med dette korte Brev og disse faae Nyheder; mit Otium er kun knapt i denne Tid. Hvorledes befinder din Moder sig i denne Kulde. Lev vel og lad stundom en Tanke stige over Belt og Sprogøe op til din gamle Ven

Werlauff.

31.

Kiære Ven! — — — Steman blev da Præsident og Minister⁴⁾. Han skal alt rumstere dygtig i Cancelliet.

¹⁾ Krigsassessor, fhv. Kgl. Berider Abraham Ottmann Hermann Schæffer († 1835). ²⁾ Denne Bataille, der udkæmpedes i December 1826 mellem Dandserinde Anne Poulsen og Solodandserinde Marie Werning, er beskrevet hos R. Neiiendam, Scenen drager S 5. ³⁾ Stykket spillede 3. Gang 11. Jan., for 4. og sidste Gang 10. Marts (Aumont og Collin, Det danske Nationalteater V, 1, 247). ⁴⁾ Gehejmeconferentsraad Poul Christian Stemann (1764—1855), Amtmand ov. Sorø

Kaas efterlader sig megen Gield og liden eller ingen Formue. Hans eneste Datter faaer i Pension 400 Daler og frie Bolig for Livstid. Herlufsholms Skole er ved hans Administration saaledes medtaget, at den ingen Capital haver, er i Gield og Skoven forhugget¹⁾. Ordenscansler er ingen bleven endnu, og jeg har ikke kundet opdage, at nogen er egentlig Vicecansler; for nogen Tid siden, medens K. laae syg, sagde Manthey mig, at han havde leveret noget, som Du havde sendt, til Møsting og bedet ham forelægge Kongen det. Saasnart jeg faaer noget nærmere at høre, skal jeg meddeele det²⁾. — — —

Kommer Du ikke herover i denne Vinter? Her er Comedie, Sommertheater, Athenæum m. m., som Du ikke haver paa Elvedgaard. Jeg ønsker det ogsaa af egenyttige Grunde, for engang imellem at faae mig en fornuftig Passiar. Imidlertid bliver det vel, som saa meget andet, ved Ønsket. Næste Gang, naar jeg er mindre forkiølet, skal Du faae et længere og, som jeg haaber, mere indholdsrigt Brev. Tag denne Gang tiltakke. Min bedste Hilsen til Dine Forældre — som jeg haaber befinde sig ved det Gamle — og et nyt Aar, ei værre end det gamle ønskes Dig oprigtigt af Din gamle Ven

Werlauff.

2den Febr. 1827.

Amt, efterfulgte 22. Jan. 1827 Kaas som Præsident i Danske Cancelli og Justitsminister; han blev ligeledes hans Efterfølger som Forstander for Herlufsholm. Ordenscantsler blev Møsting 1828. ¹⁾ Kaas's Datter Frederikke Elisabeth Conradine (1787—1874) var gift med Baron Carl Severin Christian Herman Løvenskiold til Løvenborg (1783 - 1831). Om den betænkelige Tilstand, hvori K. efterlod Herlufsholm efter 22 Aars Bestyrelse, se Melchior og Leth, Efterr. om Herlufsholms S. 267 f. ²⁾ Johan Daniel Timotheus Manthey (1771—1831), Secretair ved Ordenscapitlet, 1828 Conferentsraad.

Elvedgaard d. 13 Febr. 1827¹⁾.

Kiære Ven! Jeg takker Dig for de tilsendte Penge, som jeg igaar med en god Ven fra Odense har modtaget; men da jeg tillige af Dit Brev har erfaret, at Du er forkiølet, og jeg af Erfaring veed, at det er en høist kiedsommelig Plage, og altsaa venter, at lidt Sludder maaske kunde bidrage til at forringe noget af det onde Lune, der gierne pleier at følge med Forkiølelse, saa er jeg ogsaa strax parat, som det sømmer sig en Doctor ved Sygesengen, at opvarte Dig med Dagens (fyenske) Scandaler, hvorpaa herved leveres et historisk Register:

Stiftsfuldmægtig Lund i Odense²⁾ har paa sit Regnskab for den Lundegaardske Stiftelse en Kasseangel af 1800 (nogle sige: 6000), men da han er Medlem af det 28 kantede (skriver: otte og tyvekantede) (Æde- og Drikke-) Selskab, hvis Formand Hempel er³⁾, saa er der udstedt

¹⁾ Fra 1825 er kun bevaret 1 Brev fra V. S., fra 1826 flere, der mest indeholde Bidrag til det af Werlauff 1827 udgivne Skrift »Monument over Kong Hans og Dronning Christina i St. Knuds Kirke i Odense«. »Jeg har aldrig havt noget Arbeide for, som jeg har været mere kied af« skriver W. 2. Febr. 1827 om dette, som han havde udført paa Joh. Bülow's Anmodning. ²⁾ Exam. juris Jacob Johan Lund, Fuldmægtig hos Stiftamtmanden, 1824 const. Borgmester i Odense, 1827 Byskriver i Rudkjøbing, hvor han døde 1854 (Odense Kgl. privil. borgerlige Skyttelav S. 105). ³⁾ Det »Æde- og Drikke Selskab«, V. S. omtaler, hed i Virkeligheden »24-Tallet« og holdt sine Sammenkomster hos et af Medlemmerne, Gjæstgiver Strøm, hvis Gjæstgivergaard laa, hvor nu Kongensgade udmunder i Vestergade. Det har næppe efterladt sig noget Vidnesbyrd i Archiverne, hvad der efter dets af V. S. antydede Formaal og Virksomhed heller ikke kunde ventes. Men et interessant Minde om det findes paa Odense Raadhus i et stort Silhouettebillede fra 1823; i en festlig oplyst Sal med store Spejle paa Væggen sidde alle 24 forsamlede om et langt Bord, rigeligt besat med Flasker og Glas. Silhouetterne ere fortrinligt klippede og trods Kunstens Magerhed tildels meget karakteristiske. Da den til Billedet knyttede, senere affattede Liste over Personerne er meget overfladisk og ikke fejlfri, anføres Selskabets Med

en (Tigger-) Subscription for ham, hvorved han haaber at dække Defecten. Casserer Kofod, som er bleven gal

lemmer her: 1. Overretsprocurator Holger Frederik Skeel (1785—1838); 2. Justitsraad, Amtsforvalter Andreas Andresen († 1838, 76 Aar gl.); 3. Overlærer Peter Bergenhammer (1768—1825); 4. Districtschirurg, Dr. med. Hans Zacharias Helweg (1785—1864); 5. Kjøbmand Engelbrecht Teisen († 1842, 71 Aar gl.); 6. Farver og eligeret Borger Simon Hempel (1771—1857), Broder til Nr. 14; 7. Afskediget Capitain Jørgen Wandler († 1834); 8. Brygger og Kirkeværge for St. Knuds Kirke Johan Andreas Paulsen († 1838, 64 Aar gl.); 9. Kjøbmand Clemens Døcker († 1846, 63 Aar gl., Catholik); 10. Kjøbmand Chr. Schmidt; 11. Gjæstgiver Samuel Henrik Strøm (1795—1858); 12. Generallieutenant, Greve Frederik Ahlefeldt-Laurvigen til Grevskabet Langeland (1760—1832); 13. Sæbesyder Niels Møller; 14. Bogtrykker og Forligelsescommissair, senere Cancelliraad Søren Hempel (1775—1844), Broder til Nr. 6; 15. Kjøbmand Juda Salomon († 1824, 53 Aar gl., Jøde); 16. Fuldmægtig hos Stiftamtmanden Jacob Johan Lund (se ovfr. Note 2); 17. Tugthusinspecteur Laurits Nicolai Faber (1762—1835); 18. Kjøbmand og Stads-hauptmand, Agent senere Major Jens Christian Andrup (1782—1841); 19. Biskoppens Amanuensis, Communitetskasserer Hans Ancher Koefoed (se S. 220 Note 1); 20. Krigsraad Hans Jørgen Daniel Kellinghuusen (1785—1868); 21. Apotheker paa Hospitalsapotheket Frederik Theodor Krüger (1778—1867); 22. Kjøbmand Moritz Døcker († 1847, 74 Aar gl., Catholik); 23. Procurator og Brændevinsbrænder Søren Ullum († 1826, 44 Aar gl.); 24. Procurator Hannibal Storch († 1853, 64 Aar gl.). Nr. 23 angives paa Fortegnelsen at skulle forestille Auditeur Helms (Rasmus Tøxen H., † 1840, 67 Aar gl., som Byskriver i Assens); men da Fortegnelsen er nedskreven adskillige Aar efter 1823, hvorved en Navnefor-veksling kan have indsneget sig, foretrækkes det at anføre ham under Navnet Ullum, som dette Portrait bærer i en Samling af de samme 24 Silhouetter, men kun Brystbilleder, der af Communitetskasserer Koefoeds Efterslægt er skjænket til Fyens Stiftsmuseum. At man i en Tid, da der gjerne blev set skjævt til Jøderne, gav Juda Salomon Adgang til dette værdige Selskab, finder lettest sin Forklaring i, at den forgjældede Grev Ahlefeldt-Laurvigen var hans Debitor. — Brygger Paulsens Silhouette er gjengivet hos Schmidt, Meddelelser om Skuespil og Theaterforhold i Odense S. 78. — Kunstneren, der har udført Portraiterne, er utvivlsomt den for sine fortræffelige Arbejder bekendte Franz Liborius Schmitz, der selv kaldte sig »Premier-Silhouetteur«; han var født i Bonn omt. 1762 og oplært som Bogtrykker, men slog sig helt paa Silhouettklip-

paa Bispen, fordi han ikke længere maae være hans Amanuensis, har formeret ham en Regning paa 1700 dl. for nogle smaae Villigheder, han, imedens han var Amanuensis, har beviist Bispinden¹⁾. En Frøken Schrøter i Odense løb forgangen om til alle Byens Præster for at blive viet til en Jødedreng, men da ingen vilde gjøre det, drog hun til Her Høegh i Gamborg, fik to Bønder til at være Forlovere og blev virkelig viet til sin Skatt²⁾. Paa Gyldensteen ere Børnekopperne udbrudte og Gartner Mansa ibid: ligger uden Haab til Livet af samme³⁾. Paa

ningen og havde i 1805, da han opholdt sig i Kjøbenhavn, berejst Frankrig, Tydskland, Danmark og Norge. Hans Pris var den Gang 1 Mark for et Brystbillede og 2 Mark for et Billede i hel Figur (E. Gigas i Tidsskr. for Kunstindustri 2. R. II, 171). I Januar 1823 indtraf han til Odense, hvor han logerede hos Gjæstgiver Strøm — altsaa netop i 24-Tallets Centrum; derfra tog han til Nyborg (Hempels Avis for 24. Jan. og 18. April). Paa en af sine Rejser døde han paa Allingskovgaard i Jylland 9. Marts 1827, efterladende sig Kone og Børn i Kjøbenhavn (Hempels Avis 1827 for 23. og 28. Marts). ¹⁾ Communitetskasserer Hans Ancher Koefoed (1775—1834) var til Udgangen af 1826 tillige Amanuensis hos Biskop Plum. V. S. sigter her til, hvad almindeligt sagdes, at naar Folk, som vilde have noget ført igjennem hos Bispen, bragte en Gaas eller deslige ind i Kjøkkenet, sendte Bispinden dem over til K. med en lille Seddel om at hjælpe dem. Disse smaa Sedler, som hun troede tilintetgjorte, havde K. omhyggelig gjemt, og dem brugte han til at faa Bispen og Bispinden i sin Magt. Han anlagde ikke mindre end tre Processer mod Plum, nemlig en for Injurier, i hvilken Bispen blev frikjendt ved Bytingsdom 24 Dec. 1827, en for tilgodehavende Penge, i hvilken Bispen ogsaa blev frikjendt (Dom 16. Juni 1828), ja endog fik sig tilkjendt et Pengebeløb hos Koefod, og endelig en angaaende Lovligheden af den Opsigelse, Plum havde givet ham som Amanuensis; han havde indehaft denne Bestilling fra Biskop Hansens Tid og ansaa den som et Embede, Biskoppen ikke kunde afskedige ham fra. Men ogsaa denne Proces tabte han (Dom 16. Juni 1828). Koefoeds stadige Regnskabsuorden var Grunden til, at Plum fjernede ham. Som Kasserer ved Odense Communitet havde han senere gjentagne Gange Kasseangel.
²⁾ Det omtalte Par findes ikke indført i Gamborg Kirkes Vielsesbog.
³⁾ Gartner Johan Ludvig Mansa (f. 1802) døde dog først 1886 i Grønholt (Richter, Dødsfald).

Langeland ere i de 6 sydlige Sogne 2600 Mennesker, — altsaa mere end hvert 2^{det} Menneske, — syg af 3^{die} Dags Koldfeber og Stiftsphysicus har erklæret, at der kan aldeles intet giøres for dens Standsning, da der vilde gaae for 3000 dl. China med, alleene for at standse Feberen een eeneste Gang for dem alle¹⁾. — — —

Her paa Gaarden staar alt ved det Gamle, undtagen at vi i Aar, — hvor vi netop have en betydelig Extra-Udgift, — hverken kunne faae vore Renter eller Tiende-Penge inddrevne; der er altsaa ogsaa Casse-Defect hos os og kunde Du tiene mine Forældre i til næste 11 Juny at laane dem 1 à 2000 dl. enten mod Pant i Jordegods eller Pant i Obligationer og mod Qvartal-Afdrag i min Gage, da vilde Du høilig gjøre Dig dem forbunden; Jeg svarede dem, at jeg ikke troede, Du kunde; men de vilde med Diævels Vold og Magt, at jeg skulde anmode Dig derom; tag derfor ikke fortrydelig op, at jeg opfylder deres Begiering; hielp dem, hvis Du kan, og lad mig med det første ved et Par Ord vide, om det er Dig mueligt. — — —

Din hengivne

V. S.

33.

Kiære Ven! Forkiølelse, Forelæsninger og hanseatiske Arbeider lævne mig først nu Tid til at tilskrive Dig og takke Dig saavel for Dine meddeelte literariske Noticer, hvis Brug Du med det snarest skal erfare, som og for de mange Fyenske Curiosa, der vise, at den Fyenske Moralitet kun staaer paa svage Fødder. Jeg vilde gjerne gjøre Dig Giengield med Kbhvnske, og jeg paatvivler ikke, at der jo her vilde gives lige saa rigt Stof; men deels

¹⁾ Om denne voldsomme Epidemi har F. V. Mansa skrevet en Beretning i Ottos Hygæa 1827 I, 161—207. Jfr. T. Mørch, Mit Levnet II, 115 f.

kommer det ofte først sildigt til min Kundskab, saasom jeg ikke kommer meget omkring; deels taber det sig ogsaa her snarere i den store Masse af Ondt og Godt. Jeg formoder, at Du paa en eller anden Maade haver hørt noget om Bogtrykker Schulzes Bal, hvortil henvend 400 Mennesker vare indbudne og som, med den paafølgende Frokost paa Bellevue, kostede ham over 3000 Rd. Det var i Anledning af hans Søster, den rige Mad^{me} Lunds Fødselsdag; hendes Mand sprang for nogle Aar siden ud af en Pakhusluge og slog sig ihjel¹⁾. Generalinde Bülow²⁾ var der med nogle og tyve Officerer; de drak dem fulde, de sloges og dreve allehaande Uvæsen, og ovenikiøbet er hans Bal bleven protistueret i de offentlige Blade. Maaskee er ogsaa Rygtet om Vor Pr. Affaire i Genf (eller Marseille), hvor han skal have giordt Cour til en Lords Maitresse, være bleven udfordret etc., ogsaa trængt hen til dit fierne Tusculum. Sammenhængen her vides ikke; der skal have staaet noget derom i Engelske Aviser, men som ikke ere komne hertil³⁾. Om et Slagsmaal mellem Skræddermester, Pfalzgreve og Ridder af den pavelige Sporeorden Gvidi og en Lieut. Melsted paa Børsen har jeg ikke kundet bekomme nogen aldeles tydelig Efterretning⁴⁾. Derimod er det vist, at Kammerj. Reedtz i disse Dage er afreist, saavidt jeg veed paa egen

¹⁾ Universitetsbogtrykker Jens Hostrup Schultz (1782—1849) havde en Søster Anna Marie Hostrup, gift med Grosserer Jens Lund, der 12. Febr. 1823 slog sig ihjel ved et Fald fra det øverste af sit Pakhus ned gennem alle Lugerne (Iversens Avis 18. Febr. 1823). ²⁾ Sophie Eleonore Baronesse Selby (1785—1842), gift med Generaladjutanten, General Frants Christopher Bülow. ³⁾ Prinds Frederik (Frederik VII), der 1826—27 opholdt sig i Genève, gjorde her Cour til en rig engelsk Enke, se Ewald, en Slægts Historie I, 86 ff.; Daae, Breve fra Danske og Norske S. 151. ⁴⁾ Skræddermester R. Guidi, it. Vejviseren boende paa Kongens Nytorv, blev 1826 af Paven bæret med en Ridderorden og Titel af Pfalzgreve (Hempels Avis 28. Nov.). Sec.-Lieutn. Jens Finne Melsted, afsk. 1836 som Pr.-Lieutn.

Bekostning, til München for [at] undersøge Chr. II. Arkiv¹). Med ham følger eller rettere efter ham følger en Secr. i Udenl. Depart. Hvass²) som Afskriver. Han besidder overordentlig Færdighed og Sagkundskab i at behandle Diplomer, forhærvet ved lang Øvelse; thi han haver i ikke mindre end 14 Dage dagligen i Geh. Archivet af Prof. Magnussen lært at stave gammel Skrift, og for at lære Plattysk, som han har hørt skal paa den Tid have været et Slags officielt Sprog her i Norden, har han — anskaffet sig Behrmanns Chr. II. Hist., hvori nogle saadanne findes! »Det er meget, det er virkelig meget.« Münster og Engelstoft have udkastet Instruxen for dette Argonautiske Tog; om de Reisende komme hiem med det gyldne Skind, skal jeg lade være usagt; noget Gyldent følger sagtens derefter. Brøndsted er her endnu i Byen³); han har tippet Vid. S. til at subscribere paa 10 Exempl. af hans Reise og Kongen paa 25 ditto!

Grundtvig har udgivet sit literariske Testament; han vilde ogsaa have udgivet sine Anmærkninger til Dommen, men den skal efter høiere Ordre være bleven supprimeret, ja endog aldeles annihileret⁴).

Man har i denne Tid forsøgt paa at bortstie Støtten paa Kongens Nyetorv; Skildvagten der har nu faaet Ordre, om Natten at patrouillere rundt omkring den for at forekomme slig Scandal. — — —

Angaaende det Punkt i dit Brev om et Pengelaan maae jeg sige dig, at Du har for store Tanker om min Capacitet i Pengesager. For et Par Aar siden har jeg sat det meeste af, hvad jeg havde tilbage, fast, 3: i Prioriteter her i Byen, og de faae Obligationer, jeg

¹) Jfr. Nr. 29. ²) Marcus Pauli Hvass (1801—64), Cancellist i Udenrigsdepartementet, Legationssecretair; se Nr. 51. ³) P. O. Brøndsted rejste 1828 til Paris for at udgive sit Værk *Voyages dans la Grèce*. ⁴) N. F. S. Grundtvig, der 30. Oct. 1826 havde faaet sin Dom i den Clausenske Injuriesag, udgav 1827 sit »litteraire Testamente«.

endnu haver tilbage, har jeg mine Grunde for ikke at kunde skille mig ved. Imidlertid har jeg giordt mig Umage for at udspeculere en Maade, hvorpaa Du og dine Forældre ellers kunde blive hiulpne, og jeg har forespurgt hos Boye¹⁾ ved Financerne — dog naturligviis uden at nævne nogen — om ikke paa saadanne Betingelser en saadan Sum var at erholde af Fondet ad usus publicos; da jeg veed, at saadant tilforn var meget let at opnaae. Han tilstod da, at saadant nu var langt vanskeligere end tilforn, da Fondets Indtægter ere saa meget formindskede; imidlertid troede han dog, at, naar det var en noget gieldende Person, det vel lod sig giøre. Jeg troer altsaa, Du giør bedst i engang i Slutningen af April at komme herover, for hos Møsting, Collin²⁾ og fl. at tale Din Sag. Jeg haaber vist, at Du da paa en eller Maade bliver hiulpen.

Sønd. d. 1ste April afreiser Moldenhawer med sin Randsel paa Ryggen til Fods herfra til Hamborg, for derfra videre at fortsætte Touren giennem Holland, Frankrig, Engelland i et Aar eller to³⁾).

Jeg har nyelig igien været forkiølet og min Helbred har overhoved i denne Vinter ikke været saa meget god. Mangen Gang i de lange Vinteraftener ønskede jeg, at Du var her, at vi kunde imellem sees og *snøble* sammen, men det faaer at blive ved Ønsket. Lev nu inderlig vel — hils Dine gode Forældre og glæd stundom med et lille Brev Din gamle Ven

W.

30. Mart. [1827].

¹⁾ Den som Forfatter bekendte Adolph Engelbert Boye (1784—1851), der var Fuldmægtig under Finantsdeputationen og Revisor ved Fonden ad usus publicos. ²⁾ Jonas Collin (1776—1861), Deputeret for Finantserne. ³⁾ Carl Edvard Moldenhawer (1795—1870), Insp. paa det Kgl. Bibliotheks Læsesal, Cancelliraad, senere Justitsraad, var bekendt som en stor Fodgænger.

Elvedgd. d. 11 July 1827.

Ædle Ven! Tillad mig at takke Dig for hver en opmuntrende Samtale jeg ved sidste Nærværelse¹⁾ nød i Dit Selskab og at forsikkre Dig, hvor ofte jeg længes efter at kunne gjøre et lille Svip til Din Vestervoldske Residentz; vidste Du hvor ofte jeg tænker paa Dig, da glædede Du mig vist oftere med et Par Ord, da Du har saa rigeligt Stoff til Correspondence, hvilket derimod aldeles mangler mig; dog — desuagtet kan jeg ikke undlade en Gang imellem at høre til Dit Velbefindende; hvorhos jeg gjerne mældte Dig nogle Nyheder, hvis min Høst paa slige Ting ikke var saa aldeles mager, at jeg aldeles intet andet hører end Pengetrang og Pengeklage, som det sig hør og bør ved den ulykkelige 11 Juni Tider. — — —

Gid jeg snart maatte erfare noget Godt fra Dig, min gode Ven! saa sandt som jeg uforandret forbliver

Din best. heng.

V. Simonsen.

7. August 1827.

Bedste Ven! Det er mig inderlig kiært, ikke blot a priori at vide, men ogsaa a posteriori at erfare, at Du jævnlig tænker med Venskab og Godhed paa mig og, uden at lade Dig forstyrre af min epistolariske Dovenskab, nu og da glæder mig med et Brev. — Jeg vilde give meget til, at Skiebne og Forholdene ikke havde befæstet et saadant svælgende Dyb mellem os, som det i det ringeste ikke staaer til mig at udfylde. Vi have

¹⁾ V. S. havde i Maj og Juni opholdt sig i Kjøbenhavn, tildels i Forretningsanliggender. Den 10. Maj var hans 70aarige Moder efter mangeaarig Svaghed og mange Lidelser hensovet, et Dødsfald, der gik V. S. nær til Hjerter. Hun havde i en Aarrække haft Egetræs Ligkister staaende færdige til sig og sin Mand.

nu kiendt hinanden i 21 Aar og kunde tale sammen om et og andet, som vi ei kunde tale om med enhver; derfor er det Skade, at vi maae tage vor Tilflugt til Gaasefiedren, naar vi ville expectorere os for hinanden. Dog — det kan nu vel engang ikke ændres.

Noget besynderligt Nyt veed jeg ikke for Øieblikket ikke [sic]. De Altonaske Scener er Du nærmere ved end jeg¹). En Tumult ved en Slagterbod her ved Stranden, foraarsaget derved, at en Slagterdreng ridsede Bugen op paa en Hund, forefaldt medens jeg et Par Dage var paa Landet. G. L. Baden er nu paa frie Fod og skal, siger man, søge Pension. Dr. og Just. Rd. Schönberg er kommet hertil fra Neapel med 3 skr. tre Ordener²) og Dr. Hauch fra sin Udenlandsreise med Træfod og 4 dramatiske Arbejder, som Tieck skal sætte ved Siden af Göthes bedste³). — — —

Alle offentlige Papirer ere stegne til en næsten unaturlig Høide, og i mange Aar er der ikke her paa eengang blevne opførte saa mange Bygninger, som netop i denne Tid. Her kan altsaa ingen egentlig Penge-mangel være, men Folk ere bange for Landeiendomme⁴).

Jeg vilde ønske, at Du i denne Sommer kunde have

¹) I Slutningen af Juli havde Pøbelopløb funden Sted i Altona. ²) Dr. med. Jørgen Johan Albrecht v. Schönberg (1782—1841), Justitsraad, senere Etatsraad og 1840 Livlæge hos Dronningen, havde i mange Aar opholdt sig i Udlandet og beklædt betydelige Lægeembeder, besøgte 1827 Kjøbenhavn, hvortil han definitivt vendte tilbage 1830. Med Ordenerne har det sin Rigtighed (Erslew, Forf. Lex.). ³) Digteren Johannes Carsten Hauch (1790—1872), vendte efter 6 Aars Ophold i Udlandet hjem med de færdige Arbejder »Hamadryaden«, »Bajazet«, »Tiberius« og »Gregor VII«; Tiecks gunstige Dom om dem meddelte J. L. Heiberg i »Kjøbenhavns flyvende Post«. ⁴) Disse Bemærkninger og flere her udeladte ere skrevne i Anledning af en Anmodning fra V. S til W. om at forhøre, paa hvilke Betingelser en Ven af Førstnævnte, Forpagter Wamberg paa Vejrup, kunde faa et Laan i en ham tilhørende Mølle.

bivaanet Skuespillene her. Du vilde, ligesaa lidet som jeg, kunde have baret Dig for at skoggerlee ad Heibergs *Uadskillelige*¹⁾. Malerisamlingen i 10 Værelser paa Xborg er nu tilgængelig mod 24 3 pro persona.

Hvorledes lever Din gamle Fader? Er Elvedgaard endnu ikke styrtet sammen over Eders Hoveder af Mangel paa Skiørteregimente. — — — See nu til, at Du kan gøre en Tour herover til Vinter. Du haver her Sommer-Skuespil hele Vinteren; Du har Bøger; Du har Athenæum; Du har fortroelig Passiar etc. og, hvad der er det bedste, Du har en oprigtig Ven i Din altid hengivne

Werlauff.

36.

1ste Juli 1828.

Kiære Ven! Erindrer Du Dig, at dit sidste, længe ventede og derfor dobbelt kiærkomne Brev var dateret 28de Mai, vil Du maaskee finde, at dette Svar kommer vel seent; men vidste Du, hvorledes jeg i fulde 14 Dage, Formiddag og Eftermiddag har været et Perpetuum mobile paa Bibliotheket, hvor i det mindste 100000 Bøger ere deels udflyttede i det nye Lokale, deels omflyttede i det gamle²⁾, og tænker Du Dig, hvad et saadant Arbeide maae være i Sommerheden, da vil Du ogsaa undskylde din Ven, at han om Aftenen, naar han kom hjem, strakte sig paa sin Sopha istedet for at stille sig ved sin Pult, fordi han nemlig stedse skriver staaende. — Nu have vi da indstillet Flytningen indtil videre, fordi vi ei kunde udholde det saalænge paa eengang, og jeg benytter dette Pusterum blandt andet til en skriftlig Passiar

¹⁾ Heibergs »De Uadskillelige« opførtes 1. Gang ved en Sommerforestilling 11. Juni 1827. ²⁾ Om Bibliothekets betydelige Udvidelse ved Inddragelsen af Kunstammerets Locale se Werlauff, Efterr. om det store kgl. Bibl. S. 340 ff.

med Dig, min gamle, vel ikke 40aarige, som Du skriver, men nu snart 22aarige Ven og Medrytter paa samme Kiephest.

Af literariske Arbeider har jeg i denne Tid kun kun- det beskæftige mig ret med eet — Fortsættelsen af Scr. rer. Dan., hvorpaa der trykkes¹⁾. Imidlertid har jeg dog taget for mig en alt for 10 Aar siden skreven Afh. om Krigen mellem D \ddot{y} og Norge efter Er. Glipp. †, som nu bliver trykt i Molbechs Nord. Tidsskrift²⁾. For- resten bliver mit Otium, nu, da jeg ovenkiøbet er kommen i Consistorium³⁾, stedse knappere og knappere.

— — —

Thorlacius kom i Onsdags med Dampskibet⁴⁾; han befinder sig vel og er bleven noget mager, hvilket han nok kunde behøve. Wendt ventes i næste Uge fra en Reise i Holsten. Derimod kan den stakkels Nyerup, som havde bestemt en Reise til Norge og i manglende Fald til Jylland, ingen af Stederne komme for sine daarlige Beens Skyld. Det er tungt nok at see Alderen mælde sig saaledes med stærke Skridt.

Af det Reetziske Udbytte har jeg endnu intet selv seet, men fra Engelstoft veed jeg, at det skal være be- tydeligt og indeholde vigtige Oplysninger til Historien af Chr. II sidste Aar her i Norden og især under hans Landflygtighed. Der er vel ingen Tvivl om, at det er de Dokumenter, han deels har ført ud af Riget med sig ved sin Flugt, deels har erholdt udenlands, og Behrmann kan paa en Maade triumphere over at have givet det første Vink om de Egne, hvor dette Arkiv maatte søges; vid. Not. til hans Chr. II. Jeg bad Dig engang om nogle Noticer — især utrykte — Chr. II Arkiv vedkommende;

¹⁾ Først 1834 udkom 8. Bind af *Scriptores Rerum Danicarum*. ²⁾ I Tidsskriftets 2det Bind. ³⁾ Se Erindr. S. 117. ⁴⁾ Om hans Rejse jfr. Nr. 27.

men maaskee Du intet sligt haver eller bruger det selv. Der tales om, at det heele skal udgives paa Kongelig Bekostning. Videnskabernes Selskab har i Sinde at udgive et Regestum Diplomaticum Dano-norvegicum over alle *trykte* Diplomer til vor Historie, hvis Redaction er overdraget Engelstoft, Rosenvinge og mig¹⁾. — — —

At der skulde være beskikket nogen Ordenscansler, har jeg endnu ikke hørt. Maaskee vil det skee til Formælingen. Naar denne skal være, har der været forskellige Meeninger om; dog sige de bedst underrettede nu, at den vil gaae for sig engang i Løbet af November²⁾. Der arbeides af al Magt paa Slottet, hvor Høitideligheden skal gaae for sig, og paa Palaiet, hvor de unge Folk skulde boe. Uden Tvivl vil der blive en Fest, hvis Lige kun de, der nu nærme sig de 50, vilde kunde mindes. Jeg har endnu en Erindring fra min Barndom om en lignende eller meget meere — 1790 ved Kongens Indtog efter sin Formæling. — Jeg vil da haabe, at Du for Dit eget Bedste ikke vil undlade til den Tid at indfinde Dig her i Kbhvn. Det vilde ellers blive Dig et uopretteligt Tab. Til de academiske Promotioner vides kun at vilde mælde sig Theologen Prof. Hohlenberg, Juristerne Kall og Normann, Medicineren Svitzer og Philos. Madevig³⁾. Theaterdirectionen haver indbudt Øhlenslæger, Heiberg og Pastor Boye⁴⁾ til at indsende Planer til Formælings-

¹⁾ Jfr. Fortalen til Regesta diplomatica hist. Dan. I, S. XIII. Professorerne Laurids Engelstoft (1774—1851) og Janus Lauritz Andreas Kolderup-Rosenvinge (1792—1850). ²⁾ Prinds Frederiks Formæling med Prindsesse Vilhelmine fandt Sted paa Christiansborg 1. Nov. 1828. Ved denne Lejlighed blev Møsting Ordenscantsler. ³⁾ Prof. Matthias Hagen Hohlenberg (1797—1845) tog den theol. Doctorgrad, Bureauche Johan Christian Kall (1795—1858) og Auditeur Carl Frederik Normann 1798—1856 den juridiske, Prosector Erik Svitzer (1792—1866) den medicinske, Lector Johan Nicolai Madvig (1804—86) den filosofiske. ⁴⁾ Digteren Caspar Johannes Boye (1791—1853).

stykket; den sidste undskyldte sig og af de tvendes blev — Heibergs antaget¹⁾.

Min gamle Ven Maler Lange²⁾ er død; han skal efterlade sig en betydelig Kobberstiksamling. — Lad mig nu engang ved Leilighed høre noget fra Dig. Jeg forsmaaer ingen af de Nyheder, Landet formaaer at yde.

— — —
Hils Din gode Fader og viis stundom i Gierningen, at Du tænker paa Din altid hengivne Ven og Broder

Werlauff.

37.

14. Juli 29.

Kiære, gode Ven! I Søndags Nat drømte jeg, at Du kom her til Byen, og da jeg af Prof. Magnussen³⁾ havde hørt, at Du snart ventedes hertil, troede jeg det mueligt, at Du kunde være kommet i Mandags med Posten. Men see! — det slog feil. Jeg vil altsaa bære mig ad som Muhamed med Bierget. Kommer Du ikke til mig, vil jeg komme til Dig — NB ikke personligen, men ved Hielp af Blæk, Pen, Papir og Post. At jeg ikke paa den Maade kommer oftere, maae Du ikke tilregne din gamle Ven som nogen Ligegyldighed. Naar Du kiendte alle mine Forretninger inde og ude, at jeg selv gaaer mine fleeste Ærinder i denne store Bye, om Vinteren i Søle og om Sommeren i den brændende Sol, vilde Du let tilgive min epistolographiske Træghed, især da jeg maa bekiende, at af alle Arbeider ere mig de skrivende de meest trættende.

Aldrig haver jeg noget Aar tabt saa mange gamle Bekiendte som i nærværende Halvaar. — Jeg bringes

¹⁾ Som bekjendt var det »Elverhøj«. ²⁾ Landskabsmaler Søren Læssøe Lange (1760—1828), der var en Fyenbo, udgav en stor Mængde raderede Prospecter af danske Egne. ³⁾ Gehejmearchivaren, Prof. Finn Magnusen, der havde succederet Thorkelin.

ved den Leilighed ofte til at tænke paa de faae, der ere tilbage — især paa Dig min 23aarige Ven. *Nyerup*, hvem jeg lærte at kiende faae Dage efter at jeg havde taget *Artium*, nu snart for 33 Aar siden, gik ogsaa heden¹⁾. Han leed meget i den sidste Tid. Han, hvis Bane vist ikke havde været rosenstrøet, kunde ikke komme fra dette usle Liv uden Piinsler; og han havde dog vist aldrig med sin Villie fornærmet noget Menneske. Ube-gribelige Forsyn! Hans *Bibliothekariat* søger hidtil kun Rask²⁾. Hans *Provstie* derimod mange, ex. gr. *Hohlenberg*, *Begtrup*, *Molbech*, *Thoring*, *Sibbern* og fl. Der meenes, at den første bliver det³⁾. I Gaar Eftermiddags blev *Et. Rd. Thorlacius* rørt af et apoplectisk Tilfælde. Jeg kom der et Par Timer efter; han var da noget bedre, men med hans Constitution er det altid betænkeligt.

Skulde der til Dit *Tusculum* trænge sig noget Rygte om politisk Uveir, der trækker op over vor Horizont, da haver Du at ansee det for Digt og Tant.. Herskaberne vilde i Fredags have flyttet til *Friderichsberg Slot*, men i Torsdags var *Fugleskydning* (*Bager Hambroe* blev *Fugle-konge*) og den unge *Prinds*⁴⁾ skal til *Middagstaflet* paa *Skydebanen*, Kl. 9 Aften, have nydt formeget af Livets *Goder*, saa at han næste Dag var upasselig, og *Reisen* blev udsat. Siden ere alle *Fornødenheder*, som alt vare bragte derud, igaar hentede tilbage, og nu blev der en *Snak* om en engelsk Flaade i *Kattegat*, om at de fordrede *Bornholm* med *Christiansøe* m. v. Efter min kritiske For-

¹⁾ Prof. Rasmus Nyerup, Universitetsbibliothekar, Regensprovst, f. 1759, døde 28. Juni 1829. ²⁾ Prof. Rasmus Kr. Rask (1787—1832) blev Nyerups Eftermand ved Universitetsbibliotheket. ³⁾ Professorerne *Hohlenberg* (se Nr. 36), *Gregers Otto Bruun Begtrup* (1769—1841), *Molbech* (se Nr. 16) og *Frederik Christian Sibbern* (1785—1872) samt tit. Prof. *Claus Reenberg Thoring* (1768—1832). Den lykkelige blev dog ingen af disse, men *Philologen*, Prof. *Frederik Christian Petersen* (1786—1859). ⁴⁾ *Prinds Frederik* (*Frederik VII*).

mening bestaaer det heele deri, at Herskaberne ikke vilde drage ud før nogle faae Dage før Formælingen, som bliver den 1ste Augusti — denne skal holdes i al Stilhed i de kongelige Gemakker paa Friderichsberg¹⁾; kun 1ste Klasse skal indbydes. Imidlertid laves her dog stærkt til Illumination baade i Byen og paa Friderichsberg, og jeg [kan] ikke indsee andet, end at det [er] din allerunderdanigste Pligt at tage de stedfindende Høitideligheder i Øiesyn her paa Stedet, især da Du sidste Gang gjorde en Afstikker af Dig.

1ste D. af Badens Danm. Hist. er udkommen. Gud veed, om den vil blive recenseret, thi hvo tør stikke Haanden i en Hvæpserede²⁾. — Det er mig kiært at see, at Du igien kommer frem paa den lærde Bane³⁾. Det er nødvendigt, at man engang imellem opfrisker sin Erindring og Publikum venter det især af en Mand med saa megen Arbeidsomhed, saa megen Lærdom, saa vidtløftige Samlinger og saa lykkeligt Otium som Dig. Men om Du end kan undfange lærde Fostre paa Elvedgaard og til Nød føde dem til Verden, saa kunde de dog ikke faae den Næring og Pleie de behøve, uden her i Musernes Residenz. Skynd Dig derfor at komme herover, men tal ikke efter Sædvane om Hiemreisen Dagen efter Din Ankomst. Her vente Dig ikke allene fede literariske Græsgange, men ogsaa, naar Du er forspiist paa dem, allehaande Sind og Legeme recreerende Forlystelser. Dyrehaugetiden vil vel være forbi, inden Du kommer, men nu er der Theatret paa Nørrebroe⁴⁾, hvis Liniedands og akrobatiske Kunster

¹⁾ Formælingen mellem Prinds Ferdinand og Prindsesse Caroline fandt Sted paa Frederiksberg Slot 1. Aug. 1829. ²⁾ G. L. Badens Danmarks Riges Historie udkom i 5 Bind 1829—32. Hele Værket anmeldtes i Maanedsskr. for Literatur XI af C. Mølbech. ³⁾ V. S. arbejdede paa et Værk om den svenske Fejde i Fyen under Carl Gustav, hvilket han dog aldrig fuldførte. ⁴⁾ Blaagaard blev 1828 indrettet til Theater for Pettolettis Selskab. Jfr. Personalh. Tidsskr. 4. R. II, 70 f.

her skal være aldeles uden Mage, og hvor nogle franske Danserinders Skønhed og nympheagtige Skabning fortrylle Publicum, og hvor en nye ankommen russisk Machinmester gjør Kunster i Mørke. Snart reiser sig Moerskabstheatret paa Vesterbroe med fornyet Glands og vil rivalisere med Søsteren uden for Nørreport. Vil Du overgive Dig idylliske Sværmerier enten eene eller ved en Vens Side, da indbyder Dig det yndige Friderichsberg, hvor en Conditør har opslaaet sit giestmilde Paulun. Vil Du til Forandring engang ud af den tredie Port, da kiender Du Charlottenlunds Saligheder. Endnu staaer en fierde Vei Dig aaben — Havet; ikke i noget tragisk Øiemeed, men »ved høien Mast, i Røg og Damp« kan Du for 3 Rbdlr fra Løverdag Aften til Mandag Morgen komme til Malmøe og derfra gjøre en Excursion til Lund m. v. Alle disse og lignende Forlystelser kunde jeg have Lyst at deeltage i med Dig — ogsaa kunde vi maaskee gjøre en antiqvarisk Jagttour paa et Par Dage — men til alt det udfordres, at Du kommer herover. Det er nu et Aar siden og der er meget passeret, hvorom vi kunde passiare sammen.

Magnussen blev da Geheime-Archivar. Det kunde Du have været — det er det eeneste, jeg ikke kan tilgive Dig. Du veed formodentlig, at der til Ordenscapitlet er kiøbt en stor Gaard ved Philosophgangen for 19000 Rbdr. De store og vidtløftige Samlinger, Arkivet indeholder, dets store Capitaler, dets store Personale udfordrer naturligviis et vidtløftigt Lokale. Ogsaa boer der Conf. Rd. Manthey, som rigtig nok skal have det meeste af Leiligheden¹⁾.

Thorlacius er for Øieblikket uden Fare. *J. K. Høst*

¹⁾ Ordenskassen fik 22. Juni 1829 Skjøde paa Gaarden Vester Quarter ved Philosophgangen, gl. Matr. Nr. 318 b, nyt Nr. 255, nu Vestervoldgade Nr. 109 (Medd. fra Landsarch. i Kbhn.). W.s spydige Antydning af, at Formaalet med Ejendomskjøbet nærmest var at skaffe Manthey en smuk Beboelse, bekræftes af Andre (Personalh. Tidsskr. 4. R. II, 87).

er for en Tid siden som Maniacus kommen ind paa Almindelig Hospital. Dog er han nu i Bedring. — Molbech er ragen i en literarisk Skiærmydsel med Rask¹⁾. For øvrigt er alt her ved det gamle, skjønt der vel kan være adskillige Nyheder, som jeg deels i Øieblikket ei kan erindre, deels ikke tør betroe Pennen, men som Du her i Byen ved en Kop Theevand eller paa en Spadsere-tour kan erfare mundtlig af Din altid hengivne gamle Ven og Broder

Werlauff.

Hils Din gamle Fader mange Gange. Kunde Du ikke have et lille Arbeide at unde Rahbek for hans Tritogenia?²⁾

38.

Elvedgd. d. 13 Oct. 1829.

Gode Werlauff! Jeg har vist (om jeg husker ret) faaet 2 Breve fra Dig (og Gud glæde Dig for hvert et Ord i samme!), som jeg endnu ikke har besvaret; men Grunden dertil ligger deri, at jeg var saa sikker paa at komme til Kiøb. for at afbenytte Geh. Arch. med Hensyn til den svenske Feide; en Afbenyttelse Prof. F. Magnussen alt for lang Tid siden havde lovet mig, men da han senere tilskrev mig, at det ikke kunde lade sig gjøre, fordi Archivet blev revideret, saa maatte jeg dermed lade mig nøie; immer hen ventede jeg paa, at han skulde underrette mig om, at Revisionen var forbie og at Adgangen stod aaben, men han har intet siden ladet høre fra sig, og altsaa er alt nu forbie, da Vinteren nu hindrer mig fra at komme før til næste Aar, i Fald jeg ellers da kan faae Tilladelse af Archivaren, thi af Cancelliet har jeg den for længe siden. Ovenstaaende er ogsaa Aarsagen, hvorfor

¹⁾ Om Molbechs Udgave af Den ældste danske Bibel-Oversættelse, Kbh. 1828. ²⁾ Fra Juli 1828 udgav Rahbek Maanedsskriftet Tritogenia, der kun holdt sig til 1830.

jeg ikke før nu har lykønsket H^{Er}. Etatsraaden, som her ved formelig og af Hiertet skeer¹⁾). Ligeledes er dette ogsaa Grunden, at jeg ikke nærmere har tilskrevet Dig om den topographiske Plan for Fyen, som jeg alt sidst taledede med Dig om; har Du endnu ikke fra Prinds Christian faaet nogen Indbydelse til at indtræde i en Foreening, som det i det mindste engang i Sommer var i Værk til den Ende at skulde stiftes (i Fald ellers det Heele ikke siden den Tid er opgivet)? jeg havde i det mindste foreslaaet Dig som en af de første og vigtigste. Til Skildringen af den svenske Krig i Fyen har jeg i denne Sommer faaet en overordentlig Mængde — og iblandt dem høist vakkre — Biedrag; Stiftsarchivet var især riigt paa derhenhørende Dokumenter; men ogsaa fra andre Landets Embedsmænd har jeg modtaget omtrent 250 Stkr. Efterretninger og Breve i denne Anledning²⁾); men nu standser det Heele, fordie jeg ikke kan faae Tilladelse til at afbenytte Geh. Archivet, som jeg overhovedet fra Kiøb. af (skiønt Du var saa god at tilsende mig de forlangte Mscr.) kun har faaet ussel Hielp ved et Arbeide, som det dog uden Hielp er umueligt at fuldføre og for hvilket i alle Tilfælde mine Medhielpere ville nyde meere Ære end jeg. Sommeren har forresten været daarlig og Helbredet kun maadeligt; nu er Vinteren kommen og nu haaber jeg, at Alt bliver godt. Din med uforandret Venskab hengivne

V. Simonsen.

E. S. Du var engang saa god at love mig en Copie af Tegningen over det gamle Ruggaard i Resens Atlas; hav den Godhed ved Leilighed at have samme i Erindring, Vale!

¹⁾ Werlauff var 15. April bleven Overbibliothekar med Etatsraads Rang.
²⁾ V. S. havde offentlig opfordret sine ærede Landsmænd, til at tilstille ham historiske Bidrag til Svenskekrigens Oplysning (se Hempels Avis 1829, 17. Febr. og 17. April).

[Nov. 1829].

Kiæreste Ven! Da dit sidste Brev er dat. d. 13. forr. M., haver Du intet at klage over min Langsomhed i at svare. Det er ikke mange Dage siden de lange og trættende Examina ophørte. I Gaar havde jeg den sidste Efterslæt deraf, og i Dag tager jeg Pennen fat for at skrive Dig til og ønsker i det mindste at kunde meddeele Dig ret mange og interessante Nyheder, som der dog ikke er Udsigt til.

Vor gamle Ven Thorlacius er da ikke mere¹⁾. Anima, qva non candidiorem tulit terra! Vel er jo — som Du veed bedre end jeg — ethvert apoplectisk Anfald et Varsel af Døden; men — saasnart havde jeg dog ikke ventet denne. I det mindste havde han 14 Dage tidligere forekommet mig den nærmere. Onsdagen d. 7de Oct. talte jeg med ham i Consistorium om Middagen. Han syntes næsten fuldkommen retableret; kun hans venstre Been var endnu svagt og hans Hukommelse usikker. En halv Time efter sin Hiemkomst fik han et nyt Anfald. Morgen Kl. 5 døde han. Han erholdt, hvad han ofte ønskede sig, en hastig og temmelig let Død. Jeg har tabt meget ved hans Død; han var en troefast Ven, min kiæreste Collega. Mine 3 ældste Venner og Bekjendte ere nu i Aarets Løb bortgangne — Thorkelin, Nyerup, Thorlacius. Nu haver jeg kun 4 gamle Venner tilbage — Rahbek, Wendt, M. Møller²⁾ og Dig. Men R. er ofte ved et svælgende Dyb adskildt fra mig. W. boer ogsaa langt borte og vore Sysler forbinde os ikke. Jeg har altsaa kun den gle M. M. (å present Redacteur af Statstidenden), som jeg undertiden om Aftenen gaaer ud til og passiarer med om gle og nye Tider. Du derimod, som jeg staaer

¹⁾ Børge Thorlacius, hvis Sygdom er omtalt i Nr. 37, døde 8. Oct.) Christian Malthe Møller (1771—1834), bekjendt af sit »Repertorium for Fædrelandets Religionslærere«, se Werlauffs Erindr.

i saa mangan Berørelse med og som jeg især længes efter — Du er længe[re] borte end nogen anden. Ja — var der noget jeg ikke kunde tilgive Dig, da er det, at Du ikke sidder her som Geh. Archivar i Stedet for M., som med alle sine Fortienester dog ikke *der* er paa sin Post. For øvrigt er nu Archivets Aflevering for længe siden tilendebragt, saa Du gierne kunde have kommet herover endnu og tilbragt Vinteren her paa en behagelig Maade mellem lærde Arbejder, Omgang med Dine Venner og Hovedstadens Forlystelser. Saa giordte Du i Vinteren 1807—8, 1821—22 og maaskee oftere. Dog — jeg veed, at det er Ord hen i Vinden.

Thorlacius's udsøgte Bibliothek skal sælges ved Auction. Der skal være gode Omstændigheder efter ham. Sibbern træder nu ind i Consistorium. Man meener, at Prof. Petersen bliver Regentsprovst¹⁾.

Anden D. af Badens danske Historie er ogsaa udkommen. Han omtaler, ikke uden Roes, mine Afhandl. til Christ. 1. Hist., men uddrager dog deraf, at ogsaa jeg er smittet af Tidens Fanatisme. Nyerups Autobiographie udkommer. — — —

Om det topographiske fyenske Selskab haver jeg ikke hørt et Ord — maaskee er det hos høie Vedkommende slaaet i Glemmebogen. Ogsaa tillader min Tid og øvrige Forretninger mig knapt at tage synderlig Deel deri. Jeg troer ellers, at Du i den Anledning har faaet en literær Feide²⁾. Er det saa, da giem dog hvad der i den Anledning kan være udkommet, for mig. Blandt Nyerups faae efterladte Mspter er et Ark i folio overskrevet af ham selv »Fyens Trængsler i Krigens Aar 1658—60.« Det er eg. af Blochs fyenske Geistligheds Hist. 2. B. 2. H. med Rettelser og Tillæg af Th. Melbye og N. selv. Haver Du ikke havt det og troer, at det kan interessere Dig,

¹⁾ Jfr. Nr. 47. ²⁾ Jfr. Nr. 40.

da lad mig det vide, og det skal blive sendt Dig over med Posten.

Jeg haaber, at Du vil kunde bruge hosfølgende Tegning af Rugaard, som Prof. Thiele¹⁾ har været saa god at copiere.

Hvorledes er det gaaet Eder med Høsten, Saaeningen etc. Her seer det paa mange Steder ynkeligt ud. Hvorledes lever Din gamle Fader? Hils ham meget. Du skriver, at Din Helbred har været maadeligt, men ikke hvori det har bestaaet. Lad mig snart høre nogle fyenske Noviteter og viis i Gierningen og ved lange og jævnlige Breve, at Du erindrer Dig din uforanderlig hengivne Ven og Broder

Werlauff.

P. S. I Torsdags 8 Dage (d. 5te) blev det Polytechniske Institut indviet, som Du vil see af Aviserne²⁾. Det er i begge Kallernes fordums Gaarde i S. Pedersstræde og Studistræde. Den store Læsesal, hvor Høitideligheden foregik, var i førstnævnte og indtog det Værelse, hvori Du og jeg saa ofte har sat ved vor Gamaliels Fødder, den tilstødende Sal til Gaden, hvor jeg for 32 Aar siden hørte Forelæsninger m. m. Paa Trappen i Porten stod Kongen med de 3 Prindser et Qvarterstid og ventede paa, at Vognen kunde kiøre frem. Det havde gle Kall ikke tænkt! Saaledes er alt omskifteligt

40.

Elvedgd. d. 17 Nov. 1829.

Beste Werlauff! Jeg takker Dig ret meget for Din venskabelige Skrivelse, som intet Datum har, men som jeg i Dag d. 17 Nov. modtog; ligeledes for Tegningen af Rugaard, hvorfor jeg beder min forbindtligste Taksigelse aflagt til Prof. Thiele.

¹⁾ Prof. Just Matthias Thiele (1795—1874), dengang Secr. ved det Kgl. Bibl. ²⁾ Polytechnisk Lærestanstalt var stiftet 27. Jan. s. A.

I Anledning af EtRd Thorlacii Død, som jeg ret inderlig beklager, tillader jeg mig at bebyrde Dig med en lille Commission. Sal. EtatsRd Kall forlangte engang for mange Aar siden, at jeg til ham skulde aflevere de Document. og Mscrpt., jeg paa min Reise 1810—12 havde indsamlet, da han havde Ordre af Cancelliet at sortere dem og bestemme, hvilke der skulde afleveres til Geh. Arch. og hvilke til Bibliothekerne. Ved hans Død erfarede jeg med Forundring af EtRd Thorlacius, at disse Doc. og Mscrpt. endnu henstode hos EtRd Kall i den samme Foustage, hvori de vare oversendte, og at han (Thorlacius) ved Svigerfaderens Død indtil videre havde taget dem til sig¹⁾; jeg androg da hos GehRd Malling, at de maatte afleveres i det Danske Selskab og E. Thorlacius lofte at besørge Afleveringen, men den, der aldrig hørte meere derfra, var mig. Hav derfor den Godhed at erkyndige Dig, om Afleveringen (det erfares vel lettest hos Archivaren i Danske Selskab) virkelig paafulgte og i modsat Fald viis mig den Tieneste at forhøre hos Etats-Rdinde Thorlacius, om de henstaae paa hendes Lofte endnu, i hvilket sidste Tilfælde jeg beder Dig tage dem til Dig, da det dog var Skade, om de Doc., jeg har giort mig saa megen Umage for at samle, ved andres Uefterrettelighed atter skulde komme i samme Adspredelse, som de vare, før jeg samlede dem; helst da der var en Deel fionica deriblandt, som jeg nu godt kunde bruge, i Fald der ellers bliver meere af den topographiske Plan end den Feide, jeg har faaet med Dr. Faber.

Bemældte Feide har en pudserlig Andledning²⁾. Jeg

¹⁾ Thorlacius var Abr. Kalls Svigersøn. Om disse Documenter jfr. Nr. 21 og 41. ²⁾ V. S. udgav 1829 en Piece »Nytten og Nødvendigheden samt den hensigtsmæssigste Indretning af historiske Topographier«, der med nogen Grund blev angreben af daværende Sognepræst i Midelfart, senere Fyens Biskop, Dr. N. Faber; der fremkom baade Svar og Gjensvar (se Erlews Forfatterlex.). Imidlertid gav V. S. derved Stødet

skrev en Indbydelse til *alle* fyenske Embedsmænd om Tid efter anden at sende topographiske Biedrag om deres vedkommende Embedskreds; denne udsendte Prindsen med sin Anbefaling ikke til *alle* Embedsmænd, men *blot* til Præsterne, formodentlig fordi han først vilde forsøge hvilken Fremgang den der vilde faae. Men paa en Gang staaer Dr. Faber frem og paastaaer, at *jeg* har søgt at paalægge Præsterne denne Byrde og viser derhos, hvor urimeligt det er, at de andre Embedsmænd ikke ogsaa skulle have en Rem af Huden med. Jeg har oplyst hans Vildfarelse i Avisen, men end paastaaer han, at om jeg ikke har *sagt* Præsterne, saa har jeg dog *meent* det, og det er ubilligt, urimeligt og min heele Fremfærd er ærekrænkende saavel for Geistligheden, som for de øvrige Embedsmænd, da jeg ved at indbyde dem til Topographiers Udarbeidelse har villet gjøre dem til mine Skrivere, Haandlangere og Tienere etc. Det kan blive en lang Feide, naar jeg ikke blot skal staae til Ansvar for mine Ord, men ogsaa for de Meeninger, jeg aldrig har havt, og naar Indbydelse til frievillig Deeltagelse skal ansees for Tilsigelse til Hoverietieneste. Jeg har indsendt mit Forsvar til H. K. H. Gouverneuren og venter hans videre Bestemmelser i denne Sag. Imidlertid skal jeg troelig samle alt, hvad der *her* udkommer, til Dig og formoder, at det vil blive en volumineus Samling.

Det Ark, Du har fundet i Nyerups Stervboe om Fyens Trængsler i Svenskekrigen, har den Oprindelse, at han lofte mig at excerpere den haandskrevne Fortsættelse af Blochs f. G. Historie for mig med Hensyn til denne Krig¹⁾, men døde hen under Arbeidet, saa at jeg fra hans Haand

til, at adskillige Præster og i det mindste en enkelt Herredsfoged udarbejdede Topographier, af hvilke det er lykkedes at samle en Del i Landsarchivet. ¹⁾ Den haandskrevne Fortsættelse af Blochs Fyenske Gejstligheds Historie blev paa G. L. Badens Auction 1820 kjøbt af Universitetsbibliotheket.

aldeles intet fik; hav derfor den Godhed at sende mig det forefundne, thi det tilhører i Følge det foregaaende mig med Gud og Æren og skal være mig et kiærtemento mori efter den afdøde.

Sommeren har været daarlig; en usslere veed jeg ikke at have oplevet; Regn alle Dage og Søle paa alle Veie. Høsten var vanskelig, da det regnede 12 Dage i Træk, efter at vi havde faaet vores Rug høstet, som altsaa stod ude i 12 Dages Regn; og Sædetiden var ogsaa miserabel og blev yderst forsinket. Min Fader, som beder Dig venkabeligst hilset, befinder sig rask uagtet sine 80 Aar, hvo af os 2, meener Du, gjør ham det efter? Mit Helbred har været daarligt af et Slags stedsevarende Colik, der formodentlig er Forbud paa den gyldne Aare; dog troer jeg, at det meeste hidrører fra at jeg i Sommer ikke badede mig, som jeg pleier, og desuden havde mindre Motion end sædvanligt, formedelst det slette Veir og den bandsatte Vei; forresten føler jeg kiendelig, at Tiden slider paa mig, og inden Du veed et Ord deraf er vel ogsaa Din gamle fyenske Ven slidt op.

Gierne mældte jeg Dig fyenske Nyheder, men naar jeg undtager, at jeg i Aar ved Døden har mistet to gode Venner, hvoraf den ene var min Fætter (Schebye¹) og den anden min afdøde Søns første Lærer (Bonde²); samt at Stiftsprovst Paludan Müllers Gaardskarl forgangen Dag skiød hans Stuepige i Provstens Huus³) og saa at sige

¹) Laurits (alm. kaldet Lars) Schebye, hans Moders Fætter, fhv. Degn i Haarslev, død 6. Febr., 57 Aar gl. ²) Se Nr. 14. ³) Herom læses i Hempels Avis for 10. Nov. 1829: Igaar Eftermiddags blev en Tjenestepige snigmyrdet ved et Pistolskud af en Person, som gik Ærinder i Huset. Denne oprørende Udaad vækker saa meget mere Deltagelse, som Pigen havde tjent i 15 Aar hos vor almenagtede Stiftsprovst og erhvervet sig det bedste Vidnesbyrd. Hun var truffet i Tindingen og døde strax. Gjerningsmanden, hvis eneste Bevæggrund skal have været at hævne sig for en opdaget Uredelighed, blev strax paagrebet og arresteret. Længe havde han pønset paa den ugudelige Plan og laant Pistolen, hvormed

for hans Øine, saa har jeg tilmældt Dig alt hvad vi her kalde Nyt. Dog veed jeg ikke, om Du kiender vort Huses Personale; jeg vil derfor opregne Dig samme: Mad. Rasmussen og hendes Jomfru Fabritzius, vor Huusjomfru Hvalsøe, gl. Fader, en Forvalter Forsberg, en Forpagter Wamberg og Kone, mig og min gl. Barnepige, bekendt under Navn af lille Maren¹⁾. Der har Du, paa Tieneste-

den udførtes. Han er gift og har 2 Børn. — Morderen blev henrettet 17. Juni 1830. ¹⁾ Om disse Personer bemærkes Følgende. Mad. Rasmussen er Frederikke Østrup, f. 24. Juli 1769, Datter af Amtsforvalter i Odense Christian Schouboe Østrup; da hendes Fader 1773 blev afsat paa Grund af Kassemangel, tog Krigsraad Laurits Schebye til Østrupgaard hende til sig, og da hans Datter Anne Marie Schebye 1776 ægtede Claus Simonsen til Elvedgaard, fulgte hun med dertil (Elvedgaard III, 121) og havde her sit Hjem, indtil hun 8. April 1789 paa Elvedgaard holdt Bryllup med Fru Simonsens Broder Alexander Schebye (f. 26. Dec. 1760), der 1787 efter sin Fader havde arvet Ørritslevgaard, Otterup Sogn, som han solgte 1799 og i dens Sted købte Bubbelgaard, Indslev Sogn, hvor han døde 19. Dec. 1801. Om ham skriver V. S. (i Elvedgaard V): »han var i sin Velmagt overordentlig corpulent, saa at, naar han sad ned, saa man aldeles intet af hans femoralia undtagen Knæerne, ligesom hans Vest eller i det mindste hans Frakke ogsaa var af et saa aneligt Omfang, at den kunde rumme 5 Personer af almindelig Størrelse og endda lade sig knappe uden omkring dem alle; for Resten havde han i sine senere Dage hel sælsomme Paroxysmer, hvoraf den ene udmærkede sig ved, at han i 2 Dage og 1 Nat, altsaa i 1½ Døgn, gik op og ned af sit Stuegulv uden ved nogensomhelst Overtalelse at lade sig standse, saa at hans Fødder tilsidst vare aldeles hudløse og ikke mere kunde bære ham«. Hans Død fremskyndedes ved to Fontaneller paa Benene, i hvilke der gik Koldbrand. Hans Enke, der nu sad barnløs paa Bubbelgaard, giftede sig, ret hurtigt, 19. Sept. 1802 med Landmaaler Rasmus Rasmussen, der døde 9. Jan. 1815, 50 Aar gammel, i derangerede Formuesomstændigheder, som i en lang Aarrække bleve en næsten udtømmelig Kilde til Lidelser for V. S., der efter hans eget Udsagn var daarlig nok til at hjælpe, hvor Hjælp egentlig var umulig. V. S. satte overmaade stor Pris paa sin gode og fromme Tante — »en af min Barndoms livsalige Genier« — og da hun saare nødig vilde opgive Bubbelgaard, maatte han bestandig med store Opofrelser holde hende Creditorerne fra Livet. I Nov. 1828 kom hun med sin Jomfru Fabricius endelig i Huset paa Elvedgaard for at hjælpe til med Husets Bestyrelse, efterat hun først havde bortfæstet Bub-

folkene nær, det Heele, hvoraf dog Forpagteren og Kone holde egen Huusholding. Vi have forresten faaet vore

belgaard til Forpagteren paa Elved. Et Aar efter døde hun 15. Dec. 1829; Gaarden, som hun havde testamenteret V. S., blev solgt ved Auction, Skiftet sluttet Juli 1831, hvorved V. S. og hans Fader tabte 6000 Rd., og i Slutningen af 1832 betalte han Resten af hendes Gjæld. — Jomfru Frederikke Juliane Lovise Fabricius, f. omtr. 1779, Datter af Hr. Johan Conrad Fabricius i Husby, forlod Elvedgaard i Efteraaret 1830, men kom senere tilbage og døde der 18. Dec. 1854, 75 Aar gammel; hun havde i tyve Aar sit stadige og i alle Dele frie Ophold paa Gaarden uden i mindste Maade at assistere i Husholdningen (Brev fra V. S. til Werlauff 20. Sept. 1855). Hun var af en højst agtværdig Charakter og havde en Egenskab, der passede fortræffeligt for V. S., nemlig et udbredt Personal- og Localkjendskab til Fyen. — Husjomfruen Johanne Ulrikke Hvalsøe, en Datter af Degnen i Ejlby, Jacob Vedel Hvalsøe († 7. Jan. 1850) og Hustru Johanne Oline Dahm († 18. Oct. 1855), var født 26. Marts 1804 og kom 1. Nov. 1822 i Tjeneste paa Elvedgaard, hvor hun forblev til V. S.s Død. Rigelig betænkt i sin gamle Herres Testamente flyttede hun til Odense, hvor hun døde 10. April 1865. I mange Aar var hun forlovet med en Søn af Provst Boesen i Vigerslev, Ludvig Boesen, f. 1799, en gammel Student, der levede af at rejse om paa Herregaardene og give Undervisning i Musik, vel modtaget for sit selskabelige Væsen og sine mange Historier, død 1877 i Aarup. Nytaarsdag 1858 hævdedes Forlovelsen, da han var uden Udsigt til Levebrød og hans Charakter desuden ikke stemmede med Jomfruens (Brev fra V. S. til Werlauff 13. Febr. 1858). Han giftede sig senere med en anden (Bidstrup, Stamtavle ov. Slægten Boesen S. 8). Jfr. Hvalsøes Farfader havde i et af sine Ægteskaber haft en Halvsøster til V. S.s Fader; som Følge deraf regnede V. S. sig i Slægt med hende, uagtet hun ikke nedstammede fra denne hans Faster (D. Hvalsøe, Slægten Hvalsøe S. 73). — Exam. juris Magnus Nicolai Wamberg var Godsforvalter paa Elved fra April 1824 til Nov. 1825, da han forlod Tjenesten og afløstes af E. A. Forsberg, en Skovridersøn fra Gjelskov, som imidlertid Maj 1830 kom i Tjeneste paa Erholm. Bestillingen overtoges da atter af Wamberg, der fra Maj 1827 var bleven Forpagter paa Elvedgaard, som V. S.s Forældre vare bleve trætte af selv at drive. Den 3. April 1828 ægtede han sin otte Aar ældre Mejerske Karen Rasmusdatter, »hvorved — skriver V. S. i Elvedgaard V — en af vore kjæreste Forhaabninger strandede, da vi havde ventet, at hans Valg skulde have faldet paa vor Husjomfru, som var i Familie med os, og vi i dette Tilfælde havde besluttet at adoptere

Værelser malede, decorerede og betrukne, samt Haugen tildeels omlagt i denne Sommer og vente gandske vist til næste Sommer, at Du tager al denne Herlighed i Øiesyn for om Du ikke kunde faae Lyst at arve det Heele. Din uforandret hengivne V. og B.

V. Simonsen.

41.

22de Januar 1830.

Kiæreste Ven! Jeg haaber, at Du for en Tid siden har faaet saavel det Fyenske Mspt. som et Ex. af vor gamle Vens Nyerups Autobiographie, og jeg tvivler ikke paa, at jo meget i denne har rørt Dig, ligesom mig¹⁾.

ham til vor Søn og vor Arving«. Wamberg skildres som en særdeles agtværdig Mand, forstandig, sindig og rolig. Hans Kone var ligesom Ulrikke Hvalsøe af et cholerisk Temperament, hvilket kunde foranledige Sammenstød til stor Alteration for V. S. paa hans gamle Dage. — Om lille Maren skriver V. S. smst., at Aaret 1782 »gik endnu hen for mig under min Ammes Kæmpeviser, der dog nu lidt efter lidt forvandlede sig til Æventyr, og mod Slutningen af dette eller Begyndelsen af næste Aar afløstes min Amme af en Barnepige, der endnu langt overgik Ammen i den Kunst at fortælle Æventyr, ligesom jeg ogsaa med hver Maaned blev mere og mere receptiv for sammes Opfatning. Denne Barnepige, Maren Christensdatter fra Veflinge, der den Tid var 14 Aar gammel, er os ikke blot mærkværdig, fordi hun (mest bekjendt under Navn af »lille Maren«) tjente i en Række af 47 Aar i vort Hus (indtil sin Død den 20. Juni 1830) og fordi hun plejede mig med en slig Troskab, at hun endogsaa slæbte sig skjæv paa mig, men ogsaa fordi hun i mange Aar var en uudtømmelig Morskabs Kilde baade for mig og os alle, da hun havde en yderst levende Phantasi og besad en overordentlig Gave til at fortælle Æventyr og Historier, opføre Marionetspil og agere Comedie, ja hun blev tilsidst endogsaa i den Grad indviet i vor Families Anliggender og inddraget i sammes Interesse, og vort Huses Ve og Vel smeltede omsider saa aldeles tilsammen med hendes eget, at hun ved sin lyse Forstand, sin usvigelige Troskab, sit rolige Overlæg og sin forsonende Mægling omsider mere var vor Veninde og Raadgiverinde end vor blotte Tjenestetyende«. ¹⁾ Rasmus Nyerups Levnetsløb, beskrevet af ham selv. Udg. af hans Svigersøn C. L. Strøm 1829.

Der burde ved samme Leilighed have fulgt et Brev med fra mig, men samme Dag som [dit] sidste Brev er dateret — 17de Nov. — døde Geh. Rd. Malling¹⁾; 14 Dage efter fik jeg en nye Chef, Oberkammerherre Hauch²⁾, og det forarsagede mig, som Du vel kan tænke, meget Skriverie til samme Dag som Tilendebringelsen af de Bind af Bibliothekets Catalog, der ved Aarets Udgang skulde forelægges Kongen, desuden gav mig nok at bestille. — — M. maatte da endelig ogsaa betale Naturens Told. D. 16de Nov. var jeg hos ham, traf ham oppe og læsende; om Aftenen var han i Directionen; om Natten blev han syg — tabte strax Mælet og Bevidstheden og næste Aften døde han. Han blev begravet i al Stilhed, som Du vil have erfaret af Aviserne. Der gik naturligviis strax mange Rygter om Forandringer med Univ. Directionen m. m., men — Rothe blev endelig første Medlem og alt ved det Gamle, hvormed vi da alle ere velfornøiede³⁾. — Historiographposten er endnu ikke besat og bliver det vel heller ikke saa snart. Mellem Suhms Død 1798 og Mallings Ansættelse i denne Egenskab forløb 10 Aar. Imidlertid nævnes Schlegel og Engelstoft som Aspiranter; den første skal især gjøre sig megen Umage derfor og, da han i denne Tid holder et Privatissimum over den danske Statsret for den unge Prinds⁴⁾, vil han vel ikke undlade at lægge an derpaa, skiøndt Posten selv, saavidt jeg veed, ikke medfører pecuniære Emolumenter. Apropos! har Du læst den skarpe og alt formeget berigtigende, men vist nok høist lærerige Recens. over Schlegels Statsret i Maanedskrift for Literatur? den er af Engelstoft, og Sch.

¹⁾ Gehejmestatsminister Ove Malling (1748—1829), Kgl. Historiograph, Medlem af Universitetsdirectionen. ²⁾ Overhofmarskal Adam Vilhelm Hauch (1755—1838), Mallings Efterfølger som Chef for det Kgl. Bibliothek. ³⁾ Gehejmeconferentsraad Andreas Bjørn Rothe (1762—1840). ⁴⁾ Prinds Frederik (Frederik VII). Se Personalh. Tidsskr. 4. R. II, 92, 95 f.

har erklæret at ville besvare den¹⁾. En anden Rec., som i denne Tid gjør megen Opsigt, er den *sønderknusende* i samme Maanedskr. over *Erik Menveds Barndom* — den er af Molbech. I Morgen d. 23de Jan. skal der parenteres i Regentskirken over afd. Malling. Talen holdes af P. E. Müller — Progr. er skrevet af Engelstoft.

Om den bevidste Foustage med Dokumenter²⁾, som var mig vel bekiendt, har jeg forespurgt mig hos Frue Thorlacius, hos afd. Geh. Rd. Malling, hos Molbech — Ingen vil vide noget derom, skiøndt alle meget godt erindre dens Existence. Brændte eller paa anden Maade forkomne kunde de jo ikke være; jeg tvivler altsaa ikke paa, at Du jo ved din Ankomst hertil engang vil kunde opdage dem. Men at de allerede hos Salig Kall ved Laan og paa andre Maader ere blevne formindskede, frygter jeg meget for; nogle Pakker ere maaskee endog komne blandt hans egne Mspter, som siden kom til Kgens Bibliothek. De ere da nu in salvo.

— — — Det skandinaviske Selskab, som efterhaanden har mistet mange Medlemmer, har i Aar og Dag ingen Samling holdt, og jeg frygter for, at det vil gaa reent overstyr. Den eeneste levende af dets Stiftere, Dr. J. K. Høst, ligger af Sindssvaghed paa Alm. Hospital, er jævnlig bunden og kommer sig vel næppe meere³⁾. Gr. Schimmelmänn ligger for Døden af Gangræna senilis i Beenene⁴⁾. — Ved en hurtigere og lettere Død gik Hurtigkarl bort⁵⁾. Den ene Aften var han i Selskab. Den næste holdt Vognen for Porten, da han vilde kiøre til Klubben; han vilde først tilendebringe en Erklæring i en Consistorial-Sag; midt

¹⁾ Se Erslew, Forf. Lex. III, 61. ²⁾ Jfr. Nr. 40. ³⁾ Det skandinaviske Literaturselskab stiftedes 1796 af Høst i Forening med Baggesen, Nyerup og Pram. ⁴⁾ Gehejmestatsminister, Grev Heinrich Ernst Schimmelmänn, f. 1747, døde 9. Febr. 1831. ⁵⁾ Etatsraad, Prof. juris Frederik Theodor Hurtigkarl, f. 1763, døde 1. Dec. 1829, jfr. Werlauffs Erindr. S. 123.

under dette Arbeide sank Hovedet ned paa Papiret, Mælet gik fra ham og — han selv herfra. Maatte Dit og mit Endeligt engang blive saadant.

Det er rigtig nok mange melankolske Gienstænder jeg opvarter Dig med i dette Brev. Men Du er ikke blandt dem, som frygte for at mindes om det dunkle, ubekjendte Land, der venter Os alle. Her er desuden intet synderligt Nyt af en meere moersom og opmuntrende Karakter. — Endnu høres intet til velsignede Omstændigheder ved Hoffet, som man dog ikke blot *der* længes efter, men som ogsaa vilde være politisk vigtigt. Herskaberne kiøre jævnlig i Kane og altid er da i Følge med dem Generalgouverneur Scholten¹⁾ fra Vestindien, som her fortærer sine Gager, circa 100,000 Rbdlr! aarlig. Han giordte Nytaarsdag et Aftengilde, hvorved Vognene holdt fra hans Bolig i Kronprindsessegade til Hjørnet af Østergade og Kongens Nyetorv. Der vindes og tabes stundum flere 1000 Rbdlr. en Aften i hans Spilleselskaber. — Jeg veed ikke, om Du haver hørt, at Disciplene i Sorøe for nogen Tid siden viiste sig opsætsige mod Lector Rothe²⁾, ja endog udpebe ham; de straffedes med Arrest og med at blive hiemme i Juleferien. Det skal i det hele gaae meget maadeligt til der, da hverken Lærere eller Disciple have Respect for Directoren³⁾, som nok heller ikke forstaaer at skaffe sig den. Og det er den Indretning, som haver kostet saa mange Penge! — — —

Det glædede mig at lære at kiende — i det mindste efter Navn — dit hele Huuspersonale. Jeg kan da forestille mig, at I maae være saamange ved Middags- og Aftenbordet, at Samtalen aldrig ganske kan gaae i Staae,

¹⁾ Kammerherre Peter Carl Frederik von Scholten (1784—1854), tidligere Adjutant hos Generaladjutant F. C. Bülow, var fra 1824 midlertidig Gouverneur i Vestindien, først 1836 blev han Generalgouverneur.

²⁾ Ludvig August Rothe (1795—1879), Lector i Fransk ved Sorø Academi. ³⁾ E. G. Tauber, jfr. Nr. 22.

skiøndt den vel stundom — især om Vinteren — kan gaae noget langsomt fra Haanden. Jeg vilde nok ønske, at jeg engang imellem kunde bidrage til at oplive den. En saadan Roelighed, som der maae herske paa Elvedgaard, vilde for mig være en sand Vederqvægelse efter al den Tummel, Pidskesmelden, Biældelyd m. v., jeg daglig opvartes med her. Gid jeg kunde have været hos Dig Din Fødselsdag d. 20de December! Dog — det faaer at blive ved Ønsket. Haver ikke Poeten Andersen besøgt Dig paa Din Gaard; i nogle Digte, som han nyelig haver udgivet, forekommer en Fortælling, hvis Æmne skal være et Sagn, som han haver hørt paa Elvedgaard¹⁾ Han haver i Sinde — som Du veed — at skrive en historisk Roman; hvad er egentlig Din Meening om ham.

— — — Lev nu selv inderlig vel og tænk stundom paa din gamle, uforandrede Ven
Werlauff.

Jeg har længe samlet til en Afhdl., der skulde opfylde en længe forsømt Pligt i Vid. Selskab, om den gle Bernsteenskyst, Bernsteenhandel etc. Skulde Du have noget Select om Ravfangsten paa vestlige Kyst af Jylland og Slesvig især i den nyere Tid, om Rav funden i Gravhøie her i Danmark, om betydelige Ravfund i Fyen — end videre om rommerske Mynter ell. andre romerske Oldsager fundne her i Danmark, da gjør Du mig en sand Tieneste, om Du engang vil randsage dine Samlinger og meddeele mig, hvad Du derom maatte have.

42.

Elvedgaard d. 8 Sept. 1830.

Min gamle gode Ven! — — — Med Hensyn til Rav og romerske Mynter fundne her i Norden maae jeg især

¹⁾ H. C. Andersens ved Juletid 1829 udgivne »Digte« slutter med Æventyret »Dødningen«, senere omarbejdet til »Rejsekammeraten«; det er dette, W. sigter til.

henvise Dig til mine og andres Indberetninger til Antiqv Commissionen, hvor vist meget derom forekommer. Jeg har ofte seet Rav i vore Reliquieæsker og i vore Gravhøie er der en uendelig Mængde funden (men hvo kan erindre hver enkelt Sted?) — — —

Siden jeg sidst tilskrev Dig er af vor daglige Huuskreds Mad. Rasmussen død i December forrige, og lille Maren i Juny dette Aar¹⁾, saa den nu er kun gandske lille og Du saaledes seer, at ogsaa her: Mors pulsat æqvoped²⁾, det er — i en frie Oversættelse — Døden banker med sin Heste Fod. — — —

Din uforandret hengivne

Vedel Simonsen.

43.

Tak, kiæreste Ven! for din venlige Indbydelse. Skulde intet komme i Veien paa nogen af Siderne, vilde det glæde mig at komme til Dig paa Løverdag³⁾. Kunde Din Vogn komme tidlig om Formiddagen, var det godt; thi da jeg ikke har mange Dage tilovers, vil jeg nytte den beleilige Tid. Skytter Du ikke om Selv at komme til Odense, behøver Du det ikke for min Skyld. Jeg glæder mig til de faae Dage, saavidt som man her tør glæde sig til noget. Jeg ønsker naturligviis at tilbringe dem med og hos Dig fra Morgen til Aften, paa en Times Middagsøvn nær. Jeg betvivler ei, at vi jo kunde more os uden at tage Tilflugt til Bøger, Kort eller Andres Omgang. Naar vi blive trætte af at passiare, er Du saa god at giøre mig bekiendt med deliciis territorii Elvediani; og skulde der

¹⁾ Om disse Personer se Nr. 40. ²⁾ Horatius' Oder I, 4. ³⁾ Under et Besøg i Odense i Sommeren 1832 tilskrev Werlauff V. Sim. et Par Smaabreve for at forberede sit Besøg paa Elvedgaard, der blev forsinket ved forskjellige Omstændigheder. Endelig blev Tiden fastsat i et Brev fra V. S., hvorpaa nærværende Brev, skrevet hos Pastor Steenbuch i Odense, er Werlauffs Svar.

være Leilighed til i Nærheden at bestige vor gamle Kiephest — det antiqvariske Studium — kunde det ogsaa være godt. Men jeg vil helst, om det lader sig tænke, være frie for at gjøre noget Besøg, og dersom en af dine Tienere, iført en Cherubs Klædebon kunde stille sig i Porten med et gloende Sværd for at afholde alle Profane fra det Elvedske Paradiis, medens jeg er der, var det mig ogsaa kiært. Alle Præstegaardens Beboere hilse venligst. Lev vel! Din hengivneste

Werlauff.

1ste August [1832].

44.

Kiæreste Ven! I Dag 8 Dage reiste vi fra Odense og ankom efter en i det Heele heldig Reise Søndag Aften til Kbhvn. Her er jeg da nu igjen, med — Erindringen om tre glade, lykkelige Uger. Ingen kan skiønne meere paa en saadan Opmuntring end jeg, i hvis Lod den kun sielden faldt. Men blandt disse 3 Uger dvæler min Erindring dog især ved de — ak ikkun — tre Dage jeg tilbragte paa dit roelige, giestfrie, patriarchalske Herresæde¹⁾, min

¹⁾ Efter sin næsten 82aarige Faders Død 29. Febr. 1832 var V. S. ene paa Elvedgaard med sine Jomfruer. Cancelliraad Simonsen, der var en daarlig Øconom, efterlod sig ikke, som Sønnen havde frygtet, synderlig Gjæld, saa V. S. var nu Ejer af Elvedgaard og de Rester af Gods, der vare levnedede ved Bortsalget 1798 og følgende Aar; 1852 angiver han Fæstegodset til 2 Gaarde og 25 Huse, ialt 28 Td. 1 Sk. 2 Fk. Hartkorn. Mange troede, at han var en hovedrig Mand; da det derfor strømmede ind til ham med Ansøgninger fra Folk, der gjerne vilde dele Rigdommen med ham, »saa finder jeg det herved nødvendigt — skriver han i Elvedgaard V — at forklare, at jeg vel ejede en god lille Gaard, som maaske da kunde have været solgt for 50,000 Dlr., men at denne Gaard paa en saa billig Maade var bortforpagtet, at jeg saavel af den som af mine faa udestaaende Capitaler ikke havde mere end 1900 Rd. Indtægt om Aaret i Penge (en Indtægt, der ved mine senere Legater Tid efter anden til 1300 er indsmeltet), hvortil dog som billigt bør regnes den saa kaldte frie Bolig, fri Ildebrændsel, Emolumenter af Haugen og

gamle Ven! Du maae kiende mig saa godt, at Du kan føle, hvor fængslende og styrkende et saadant Liv maatte være for mig — desværre, det kunde kun vare saa kort; derfor er Erindringen derom, saalidet jeg end vilde undvære den, blandet med Veemod. Her, i Hovedstadens Tummel, mellem Embedsforretninger og Correcturlæsning, mellem Gaderaab og Huusvrævl, stiger min længselsfulde Tanke op over Belt og Sprogøe til dit lykkelige Asyl og jeg ønsker mig i din venlige Haugestue — mit Ideal af et Værelse — eller paa de to rolige Qvistkamre, der saa ganske bære Præget af en lærd Eneboer i et jordisk Paradis. Dog — hvi forbitte Os Livet endnu mere ved Ønsker, som ikke kunde opfyldes! Fra det nærværende kunde Vi dog ikke løsrive Os. — — —

Alle hvem jeg her fortæller om mit Besøg hos Dig, spørge om din literariske Virksomhed, om Du haver henlagt de historiske Studier m. v. Jeg fortæller dem om dine omfattende og beundringsværdige topographiske Samlinger og forsikkrer, at Du benytter dit Otium til Læsning og Arbeide ligesom forhen. Men jeg gientager dog det Raad, jeg gav Dig den sidste Morgen, at Du af og til maae lade noget trykke; om ikke vidtløftige Værker (der-til haves hos Os kun liden Opmuntring), saa dog Afhandlinger over en eller anden Gienstand af din rige Forraad. Gud veed, at mine Embeder optage tilfulde min Tid og mine Kræfter, men jeg anseer det dog for nødvendigt engang om Aaret i det mindste at lade høre

Fødekor af Forpagteren; men hvorfra igjen bør drages en hel Del Appanager, Bekostninger paa Gaardens Vedligeholdelse, Haugens Drift og det Forpagteren tilstaaede Gavntræ og Brændsel &c., der ofte forekom mig at veje op mod den Afgift, han i Naturalier havde at tilsvare. I alle Tilfælde kan Enhver, som kjendte, hvor simpelt jeg levede og hvorledes jeg desuagtet aldrig (undtagen ved Capitalers Omflytning) havde Penge at sætte paa Rente, bedst vide, hvor tarvelig min Indtægt i det hele taget maa have været.

fra mig. Her ere Tidskrifter nok, der kunde tiene som Receptacula for vore lærde Expectorationer. Uagtet vi nu begge — for at tale med G. L. Baden — gøres gamle, vil man dog ikke tillade Os endnu at hvile paa vore vel-fortiente Laurbær. Derimod tør jeg, efter min bedste Overbeviisning, ei ubetinget tilraade Dig at lade dine Digte fremtræde, som Du yttrede, i en egen Samling for det store Publikum. Jeg har læst dem alle og læst flere af dem med Rørelse. Efter min Meening — Æsthetiker er jeg aldeles ikke — ere de en talentfuld, kundskabsrig, verdenserfaren Mands poetiske Reflectioner over Naturen og Historien; ogsaa ere de Reminiscencer af et høist bevæget, poetisk Liv, Udtryk af en interessant og elskelig Individualitet, der ikke kunde andet end paa en rørende Maade tiltale dem, der kiende den nøie. Men om de moderne Æsthetikere, der vrage Pram, Thaarup og fl., vilde erkiende det for *poetisk Poesie*; om det er værd at overlade Dig og disse Fostre af forskiellige Stemninger, som andre ikke kunde eller vilde deele, til de moderne Kritikeres, til Molbechs, Heibergs, Maanedsskriftets og fl. Discretion, tør jeg ikke bestemme. Som en gammel og trofast Ven vil jeg i det ringeste raade Dig til at overlægge det nøie og, om mueligt, raadføre Dig med en anden erfaren Ven, inden Du beslutter Dig dertil¹⁾. Der hersker nu for Tiden en forbandet Tone i vor Literatur. Apropos! kunde Du ei engang laane mig paa en ganske kort Tid Dine Afhandlinger om det gamle Herregaardsliv, som jeg ikke fik Tid til at læse hos Dig. Jeg skal sikkert remittere dem med Posten.

Af Nyheder fortiener at mærkes, at Cholera er kommen til Bornholm, at de erfarne Mænds Forretninger endtes i Onsdags. Heftige Oppositioner mod Steemann

¹⁾ V. S. udgav »Samling af (tildeels historiske) Digte« i fem Hefter, Odense 1831—32.

skal have fundet Sted af Gen. Fiscal Treschow, Et. Rderne Scheffer og Hvidt, Agent Voigt (som engang tog sin Hat og vilde gaae¹). Brøndsted søger om Ramus's Post ved Myntcabinetet og tillige om nye Ansættelse ved Universitetet²). — — —

Min Kone og Børn hilse forbindtligst. De sidste takke for din godhedsfulde Erindring. See vi Dig ikke til Vinter! Du vilde dog nok i Vintermaanederne kunde moere Dig i Kbhvn, og naar Du indlogerede Dig i et privat Huus, vilde det ikke koste Dig synderlig. I nogle Aar endnu kan Du vel paa en saa behagelig Maade deele Din Tid mellem Landet og Hovedstaden; men naar engang de Dage komme, om hvilke vi sige »de behage os ikke«, da maae Du sidde hen paa din eenlige Borg baade Sommer og Vinter.

Lev nu inderlig vel, kiære, gamle Ven! Jeg kan ikke bede Dig at hilse nogen uden Dine vakre, venlige Huusjomfruer og den gode Wamberg. Tænk stundom paa mig og glæd med nogle Linier Din oprigtige og hengivneste Ven.

Werlauff.

Kbhvn 18de Aug. 1832

45.

Elvedgaard d. 30 Sept. 1832.

Din gamle Ven har, siden han talte Dig sidst, været nær ved Dødens Porte og skuet ind igiennem dens atros

¹) De i Henhold til Anordn. af 28. Maj 1831 om Provinsialstænders Indførelse ved Kgl. Rescr. 23. Marts 1832 indkaldte oplyste Mænd samledes 9. Juli i Kjøbenhavn under Gehejmerraad Stemanns Præsidium. De her nævnte ere Højesteretsadvocat og Generalfiscal, senere Gehejmeconferentsraad Frederik Vilhelm Treschow (1786—1869), Etatsraad, Borgmester i Kjøbenhavn Frederik Christian Schäffer (1773—1843), Etatsraad, Grosserer Laurits Nicolai Hvidt (1777—1856) og Agent, Kjøbmand i Faaborg Laurits Peter Voigt (1779—1859). ²) Efter Professor Christian Ramus (1765—1832) blev P. O. Brøndsted Directeur for det Kgl. Møntcabinet og s. A. Prof. i Philologi og Archæologi ved Universitetet.

& irremeabiles fauces; med andre Ord: jeg har fra d. 22 Aug. af uafbrudt været syg og fast lige saa længe været under 2 Doctors Behandling. Sygdommen begyndte med hæftig Diarrhoe, gik siden over til andre Mala abdominalia og endelig til en formelig Mavesvækkelse, der især yttrede sig med Uroe, Bængstelse, Hovedpine, Svindel og saavel Ulyst som Udygtighed til alt Aandsarbeide; disse sidste noble Passioner vedvare tildeels endnu, og man har derfor fraraadet mig — at tænke; skulde Du altsaa faae et tankeløst Brev, da er det ikke saa meget min som Doctorens Skyld. Under al denne Svækkelse har dog een Følelse været usvækket hos mig og det var nemlig den dyrebare Erindring om Dit venskabelige Besøg, en Nydelse, for hvilken ikke Du, men jeg har at takke, da den henhører til mine kiæreste Erindringer fra de sidst forløbne Aar. Ogsaa for Dine mig saa inderlig kiærkomne Breve¹⁾ og dermed følgende Bøger — — — være Du hierteligst takket! Min Nervesvaghed (den jeg fast burde kalde en halv Opløsning) har endnu gjort mig blødere end jeg forhen var, og jeg behøver derfor ikke at sige Dig, at ethvert venligt Ord i Dine Breve lød mig som en livsalig Gienklang om og fra den bedre Verden, hvor selv det sidste Skillerum, der hindrer ligestemte Siæle fra at sammensmælte i et aandeligt Favnetag, skal opløses og bortfalde; var jeg den Tid død hen, som jeg virkelig fleere Gange ventede, da vilde jeg vist været død med Tanken om Dig og — mine sidste Dages Trøst — Dit Venskab.

Afhandlingen om Herremandslivet, samt Depping, Paracelsus og Wolfrom²⁾ skulde blive sendte med det allerførste ved Skibsleilighed (da Posten vilde foraarsage unødvendig Bekostning) til Kragh; og skal jeg da ved samme

¹⁾ Foruden det som Nr. 44 meddelte Brev af 18. Aug. tilskrev W. 21. Sept. V. S. et kort Brev med ængstelig Forespørgsel om hans Befindende. ²⁾ Bøger, som V. S. havde laant fra Kgl. Bibl.

Leilighed tilstille Dig et Kierlighedsqvad fra Geheimeraad Bülow (den Tid Lieutnant) til en Frøken Ramus, skrevet af ham selv med Fracturbogstaver, om hvilket jeg formoder, at det maaskee for Dig turde have større Interesse end for mig¹). — — —

Og saaledes nok om disse Jordlivets smaalige Anliggender, dem jeg maaskee aldrig oplever at see opfyldte;

¹) Gehejmeraad Johan Bülow til Sanderumgaard, født 1751, fortæller i sin Autobiographi (Dansk Tidsskr. 1899 S. 419 ff.), hvortledes han under sin Forberedelse til Confirmation hos Stiftsprovst Pingel i Odense i Aaret 1766 forelskede sig i den øverste Confirmandinde, en ung smuk Frøken omtrent af samme Alder som han selv. Den unge Pige gjengjældte hans Følelser, og en hemmelig Forlovelse knyttede dem sammen, indtil Bülows Afrejse til Kjøbenhavn i Nov. 1767 nødsagede dem til at hæve Forholdet, som de dog begge haabede at kunne forny, naar bedre Tider maatte tillade Bülow, der endnu kun var en fattig Secondlieutenant, at ægte hende. Der findes for det 18. Aarhundrede i den af ligegyldige Klokkere elendigst førte St. Knuds Kirkebog uheldigvis ingen Fortegnelse over Confirmerede, hvoraf man vilde kunne fastslaa Frøkenens Navn; men man tager næppe Fejl ved at antage, at Confirmandinden netop var den Frøken Ramus, til hvem Bülows Kjærlighedsdigt er skrevet. For det første var der i 1766 kun meget faa Frøkener i Odense, og dernæst passer alle Omstændigheder paa den ældste af Biskop Jacob Ramus's to Døtre, Frøken Elisabeth Ramus, der var født samme Aar som Bülow; den anden, der aldeles ikke var smuk, var to Aar yngre, saa hende gjælder Bülows Forelskelse ikke. Forholdet mellem B. og Elisabeth Ramus var og blev imidlertid forbi; *han* fik senere i Kjøbenhavn en ny Inclination i den smukke Laurentia Hofgaard (Dansk biogr. Lex. VII, 450) og *hun* ægtede allerede 1770 Ritmester, senere Generaladjutant Herman Michael Christian Schubart, f. 1745, død 1798 som Toldinspecteur i Assens, hvem hun overlevede til 1816, efterladende sig flere Børn, deriblandt den i disse Breve jævnlig omtalte Fru Strøbech (Personalhist. Tidsskr. 3. R. VI, 231 f.). Da Elisabeth Ramus var Cousine til V. S.s Moder, kan Digtet let være kommen paa hans Hænder, maaske gjennem Fru Strøbech. Det synes ikke mere at eksistere, i alt Fald findes det ikke mellem Werlauffs Papirer paa Kongl. Bibl. Bülow vedblev at staa i venskabeligt Forhold til Fru Schubart, hvem han besøgte i Assens og senere i hendes Enkestand i Odense, ligesom hun af og til med sin Mand eller Børn var indbudt til Sanderumgaard (B.s Dagbøger).

maaskee er mit Timeglass snarlig udrundet, og jeg har desaaarsag ikke villet undlade (skiønt med Anstrængelse) at skrive Dig dette Brev til, paa det Du maatte vide, at hvis jeg dør, har Du een sand Ven meere til at modtage Dig hisset. Glæd snart med et Par Ord Din forbindtligst som oprigtigt hengivne Ven

Vedel Simonsen.

46.

Saa var da den Formodning rigtig, jeg yttrede nogle Dage, før jeg modtog dit Brev, paa Gaden for Krag, at Du, bedste, kiæreste Ven maatte være syg. Hvad kunde ellers holde Dig, som ikke er nogen træg Brevskriver, taus i 6 Uger. Vel var det, at jeg paa eengang erfarede baade, at Du havde været syg og at Du igien var kommen Dig. Jeg mindes, at Du tilforn har lidt af saadanne Abdominalaffectioner, og Lægerne ere eenige om, at i de seeneste Aar de fleste Sygdomme yttre Tendents til Abdomen. Imidlertid har det dog været mig paafaldende, hvorledes Du paa dit sunde Opholdssted, med dit regelmæssige Liv, din sunde Føde, din sorgfrie, fredelige Stilling kan blive underkastet saadanne Tilfælde; og, mindende mig, hvad en Læge engang sagde, at flere Mennesker blive syge af for megen Mad end af for lidet, er det faldet mig ind, om ei din daglige Levemaade kunde være noget deelagtig deri. Da nu ethvert Menneske, som sal. Mynster¹⁾ engang sagde, haver et naturligt Kald til at quaksalve, vil jeg ogsaa engang som en saadan Quaksalver a priori, som den der temmelig kiender din Constitution og Levemaade, og som din troefaste Ven foreskrive Dig en Norm for din daglige Diæt, hvoraf Du kan benytte, hvad Du mueligt kunde finde grundet og lægge det Øvrige ad acta.

¹⁾ Overmedicus ved Frederiks Hospital, Prof. Ole Hieronymus Mynster (1772—1818), under hvem W. havde ligget syg (Erindr. S. 47 f.).

Du skal altsaa staae temmelig tidlig op, som jeg ogsaa troer Du gjør; om Sommeren op Kl. 5 og i Seng Kl. 10, om Vinteren i Seng Kl. 11 og op Kl. 6; dog troer jeg ikke, at man for sine Øine gjør vel i at arbeide ved Lys om Morgen. Naar Du er staaet op, drikker Du din Kaffe, da Du nu engang er vant til denne hedenske Drik, og, dersom det skeer *beneficii ventris causa*, ryger dertil din Pipe. Derpaa foretager Du Dig saadant Arbeide, hvortil Tænkning udkræves. Din Frokost maae være meget tarvelig; 3 a 4 St. Smørrebrød med et Glas god Portviin eller Madera. Derpaa spadseres, arbeides i Haugen o. s. v., naar Veiret nogenlunde tillader det, og i en Hauge som din vil Du vel altid paa meget faae Dage om Aaret nær kunde finde en passende og velgiørende Bevægelse; overhoved troer jeg det gavnligt aldrig, i noget Slags Veirligt, at holde sig en heel Dag inde, naar man ellers er frisk. Kl. 2 ell. maaskee bedre 3 spiser Du din Middagsmad, almindelig kun to Retter, af saadan Beskaffenhed, som Du selv bedst maae vide at convenere din Mave, uden nærmest Hensyn til hvad der smager; det forstaaer sig med 1 a 2 Glas *god Rødviin*, som Du heller ikke mangler. Efter Bordet hviler Du en fuld Time paa din Sopha; Du behøver ei at frygte for Tummel eller Forstyrrelse. Derpaa læser Du, spadserer eller forretter din øvrige Dont indtil Theevandstiden. Kunde Du udsætte denne saa længe som mueligt og da med nogle Stykker Smørrebrød dertil tillige absolvere dit Aftensmaaltid, troer jeg, at det var godt; hvis ikke, faaer jeg Kl. 8¹/₂ a 9 tillade Dig et Aftensmaaltid, men kun et Par Stykker Smørrebrød, en Anchiovis o. s. v. helst uden Viin. Kan Du ikke undvære en Aftenpipe, da giordte Du maaskee bedst i dertil at drikke et Glas bitter Øl. Efterat have spiiist til Aften bør man neppe læse eller foretage sig noget anstrængende Arbeide.

See! denne Levemaade troer jeg vilde for Dig være

den meest passende. En Videnskabsmand ved Anlæg, Tilbøielighed og Stilling hengiven til Speculation, ei synderlig vant til at betragte Livet fra dets rosenfarvede Side, heller ikke altid foranlediget dertil, haver maaskee ikke godt af et saa rigeligt og lækkert forsynet Bord som det, hvormed dine godmodige Huusbestyrerinder finde en Glæde i at regalere Dig. De vilde maaskee derfor ikke være mig Tak skyldig for mine Raad, forudsat at Du finder for godt at bruge noget af dem; men jeg tager intet andet Hensyn end til din Helbred, min gamle Ven, og jeg er overbeviist om, at noget Grundet vil din egen sunde Forstand og Erfaring altid finde i mine Forholdsregler. Hvor gjerne havde jeg for øvrigt ikke ved denne Leilighed vildet gjøre Giengield for den vennefulde Omhyggelighed, hvormed Du for 22 Aar siden ved denne Tid pleiede mig i min Nervefeber og fulgte mig Mikkelsaften ud paa Hospitalet. Dog — det maatte blive ved fromme Ønsker, og det beroeliger mig at vide Dig omgivet af et Par blide kvindelige Væsener, der ikke lade Dig savne nogen Pleie.

— -- — Du veed da vel, at Brøndsted er bleven Directeur ved Myntcabinettet, Thomsen og Devegge Inspecteur¹⁾. Stakkels Prof. Rask er heftig angreben af Brystsyege; man frygter, at han ikke gaaer det igiennem²⁾.

Foruden den trættende Ex. artium haver jeg i denne Tid havt en anden Uleilighed og Forstyrrelse, hvorfor Du er saa lykkelig at være frie; jeg er nemlig flyttet (til Nørregade N° 238, 2^{den} Sal). Jeg har en meget rummelig og beqvem Leilighed, men enhver saadan Flytning spilder Een altid megen Tid af det korte Liv.

Lad mig nu snart høre fra Dig, kiæreste Ven! eller bedre — lad mig snart see Dig. Hils dine Jomfruer og

¹⁾ Chr. Jürgensen Thomsen (se Nr. 21) og Ole Devegge (1772—1847).
²⁾ Rask døde 14. Nov.

glem ikke den, hvis Tanke ofte, baade i mørke og i lyse Øieblikke, længselfuld og taknemmelig svæver over Land og Vand hen til din fredelige, patriarchalske Boelig. Helbred — thi alt andet haver Du i Forveien — ønskes Dig hierteligst af Din trofaste Ven

Werlauff.

22de October 1832.

47.

Elvedgaard d. 28 Oct. 1832.

Venskabeligst være Du takket for dit kiærkomne Brev af 22 d. M. De fleeste af de deri indeholdte Regler har jeg — siden Sygdommen lærte mig at indskrænke Diæten — i det væsentlige iagttaget; de øvrige skal jeg fra Tid til Tid prøve og da derover afgive min Stemme; i Dag derimod tilskriver jeg Dig blot for at avisere, at jeg under 16 Oct. har afsendt med Skipper Andresen under Kraghs Adresse til Dig

1) En Pakke Bøger, nemlig Depping (hvori det belovede Kiærlighedsdigt af GehRd Bülow) — — — samt

2) en Skieppe Gravenstener Æbler, for at Du engang iblandt, naar Du i Vinter bider paa et af samme, desto meere levende maatte kunne erindre Dig den Elvedgaardske Hauge. — — —

Mit Helbred har, siden jeg sidst tilskrev Dig, hverken forværret eller forbedret sig, men jeg begynder dog at kunne bruge Hovedet, skjønt det er noget skiørt, igien. Din inderligst som oprigtigst hengivne

V. Simonsen.

48.

Tak, bedste Ven! for din venlige Skrivelse og for de velsmagende Gravensteener. Det er rigtig nok min kiæreste Frugt; men dog behøvede jeg dem ikke for at mindes den velsignede Elvedgaardske Hauge, i hvis dunkle, ær-

værdige Skygger jeg i dette skønne Efteraar saa ofte haver ønsket mig vandrende ved din Side. — — —

Saa meget dit første Brev virkelig ængstede mig, saa kiært var det mig i dit sidste at spore den tilbagevendende Livskraft og Munterhed. Jeg haaber endnu til Gud at kunde til næste Sommer iværksætte det heroiske Forsæt at see Dig igien, min gamle Ven. Men det er naturligt, at enhver alvorlig Sygdom, især i vor Alder, minder os om Livets Forgiængelighed. Jeg erfarede det for 2 Aar siden selv, da jeg næsten et heelt Aar leed af en haardnakket Koldfeber, som jeg frygtede vilde have endt med en Nervefeber. Forsynet minder os om altid at have vort Huus beskikket, stundom ved vore egne Sygdomme og Svagheder, stundom ved vore Venners og Bekiendtes Død. I Onsdags Aftes døde Prof. Rask af en galopperende Svindsot; først efter min Hiemkomst fra Fyen erfarede jeg hans Sygdom, efter den Tid er den gaaet frem med en ualmindelig og uimodstaelig Hurtighed. I Gaar Middags spiieste Conf. Rd. Schmidt-Phiseldek¹⁾ hos Statsminister Sehested²⁾; efter sin Hiemkomst om Aftenen blev han betagen af en voldsom Brækning og i Morges døde han. Ogsaa Chefen for Veicorpset, Oberste Kochen³⁾, er i disse Dage død. — Du seer, at Døden rømmer op blandt Unge og Gamle. — Med saadan Dødelighed for Øine kan jeg ikke tilbageholde en Ytring om en Gienstand, som jeg i Sommer, da Du viiste mig din Facultas testandi, vilde have berørt, men — jeg veed ei selv hvorledes — igien kom fra; en Ytring, som jeg haaber, at Du undskylder fra din oprigtigste Ven. Det er nemlig din forrige Kones Stilling i Tilfælde, at hun skulde overleve Dig, som vel er adskillige Aar ældre end hende. En Kapital vilde vel

¹⁾ Conrad Friedrich v. Schmidt-Phiseldeck, f. 1770, Deput. i Generaltoldkammeret og Commercecollegiet. ²⁾ Gehejmeconferentsraad Ove Rammel Sehested. ³⁾ Caspar Kochen.

for et eenligt Fruentimmer ikke egentlig være noget ønskeligt; men derimod Renten af en saadan Kapital, at den kunde sikkert hende engang i Tiden et nødtørvtigt Udkomme efter hendes Forældres Død, saafremt disse ikke efterlade sig nogen Formue, som, mig synes, Du eengang yttrede ikke at være Tilfældet. Jeg veed ei, om hun ellers haver nogen Familie; men et gammelt, eenligt Fruentimmer, som er afhængigt af sine Slægtningers Naade, er et ulykkeligt Væsen; derpaa haver jeg seet flere Exempler, og saadanne Udsigter maatte, dersom hun ellers er oplagt til alvorlige Betragtninger, ikke lidet bekymre hende og næsten lige saa meget hendes Forældre. Dog — uden Tvivl haver Du alt paatænkt og indrettet denne hele Sag paa det bedste, og Du vil da letteligen tilgive dette uskyldige Vink, som kun er foranlediget ved min Interesse for Dig og for hvad der vedkommer Dig og som jeg vilde have opsat til en mundtlig Samtale, dersom jeg havde Vished om, at en saadan engang endnu vilde finde Sted imellem Os.

Da Aarstiden nu er rykket saa vidt frem og da Du intet yttrede derom i dine Breve, kan jeg da ikke haabe at see Dig her i Aar heller. Jeg er dog overbeviist om, at et kiøbenhavnsk Ophold en Vinter over vilde for Dig være ligesaa velgjørende som et Sommerophold paa Landet for mig. Dog — Mands Villie er Mands Himmerig. Hold Dig blot sund og rask der, hvor Du er, og glem ikke mine diætetiske Regler. — — — Det er mig inderlig kiært, at det lærde Væsen endnu interesserer Dig — send Rafn & Comp. snart noget for deres Tidsskrift¹⁾ — ak! hvem der i nogen Tid kunde have dit Otium.

Af Nyheder, som kunde moere Dig, er her lidet eller intet. Frøken Øhlenslæger havde i Onsdags Aftes Bryllup

¹⁾ Det af Oldforskeren, Prof. Carl Christian Rafn (1795—1864) som Secretair i det Kgl. nordiske Oldskriftselskab udgivne Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed.

med Skuesp. Pfister¹⁾. Der var et stort Selskab — Confess. Mynster *vilde* ikke efter Anmodning vie dem; de bleve viede af Stiftsprovsten. Om føie Tid skal hun debutere paa Theatret — — — Tak for dit interessante Mst om Herregaardslivet. — — — Lev nu vel, kiæreste Ven! Lad mig snart høre, at Du er fuldkommen restitueret og glæd med nogle kiærkomne Linier din troefast og uforanderlig hengivne Ven

Werlauff.

Kbhvn. d. 16de Novbr 1832.

49.

18de Dec. [1832].

Kiæreste Ven! Naar Du modtager og læser disse Linier, haaber jeg, at vi skrive den 20de December — din Fødselsdag. Jeg mindes endnu den første Gang jeg celebrerede denne Dag ved en Frokost hos Dig i St. Pederstræde. Det bliver nu 25 Aar siden! Maaskee samles vi ingensinde meere paa den Dag. Skiebnen vilde, at der i Livets Aften skulde ligge Vand og Land imellem Os. Hvad vilde jeg ikke give til, at jeg i Overmorgen kunde drikke din Skaal ved dit eget Bord; dog — jeg maae nøies med at sende Dig en skriftlig Lykønskning, som Du vist ikke erholder hierteligere og mere velmeent af Nogen. Gud unde Dig endnu i mange Aar Sundhed — cætera de Te ipso sumas — Hvad andet kunde jeg vel ønske Dig, som Du ikke alt haver. — — — Nyt af Betydning vides her ikke. Universitetsbibliothekarposten vil formodentlig blive bortgivet i disse Dage — man meener, at det vil blive Prof. Madevig²⁾. Havde Du nu bleven ved Bibliotheket, vilde Du have blevet Bibliothekar.

¹⁾ Charlotte Oehlenschlägers Bryllup med Skuespiller Joachim Ludvig Pfister stod 14. Nov. Stiftsprovst var Dr. Henrik Georg Clausen. ²⁾ J. N. Madvig, der 1829 var udnævnt til Prof. extr. i Philologi, blev 29. Dec. 1832 tillige Universitetsbibliothekar.

Dog — det Savn er ikke stort at regrettere. Rask's Haandskrifter komme, uden Tvivl, til det kongelige Bibliothek; hans Bøger skulde sælges ved Auction. Han haver testamenteret sin Ven og Skolekammerat Registr. Petersen¹⁾ i Geheime-Archivet 2000 Rbdlr., som man siger, med den Betingelse, at han skal stræbe at gjøre den Raskiske Orthographie almindelig. — — —

Lev inderlig vel og glæd snart med nogle Linier din troefast-hengivne Ven

Werlauff.

50.

Elvedgaard d. 13 Jan. 1833.

Beste Ven! For dine to Breve af 16 Nov. og 18 Dec. er jeg Dig uendelig forbunden. For det tilsendte Mscrtpt.²⁾ fra Universitets Bibliotheket takker jeg Dig ligeledes, endskiønt det aldeles ikke indeholder det forlangte, nemlig Biergeherreds Præstehistorie. Endelig oversender jeg Dig mit varmeste Ønske for Dit og Dines Velgaaende i det nyss begyndte Aar.

I Henseende til min forrige Kones Fremtidsstilling da erindrer Du vel eller ogsaa, hvis Du har glemt det, vil Du af mig kunne erfare det, at hun kun i en saare ringe Grad har gjort sig min Forsorg værdig; som Følge deraf kan jeg ikke *være bekiendt* at testamentere hende noget. Derimod har jeg stedse, siden Forældrene maatte tage hende tilbage, for gammelt Venskabs Skyld skienket dem 60 Dl. aarlig; dog meere med Hensyn til deres tiltagende Alder end til Byrden, deres Datter kunde forvolde dem, da jeg i Grunden meener, at det maatte være et ringe Qvindemenneske, der ikke, naar hun vilde, kunde gjøre

¹⁾ Niels Matthias Petersen (1791—1862), Registratør i Geh. Arch., 1845 Prof. i de nordiske Sprog ved Universitetet. Han var Rasks Classékammerat fra Odense Skole. ²⁾ Blochs Samlinger til den fynske Gejstligheds Historie.

Nytte i en Huusholding for Klæde og Føde (jeg vil ikke engang tale om at fortiene noget uden for Huset). I mit Testament er ligeledes Kraghs Familie betænkt med en aarlig Appanage efter min Død, men noget videre Legat for Datteren eene er og kan, efter de indtruffne Omstændigheder, ikke udsættes, da jeg derved paa en Maade vilde synes at *billige* hendes Opførsel, den jeg tvertimod saavel med Hensyn til mig, som mine ja! endog til hendes egne Forældre maatte afskye, hvis ikke Forudsætningen af en grændsesløs Enfoldighed paa den ene og en grændsesløs Letsindighed paa den anden Side lod mig undskylde samme. En anden Sag vilde det derimod være, hvis hun af sig selv (hvorom jeg dog aldrig har aabnet min Mund til hende, for at hun ikke skulde troe, det var mig om et nyt Ægteskab at gjøre) sendte mig sin Indvilligelse i Ægteskabets formelige Opløsning og aflod at bære mit Navn; da vilde jeg naturligviis, som den ene Artighed er den anden værd, begynde at spørge, hvad et eenligt Fruentimmer kunde leve af i Kiøb? og hvad meener Du vel, det kunde være?

Jeg har forresten fast uafbrudt været syg, indtil sidst i Nov. Maaned, da jeg kom mig ved, efter eget Indfald, at bruge Svovl Pulvere; dog er det kun Maven, der er kommen sig eller Diarrhoen, der er ophørt, men forresten er jeg endnu en Skrælling. Dog — nogen Naade er god.

Jeg tilsender Dig med næste Agepost en Tegning over Elved, hvorpaa Du vil kunne see de forlangte Dørre og Vinduer &c. Den var kommen før, hvis Maleren ikke havde været bortreist. Maatte Du derved ret ofte erindres, at inden for disse haarde og kolde Muure slaer et blødt og varmt Hierte, der ofte længes efter Dig og Din Omgang! — — —

Jeg har nu mine *foreløbige* Samlinger til Lunde — Skam — Skouby — Odenseherred og Odensebye samt Vendsherred færdig og vilde gjerne supplere dem Aar

for Aar alt meere og meere; har Du intet Biedrag at sende Din gamle Ven dertil (f. Ex. Langebeks topographiske Saml., thi det ældre af Bircherod o. s. v. har jeg allerede).

Jeg har (i Fald det ellers kan interessere Dig at høre) paa min Faders Geburtsdag skienket Sognet en nye Skolebygning, paa min egen Geburtsdag en Fond til et Sogne- eller Almue-Bibliothek og vil paa min Moders Geburtsdag endvidere legere Sognet et Hospital¹⁾ (da jeg hellere dertil end til Bøgers Indbinding paa Bibliotheket og Skabes Anskaffelse for Antiquitets Musæum anvender mine overskydende Penge). Dernæst har jeg faaet en Øe anlagt i Gravene, giort Udhugg igiennem Skoven, saa at man fra Stuen af kan see Veflinge Kirke, og forøget Haugens Anlæg ved at indtage 1 Td. Land dertil af Skoven; ligesom ogsaa i Borgegaarden en Blomsterkurv (eller et med Stakiværk indfattet Blomsterparti) er blevet anlagt. Endelig har jeg betalt Sal. Mad. Rasmussens Giæld, da de, som tabte ved hende, vare uformuende Folk; forresten satt en ung Kiøbmand i Stand til at kiøbe Gaard og etablere sig i Odense; kiøbt et Huus og derved reddet en Familie med mange Børn fra at uddrives af dens Creditorer samt forresten hiulpet mange ved smaae Laan ud af deres trykkende Forlegenheder (ogsaa Svoger Steenbuch er, — saa sagte at sige — blandt disse) og seer saaledes med Tilfredshed tilbage paa det henrundne Aar,

¹⁾ Den 16. Juli 1832 skjænkede V. S. 800 Rd. til en ny Skoles Opførelse i Veflinge og 20. Dec. 600 Rd. til et Sognebibliothek og Skolepræmier. Hospitalet, Anna Mariæ Stiftelse, oprettedes 1833; Fundatsen fik først 1835 Kongl. Confirmation (jfr. Nr. 78 og 80) og forandredes 1839. (Hiort-Lorenzen og Salicath, Repertorium ov. Legater osv. III, 190). V. S. udtaler i Elvedgaard V, at, da han allerede længst havde besluttet ikke mere at gifte sig og derfor lidt efter lidt vilde tilbagebetale de offentlige Understøttelser, han havde nydt, fandt han for godt ved Legater ligesom at afdrage sin Gjæld til det Offentlige.

ligesom med Tillid og Gavnelyst ind i det nye; der er endnu talløse Taarestømme at aftørre, og at jeg bruger det Tørklæde, Gud har betroet mig, til at aftørre de Kinder, hvis Taarer jeg *seer*, er jeg vel neppe at fortænke i. Din oprigtigst hengivne og broderlig trofaste Ven

Vedel Simonsen.

51.

Kbhvn. d. 12te Febr. 1833.

•Kiæreste Ven! Endelig kom da det med Længsel ventede Brev. At din Sygdom maatte have været¹⁾, kunde jeg vel slutte mig til. Gud skee Lov! at Du nu er bedre, og at Du virkelig maae være bedre end Du Selv veed, slutter jeg mig til deels af dit 3 Siders Brev, deels deraf, at Du endnu finder det gamle Velbehag i lærd Virksomhed, som vist nok ogsaa af Alt jordisk maa-skee er det, som meest og længst formaaer at opmuntre Sindet. Naar Du nu kun holder stræng Diæt, spiser lidet eller intet til Aften, drikker Dig et godt Glas Portviin ell. gl. Madera om Formiddagen til en tarvelig Frokost, gaaer tidlig til Sengs, staaer tidlig op, gjør Dig flittig Motion i alt Slags Veirligt, skriver staaende og læser liggende, haaber jeg, at Du ogsaa vil opnaae din Sal. Faders Alder og at vi endnu nogle Gange kunde sees, forinden Ven Hein banker paa hos En af Os.

Hvad jeg sidst yttrede om din forrige Kones Stilling i Fremtiden, skeedte meest med Hensyn til hendes gamle Forældre, af hvilke jeg især altid syntes godt om hendes Fader; thi hende selv kiender jeg kun lidet til. Haver hun brødet, da maae hun bøde; saa maae vi alle. Imidlertid frapperer det mig at erfare, at I ikke ere formelig separerede. Jeg har forglemt for meget af min Jus til at vide, om der da ikke i paakommende Tilfælde kunde

¹⁾ Her er glemt *e* eller flere Ord.

gjøres Indsigelse mod din testamentariske Disposition. Dog — det maae Du formodentlig Selv nærmere have erkjendigt Dig om. Jeg kan ikke vide, hvad hun ellers kunde have mod Ægteskabets formelige Ophævelse at indvende, naar derved intet var for hende at tabe. Som eenligt Fruentimmer troer jeg ikke, at hun kunde leve nogenlunde sømmeligt i Kbhvn. under 3 à 400 Rbdlr. aarlig; dog kommer det naturligviis meget an paa, om hendes Forældre efterlade hende noget eller ikke. — — —

Gierne vilde jeg meddeele Dig nogle Nova Hafnien-sia, naar her blot var noget af Betydenhed. En Secr. Hvass i Udenlandske Departement haver efter (befalet) Ansøgning i Naade og med Pension erholdt sin Afskeed. Som Aarsag angives, at den unge Prinds Juleaften havde spiiist hos ham og var midt om Natten kommen beskiænket hiem til sine Forældre; dog — som H. forsikrer — ikke umiddelbart fra ham, hvem han forlod om Aftenen ganske ædru¹⁾. Det er den samme Hvass, som reiste med Kammerj. Reedtz til München for at eftersee Chr. II. Dokumenter. Du veed, at Erichsens Huus (Blacks Enke & Comp.) er falleret — man siger 3 à 4 Mill. R Banco. Hans Huus skal have kostet ham aarlig omtrent 70,000 Rbdlr. En stor Deel medgik til Lønninger for hans Neveuers i Tieneste værende Maitresser samt til Pensioner for hans egne og disses ins Ruhestand versetzte Ditto²⁾.

¹⁾ Denne Tildragelse fortælles, overensstemmende med W.s Fremstilling, udførligen hos F. Hvass, Saml. af Medd. om Personer og Familier af Navnet Hvas V, 150—56, jfr. I, 60—66. Legationssecretair M. P. Hvass, se Nr. 33, havde gjort Prinds Frederiks nærmere Bekjendtskab paa en Rejse, han efter Expeditionen til München foretog til Italien og Schweiz. Trods sin Uskyldighed i Prindsens Opførsel maatte han tage sin Afsked strax efter at være udnævnt til 1ste Cancellist i Udenrigsdepartementet. Han købte 1837 Randrup i Jylland, hvor Prindsen 1843 besøgte ham, og efter dennes Thronbestigelse blev han 1849 Hofjægermester. ²⁾ Conferentsraad Erich Erichsen (1752—1837), Indehaver af

D. 13de Marts næstk. er det 25 Aar siden vor Konges Thronbestigelse. Der tales om allehaande Høitideligheder, som i den Anledning skulde finde Sted, og Lyse-ene begynde alt at stige. Kunde Du — om Du ellers var rask nok dertil — ei have Lyst til ved denne Leilighed at komme herover?

Ret hiertelig Tak for Tegningen af det kiære Elvedgaard. Jeg er der mange, mange Gange i Tankerne; og naar jeg vil forestille mig noget ret Tillokkende, da er det at passiare med Dig oppe paa dit roelige Kammer. Dog — det faaer blive ved Ønsket. — — —

At dit gode Hierte benytter din Overflod paa saa ædel en Maade, er mig kiært at høre ogsaa af Dig Selv; det var mig tildeels alt i Forveien bekiendt. — — — Apropos! der lever i Odense en stakkels Enke Mad. Wahlmann, som nærer sig og Børn ved en Smule Boghandel; hun leverer tydske og franske Bøger til Pr. Christians Bibliothek og anmodede mig, da jeg sidst var der, om at skaffe sig nogle Commissioner. Skulde enten Du Selv eller nogen af dine Bekiendte behøve slige Noviteter, da tænk paa hende; hun vil vist være glad og taknemmelig for lidet¹⁾.

Jeg haaber, at Du haver modtoget en lille Afhdl. af mig om de norske Kongers Kroning²⁾. Lev nu inderlig vel. Sundhed ønsker jeg Dig i det begyndte Aar — thi hvad andet kunde Du vel mangle af det som den Vise ei kan undvære. Lad det ikke vare saalænge, inden jeg hører fra Dig, og tænk ret ofte paa din gamle, troe og hengivneste Ven

Werlauff.

Firmaet C. F. Blachs Enke & Co. I Biogr. Lex. IV, 532 f. omtales ikke hans Fallit. ¹⁾ Vistnok Charlotte Augusta Thessen, der 1815, 19 Aar gammel som Husjomfru hos Forpagteren paa Risinge var bleven gift med en 45aarig Jøde Philip Wahlmann, Privatsecretair hos Generalmajor Juel paa Taasinge. ²⁾ Trykt i Videnskabernes Selskabs Skrifter 1832.

Elvedgd. d. 20. Febr. 1833.

Tak, min ypperste Ven! for alt hvad Du har sendt mig! først for Din Bog om Kroningen, dernæst for Signettet²), fremdeles for de modtagne Manuskripter og endelig for Dit kiære Brev af 12. d. M. Ethvert Ord fra Dig gjør mig Glæde; det minder mig om gammel Tid og svunden Herlighed. Jeg vil Stykke for Stykke besvare Dit Brev, for intet at glemme. I den kongl. confirmerede Separation mellem mig og min forrige Kone er det udtrykkelig bestemt, at hun ingen Fordring kan gjøre paa Arv efter mine Forældre eller mig³); hun vil altsaa heller ingen Indsigelse kunne gjøre mod mine testamentariske Dispositioner, og der kan altsaa heller ingen Grund være for hende til at modsætte sig Ægteskabets formelige Ophævelse, men, sandt at sige, gider jeg aldrig bedet hende om noget, altsaa heller ikke om hendes Samtykke. — — —

At Du faer saa langt et Brev⁴) i Dag, maae Du egentlig tilskrive en Drøm; jeg drømte nemlig i Natt, at jeg kom op paa A. Kalls Studerestue, og da der blev tændt Lyss satte han, Du og jeg os omkring Bordet og gav os til med største Opmærksomhed at søge i nogle gamle Papirer; saaledes erindret om de glade Dage, hvor vi sad ved Gamaliels Fødder, kunde jeg ikke andet end at jeg ogsaa i Dag skulde tale et Par Ord med Dig, og det er ikke godt at holde op, naar man først faar Munden paa Gang hos sine Venner. (Apropos! Tønden

¹) Originalen paa det Kongl. Bibliothek. ²) Et Signet, som W. havde besørget for V. S. ³) Kgl. Separationsbevilling for V. S. 16. Juni 1814. Fru Simonsen, som ikke havde indført andet i Fællesboet end det, hun tog med sig derfra, frasagde sig al Ret til Boet for Fremtiden. Faderen skulde beholde deres eneste Barn, med hvis Optragelse hun ikke maatte befatte sig. ⁴) Et langt, her forbigaaet Stykke af Brevet handler om alle Haande archæologiske Sager.

med de af mig indsamlede Documenter¹⁾ er jo endelig funden?) — — —

Din trofasteste Ven og Br.

V. Simonsen.

53.

Elvedgd d. 17 Martz 1833.

— — —²⁾

Angaaende Dine Spørgsmaale i sidste Brev skal jeg søge at indhente Oplysning. Holbergs Danmarks Historie er her (uagtet al dens latin og fransk) en meget almindelig og særdeles yndet Almueslecture og man hører ogsaa enkelte Bønder citere Steder af Holbergs Comœdier. — — —

Jeg har i denne Tid faaet en interessant lille Liigsteen, som blev opdaget i en Kiælder i Odense og hvorpaa i en nicheformig Fordybning en kronet Dame er udhugget med Underskrift: C. R. eller C. B. Kan det være Dronning Kirstine?³⁾. — — —

Fortryd ikke paa mit lange og derhos uophørlige Skriverie, men jeg formoder, at Livets Traad er snart udspundet for mig, og det hedder altsaa at virke, mens Dagen varer og før Natten kommer, hvor ingen kan arbeide meere. Din inderligst hengivne

Vedel Simonsen.

¹⁾ Jfr. Nr. 40—41. ²⁾ Som Medlem af Videnskabernes Selskab tilbød V. S. 1833 at ville udsætte Selskabets Guldmedaille for to historiske Prisopgaver til Bedømmelse af Selskabet nemlig 1. en fuldstændig historisk-genealogisk Beretning om en dansk Adelslægt, 2. et dansk Klosters Historie, et Tilbud, der blev modtaget af Selskabet (Molbech, Vidensk. Selsk. Hist. S. 506). Herom dreje sig for en stor Del de mellem Vennerne i 1833 vekslede Breve; W. førte paa V. S.s Vegne Forhandlingerne desangaaende med Selskabets Bestyrelse. ³⁾ Denne Ligsten, nu i Nationalmuseet, er fra det 17. Aarhundrede. Werlauff skriver 29. Marts til V. S.: At den af Dig bekomne Ligsteen skulde være Dronn. Christinas, kan jeg ikke troe; hun blev jo begravet i Graabrødrekirken.

— — —

Prof. Magnussen sagde mig for kort siden, at han selv vilde besvare din Skrivelse ang. de Vossiske Collectanea m. v., men han sagde tillige reent ud, hvad jeg og har antydet for Dig, at den Dig meddeelte Cancellietilladelse af 1816 ei vilde være gieldende nu, med mindre den blev *corroboreret* paa nye; at Cancelliet især var vanskelig med Hensyn til Meddeelelse af Registrarer, hvorfor jeg Selv, dersom jeg end havde udbedet mig den tillaans, ikke vilde have erholdt den¹⁾. Du seer altsaa, at Cancelliets liberale Grundsætninger aldeles have forandret sig og at Steemann er ikke Kaas. Endog med de gamle Cancellieregistrarer, som jeg for et Par Aar siden vilde see nogle Dokumenter i ang. en Bibeloversættelse i Christ.V. Tid, gjordte den ellers saa føielige og tienstagtige Hiorthøi²⁾ Vanskeligheder, med mindre jeg vilde tilskrive Collegiet og opgive, hvad jeg egentlig søgte, som jeg dog ikke gjordte, da Sagen ei var mig af saa megen Vigtighed. Altsaa — ils sont passées, les bons vieux tems — og ikke eene i denne Henseende. Jeg skal med største Redebonhed — som Du jo maa vide — besørge det Fornødne ved Afskrivning eller Excerptering af, hvad man vil meddeele mig for Dig; NB. naar Du Selv har bevirket dets Meddeelelse, thi jeg kan det ikke.

Jeg billiger fuldkomment din Plan for det Første at lade dine Samlinger om Fyen blot henligge i forskiellige

¹⁾ Vedel Simonsen var meget ubehagelig berørt af, at man nægtede ham Udlaan fra Gehejmearchivet, uagtet han havde Cancelliets skriftlige Tilladelse af 21. Maj 1816 til at faa tit Laans saadanne Documenter fra Archivet, der ikke vare Originaler. Werlauff raader ham derfor til at tilskrive Gehejmearchivaren Finn Magnussen et meget galant og flatterende Brev om den Sag; jeg kjender, skriver han, den pedantiske Strængthed, der siden Steemanns Ministerium haver udbredt sig over alt, hvad han haver med at bestille (Brev 29. Marts). ²⁾ Se Nr. 27.

Afskrifter paa offentlige Steder¹⁾. De kunde da oppebie gunstigere Tider, og Du kan jævnlig forøge dem med Supplenter. — Udgivelsen af Saadant vilde kun føre til Tab. Stud. Knudsen har henvendt sig til flere Boghandlere om at faae sin Prøve af den danske M. Ald. Geographie (Nordostlige Deel af Sieland) udgivet; men uagtet det kun vil udgiøre en Snees Ark, vilde dog ingen paatage sig det (endog uden alt Honorar) uden Understøttelse og han haver nu ansøgt Vid. Selskab om 250 Rbdlr., uden hvilke det ei vil kunde komme ud²⁾. — — — Der er udkommet et Rescript, hvis Indhold Du af de offentlige Blade vil kunde erfare og som vil være et Dødsstød for mange af vore styverfængende Bladudgivere. Det er formodentlig nærmest foranlediget ved Winthers Raket³⁾. — — —

Tag nu til Takke for denne Sinde. Hvilket skjønt Foraar vi nu faae. Nu haver min gamle Ven det godt paa Elvedgaard. Eia! vare vi der⁴⁾. — Lad mig nu snart høre fra Dig og glem ikke din trofast hengivne Ven

Werlauff.

Kbhvn. d. 4de Mai 1833.

¹⁾ V. S. havde af Hensyn til Bekostningen opgivet at lade sine historisk-topographiske Samlinger trykke, hvorimod han vilde deponere Afskrifter af dem i Gehejmearchivet eller Kongl. Bibliothek og i Fyens Stiftsarchiv. ²⁾ Hans Knudsen (1801—51), der senere ofte omtales i disse Breve, var dengang Student og fik paa Grund af Sygdom aldrig Examen. Fra 1833 var han Medarbejder ved de af Videnskabernes Selskab besørgede Regesta diplomatica, blev 1835 Copist i Gehejmearchivet og 1845 Registrator. Hans Skrift »Danmark i Middelalderen« udkom med 1 Hefte 1834, efterat den i Brevet omtalte Understøttelse var ham bevilget. ³⁾ Instruction 25. April 1833 for de Embedsmænd, til hvem Censuren og Tilsynet med trykte Skrifter og Blade er betroet. Den berygtede Chirur., og Skribler Matthias Winther (1795—1834) udgav 1831—33 Smudsbladet »Raketten«. ⁴⁾ Jfr. Nr. 27 Note 3.

2den Juli 1833.

Bedste Ven! Havde jeg end ikke af din lange Taus-
hed — d. 8de April var det sidste af mig besvarede Brev
dateret — kundet slutte mig, at Du maatte være syg,
saa erfarede jeg det giennem Canc. Rd. Thomsen. — Da
Du nu tillige i saa lang Tid ikke har faaet Mstter om-
byttede, slutter jeg mig desværre ogsaa til, at Du ei blot
maae være legemlig upasselig, men at ogsaa din Aand
føler sig uskikket til den gamle Virksomhed og til dine
Yndlingsarbejder. Maaskee vil jeg om faae Uger kunde
erfare, hvorledes Du haver det. Jeg haver nemlig i Sinde
i denne Sommer igien at gjøre en Reise til Fyen; og
et Hovedmotiv for denne er naturligviis det at tilbringe
nogle Dage i din paradisiske Eenlighed og fornye Ung-
domserindringer og svundne Dages Minde med Dig, min
gamle nu 27 Aars Ven. Dog forstaaer det sig af sig selv,
at jeg ikke vilde komme, dersom jeg kunde faae Kund-
skab om, at en fuldkommen Roe og Afsondring var Dig
tienligst. Herom vilde jeg, om mueligt, gjerne ved et
Par Ord være underrettet, skjøndt Du jo egentlig ikke
kan vide, hvorledes Din Sundhedstilstand vil være om
en Maaned. — — —

Der kunde vel være et og andet Nyt her i Byen,
men da jeg ikke veed, om det kan interessere Dig at
erfare, vil jeg giemme det til næste Gang. Disse Linier
skulde kun angaae Dig personlig og de ere skrevne, der-
som Du ikke veed det, paa min 52de Aars Fødselsdag.
Der vare Tider i min Ungdom, da jeg vilde have anseet
det for en Umuelighed for mig at naae den Alder. —
Lev nu vel og glem ikke din gamle og troefaste Ven

Werlauff.

56.

Elvedgaard d. 10 July 1833.

Min hierteligste Lykønskning til Dit Nyeaar og min Tak for Dit kiærkomne Brev. Det er ret en kostelig Idee, at Du vil unde mig Glæden af Dit Besøg i Sommer; mit Helbreds Svækkelse er af den Natur, at Venneomgang er den beste Medicin; jeg seer altsaa den belovede Lægedom med Længsel i Møde. Blot beder jeg mig underrettet om, til hvad Tid *omtrent* jeg tør love mig Din Nærværelse, da jeg har besluttet at gjøre en Tour til Aarhus med en Maler for der og i Omegnen at lade de Steder aftegne, der fra min Barndoms og Ungdoms Dage ere mig saa dyrebare, og altsaa gierne vilde indrette denne Tour saaledes, at den ikke skulde berøve mig Nydelsen af Dit Besøg. — — —

Din trof. hengivne

Vedel Simonsen.

57.

20de Juli 1833.

Kiæreste Ven! Mennesket spaaer, men Gud raader; det maae jeg ogsaa sande ved den Reise, jeg havde besluttet og glædet mig til i Dag at kunde tiltræde. En Broder af min Kone, som er Gartner, haver under et Slags Sindssvaghed, maaskee en begyndende Typhus, styrtet sig ud af et Qvistvindue paa Gaden, har knust det ene Been og ligger nu mellem Liv og Død paa Hospitalet¹⁾. Jeg anseer det altsaa for min Pligt, hverken under saadanne Omstændigheder at forlade min Familie eller at bringe en mørk Stemning ind i mine Venners Kreds. Jeg har derfor i det ringeste *opsat* min Reise; om jeg bliver i Stand til at foretage mig den, kan jeg ikke vide. Saasart jeg tør bestemme noget vissere, skal

¹⁾ Edvard Heger døde i Aarets Slutning paa Frederiks Hospital (W.s Erindr. S. 154).

jeg lade Dig det vide. Imidlertid bør Du ikke for min Skyld gjøre nogen Forandring i din intenterede Reise.

— — —

Lev vel og lad mig snart høre noget fra Dig. Din oprigtig hengivne Ven

Werlauff.

58.

Elvedgaard d. 24 July 1833.

Det gjør mig ondt, at et saa sørgeligt Uheld skulde forhale Din Reise; imidlertid haaber jeg, at Du om nogle faa Dage vil være beroeliget i denne Henseende, og skeete endogsaa, som Gud forbyde! det værste, var dog vel ogsaa i dette Tilfælde en Reise det beste Adspredelses og Opmuntrings Middel for Dig. Jeg vil derfor indtil videre opsætte min Jyllandsreise for ikke at gaae glipp af Dit Besøg; og maaskee drager jeg selv — naar jeg først har talt Dig — over til Kiøbenhavn for at bruge de Rosenborger-Mineralvande (hvorom jeg beder Dig at skaffe mig mueligst nøiagtig Efterretning), Strandbadene &c. &c. — — —

Jeg seer saaledes i ethvert Tilfælde med Længsel Din Ankomst imøde; skulde Du imod al Forventning og til min Ærgrelse udeblive, da lad mig det som snarest vide og underret mig da tillige om, hvordan det egentlig hængte sammen med Studenternes Concert for Engelseftoft og — Møsting. Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

59.

30te Juli [1833].

Havde jeg, bedste Ven! bekommet dit Brev af 24de d. tidligere, havde Du ogsaa faaet Svar fra mig i Gaar; men *da* fik jeg det først og kan derfor først svare Dig i Dag. Uagtet min Svoger endnu lever og der just ikke er Tegn til nogen snarlig Opløsning — thi om et langt Liv er

der neppe Haab — saa veed jeg dog ikke, om jeg nu tør tænke paa nogen Reise, da snart Halvdeelen af Ferierne ere forløbne og jeg, dersom jeg næste Fredag med Dagvognen til Corsør eller Løverdags med Ageposten afrejste, maatte stiele mig 8 Dages Prolongation for at kunde blive i det ringeste 2 Uger borte. Du seer altsaa, at jeg desværre intet vist tør love¹⁾. — — —

Mineralvands-Indretningen ved Rosenborg er endnu ikke aabnet. Underretning om den kan jeg ikke videre give Dig, da jeg siden i Gaar ikke har kunnet træffe nogen, som derom kunde sige mig noget Tilforladeligt. Men jeg formoder, at det meeste og bedste vil findes i den derved ansatte Chemiker Nørgaards Skrivt (med en Fortale af Prof. Bang), som Du formodentlig haver, ellers kunde jeg sende ell. bringe den med. Wendt har i den Anledning skrevet nogle Bemærkninger, som snart vilde udkomme. — Der er ingen Tvivl om, at Anstalten i Begyndelsen meget vil blive benyttet²⁾. — — —

Dit Spørgsmaal om Engelstof og Møsting vedkommer Begivenheder, som nu alt ere forældede. Hvad den første angaaer, da viiste han sig ved sidste Examen philologicum i April saa stræng, vranten og uforføielig, gav saa mange oo og Nonner og gav de syndige Candidater saamange Skoser, at han vakte almindelig Misfønelse. Der var nogle Dage en saadan Piben, Hyssen, Trampen paa Auditoriet, at man hverken kunde høre Spørgsmaal eller Svar. Den sidste Dag vilde de bragt ham et Pereat, som dog af nogle ældre Studerende blev forhindret. —

¹⁾ W. kom dog til Elvedgaard; den 5. Aug. melder han fra Odense, at han vil besøge V. S. imorgen og da, volente Deo, blive hos ham til Lørdag den 10. ²⁾ Cand. polyt. Erich Andreas Nørgaard, Inspecteur ved den 1833 oprettede Rosenborg Brøndanstalt, udgav s. A. et Skrift om Mineralvandenes Nytt og Anvendelse med Fortale af O. L. Bang. Wendts Bemærkninger om Mineralvande ere trykte i Bibliothek for Læger s. A.

Kort efter havde han en lang Audients hos Kongen; man sagde, efter Tilsigelse¹⁾.

Da Capt. Tscherning — en ivrig Radicaler — i Mai Maaned efter kongelig Befaling afreiste til en Udenlandsreise for at undersøge Artilleriets Tilstand²⁾, gav hans Kammerader ham et Aftensgilde hos Mad. Lynges i Fride-richtsberg Allee. Et Par hundrede Studenter sloge sig sammen og droge derud for at bringe ham et Afskeds-*vivat*, ligesom ogsaa en Mængde, især af Borgerskabet, Dagen efter fulgte ham ud til Dampskibet. — Ved samme Leilighed sagde man, at Vedkommende havde i Sinde at bringe M. et *Pereat* eller en Kattemusik, men at han havde faaet Nys derom og var reist bort. Aarsagen til Misfornøielsen med denne hidrørte dog nok egentlig derfra, at den unge Kammerjunker Kragh (en Søn af Gen. Krigsc. K. i Odense) — forlovet med en Broderdatter af Frue M. — har faaet en stor Amtsforvalttertjeneste i Ringsted, en Forfremmelse, som haver vakt almindelig Uvillie³⁾.

Man venter Kongen i disse Dage; om hans egentlige Sundhedstilstand ere Meeningerne deelte. Byen vil uden Tvivl blive illumineret⁴⁾.

¹⁾ L. Engelstoft var en Gang tidligere, 1821, bleven offentlig angrebet for sin stundom noget lunefulde Examination; i Forbindelse med Werlauff offentliggjorde han da en Erklæring til sit Forsvar. Wegener omtaler dette i sine Biogr. Antegnelser om E. S. 94 f., men nævner ikke den i dette Brev skildrede Episode. ²⁾ Den siden noksom bekendte Politiker Anton Frederik Tscherning (1795—1874), Artillericapitain, havde ved sin Kritik af »det danske Væbningssystem« vakt Kongens Uvillie, hvorfor han blev beordret til at tiltræde en Studierejse til Udlandet. ³⁾ Jfr. Udvalg af Breve til P. Hjort Ny Saml. S. 205 f. Kammerjunker Georg Andreas Krag (1806—75), Søn af Generalkrigscommissair, Toldinspecteur Henrik Christian Krag, ægtede 24. Aug. 1833 Margarethe Reinholdine Elisabeth Krogh (1808—96), Dtr. af Gehejmerraadinde Møstings Broder, norsk Oberst Georg Friderich K. (Danm. Adels Aarb. XV, 304). Krag blev senere Etatsraad og Amtsforvalter i Aalborg. ⁴⁾ Kongen var i Sommeren 1833 syg paa Rejsen i Holsten.

Og nu lev vel! Opfyldes mit Ønske, da sees vi paa Elvedgaard. Men jeg er ikke saa uafhængig som Du. — Ogsaa synes Veiret nu at vilde forandre sig. I hvert Tilfælde haaber jeg snart at see Dig, og jeg vil ønske, at Du paa nye maae faae Smag paa Kbhvn. Lev vel! Din inderligst hengivne Ven

Werlauff.

60.

12te Aug. [1833].

Bedste Ven! Tusind Tak for din kierlige Modtagelse paa det patriarchalsk-venlige Elvedgaard. Mindet om Siels og Legems Nydelser i disse, desværre faae Dage skal følge mig til mit Hiem og styrke mig i mangel mørk og mødig Stund. Maatte et saadant Samliv endnu nogle Gange være Os forbeholdt, inden Vi Begge gaae derhen, hvorfra Ingen vender tilbage. — — —

Venligst Hilsen til dine venlige Jomfruer fra din inderlig hengivne

Werlauff.

61.

Elvedgaard d. 23 Oct. 1833.

Ædle Ven! Det er virkelig en stor Skam og en uundskyldelig Brøde, at jeg ikke før nu aflægger Dig min inderlige Taksigelse for de mange glade Timer jeg under mit Ophold i Kiøb. havde Dig og Dit Venskab at takke¹⁾; men deels har jeg som sædvanlig skrantet og skranter endnu (da hverken min Kiøb. Reise el. den gode Wendts Pulvere og Thee, som jeg i 3 Uger samvittighedsfuld brugte, i mindste Maade forbedrede mit Helbred), deels har jeg, som Du kan tænke, nu ved Efteraarstid havt travlt med Indsamling af Humle, Rødder,

¹⁾ Ifølge et her ikke medtaget Brev fra V. S. var det hans Hensigt midt i August at følges med W. til Kjøbenhavn. Rejsen blev denne Gang virkelig iværksat, men var ikke af lang Varighed.

Urter, Frugt o. s. v. samt nye Indretninger i mit Huus og nye Anlæg i min Hauge; og endelig har jeg aldeles ingen Lyst havt til noget Slags Skriverie, før end jeg har faaet Ild i min Kakkellovn og min Stue saaledes er bleven mig dobbelt hyggelig og Stuearbeidet atter bleven mig kiært. Jeg har siden min Hiemkomst havt 2 Besøg fra Kiøb. nemlig først af en af Academiets Elever Boesen¹⁾, der havde faaet Lyst til at male min Gaard i Olie, og dernæst af Kobberstikker Petersen²⁾, der havde Lyst til at stikke den i Kobber; begge syntes særdeles tilfredse saavel med Gaard som Hauge. — — —

Som et Slags Vederlag for den Glæde, jeg følte ved at see Antiqv. Musæum i Kiøb., har jeg skienket min lille Samling af Oldsager (nogle og 70 Stk ialt) til samme, og da jeg formoder, Secretairen med det første forlanger den sig tilstillet, vil Du formodentlig ogsaa snart faae den at see. — — —

Med Hensyn til det topographiske, udarbejder jeg i denne Tid mine Samlinger over Baagherred. Min forbindtligste, som venskabeligste Compliment for Din kiære Frue bedes aflagt, ligesom Wendt, Molbeck o. s. v. ved Leilighed bedes hilsede fra mig. Kommer Knudsens³⁾ Prøve af hans danske Middelalder Geographie snart ud? jeg længes ret inderlig derefter. Kiender Du noget til Thortsen paa Univ. Bibliotheket? han har skrevet mig et høist godmodigt og interessant Brev til og har ret inderlig Interesse for vor ældre Historie⁴⁾; hvor gierne ønskede jeg os den Glæde, før vi gik herfra, at vi maatte vide det Studium, der udgiorde vor Syssel og Lyst, i de

1) Landskabsmaler August Vilhelm Boesen (1812—57), Præstesøn fra Vigerslev. 2) Søren Henrik Petersen (1788—1860). 3) Se Nr. 54. 4) Historikeren Peder Goth Thorsen (1811—83) var just 1833 bleven ansat ved Universitetsbibliotheket, hvis Chef han senere var i en lang Aarrække.

beste Hænder. Glæd snart med et langt Brev og ret mange interessante Efterretninger Din inderligst hengivne
Vedel Simonsen.

62.

19de Nov. 1833.

Kiæreste Ven! Aarsagen til din næsten 2 Maaneders Taushed efter din Afreise var da, som jeg nok frygtede for, et nyt Anstød af din Svaghed. — Det gjør mig inderlig ondt, at din længe paatænkte Kbhvnsreise, hvortil jeg selv maaskee var et uskyldigt Incitament, ikke havde bedre Følger; deels fordi jeg ønsker Dig alt muligt Godt, consequenter ogsaa Livets høieste Gode — Helbred; deels fordi jeg frygter, at Du nu reent haver tabt din ikke synderlige Lyst til at komme herover og jeg altsaa aldrig meer maaskee faaer den Glæde at vandre ud med Dig paa Friderichsberg og paa Kirkegaarden for at mindes gamle Venner eller ved en Pibe Tobak og en Kop Thee stundom fornye Ungdoms Erindringer med Dig. Men, sandt at sige, uagtet Wendt er en god Snøbel og vor fælleds gamle Ven og — uden Tvivl — et Ideal af en Hospitalslæge, saa troer jeg dog ikke, at han i det Heele er heldig i sin Prognosis. Maaskee haver Du i Dr. Helweg¹⁾ en Æsculap, om ikke udrustet med den mangesidige Erfaring som W. saa dog skarpsindigere og som Du jævnlig kan consulere. Men — 1ste Mai 1834 aabnes de Rosenborgske Sundhedskilder; i April maae Du altsaa løsrive Dig fra dit Tusculum, komme herover, drikke Vand, spadser, gaae paa Comedie, paa Charlottenborgs Udstilling etc. etc. »Det vil gjøre Dig godt« siger Wendt.

Først nu nogle Bemærkninger i Anledning af dit sidste kiære Brev. — — — Jeg gratulerer Museum til

1) Se Nr. 32 Note 3.

din Samling af Oldsager; den forøges fast daglig, og man kan ikke nægte Thomsen store Fortienester af den. Af Knudsens Midd.-Ald. Geographie er nu et Ark trykt; første Hefte, som udkommer med Subskriptionsplanen, bliver 6 Ark. Han taler ogsaa om i Anledning af din Priisopgave at behandle Esrum Kloster. Thortsen — som vi talte om i Sommer — er et meget elskværdigt Menneske med stort Talent for Bogsamling og Bogkundskab. Men af hele den yngre Slægt er dog Knudsen i mine Tanker den, som ved utrættelig Flid og kritisk Nøiagtighed vil blive den Første. Maatte han kun engang, nøjsom som han er, erholde lidet Fast og Sikkert. Kunde Copiistposten paa Geheime-Archivet engang blive ledig — den vilde være for ham. Ogsaa Cand. Theol. P. W. Becker vil engang blive en fortrinlig historisk Grandsker¹). — — —

Prof. Jens Møller haver i lang Tid været meget syg; uden Tvivl af nerveuse Tilfælde; han skal endnu svæve imellem Liv og Død. I sidste Tilfælde efterlader han en Kone nogle og 20 Aar yngre end han selv og en talrig Børneflokk af 2 Kuld, hvoraf nogle ere nær de 30, andre ere nyelig komne ud af Vuggen. Saaledes gaaer det, naar aldrende Mænd gifte sig med unge Qvindemennesker²). Havde han raadført sig med mig, da havde jeg flyet ham Weikards Leben³); og han havde maaskee ligesom Du ladet sligt Narrerie fare og gik nu omkring frisk og rask. — Da har Prof. Wendts Søn, Cand. medic. W.,

¹) Peter Willemoes Becker (1808—77), sidst Sognepræst i Soderup, Provst. ²) Prof. theol. Jens Møller, f. 1779, døde 25. Nov. 1833 (se W.s Erindr. S. 126 f.). Han var i 1825 bleven 2. Gang gift. ³) Den ansete tyske Læge Melchior Adam Weikard (1742—1803) har i sit Skrift: *Denkwürdigkeiten aus der Lebensgesch. des Kaiserl. Russ. Etatsrathes M. A. Weikard 1802*, et Afsnit »Episode über das Heyrathen, oder ein Kapitel für jene, welche noch nicht geheyrathet sind«, indeholdende en Række særdeles prosaiske Betragtninger.

gaaet en modsat Vei. Henved de 30 Aar har han ægtet et Væsen, som gaaer i sit 50de, en Jfr. Kønemann, som ejer en Gaard i Friderichsberggade og som man paa-staaer at hans Fader, vor gl. Ven, skal have friet til, da hans første Kone var død. Onde Mennesker paa-staae, at det er hendes halve Tønde Guld, der har fængslet ham; men jeg troer, at det gierne kan være af Kierlighed — rigtig nok har jeg ikke seet hende — thi mange Fruentimmer blive først ret farlige i deres Livs Efteraar¹).

— — — Det mærkeligste, som nu beskæftiger Publicum her, er dog Forventningen om den stænderske Forfatning, som gientagne Gange har været debatteret i Statsraadet, hvis Resultater ventes meddeelte engang ved Nytaarstide. — De holdes naturligviis endnu hemmelige; imidlertid skal dog en Deel deraf være emaneret, f. Ex. at Geistligheden i Almindelighed skal være udelukket fra Valgene; at ingen Godseier er valgbar, som ei har eiet Godset i 10 Aar (Arvinger undtagne); at Stændernes Forsamling for Øerne skal holdes i Roskilde; at de ei skulde være offentlige m. m.

Molbech og Wendt sende Hilsener, ligeledes min Kone, som takker venligst for de tilsendte Æbler, der endnu ofte vederqvæge Os. For nogle Aftener siden var jeg i et lidet Snøbleconcilium hos Wendt; jeg har ikke været der om Aftenen, siden vi vare der sidst tilsammen. Vi mindedes Dig med Længsel og drak din Skaal. Han skriver ogsaa paa en Afhdl. om de Rosenborgske Sundhedsvande.

21. Nov.

I Gaar mødte jeg Controlleur Fogh paa Gaden, som sagde mig, at Krag befandt sig meget slet og var gaaet til Sengs. Jeg var der ude i Dag og fandt ham senge-

¹) Lægen Heinrich Wendt (1804—71), Dr. med. 1834, ægtede 4. Oct. 1833 Metta Heitmann, f. 1784.

liggende siden 14 Dage og uden Tvivl i en meget betænkelig Forfatning. Han spiser intet, kan ingen Søvnløshed faae og Kræfterne aftage kiendelig. De mente, at det var enten Pleurus eller Sliimfeber. Dr̄en (Nutzhorn), som allerede har præscriberet ham 4 Mixturer, opgiver endnu ikke Haabet; men i hans Alder kan det dog neppe være stort. — Jeg troer altsaa, at Du maae være forberedt paa hans muelige Bortgang og dennes Følger for hans Efterlevende¹⁾.

I dette Øieblik erfarer jeg, at det paa Nye skal være bleven meget slet med Prof. J. Møller.

Tag nu til Takke for denne Sinde. Et saa langt Brev maae jeg — som Du vil see — være mange Dage om; det er skrevet under mangehaande Sysler og Adspredelser. Undskyld derfor din Ven, om mine Breve ikke komme saa hyppige eller saa interessante, som jeg gjerne vilde gjøre dem. Imidlertid skal dog neppe noget Videværdigt her i Kbhvn., som kommer til min Kundskab, forsømmes at meddeles Dig. Lad mig nu snart høre noget fra Dig; for Alting, at Du befinder Dig vel. Lev stedse som jeg ønsker Dig det og tænk stundom paa din uforanderlig hengivne Ven

Werlauff.

Kbhvn. d. 23. Nov. 1833.

Venligst Hilsen til dine Jomfruer.

¹⁾ V. S.s Svigerfader, Parykmager, siden Pennefabrikant Herman Kragh boede efter Bombardementet med sin Hustru paa den Kgl. Maltmølle paa St. Anne Plads hos Maltværkscontroleur Morten Bendz Fog (f. 1778 † Nytaarsdag 1847), for hvem de, ligesom for hans Broder, Rodemester David Fog (1780—1837), der begge vare ugifte, førte Hus; efterat Fru Simonsen havde maattet forlade Elvedgaard, blev hun optaget i dette Hjem. (Werlauffs Erindr. S. 87. Hundrup, Fam. Bendz S. 28 ff. Hiort-Lorenzen, Slægten Fog S. 11 f.).

30te Nov. [1833].

Bedste Ven! Hvad jeg i mit sidste Brev forberedte Dig paa, er nu indtruffet. Den gamle Kragh døde i Onsdags Aften Kl. 10^{1/2}¹). Han leed i den sidste Tid intet Synderligt uden af Søvnløshed og den stedse tiltagende Afkræftelse. Hans sidste Øieblikke skal have været smertefrie. Han var vist i sin simple Stand og indskrænkede Kreds en ærlig og retskaffen Mand — Fred derfor med hans Minde! I Morgen (Søndag) skal han begraves paa Garnisonskirkegaarden her i Staden, som skal være billigere end paa Assistenzkirkegaarden. Hans Efterladte stræbe at fatte sig. Der skal ingen Gield være efter ham, men naturligviis heller ingen Formue; og da Mad. Kragh ikke seer sig i Stand til at fortsætte hans Næringsvei, synes hun ikke at være ganske roelig med Hensyn til Fremtiden.

Ogsaa Prof. J. Møller blev i Mandags bortkaldt til det Bedre. Han havde meere Livskraft og Livslyst end jeg og maatte dog gaae først bort. Udsigterne her ere sørgelige; 7 uforsørgede Børn, ingen Formue og kun en ringe Pension.

Jeg vilde ønske, at jeg ovenpaa disse Døds Efterretninger kunde melde Dig noget underholdende; men Byen har aldrig været tommere for Nyheder. Man kan ikke vide endnu, hvem der kommer ind i det theolog. Facultet. Twesten i Kiel²) — som Rygtet har gaaet — bliver det vist ikke. — — —

Gud veed, hvorlænge vi to skulde leve i eet Land — thi sammen leve vi desværre kun sielden. Lad mig derfor i det ringeste jævnligen erfare noget om din Liden og Virken. Lev vel! Din inderligst hengivne Ven

Werlauff.

1) Den 27. Nov. Han var 72 Aar gammel. 2) Prof., Dr. August Ditlev Twesten.

Elvedgd d. 8 Dec. 1833.

Høistærede Ven! Dine 2 kiære Breve har jeg med Taknemmelighed modtaget. Vel beklager jeg paa det oprigtigste Sal. Kraghs Bortgang, da jeg veed, at han var en af de faae Redelige, paa hvis Usvigelighed man kunde lide; men med Hensyn til de Efterladtes økonomiske Forfattning troer jeg ikke, at hans Bortgang har havt nogen *væsentlich* Indflydelse, da hans Pennefabrik i de senere Aar næsten ingen Afsætning havde. Imidlertid har jeg øieblikkelig tilskrevet hans Enke og tilbudt mig at understøtte hende med 40 dl. kvartaliter, hvilket ikke alleene er Renten af 4000 dl., men som ogsaa (da det udgjør 13 dl. 2 $\frac{1}{2}$ maanedlig) forekommer mig at være en betydelig Hielp for en Kone, der har frie Boepæl og desuden, ved at bespise Controlleuren og Rodemesteren, vadske for dem &c. ingen ubetydelige Emolumenter nyder. Overhovedet staaer jeg i den Formeening, at saa længe de ikke miste deres Emolumenter paa Møllen, er deres Forfattning kun lidet at beklage. Ogsaa maae jeg oprigtig tilstaae Dig, at (endogsaa fraregnet den ringe Drift jeg føler til at ernære en Kone, hvis Letsindighed har gjort mig og mine Forældre saa ulykkelige, som det stod i hendes ringe Evne) jeg ogsaa, i Anledning saavel af Udbetalingen af Sal. Mad. Rasmussens og min Sal. Faders Giæld, som af de mangfoldige Legater til Fattige og Skolevæsenet, samt adskillige Private, dem mine Forældre havde paalagt mig efter deres Død at udrede, hverken nu eller i adskillige af de næstfølgende Aar vil være i Forlegenhed med at faae Plads til mine Penge.

Siden jeg sidst tilskrev Dig har mit Helbred kun været maadeligt, da det daarlige Føere hindrer min sædvanlige Motion; jeg har desuagtet faaet en Deel Anlæg gjorde i min Hauge, blandt andet et Vandfald og Kam-

merherre Holstein [sic] fra Langesø¹⁾, som jeg aldrig før havde seet, har endogsaa været her for at see sig om i min Hauge; forresten har jeg ikke blot fuldendt mine Samlinger til Baag — men ogsaa til Aasum — Herred; har derhos skrevet et Par Digte og endelig begyndt et Udkast til en Characteristik eller Skildring af Danmarks ældre Periode, der skal være min historiske Svanesang og udgives efter min Død. Vi have dernæst været saa heldige paa vor Grund at skyde et herligt Daaedyr, hvis brede Ryg med Guds Hielp skal paradere d. 20 Dec. (min Geburtsdag). Ogsaa har jeg forøget min Samling af Oldsager med 3 herlige Kanonkugler af Steen. Hr. Pastor Knudsen i Agernæs²⁾ udarbejder i denne Tid Grevskabet Roepstorffs (Einsiedelsborgs og Kiørups) historiske Topographie (naturligviis tildeels ved Hielp af mine Samlinger). Han har et særdeles Talent for historiske Undersøgelser og en uendelig Interesse derfor. See endelig, at Du faaer den Kiøb. Knudsen³⁾ til at blive ved sin første Idee, nemlig at udarbejde Grevskabet Vedelsborgs Historie! jeg vil med største Fornøielse sende ham alt hvad jeg dertil har samlet, samt Designationen over Grevskabets Archiv. — — — hvo bliver summus Theologus⁴⁾, derom og om alt andet, der angaaer de Kiøb. litteraria, give Du mig som snarest udførlig Underretning. Din næst de forbindtligste Hilsener for ærede Familie Dig uforandret hengivne

Vedel Simonsen.

¹⁾ Kammerherre, Baron Adam Christopher Holsten (1793—1879).
²⁾ Hans Joachim Evald Knudsen (1792—1877), Præst i Krogsbølle, sidst i Gislev, Provst. Hvis han har udarbejdet den her omtalte Topographi, er den i alt Fald ikke trykt. ³⁾ Et Skrift af Registrator Hans Knudsen om Wedelsborgs Historie kjendes ikke. ⁴⁾ Nemlig efter Prof. Jens Møller.

Kbhvn. 16de Dec. 1833.

Ærede, Bedste Ven! Saa kiært det altid er mig at modtage Efterretninger fra Dig, saa ondt gjør det mig stedse at høre, at Du kun befinder Dig maadeligt. Jeg vil dog haabe, at Foraaret og Sommeren — som vi rigtig nok have længe til — vil virke bedre til din Sundhed end baade din fyenske og kbhvske Doctor. Den Sidste sender Dig ved Kellinghusen¹⁾ et lille Skrift om de Rosenborgske Sundhedsvande; jeg vil ønske, at disse maa lokke Dig engang i næste Aar her til Kbhvn. — I Løverdags Aftes gik Wendt og jeg fra Skotte □, hvor vi havde hiulpet omt. Kellinghusen op paa et høiere Trin af den uendelige Trappe, hen i Fabricius's Klub, hvor det allerførste Glas Viin, vi tømte, var paa dit Velgaaende og paa din forestaaende Fødselsdag. D. 20de Dec. 1807 spiiiste jeg Frokost hos Dig med Collin og Krag²⁾ (utroque defuncto); vi sees maaskee aldrig meere paa den Dag. Hvad vilde jeg ikke give for at være hos Dig næstk. Fredag! Ikke for Dyreryggens Skyld, men for en fortroelig Passiar i den lange Vinteraften om gamle Tider og Ting. Men desværre maae jeg indskrænke mig til de kiærligste og hierteligste Ønsker for din Helbred — thi uden den kan rigtig nok den øvrige jordiske Lykke, hvoraf Du ellers haver en saa god Portion for din Lod, ikke hielpes stort.

Jeg er eenig med Dig i, at 160 Rbdlr aarlig er en ikke ubetydelig Understøttelse for Md. Kragh, saalænge hendes nuværende Forhold til Controlleuren og Rødemesteren vedvarer. Men skulde disse to godmodige Brødre

¹⁾ Krigsraad Kellinghusen fra Odense, se Nr. 275. ²⁾ Hvem denne Collin er, ved jeg ikke; muligen Krigsassessor og Lærer Berendt Møllmann C. († 1825). Krag er maaske Johan K. (1786—1827), sidst Adjunct i Odense, eller V. S.s senere Svigerfader H. Kragh.

falde fra og hun selv gaae til Hvile (hun er jo gammel nok dertil), da vilde hendes Datters Stilling i flere Henseender blive høist beklagelig. Dersom Du ikke i Live eller efter Døden søgte nogenlunde at sikre den. — Jeg vil indrømme Dig, at Du kan have meget at bebreide hende; men lad os aldrig glemme Shakespears Ord: »Svaghed — dit Navn er Qvinde«. Hun var et skrøbeligt Redskab og — har vel ikke heller altid dandset paa Roser. »Menschen sind's, die Menschen elend machen«: det er Resultatet af Verdenshistorien som af de fleste menneskelige Forhold — deri maae vi finde os, glemme og tilgive. Jeg har derfor den faste Troe til dit gode Hierte, at Du ikke vil tænke Dig et Væsen, som eengang var Dig kiært, eene og forladt gaae en kummerfuld Alderdom imøde; ogsaa stoler jeg for meget paa dit Venkab til at befrygte, at Du vilde optage fortrydelig denne aabenhier-tige Intercession af en gammel Dig oprigtig hengiven Ven. Men jeg gientager, at saalænge Moderen og de to Brødre leve og de alle ere sammen, haver det vel ingen Nød; ogsaa maatte jeg kiende lidet til Verden, dersom jeg ikke kunde vide, at den Velstand, Forsynet har forundt Dig, i Folks Omdømme bliver multipliceret mange Gange og at Du derfor vel kan have Aarsag til at passe paa, at den ikke spredes ad i alt for mange Directioner.

Det er mig dobbelt kiært, at din lærde Virksomhed ikke standser; den viser, at Du i Grunden maae befinde Dig bedre, end Du selv troer. Jeg vilde ønske, at en W. Simonsen vilde opstaae i enhver af vore øvrige Provindser. — — —

Angaaende Summus Theologus-Posten er man endnu ikke paa det reene; imidlertid meenes dog nu almindelig, at Lector Theol. i Sorø Mag. Scharling (Forf. til en Disp. de Stedingis) circa 30 Aar gl., skulde blive 3^{ius} Theol. og strax indtræde i Consistorium. Clausen bliver da

Summus Theologus¹⁾. Man venter daglig Kongens Underskrift for, at Mag. Velschow skal blive Prof. Rostgardianus i den nordiske Historie²⁾. Men dette Embede ligesom mange Præstekald have i en meget lang Tid lagt hos Kongen, som vel befinder sig i fysisk Henseende meget rask, men ikke længer kan taale at arbejde saa uafbrudt som tilforn. Han haver i disse [Dage] udfærdiget et Rescript til Cancellierne ang., at han aldeles ingen Festligheder ønsker i Anledning af sit Jubilæum næste Aar. Men den af Universitetet foreslaaede Medaille i denne Anledning var allerede paatænkt forinden og vil følgelig komme i Stand, som jeg haaber. Da navnlig alle graduerede Personer skulde foreslaaes at deeltage heri, haver jeg i den Pakke Bøger, som Kellinghusen tager med sig til Odense, lagt en Plan, som anbefales til din egen eller Andres Opmærksomhed. Endnu skal ikke meget være kommet ind.

Der er opdaget i denne Tid et Bancosedelfabrik i Roskilde. Entrepreneuren derfor var en Kiersteen, Broder til en Procurator K. og til Kammeradvocaten Etatsraad Schaks Frue³⁾. Han er naturligviis arresteret og en Deel Hælere. Det skal især være 10 Rigsdalere de have sat i Circulation. — For en 14 Dage siden protesterede en Smedesvend, som fik et Barn døbt i Frue Kirke af Stiftsprovst Clausen mod Daaben, fordi Præsten ikke brugte den gamle Exorcismus. Da deraf ingen Notice blev tagen, har han ladet trykke en Klage desangaaende til Kongen

¹⁾ Saaledes skete det; Mag. Carl Emil Scharling (1803—77) blev Prof. theol. ord. samt Medlem af Consistorium og Dr. Henrik Nicolai Clausen (1793—1877), der var Prof. theol. fra 1822, indtog Pladsen som summus theologus. ²⁾ Velschow (se Nr. 29) udnævntes 28. Dec. 1833 til extr. Prof. i Historien og de nordiske Antiquiteter; først 28. Febr. 1835 fik han Navn af Prof. Rostgardianus. ³⁾ Etatsraad, Højesterets- og Kammeradvocat Gregers Schack (1781—1840) var gift med Anna Sophie Kirksteen.

(conciperet af Mag. Lindberg), men af den er det hele Oplag bleven confisqveret¹). — — —

20. Decbr.

Om Aftenen Kl. 6¹/₂ skriver jeg disse Linier, hvorved jeg mindes din Fødselsdag og opsender til Forsynet de varmeste Ønsker for Dig. Jeg forestiller mig Dig i din varme Stue, omringet af en lille Vennekreds, ved den dampende Theemaskine og Pibe. Lad mig vide, hvem der den Dag var hos Dig? Maatte Du med Sundhed og Tilfredshed endnu mange Gange opleve denne Dag. Formodentlig bliver dette det sidste Brev, Du faaer fra mig i Aaret, der nu stunder til Aften. Tak for de Prøver, jeg ogsaa i dette Aar har oppebaaret paa dit troefaste Venskab; Tak for de velsignede, uforglemmelige Dage, jeg tilbragte i din venlige Boelig i Sommer. Gud unde os endnu nogle saadanne.

Min Kone beder venligst at hilse. Hendes Broder, hvis Ulykke i Sommer forsinkede min Reise, vil formodentlig i disse Dage faae Ende paa sine lange 5 Maaneders Lidelser²).

Endnu engang. Lev inderlig vel! Ønsk dine gode Jomfruer et glædeligt Nytaar og glæd snart med nogle Linier din oprigtigst og hierteligst hengivne

Werlauff.

66.

Elvedgaard d. 4 Jan. 1834.

Høistærede gode Ven! — — —

Fra Mad. Kragh har jeg havt Brev og hun synes særdeles vel tilfreds med den tilbudne Understøttelse og sandt at sige takker jeg hende ikke for, at hun dermed

¹) Om dette forargelige Optrin 8. Dec. se Helweg, Den Danske Kirkes Hist. efter Ref. II, 583. Det var naturligvis ikke Exorcismen, som Stiftsprovst H. G. Clausen forandrede, men Forsagelsen. ²) Se Nr. 57.

er fornøiet. Fra Din Svoger har jeg i lang Tid intet hørt og naar man, som jeg, skal have Penge hos den gode Herre, kan man vel være viss paa, Intet at høre fra ham. Fra Østrup (som ogsaa henhører til de Umælende) modtog jeg derimod til min Geburtsdag et langt Vers. Paa bemældte min Geburtsdag var her ingen uden mine Naboer, saasom Væir og Vei vare lige slemme; nemlig Provst Boesen og Søn, Sidenius, Degnen Hvalsøe med Kone og Datter, vor egen Degn, Schwensen fra Lykkesborg, Rasmussen og Søn fra Lundegaard, Ibsen fra Maderup, Simonsen fra Rugaard, Møller fra Skovmøllen, Forsberg fra Erholm, Jomfr. Fabritius, og Wamberg med Kone, saa vi i alt vare 19 til Middag¹⁾. — — —

For Dit sidste Brev af 16 eller 20 Dec. modtage Du for øvrigt min venskabelige Tak; ethvert Brev fra Din Haand er mig et sandt Elix. balsamicum vitæ; glæd mig derfor snart igien med en Dosis af samme.

Næst det oprigtigste Ønske om det glæderigeste og

¹⁾ Deltagerne i Selskabet vare Provst Jens Frederik Boesen, der oftere nævnes i disse Breve, med en af sine Sønner; Sognepræsten i Særslev B. Sidenius (se Nr. 14); Degnefamilien Hvalsøe fra Ejlby (se Nr. 40), der foruden Datteren, der var Jomfru paa Elved, havde en anden Datter Florentine Emilie, der 1844 ægtede sin Faders Eftermand Nicolai Vilhelm Scheffmann; Degnen i Veflinge Mads Christensen Lund, † 1857; Forpagteren paa Lykkesborg, Haarslev Sogn, Peter Schwensen, † 1850; Rasmus Rasmussen, Ejer af Lundegaard, en Parcel af Elvedgaard, † 1851, alm. kaldet Rasmus Sømand, ikke fordi han nogensinde havde faret til Søs, men fordi han stammede fra Søgaarden i Rue, Vigerslev Sogn; han havde begyndt som Tjenestekarl hos Hestehandler og Møller Henrik Wædelee i Rugaards Mølle og havde altid fundet et Slags Understøttelse paa Elved, blev en dygtig Landmand (jfr. Hofman (Bang), Odense Amt S. 290) og klog Hesteprenger, men ansaas for noget raa; han havde flere Sønner; Hans Ibsen, † 1838, Ejer af en Gaard i Maderup, Særslev Sogn; Bendt Simonsen fra Rugaard, Veflinge Sogn, † 1843; Anders Rasmussen Møller, Ejer af Skovmøllen, Veflinge Sogn, † 1868; om de andre Personer henvises til Nr. 40.

frydefuldeste Nytaar undertegner jeg Din venskabeligst
som forbindtl. hengivne

Vedel Simonsen.

67.

Elvedgaard d. 2 Febr 1834.

Beste Ven! Din Sygdom, — som jeg imidlertid vil haabe og ønske allerede ved dette Brevs Modtagelse at være til Ende¹⁾, — kommer mig forbandet mal à propos; thi jeg stod netop i Begreb med at tilskrive Dig, at jeg endelig havde besluttet til næste Foraar paa nogle Maaneder at opgive min Husholding her hjemme og derimod at nedsætte mig i Kiøb. med en af mine Jomfruer og en af mine Piger for, under Brøndcurens Brug, ikke at savne fornøden og nu engang tilvant Pleie; og vilde jeg til den Ende have forhørt hos Dig, om Du ikke til 1ste April i *Maanedsviis* kunde have forskaffet mig en *meubleret* og til ovennævnte mit Tarv passende Leilighed til Leie i Byen; men nu strander min heele Plan paa Din Sygdom, som ingen har meere Grund til at ønske Pokker i Vold end jeg. — — —

Skynd Dig endelig at komme Dig og glæd snart med et Brev Din oprigtig hengivne og indtil den Tid bekymrede

Vedel Simonsen.

68.

Kiæreste Ven! Jeg er endnu saa svag, at jeg maae bede Dig tage til Takke med disse faae Linier til et kort Svar paa din sidste kiærkomne Skrivelse. — — —

Jeg glæder mig til at see Dig her i Byen til Foraaret, saavidt man i dette usikre Liv tør glæde sig til noget — maaskee vi kunde bruge Brøndcuren sammen. Men

¹⁾ I et her ikke medtaget kort Brev af 22. Jan. fortæller Werlauff, at han er meget atkræftet af en voldsom Forkølelse, maaskee en begyndende Nervefeber.

ang. Værelser at skaffe Dig tør jeg intet love; deels fordi jeg endnu er saa afkræftet, at jeg med temmelig Møie kan kun slæbe mig op paa Bibliotheket, deels ogsaa fordi Du har opgivet saa faae Data med Hensyn til den ønskede Leilighed. Hvormange Værelser behøver Du — neppe mindre end 3 — hvormange Senge — med ell. uden Kiøkken — hvor omtrent i Byen? Jeg har læst Avisen hver Dag siden jeg fik dit Brev, men ingen saadan Leilighed fundet, og 3 Værelser m. v. *meublerede* vilde uden Tvivl være vanskelige at bekomme paa nogle faae Maaneder. Dog kan Ingen heri bedre hielpe Dig end Rode-mester Fogh, som ex officio maae drive sit Væsen netop i det Qvarteer af Byen (nær Rosenborg), der var Dig beqvemst, og lettest kan opsnuse en saadan Leilighed, naar den gives. — — —

Som Candidater til Fyens Bispestol nævnes Tetens og Paludan-Müller¹⁾. Anordningen om Stænderne ventes bestandig, men er endnu ikke kommet.

Du vil af disse Linier nok kunde spore, at hverken Hoved ell. Haand staaer mig ret bi. Jeg har nu ogsaa begyndt at faae hovne Been. Kort — jeg føler, at jeg er over de 52 Aar. Lev vel! Lad mig snart høre fra Dig. Din i Liv og Død hengivne Ven

Werlauff.

11te Febr. 1834.

69.

22de Marts [1834].

Kiæreste Ven! Jeg har ventet med Længsel efter at høre fra Dig, om Du endnu vedbliver dit Forsæt at benytte de mineralske Vande her, hvad Tid vi maae vente Dig o. s. v.. Jeg vil dog ikke haabe, at Du haver opgivet

¹⁾ Fyens Bispestol var ledig ved Biskop Frederik Plums Død 18. Jan. 1834. De her nævnte Candidater ere Dr. Stephan Tetens (1773—1855), Biskop over Als og Ærø, og Jens Paludan-Müller (1771—1845), Biskop over Aarhus Stift, begge forhen Stiftsprovster i Fyen.

en Plan, der forekommer mig at have saameget, der taler for den; imidlertid maae jeg dog antage, at Du vil opholde Dig hos Os paa en anden Tid end den først bestemte, i det mindste har jeg intet erfaret fra Dig, som kunde tyde hen paa det Modsatte. I lang Tid var jeg meget syg og afkræftet; og da jeg begyndte at reconvallescere, ventede mig en saa velsignet Portion af Forelæsninger, Embedsskriverie m. v., at jeg ikke fik Tid at tænke paa andet. I disse Dage ender jeg mine Forelæsninger — og dette Brev er det første, jeg siden min Opkomst skriver.

Den mærkelige Nyhed med Pr. Fritzes Forviisning d. 11te d. maae være Dig længe bekiendt. Den egentlige Aarsag og de enkelte Omstændigheder derved kiendes dog ikke fuldkomment. Det almindelige Rygte er, at han Natten mell. 9—10de kom beskiænket hiem (som han ofte pleiede), vilde have Penge af sin Gemahlinde, slog og mishandlede hende, brugte knubbede Ord mod sin Fader (der — siger man — blev hentet om Natten), mod Kongen selv! Følgen deraf var da, at han Torsdagen efter, fulgt af Oberste Ewald og Kammerj. Holstein maatte forflytte sin Residenz til Jægerspriis, hvor han skal forblive i et Slags honorabelt Fængsel indtil 1ste Mai, da han fra Kronborg af skal gaae ombord paa det Linieskib, der i Sommer skal gaae i Søen. Maaskee kommer han ved denne Leilighed til at besøge Island; men hvad der efter hans Hiemkomst skal foretages med ham, haver H. M. Selv forbeholdt sig nærmere at bestemme¹⁾. Om Stæn-

¹⁾ Om denne Episode i Frederik VII.s Liv, der medførte hans Skilsmisse fra Prindsesse Vilhelmine, findes lignende Beretninger i Generalmajor F. G. Müllers Erindr. »Hofliv under tvende Konger« S. 17—21, Brev fra P. V. Jacobsen, udg. af J. Clausen, S. 200, og udførligt skildret i Ewald, En Slægts Historie I, 140 ff. De Herrer, der fulgte Prindsen til Jægerspris, vare Oberstlieutenant, siden Generalmajor Carl Ewald (1789—1866), der havde været i hans Suite udenlands 1826—28, og

derne haver man endnu intet Vist erfaret. Maaskee vil der noget komme til 14de April¹⁾, som ellers vil gaae hen uden Sang og Klang; paa Academiernes Medaille nær, hvortil dog paa langt nær de 6—700 Spec., den skal koste, ei ere indkomne,

Fyen skal da nu have faaet sin Biskop — Faber; Schak, Han og Birch (Præst i Fyen) vare indstillede. Ang. den Første stod for en Tid siden i Kbhvnsposten en Opfordring til Overlærer Dahl i Friderichsborg om at meddeele nærmere Oplysninger om hans i sin Tid saa navnkundige Disputats etc. Om dette kan have bidraget til at vippe ham, kan jeg ikke vide; men neppe vilde Nogen have fundet ham kvalificeret til en Bispestol²⁾. Gud veed, om vor Biskop Müller vil blive i Stand til at

Prindsens Adjutant, Kammerjunker hos Prindsessen, Premierlieutenant af Husarerne Ernst Frederik v. Holstein (1801—83), senere dansk Overpostamtsdirecteur i Lübeck. ¹⁾ Kong Frederik VI.s Regeringsjubilæum. ²⁾ Stiftsprovst i Fyen, Dr. Nicolai Faber (1789—1848) var 19. Marts bleven udnævnt til Fyens Biskop. David Seidelin Birch (1780—1854) var Provst og Sognepræst for N. Aaby og Indslev, endte som Sgpr. i Store Hedinge. Om Provst, Sognepræst ved Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn, Dr. N. C. Schacks Disputats se Nr. 8. Den Opfordring i Kjøbenhavnsposten (8. Marts 1834), der paa en for ham lidet behagelig Maade opfriskede Erindringen om den for tyve Aar siden passerede Act, lød saaledes: »Opfordring til Hr. Overlærer Dahl i Frederiksborg. I det sidste Aar og navnlig i de sidste Dage er Talen atter i manges Kreds falden paa den mærkelige Disputationsact imellem Dem og Doctorandus, daværende Landsbypræst, nu *Provst, Sognepræst i Hovedstaden og Ridder af Dannebrogen Dr. Schack*. Et Vidne til denne Act — formodentlig den eneste i sin Art ved Kjøbenhavns Universitet — paa hvem især den Del af Deres Opposition gjorde et uudsletteligt Indtryk, i hvilken De paaankede den paafaldende Overensstemmelse mellem Hr. Schacks Afhandling og en ældre, i en Foliant indrykket og af Dem medbragt af Lambertus Botius, tror, at De vilde opfylde ikke blot et almindeligt Ønske, men endog en hellig Pligt imod Sandheden, om De offentliggjorde en autentisk Beretning om Deres Oppositions Indhold«. Jfr. N. Fogtmanns Dom om S. i Udvalg af Breve til P. Hjort. Ny Saml. S. 122.

indvie den nye Biskop, thi han er i denne Tid meget svag¹⁾. —

Fra Knudsen kan jeg hilse. Han arbejder paa det ene af Priisopgaverne (Esrom Kloster), hvortil haves saa ypperlige og fuldstændige Dokumenter.

24de Marts.

Siden jeg sidst skrev ovenstaaende haver jeg faaet en Hævelse i mit Øienlaag, som gjør det vanskeligt for mig at skrive og nøder mig til at slutte nærværende. Af Nyheder haver jeg ingen Seenere at meddeele Dig. Jeg beder Dig altsaa snart at lade mig høre noget nærmere om din Bestemmelse, om vi tør vente Dig her etc. I dette Haab og med de bedste Ønsker for Dig og dit Befindende henlever jeg din uforanderlig hengivne Ven

Werlauff.

70.

Elvedgaard d. 31 July 1834 & 6 Aug.²⁾

Kiæreste Ven! I det jeg takker Dig for Din kiærkomne Skrivelse³⁾ og endnu meere for den glædelige Efterretning, at Du nu i det væsentlige er restitueret, skulde jeg tillige besvare Dit Brev ved at underrette Dig om, hvorledes jeg lider og lever. Den føleligste Lidelse er for Øieblikket en fast utaalelig Heede, der, efter i lang Tid at have været 22, 24 og 26 Grader, omsider i Mandags steeg til 29 Gr. Det store Spørgsmaal er altsaa, om vi skulle kaages eller steges? jeg har kastet alle Klæder paa Ydertøiet nær, mine Jomfruer ere gandske giennem-sigtige, min Forpagter gaaer i bare Skiorte og allevegne

¹⁾ Biskop Peter Erasmus Müller, f. 1776, døde 4. Sept. 1834. Han kunde dog endnu 3. S. eft. Trin., 15. Juni, indvie Biskop Faber. ²⁾ Paa Grund af Sygdom har V. S. maattet opsætte Brevets Fuldendelse nogle Dage. ³⁾ Findes ikke nu.

see vi Folk ligge og bade sig i vore Graver og Damme (ikke at tale om 8 Folk, der ere styrtede hist og her i Landet paa Høstageren); jeg haaber endnu at leve den Dag, da vi samtlig fremtræde in puris naturalibus. — — —

Hvad mine Beskiæftigelser er angaaende, da veed Du, at jeg er i Færd med at bygge et Kloster (Elli-vidr-Klaustr el. Gammel Skovs Kloster). Bygningen staar allerede¹⁾ og adskillige Jomfruer have alt ladet sig indskrive som Nonner, men jeg meener, at disse forud, som billigt, bør underkaste sig en Prøve, og indbyder herved min gode gamle Ven til en af Censorerne (hvor faaer man en af de gamle haandskrevne Kloster-Bønnebøger med *Tegninger* og konstig udmaiede *Initialbogstaver* i til at pryde mit Kloster med? kan Du ikke opstøve mig en paa en Auction eller hos en Antiquar?)

Forresten har jeg faaet begge mine Giæstekammre malede og brillant meublerede, nye moderne Gardiner ophængte i min Sahl og studerer hver Dag i Briefe eines Verstorbenen for at anglisere mit Huus og min Hauge²⁾. En Mængde (især Damer og Gærtnerer) have i Sommer besøgt mig for at see mine Hauge-Anlæg. Her har ofte, især om Søndag Eftermiddag, været en Sværm, som paa et Giæstgiversted (det har man af at komme i Folkemunde, man faaer Smiger og Lovtaler, men Eensomheden og Roeligheden gaaer ad undas). Ogsaa 2 Malere have indfundet sig og hver optaget sit Partie af Haugen, den sidste er Scheuermann, hvis Malerie, hvorpaa han har ar-

¹⁾ V. S. skrev i Nordisk Tidsskr. for Oldkyndighed III en »Undersøgelse om det gamle Kloster, der skal have ligget ved Elvedgaard«. Skjønt det er et ganske uhjemlet Sagn, er han saa overbevist om dets Paalidelighed, at han til Minde om dette supponerede Kloster i sin Have lader opføre et Lysthus i Form af et Helligaands- eller Duebrødre-Capel.
²⁾ Fyrst Pückler-Muskau's Beskrivelse af hans Englandsrejse udkom 1830 — 31 under den anførte Titel.

beidet daglig hernede i 4 à 5 Uger, vil komme paa næste Udstilling¹). — — —

Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

71.

Kbhvn. d. 30te Aug. 1834.

Bedste Ven! Endelig kan jeg da tilskrive Dig som næsten fuldkommen Reconvalescent; jeg haaber om nogle Dage at blive min Forbinding ganske qvit, men i Morgen er det ogsaa 13 Uger siden Operationen²). Derefter maae jeg nu til at tænke paa at lade mig tilføie et frivilligt Saar, nemlig en Fontanelle, som jeg neppe vil kunde undvære og som jeg i dette Liv vel ikke kommer til at aflægge. For øvrigt er jeg nu næsten fuldkommen restitueret baade paa Legeme og Siel; jeg haver i den sidste Uge daglig været paa Bibliotheket og er i fuldt Arbeide med at examinere dem, der formedelst min Sygdom bleve tilbage fra Aprils-Examen. Men da jeg endnu bærer et lille sort Plaster i Panden, haver jeg ikke endnu aflagt Besøg hos nogen eeneste af mine Venner og Bekiendte. Vor Herre sender sielden alle Plager paa eengang. Da jeg kun har nydt faa eller ingen af Sommerens Glæder — kun 5 Dage laae jeg ude paa Friderichsdal — haver jeg heller ikke lidt synderligt af Heden paa den Tid, da alle Andre gabede af den. Nu er den formodentlig forbi for denne Gang. — — —

Hvad Du beretter mig om din Gaards Ansættelse i Anledn. af Valgene m. m., undrer mig ikke stort³). Jeg

¹) Landskabsmaler Carl Georg Scheuermann (1803—59). Jfr. Nordisk Tidsskr. for Oldkyndighed III, 228. ²) Efter at have skrantet i Aarets Begyndelse blev W. i April alvorlig syg af en Abces i Sinus frontalis, for hvilken han 1. Juni blev heldigt opereret (Erindr. S. 127). ³) V. S. havde i et tidligere Brev fortalt, at Elvedgaard ved Valgene til Stænderne var bleven ansat mellem de mindre Landejendomme uagtet dens 28 Td. frit Hartkorn, medens Lindved paa kun 17 Td. var ansat mellem de store eller complete Herregaarde.

har ikke ventet andet end Ubestemthed og tildeels Partiskhed, Vilkaarlighed m. m. især ved de første Valg. Det heele Væsen vækker derfor meer min Nysgierrighed efter at erfare Udfaldet end egentlige Interesse. Da jeg ikke i denne Tid kommer i Klub eller paa andre offentlige Steder, haver jeg ikke mærket noget til Kabaler eller deslige i denne Anledning; men jeg troer ikke, at saadanne finder Sted, fordi Publikum i det Heele synes at være ligegyldigt derved. Een, der for ikke længe siden kom fra Odense, sagde mig, at det Samme var Tilfældet der. Ingen talte derom; dog meentes almindelig, at enten Kammerh. Benzon (en Adelsmand?) eller Canc. Rd. Hempel vilde blive Odense Byes Repræsentant¹⁾. Snart vil man vel faae noget nærmere at høre derom, thi til Udgangen af October skal Stænder-Bygningerne være færdige. Prof. David agter at udgive et eget politisk Blad, som især skal beskæftige sig med Stænderforhandlingerne; han er desaaarsag udgaaet af Redactionen for Maanedsskriftet, som ved hans Udgang har tabt en Hiørneste²⁾.

— — —

Jeg kan hilse Dig fra en gammel Bekiendt — Dr. Jeremias Müller³⁾, som er bleven Præst i Nærheden af Friderichsborg. Han besøgte mig for kort siden og er kun lidet forandret. Han har 6 Børn — horresco referens! men syntes for øvrigt at være ret vel tilmode. Sin Beslægtede, vor Biskop Müller, traf han derimod i en sørgelig Forfatning. Han er nu saa svag af en hectisk Tæring, at han rimeligviis ikke kan have langt tilbage.

¹⁾ Kammerherre, fhv. Amtmand Jens Benzon (1767—1839). Om Cancelliraad Hempel se Nr. 32. ²⁾ Daværende Professor, senere Minister og Conferentsraad Christian Georg Nathan David (1793—1874) udgav fra 14. Sept. 1834 »Fædrelandet«. Han var en af Redacteurerne af »Maanedsskrift for Litteratur«. ³⁾ Dr. J. Müller (1783—1848), hvis Fader var Sødskendebarn til Biskop P. E. Müller, var nylig bleven Sognepræst til Vejby og Tibirke.

Saxtorph, som Familien haver kaldet foruden Herholdt, vil i det ringeste intet Haab give¹⁾. Man begynder allerede at afhandle, hvem der mueligen kan blive hans Eftermand. Af Aviserne har Du formodentlig erfaret, at Statstidendes Redacteur M. Møller er død²⁾. Han døde efter lang Lidelse af Asthma. Døden var vist nok en Velgierning for ham; imidlertid tabte jeg i ham en meer end 30aarig Omgangsvæn. Naar jeg om Aftenen havde Lyst til en Passiar, gik jeg gjerne op til ham; jeg behøvede ei at pynte mig, jeg traf ham som oftest hiemme, traf aldrig nogen hos ham, som jeg jo kiendte, og erfarede gjerne noget Nyt. Han var tillige i sine kraftfulde Dage et aandrigt og kundskabsfuldt Menneske med en overordentlig Hukommelse. Hans Død er for mig, som meer og meer bliver til en Indesidder, virkelig et Tab, som i min Alder ikke kan erstattes. Thi at Du, min gamle Ven, skulde nogensinde opslaae dit Vinterpaulun her i Staden, er et Desideratum, som vel aldrig vil gaae i Opfyldelse. Omstændighederne vilde desuden ikke nøde Dig til at føre et saadant anachoretisk Liv, som den stakkels M. M. især i sine sidste Aar maatte føre. Tvertimod mærker jeg af dit seeneste Brev, at Du meer og meer bliver en Verdensmand. Jeg nægter ikke, at jeg nødigt vilde see det yndige Elvedgaard, for hvilket Naturen har gjort saa meget og som har alle muelige Reqvisiter til den landlige Roe, der for mig er meere værd end al Skiønhed af Natur og Kunst — forvandlet til et Dronning[*g*]jaard, Sorgenfrie, Friderichsdal eller deslige. Men dertil er det paa Veien; man vil snart komme der ud i hele Caravaner, drikke Theevand, tage Frokoster og Aftensmaaltider, og Du vil selv om Søndagen ikke have et Sted, hvor Du kan gaae i Roe, dersom Du ikke lader gjøre

¹⁾ De to Læger, Prof. J. S. Saxtorph (se Nr. 29) og Prof. Johan Daniel Herholdt (1764—1856). ²⁾ Malthé Møller (se Nr. 39) var død 22. Juli.

Dig et eget Aflukke, men da vil Du blive nedreven som en »Sonderling«. Periculis obsta. Oplever Du næste Sommer, da lad udsprede, at din Hauge ikke længer kan være et offentligt Forlystelsessted, og bed de Besøgende paa en høflig Maade at gaae Fanden i Vold. — — — Jeg billiger din Idee at bygge et Kloster — men hvorfor skal det netop være et Nonnekloster? Jeg vilde foreslaae, at Du ogsaa, om just ikke i samme Lokale, anlagde et Munkekloster, hvor gamle udslidte Embedsmænd og Lærde kunde finde Havn paa deres gamle Dage. Du selv kunde da blive Prior og jeg Guardian. Man haver saa mange Frue- Frøken- og Jomfrue-Klostre her i Landet og ikke et eeneste for Mandfolk, dersom man ikke vil regne Hospitalerne dertil. For øvrigt vilde jeg — i dit Sted — heller ikke anvende saa meget paa prægtige Meubler, brillante Værelser etc. Smagen er forskiellig — det er ogsaa godt, at Du lader Andre leve med Dig. Dog vilde dine to Qvistværelser altid være de i din Borg, hvor jeg vilde befinde mig bedst.

Nyt af Betydenhed er her i nærværende Øieblik ikke. For nogen Tid siden kom det borgerlige Artillerie en Aften ind fra en Mønstring paa Amager. Efterat de vare aftakkede, droge nu en Deel af dem, som vare beskiænkede, omkring i Byen, mishandlede nogle Vægttere, trængte ind i Huse og forøvede anden Molest; nogle faae af dem bleve hæftede, men man har ikke hørt videre dertil. Den hollandske Prinds¹⁾ var i forrige Uge paa Bibliotheket. Jeg selv var ikke tilstæde, da jeg endnu bruger Forbinding, men man sagde mig, at han blev ikke behandlet af sit Følge med synderlig Respect; naar de besaae Kobbere m. m., maatte han staae bag ved etc. Var der imidlertid Dagen i Forveien kommen en Coureur med den Efterretning, at hans ældre Broder var død og han altsaa

¹⁾ Prinds Vilhelm Frederik af Nederlandene (1820—79).

Kronen nærmere, vilde han nok kommen foran. Saaledes er Verden. — — —

Lev nu inderlig vel og glæd snart med nogle Linier
 1: det vil sige med 2—3 Sider din troefast hengivne Ven

Werlauff.

72.

Elvedgaard d. 1 Nov. 1834

Beste Ven! — — — Mit Helbred har siden sidst været, som sædvanligt, Skranterie (status valetudinarius), især var jeg en Tid lang i den heede Sommer, da jeg formodentlig forkiølede mig, plaget af Diarrhoe og andre dermed forbundne Onder. Hvad Stænderforfattningen &c. angaaer, da forekom Cabalerne mig tilsidst at gaae for vidt her paa Egnen; jeg opsatte derfor en Klage i Anledning af min Gaards Udelukkelse af de complete Sædegaardes Valgclasser, og Følgen blev, at Valgcommitteens Decision erkjendte dens Rett til Indlemmelse i samme og at jeg selv, uagtet jeg (for at undgaae ethvert Skin af Interesse) mældte mig syg ved Valget¹⁾ og saaledes ikke mødte personlig, desuagtet, som Du formodentlig har seet af Aviserne, blev valgt til Suppleant for de fyenske Sædegaarde; og havde derhos den Triumph, at Valg Directeuren for de mindre Land-Eiendomme her paa Egnen ikke fik sin Krig frem med at faa Kammerjunker Benzon²⁾ og sin Naboe Proprietair Berg i Hunderup³⁾ valgte, men Valget faldt paa en Bonde og en Forvalter⁴⁾ (Mænd, der

¹⁾ Sædegaardsejernes Valg fandt Sted paa Odense Raadhus 23.—25. September. ²⁾ Christian Frederik Otto Benzon, død som Kammerherre og Ejer af Christiansdal 1875. ³⁾ Jørgen Berg, Ejer af Hunderupgaard i Odense St. Knuds Sogn, død som Justitsraad 1861. ⁴⁾ I 11. District valgtes til Deputeret Jørgen Mathiesen af Husemose; i Cancelliets Bekjendtgjørelse 11. Marts 1835 om Udfaldet af Valgene staar Suppleantens Navn in blanco, da han, der forøvrigt ikke var Forvalter, men en Møller i Lumby, havde undskyldt sig. Valgdirecteur var Herredsfoged, Justitsraad M. Knutzen.

ere bedre skikkede til at varetage Bøndernes Interesse end en Adelsmand og en Proprietær).

Mit Kloster er nu fuldkommen færdigt, baade malet og meubleret og har vundet alle Besøgendes naadigste Biefald, da det forbinder historisk Interesse med den Interesse, Natur og Kunst forunder det. Ligesom jeg derfor i den sidste Tid af mine gamle Stambogsblade, af Silhouetter og allehaande Gaard- og Landskabs-Tegninger har indrettet mig et chronologisk Livs-Atlas over de Egne, Steder og Personer, jeg Tid efter anden har fundet meest Interesse for (og hvortil jeg ogsaa herved udbeder mig Din Silhouette), saaledes har jeg nu ogsaa indrettet mig en Elved-Klosters Mindebog, hvori enhver Besøgende nedskriver sit Navn og sine Tanker, et Vers, Tankesprog eller Motto (Du har formodentlig seet det Kobber Petersen har udgivet over Elved, der uagtet alle sine Mangler, — f. Ex. at han har givet mig Straatag i Stedet for Tegltag paa min Kiøkkenlængde, — dog er ret vakkert) ligesom jeg ogsaa har indtaget et nyt Stk af Skoven paa 6 Td. Land til min Hauge (saa at den nu i Alt udgjør 17 Td. Land à 14000 □ Al.) og i dette Efteraar er ved at anlægge samme i engelsk Smag; til hvilken Ende jeg ogsaa har antaget mig en fast Gærtner, der imidlertid ikke er af de examinerede, da jeg nok selv vil vedblive at være Over-Gærtner. Ogsaa har jeg og 5 af mine Naboer stiftet os en lille Klub for i Vinter, hvori vi vechselviis møde hos hinanden hver Onsdag Eftermid. Kl. 5 paa Theevand og en Ret varm Aftensmad, da jeg fandt, at selskabelig Omgang om Vinteren, især her paa Landet, er en for Sundhed og Humeur lige uundgaaelig Nødvendighed. Den historiske Knudsen¹⁾ har jeg efter Anmodning skienket 30 dl. til Anskaffelse af Suhms Danmarks Historie, som han ønskede at eie. Tænk endelig paa Degnen Nielsens Søn

1) Se Nr. 54.

fra Særslev¹⁾, som jeg sidst anbefalede Dig, med et eller andet Stipendium! — — —

Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

73.

27de Nov. 1834.

At Du, kiæreste Ven! maatte have været syg, sluttede jeg mig til af din lange Taushed. Imidlertid var det vel, paa dit øvrige habituelle Malum nær, endnu en Følge af den hede Sommer (hvis Hede ellers ikke trykkede mig), og jeg vil haabe, at disse Linier vilde træffe Dig forlængst restitueret, ligesom jeg selv nu ogsaa er det, skjøndt jeg dog lige til forrige Maaned maatte gaae med Plaster i Panden og i et dybt Ar endnu bærer Mærke af den lægende Kniv.

Min Spaadom traf da kun tildeels ind, i det Du blev Suppleant i Stedet for Deputeret, som Du vist nok burde have været fremfor mange Andre, da Du foruden andre Egenskaber, saasom Sag- og Lokalkundskab, Evne til at tale offentligt, Retsindighed m. m., som man maae haabe ogsaa findes hos Fleere af de Valgte, besidder i høi Grad en Qualitet, som er sielden og ved den Leilighed af megen Vigtighed — Uafhængighed. — — — Her i Kbhvn. bleve Valgene endte i Mandags d. 24de, de havde varet i alt 7 Dage. I Dag ere Stemmerne blevne samlede — Resultatet veed jeg endnu ikke, men haaber, inden nærværende Brev slutes, at kunde meddeele Dig noget derom. Allehaande Cabaler have ogsaa her fundet Sted, skjøndt de naturligviis ikke saa let kunde bemærkes i den store Bye. Jeg besøgte de fleeste af Valgstederne; der vare overalt kun faae Tilhørere og det Heele gik for sig uden nogen egentlig Høitidelighed. Af forefaldne Curiosa kan

¹⁾ Vilhelm Nielsen (1814—55), dim. fra Odense 1832, Læge i Ribe, senest i Vejen.

jeg kun meddeele Dig et Par. For Sectionen paa Søkadetakademiet var Justiceraad og Raadmand Münter¹⁾ Valgbestyrer. Da Statsministrene Møsting og Krabbe-Carisius her indfandt sig for at stemme, forlod Münter sit Sæde og gik dem imøde til Døren. Dette vakte en almindelig Fnisen og Hyssen, som især angaves af Cand. Lehman (Søn af Etatsraaden) og Sager, begge Medlemmer af det unge Danmark²⁾, af hvilke den første paa Forespørgsel tilstod, at han havde hysset — ikke af Ministrene — men af M. Archiater v. Schönberg³⁾, Ridder af fl. Ordener og »Inhaber mehrerer Ehrenmedaillen«, ordnede sine Valgte efter Rangforordningen; hans 12 Repræsentanter begyndte med en Excellenz og endte med en Etatsraad; Hans Suppleanter begyndte med en Justiceraad og gik saaledes nedad. Mange af dem vare Personer, der ingen andre Stemmer havde. Ogsaa han fremkaldte da Latter og Hyssen. — Haver Du bemærket, at Generalkrigsc. Neergaard⁴⁾ er bleven valgt til Repræsentant af et District her i Sielland med en overordentlig stor Stemme-Pluralitet, jeg troer henved 400 Stemmer. I mine Tanker antyder Valget af en Mand af en saa frimodig, men ogsaa heftig og lidenskabelig Karakter, i hvilken Tone de mindre Landeiendommers Repræsentanter vilde tale. Gud veed, hvor de nu Alle vilde blive husede i Roskilde. Gr. Hardenberg-Reventlov⁵⁾ skal betale (scil. lover at betale) 10 Rbdlr. daglig; Gr. Bille-Brahe⁶⁾ 6 Rbdlr. daglig etc. Jeg tænker, at de Sidstvalgte maae komme til at boe i Jeppest gamle Qvarteer paa Bierget. — — —

¹⁾ Carl Vilhelm Theodor Münter (1798—1841). ²⁾ Politikeren, senere Minister Peter Martin Orla Lehmann (1810—70), og Hans Carl Sager (1808—85), siden Byfoged i Rudkjøbing, begge dengang unge juridiske Candidater. ³⁾ Se Nr. 35. ⁴⁾ Veterinairen Jens Veibel Neergaard (1775—1864). ⁵⁾ Grev Christian Henrik August Hardenberg-Reventlov (1775—1840) til Grevskabet Hardenberg-Reventlov. ⁶⁾ Grev Preben Bille-Brahe (1773—1857) til Grevskabet Brahesminde.

Min Ringheds Silhouet, som Du gør mig den Ære at ønske, skal være til Tieneste, saasnart jeg kan »erübrige« et Par ledige Timer; ogsaa er det mig om at gjøre at opspore en Tegner, som træffer meget godt, thi Lighed er for mig det første Requisit ved et Portrait. — — — Du haver da formodentlig aldeles opgivet Tanken om at opholde Dig her Vinteren over, som jeg tilstaaer vel ogsaa vilde have sine Vanskeligheder, især paa den Maade, Du havde i Sinde. Imidlertid længes jeg i mangel eenlig Stund, thi jeg er nu de fleeste Aftener hiemme, efter Dig og din Omgang. De Faae, jeg i lang Række af Aar havde kiendt og kom til, Rahbek, Thorlacius, M. Møller, ere nu hedengangne. Wendt boer langt borte, er sielden hiemme om Aftenen eller arbejder — nye Bekiendtskaber gjør man ikke letteligen i vor Alder. Den yngste af vor gamle Lærers A. Kalls Døtre, Frøken Julie K., er i denne Tid død af langvarig Nervesvækkelse¹⁾. Mæslinger grassere stærkt i denne Tid; Prindsen af Hessen-Philipsthal²⁾ er meget heftig angrebet deraf; de ere indvendig og vilde ikke komme ud. Brandis, Fenger og Jacobson³⁾ ere i Færd med ham.

Der er en Commission nedsat over Etatsraad Tauber, Rector i Friderichsborg, for et Slags Defraudation af Skolekassen; som fornemmes, skal han alt have faaet sin Afskeed uden Pension. Du haver formodentlig af de offentlige Blade erfaret den maadelige Rolle, han spillede ved og i Anledning af Ildebranden; den var et Pendant til hans Sorøeske Rolle⁴⁾. — — —

¹⁾ Julie Sabine Kall døde 17. Nov. ²⁾ Prinds Vilhelm (se Nr. 21) døde af Typhus 30. Nov. ³⁾ Livlægen J. D. Brandis (se Nr. 13), Livchirurg Christian Fenger og Regimentschirurg, senere Livlæge Ludvig Levin Jacobson. ⁴⁾ Frederiksborg Latinskole brændte ved en Søndag Morgen 11. Maj 1834 udbrudt Ildsvaade, der ødelagde omtr. 50 Huse og Gaarde. Om Rector E. G. Taubers (se Nr. 22) Forhold henvises til Udvalg af Breve til P. Hjort, Ny Saml. S. 162, 164 f., 170, 183, 193, 197, 210, 217.

29de Nov.

I Gaar blev da Valgene for Kbhvn. proclamerede af Over-Præsidenten uden al Høitidelighed, knap med en lille Tale. Resultatet følger herhos. — — — Der har været talt om en Illumination, om at det unge Danmark vil bringe de Valgte et »Hoch« m. v., men jeg troer ikke, at der bliver noget af. Man siger for vist, at Stænderne skulde samles i Martsmaaned. Især er man nu spændt paa, hvem den kongelige Commissair vil blive. Jeg troer — Over-Præsident Kierulf¹⁾, som er i største Yndest hos K. (han er Medformynder for Fr. Ds²⁾ Børn), men han vil ikke blive populær.

Du har uden Tvivl alt faaet sidste H. af Oldskriftselskabets Tidsskrift, hvori et lidet Stykke af mig, min gamle Ven tilegnet³⁾. Pr. Rafn har anmodet mig om at bringe Tidsskriftet i din gunstige Erindring med et eller andet Bidrag. Kunde Du ikke have Lyst til at skiænke os en af dine Borge — af den Art har der endnu intet været. — — — Uagtet den historiske Knudsen er i denne Tid meget beskiæftiget, tvivler jeg dog ikke paa, at han jo vil præstere sin Esroms Beskrivelse, men det var muligt, at han maae ansøge Selskabet om nogen Prolongation af Terminen, som vel ogsaa vil blive bevilget. Du har i Sandhed giordt en god Gierning ved at hielpe ham til Suhms Historie. Biskop Müller døde da fra Udgaven af Saxo, hvoraf omtrent det Halve var trykt. Man anmodede Engelstoft og mig om at fuldføre Værket, men jeg for min Deel har alt for meget at bestille i Forveien og stoler ei meer paa mine Kræfter; da jeg ikke vilde, afslog E. det ogsaa. Jeg formoder nu, at Prof. Velschow har overtaget det, og det er da i gode Hænder. — Degne-

¹⁾ Andreas Christian Kierulff (1782—1846). Commissarius blev A. S. Ørsted. ²⁾ Fru Dannemand. ³⁾ Runestenen i Eegaae. Skrivelse til Hr. Dr. og Professor Vedel Simonsen. Nord. Tidsskr. for Oldkyndighed II, 242—47.

Sønnen fra Særsløv skal i disse Dage faae et lille Legat af mig paa 7—8 Rdlr., som han kan have i 3 Aar. Strax efter Nytaar haaber jeg, at han kan faae nok eet. I Mai Maaned maae han da begynde at søge Communitetet. For den Trængende er rigtig nok det chirurgiske Studium det dyreste — næst det juridiske. — — —

Jeg vil ikke rose mig selv, men dette er dog et ganske antageligt Brev, i det ringeste hvad Quantiteten angaaer, som Du her faaer. Giengield det snart med et lignende; Du har god Tid at skrive og et Brev fra Dig — nu, næst min Familie i Odense — min eeneste Correspondent, opmuntrer mig altid meget. Lev nu vell! og viis i Gierningen, at Du jævnlig tænker paa din gamle og troefaste Ven

Werlauff.

74.

Elvedgaard d. 2 Jan. 1835.

For Dit kiærkomne Brev af 27 Nov. være Du paa det venskabeligste takket! Mine Forventninger om Stænderforfattningen og dens Følger ere udtrykte i den gamle Kiøgeviser som saa: Det bliver til Vind, det bliver til Vinding for Landet, eller med andre Ord: fra først af bliver det kun Ordgyderie og Vind, men om nogle Decennier bliver det til Landets Fordeel og Vinding. — — — Det Hæfte af Nordisk Oldskriftselsk. Skr., hvori Din runologiske Epistel til min Ringhed er indført, har jeg først i disse Dage modtaget og med glad Taknemmelighed giennemlæst; og for at vise Dig, hvor stor en Priis jeg sætter paa Din anbefaling af Prof. Rafns Begiering om et Biedrag til bemældte Tidsskrift, oversender jeg Dig herved til ham en lille Afhandl. med 2 dertil hørende Tegninger¹⁾; skulde han ønske flere lignende, kan jeg

¹⁾ Efterretning om Borgruinen Himmelstruphuus (Æmelthorpuus) i Fyen. Trykt i Nord. Tidsskr. for Oldkyndighed III, 180—93.

gjerne i næste Maaned sende ham en Ditto (finder Du ved Giennemlæsningen nogen væsentlig Feil ved min Afh., da beder jeg Dig at rette den, forinden Du overleverer Manuscriptet). — — — Siden jeg sidst skrev Dig til har jeg været i ideligt Arbeide med mit nye Haugeanlæg, hvorpaa 10 à 16 Folk hver Dag nu i 3 Maaneder have arbeidet og hvor vi allerede have plantet 2624 forskellige Slags Træer og Blomster bærende Buske, som jeg har faaet fra Odense og Hoffmansgave (saa at jeg nu i Alt i de sidste 10 Aar saavel i Skov som i Hauge har plantet 12886 Træer og Buske). Af Besøgende har her siden sidst ingen Udmærkede været uden Hoffman¹⁾ fra Hoffmansgave og Kammerjunkerinde Fønss²⁾ fra Hingsavl. Jeg har faaet mig et Par nydelige Madonnabilleder i Kobber og 2 Piedestaler til min Sahl. — — — Paa min Fødselsdag vare her 22 Giæster og jeg fik foruden smaae Præsenter (hvoriblandt endogsaa Oldsager) et herligt Raadyr tilsendt fra Jylland. Jeg har i de sidste Uger beskæftiget mig med en Afh. over vore Landsbykirkers Ælde, Bygningsmaade og catholske Prydelser (hvor der vil forekomme en Deel egne Erfaringer og visa reperta). Har Du noget Biedrag dertil eller veed nogen derom skreven Afhandling, da send mig det som snarest med Posten. Glem heller ikke Din Silhouette. Siden sidst har jeg været slemt plaget af Tandpine, især om Natten. — — — Næst de beste Ønsker for Dit Helbred og Velvære i det nyss begyndte Aar undertegner sig Din oprigtigst hengivne
Vedel Simonsen.

75.

1ste Marts 1835.

Kiæreste Ven! Naar jeg seer, at dit seeneste Brev er nu to Maaneder gammelt uden til Dato at være besvaret,

¹⁾ Niels Hofman Bang. ²⁾ Louise Dorothea Frederikke født Wedel Heinen.

da nægter jeg ikke, at jeg jo fortjener baade Skam og Daddel. Ofte i dette Mellemrum har det været mit Forsæt at gribe Pennen for at skrive Dig til, men — Veien til Helvede er jo bestrøet med gode Forsætter. Dog, naar Du erindrer Dig mine dobbelte Embedsforretninger, der vist aftage med Kræfterne, naar Du betænker de korte Dage og erfarer, at jeg ikke godt kan taale at skrive ved Lys, haaber jeg, at Du tilgiver din gamle Ven og *Embedsmanden* i den kongelige *Residentsstad* med 120,000 Msker (Du kan Selv sige Dig, hvad der ligger i alt dette), om hans Evner ei altid staaer i Forhold til hans Villie. Imidlertid — sat cito si sat bene — og det var mueligt, at dette mit Brev kunde vinde noget i Intensitet ved den lange Udsættelse. Altsaa, uden videre Preambule, til noget Factisk, som den gamle Historiker dog især sætter Priis paa.

Vide maae Du da, at Du maae nu snart til at gribe i Lommen. Der er nemlig i disse Dage til Vid. Selskab indkommen en Afhdl. indeholdende »Hist. geneal. Efterretninger om den adelige, friherlige og grevelige Fam. von *Barnekow*«, hvis Forf. uden Tvivl er Kammerj. og Ober-Auditeur Barnekow, der i forrige Aar giordte et af de rigeste Partier her i Byen, nemlig med en Datter (eeneste Barn!) af den kgl. Livchirurg Et. Rd. Fenger. Værket (thi saaledes kan det vel benævnes, da det er over 70 Ark) har jeg først faaet til Giennemlæsning, og jeg kan alt see, at det ei vil kunde gaae Glip af Priisen; det er grundigt, efter en god Orden og Plan og Forf. har endog [benyttet] Familiearkiver i Skaane og paa Rygen¹⁾. Jeg vilde ønske, at den stakkels Knudsen var saa nær med sin *Esroms* Beskrivelse; men han haver nu siden

¹⁾ Dette Skrift vandt, efterat det af Forf. var paa ny gennemgaaet og forøget, den ene af de af V. S. udsatte Guldmedailler (se Nr. 53). Forf. var Kammerjunker og Overauditeur Adolph Gothard Joachim Barnekow (1805—39), gift 1834 med Else Sophie Fenger.

December været sengeliggende af Gigten, kan til Nød læse, men ikke skrive, da begge Hænderne ere indbundne, og har derfor paa Nye maattet ansøge Selskabet om Prolongation, som jeg formoder vil blive bevilget. Hierte-frisk er han dog og haaber nu snart at komme paa Beenene. Det er saa meget meere uheldigt for ham, at han ogsaa har maattet udsætte Trykningen af sin Danm. Geographie i M. A., da han haver erholdt 300 Rdlr aarlig i 2 Aar af Fondet ad usus publicos, uden hvilke hans Sygdom vilde have blevet ham dobbelt haard. Dog haaber jeg, at han, naar Varmen kommer i Luften, snart vil kunne indhente det Forsømte. Det vilde være Skade for vor Historie, om han ikke skulde faae Helbred og Leilighed til at følge sit naturlige Kald til Grandskninger af denne Art.

Din Afh. om Himmelstrup er forlænge siden leveret til Prof. Rafn efter dit Ønske og vil formentlig blive trykt i næste Hefte. — — —

Om den Røre og den Giæring, hvori man her nu befinder sig, vil Du formentlig i det Væsentlige være underrettet af Tidsbladene, Andres Relationer m. v. Jeg kan altsaa indskrænke mig til at meddeele nogle Data, som endnu ikke kunne være komne til din Kundskab, og endelig anstille nogle eensidige Betragtninger over Tidernes Tegn. Gid de kunne være gjensidige mellem Os to paa en Sopha her i Byen hos Dig eller mig eene! Prof. Davids Sag er i mine Tanker den mærkeligste Tryk-kefrihedsproces, især med Hensyn til Tid og Forhold, der nogensinde har verseret for vore Domstole. Hvad enten han vinder den eller ikke (hvilket sidste jeg troer), vilde det uden Tvivl have været bedst, at den Sag ikke var bleven anlagt. Den har vakt almindelig Interesse, ikke saameget for Personerne som for Gienstandens Skyld. Hermed staaer nu en anden Ting i Forbindelse. Man veed allerede i nogen Tid, at en Commission er nedsat,

bestaaende af Præsidenterne og General-Procureurerne i begge Cancellierne, som skal gjøre Forslag til Forandring i Trykkefrihedslovgivningen for Danmark og Hertugdømmerne. Da nu tillige Sagen anlagdes mod David, geraadede man her i en panisk Skræk for en stærk Indskrænkning af Trykkefriheden, Oprettelsen af et Censurcollegium m. m. Og nu samledes først (16de Febr.) samtlige Kbhvns Repræsentanter og Suppleanter i et Møde for at fatte den Beslutning i Tilfælde af, at en saadan Foranstaltning blev truffen uden først at forelægges de raadgivende Stænder, da at frasige sig deres Valg. Men ved Mødet selv var dog Pluraliteten imod saa afgjørende et Skridt. Til samme Tid havde Professorerne Clausen, Sibbern og Schou opsat en Petition til Kongen om, at ingen indskrænkende Forandring maatte finde Sted ved Trykkeforordningen. Denne blev underskrevet af de Fleste ved Mødet d. 16de Febr. og circulerede derpaa omkring i forskellige Kredse, forelæstes i Klubber etc. Resultatet blev, at den underskredes med 572 Navne; de fleeste af Universitetets Professorer (blandt Undtagelserne min Ringhed), alle Kunstacademiets ditto., 13 Geistlige, blandt hvilke Stiftsprovsten, de fleste Grosserere, mange Kiøbmænd og Detailhandlere (!), endog Haandværkere (!), de fleeste Hof- og Stadsrets Assessorer, 49 Søofficerer, 9 af Landetaten; men ingen Høiesteretsassessorer, Ingen af de Deputerede i Collegierne, Ingen af Magistraten, Wendt heller ikke. Det blev Fredagen d. 20de leveret en Lakay, som lagde det ind paa Kongens Bord, hvor han fandt det, da han kom fra Taffelet. Paa denne *uventede* Ansøgning fra hans kiære og troe Undersaatter har Kongen nu svaret i et Rescr. til Cancelliet, som blev trykt i Collegialtidenden for i Gaar. Du vil formodentlig kunne læse det i Odense tilligemed dette mit Brev; jeg behøver altsaa ikke at sige Dig, at Han — hvad man nu ogsaa kunde vide — ikke har været tilfreds med det heele Andragende. Hvad an-

den Slutning deraf kan drages, vil jeg overlade Dig selv. Vedkommende vilde nu vel blive temmelig slukørede og de have ogsaa fortient [det]; thi det hele Foretagende var efter min Formeening af Grunde, som det her vilde være for vidtløftigt at udvikle, et overilet og overflødigt Skridt¹⁾. — — — At Conf. Rd. Schlegel har havt et apoplectisk Anfald, maae være Dig bekiendt. Han er nu — for saa vidt — restitueret, men tør dog ikke arbeide. Om han engang kan bivaane den tilkommende Stænder-Forsamling, er vel uvist; i modsat Fald vil vel Engelstoft blive Deputeret paa Universitetets Vegne. — — —

Endelig haaber jeg snart at kunne sende Dig mit Silhouet, nemlig en Tegning med Blyant eller Sortkridt. Kunde Du ei blive sindet at komme herover i April for at see Malerierne paa Udstillingen; overhoved vilde Kbhvn i denne Tid vist være Dig interessant. Imidlertid ønsker jeg mig mange Gange bort fra denne Sværm til dit roelige Paulun, naar dette kun ikke maae blive altfor moderniseret og alt for meget Maal for Valfarter fra hele Landet. — — —

Din gamle Ven

Werlauff.

76.

Elvedgaard d. 14 Juni 1835.

Høistærede Ven! Lige fra d. 6. Marts, da jeg modtog Dit Brev af 1. s. M., har jeg hver Postdag ventet Brev enten fra Dig eller fra Vid. Selsk. om at indsende de til Præmierne udlovede Penge og blot denne evige Venten har været Aarsag til, at jeg hidtil ikke har skrevet. Nu synes mig dog jeg taber Taalmodigheden og griber derfor til Pennen, skjønt jeg forud veed, at naar jeg nu skriver, saa skrive I andre vel ogsaa og saaledes er det

¹⁾ Om den opsigtvækkende Sag imod Prof. Nathan David for nogle Artikler i »Fædrelandet« og Trykkefrihedsadressen henvises til Danmarks Riges Hist. VI, 1, 194 ff.

maaskee overflødig at spørge, hvorfor der endnu ingen Dom er falden over Afhandlingerne, som inden Februar Maanedes Udgang skulde indleveres? hvor mange Penge jeg skal sende og til hvem? om mit Navn ved denne Leilighed bliver nævnet eller ikke? samt om det findes som Medlem af Videnskabernes Selskab i Statscalenderen for i Aar? o. s. v. I den Forventning, at Kamerj. Barnekov skulde vinde Prisen, har jeg samlet en Deel Biedrag til Barnekovernes Historie for giennem Videnskabernes Selskab at oversende ham samme. Jeg fik iøvrigt intet Svar fra Dig, om Prof. Rafn ønskede flere Afhandling fra min Haand eller ikke, og derfor ligge de her endnu. Jeg har siden sidst (foruden Tilplantningen af min Hauge, som fra sidste Efteraar til sidste Foraar beløb sig til 7361 Buske og Trær) fuldendt Biergeherreds historiske Topographie, skrevet Fundatzer for et Sognebibliothek i Haarslef og en Arbeids Anstalt i Veflinge Sogn samt en Afh. over de Midler, der staae i Communens egen Magt at anvende til sin borgerlige Lyksalighed, og en anden om de Midler, hvorved Regieringen best kunde understøtte disse Communens Bestræbelser. For Din Silhouette, som jeg d. 5 April modtog og finder særdeles lignende, modtage Du min forbindtligste Tak! og saaledes veed jeg for Øieblikket intet meere end at yttre Dig mit Ønske ret snart at høre en heel Deel fra Kiøb. qvo plura & meliora eo chariora! Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

77.

13de Juli [1835].

Uagtet jeg endnu nærer det Haab at see min gamle Ven i de tilstundende Ferier, bør jeg dog i hvert Tilfælde ikke undlade med nærværende Linier at give Dig den Underretning, Du i dit sidste Brev, og med Føie, ønsker om den af Dig udsatte Præmie. Fleere Maaneder

varede det, inden den omtalte tykke Afhandling fik af-cirkuleret i den nu talrige Klasse; det er overhovedet mærkeligt, hvorledes Forskningernes tiltagende Mængde og det stedse voxende Skriverie overalt lægger Hindring i Veien for Arbeiders hurtige Fremme. Endelig blev da Klassen samlet i Fredags d. 10de, men — uagtet jeg med et Par Andre havde stemt for Præmiens Tildelelse — blev dog Resultatet af Pluralitetens Vota, at Afhandlingen ikke i dens nærværende Skikkelse kunde krones, men at Forf. (som Selv i Fortalen har beklaget, at Sygdom haver hindret ham saavel fra at benytte Hovedstadens Arkiver som at undersøge, hvad der paa Skaanske Herregaarde skal findes om Barnekowslægten) skulde opfordres til, forinden noget Videre foretoges, ved saadan Efterforskning at give sit Arbeide meere Udførlighed. Overhovedet beklages, at Forf. ell. rettere at Ingen Anden havde gjort en i vort Lands og vort Aristokraties Historie meere indgribende Familie til Gienstand for en saadan Monographie. Saaledes staaer det nu dermed. Hvad Knudsen angaaer, som efter Sigende næsten haver fuldført sin Esroms-Klosters Beskrivelse, da befinder han sig for nærværende Tid paa Fred. Hospital, hvor han for at fremme sin endelig Restitution bruger Dampbadene; i næste Maaned haaber han at kunne foretage en vist nok for ham høist nødvendig Reise til Fyen. Jeg kan altsaa ikke vide, om hans Arbeide til Udgangen af September kan blive færdigt; men i hvert Tilfælde vilde det vist blive modtaget, om det endog kom senere ind. Du seer altsaa, at Du, i det ringeste for Øieblikket, ikke behøver at remittere Penge; og jeg beklager, at din patriotiske og videnskabelige Iver ikke skal føre til noget heldigere Resultat, eller i det ringeste at dette skal blive saa længe udsat. — — —

Her kunde vist nok nu være meget interessant Nyt at meddeele — vi leve i en høist bevæget Tid — men

da jeg haaber at komme Selv til Dig, vil jeg udsætte al saadan Meddeelelse, indtil jeg kan sidde ved min kiære Vens Side i hans lykkelige, trefold lykkelige Otium. Skulde mit Haab glippe — haaber jeg i det ringeste skriftligen at kunne sende en heel Pose fuld af Nyheder. Jeg vil da i det ringeste faae nogle Uger frie for de mangehaande Forretninger, der nu tage til for mig i samme Forhold, som Legems og Siels Kræfter aftage, og vil da skriftlig, om ikke mundtlig, kunne underholde mig med min Ven. Kun eet af den Art — Conf. Rd. Schlegel antages almindeligvis paa Grund af sin Svaghed ikke at ville kunne møde i Roskilde d. 1ste October, og som Universitetets Repræsentant nævnes lige saa almindelig Engelstoft.

Og nu — med Ønske og Haab om snart at see min gamle og kiæreste Ven Din hengivneste

Werlauff.

78.

Elvedgaard d. 22 July 1835.

Høistærede Ven! Af Dit Brev dat. 13^d d. M. erfarer jeg med inderlig Glæde, at Du har tiltænkt mig et Besøg i disse Sommerferier, og jeg har derfor udsat min Kiøb. Reise for at vi muligviis kunne følges ad tilbage. Jeg haaber, at vi ret skulle tilbringe nogle lykkelige Dage her paa Gaarden og derfor maae Du *under ingen Omstændigheder* lade Dig hindre i dette gode Forsættis Udførelse, der vist ogsaa for Din Sundhed vil være velgjørende og altsaa dobbelt Pligt baade mod Siæl og Legeme. Kom derfor snart og bliv det længste det er Dig mueligt! Men endnu forinden denne Glæde vederfares mig har jeg to Ting at bede Dig om:

1, om Du ikke mod Betaling (som ligger rede) kan skaffe mig et Exemplar af Universitetets og et ditto af Videnskaberselskabs Guldmedaille; Du veed, jeg har

vundet dem begge, og jeg troer ogsaa, at jeg har sagt Dig, at jeg for at redde min Tante Sal. Mad. Rasmussen af en Pengeforlegenhed for en Deel Aar siden maatte sælge saavel dem som en Deel andre Guldmynter og Medailler. Nu synes mig derimod med den tilbagevendende Evne ogsaa at føle Lyst til at eie dem paa nye og at efterlade dem ved min Død til mine Arvinger.

2, om Du ikke *under Haanden* i Cancelliet kunde erfare, *hvorfor* jeg endnu intet Svar har faaet paa min Ansøgning af 8^d April d. A. Jeg skienkede nemlig 1833 1500 Dl. S. til et Fattighuses Indretning for Vigerslef og Veflinge Sogne¹); en dertil passende Bygning blev omsider købt og Fundatzen omsider skrevet; men Ansøgningen saavel om Donationens Antagelse, som Fundatsens Confirmation henligger siden 8^d April d. A. i Cancelliet og ingen kan give mig Grund, hvorfor Cancelliet ikke skulde ville bevilge et sligt Legat eller i det mindste bæere Legator med et motiveret Afslag; og det er mig og os alle en høist fatal Udsættelse, da Bygningen nu alt saa længe henstaaer ubeboet og til ingen Nytte og man ikke engang veed, hvem den tilhører.

Og saaledes vil jeg slutte, idet jeg gientager Dig mit Ønske med Baggens Ord²):

Kom, Elskede! kom!
Kast om Dig Din Kaabe!
Hør Kiærlighed raabe:

Naar stilles min Længsel? hvor snart tør ieg haabe!
Kom! Kom!!!

Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen³).

¹) Jfr. Nr. 50 og 52. ²) I Serenade (Danske Værker II, 120). ³) I et fra Odense skrevet Brev af 26. Juli melder Werlauff sin Ankomst til Elvedgaard Tirsdag den 28.

Tirsdag 11te Aug. [1835].

Kiæreste Ven! Tak, inderlig Tak for din vennehulde Modtagelse og for de lykkelige, glade Timer, jeg tilbragte paa din yndige Fædrenegaard. I mangen møiefuld Stund ville de med Længsel gienkaldes i min Erindring. Maatte Forsynet endnu i mange Aar skiænke Dig stille Nydelse af din lykkelige Stilling, til Held for Dig og andre.

Jeg afreiste fra Odense i Løverdags med Ageposten, gik i to Timer over Beltet og ankom meget fatigeret til mit Hiem. Gaarsdagen maatte jeg næsten tilbringe heel paa min Sopha af idel Mathed. Blandt dine Commissioner haver jeg derfor kun faaet udrettet Følgende:

— — —

3. haver jeg i Cancelliet erkyndiget mig om dit Gavebrev. Formodentlig haver Du alt derom erholdt Cancelliets Skrivelse; men for Sikkerheds Skyld vil jeg dog melde Dig, at Aarsagen til det lange Ophold var, at Sagen, som indeholdt mange vigtige Punkter, cirkulerede til hele Collegiets Betænkning.

— — —

Her er intet Nyt af Betydenhed, som er kommet til min Kundskab; jeg haver desuden endnu ikke havt Kræfter til at komme meget omkring. Et Rygte siger, at Prindsen af Augustenburg (Deputeret ved Holst. Forsamling) skal sættes under Action for nogle Ytringer ved en i Ekkernførde holdt Præliminærforsamling af de Deputerede¹⁾. Sed hæc sub rosa. Undskyld, bedste Ven! at jeg ikke formaaer at skrive meer denne Gang. Dine øvrige Ærender skulle snart blive rygtede. Lad mig snart høre fra Dig eller rettere snart see Dig. Endnu engang — Tak for alt dit Venskab. Min bedste Hilsen til dine venlige Smaaepiger. Tænk ikke paa at sælge

¹⁾ Prinds Frederik August Emil, Prindsen af Noer, var valgt i Ekkernførde.

din Gaard og allermindst paa at *forandre* Dig; men tænk stundom paa din uforanderlig hengivne Ven

Werlauff.

80.

Elvedgaard d. 13 Sept. 1835.

Høistærede Ven! Vi vare her paa Gaarden ret meget bekymrede for den stærke Storm den Dag Du havde bestemt til Din Overfart, og det glædede os altsaa dobbelt at erfare, at Bæltet dog slugte Dig ikke. Min Taksigelse for Din prompte Efterretning om Fundatsens Confirmation, som dog kun tildeels var grundet; thi allerede d. 11 Aug. sagde man Dig, at den var Stiftsøvrigheden communiceret, og dog blev den først d. 22 Aug. udfærdiget og underskrevet og som en Følge deraf først d. 1 Sept. mig af Stiftsøvrigheden communiceret. Jeg troer forresten neppe, at jeg kommer til Kiøbenhavn i Aar, thi for det første har min Huusholderske nu over en Maaned ligget i Odense under Doctor og for det andet har jeg begyndt at bygge et Snægletaarn eller et Taarn med Vindeltrappe omkring (ligesom vor Frelsers paa Christianshavn) paa den saa kaldte Skolebakke, der er taget ind til Haugen; og da dette Taarn, for at skaffe Udsigt over Stranden og Jylland, skal være 18 Al. høit, saa vil dets Bygning formodentlig medtage mig heele Efteraaret.

Forresten veed jeg intet Nyt uden

- 1, at jeg efter Dit Raad nu holder Kiøbenhavns Posten.
- 2, at jeg efter vor Aftale har gjort Overregning over *Bøgene* i min Skov og fundet, at der er 5078, der ere større end et Læss, og at disse ere vurderede til 3896 Favne og 6356 Læss Greene, altsaa omtrent 25000 rdl. (foruden Eege, Elle, o. s. v.),
- 3, at alle vore Æbler og tildeels vort Korn blæste af i de frygtelige Storme og næsten alle vore Træer, Buske

og Blomster ere henvissnede under en 8 Ugers bestandig Tyrke, og endelig

4, at jeg har frasagt mig Suppleantskabet for de fyenske Sædegaards Eieres Deputerede; da jeg ikke har Lyst til at gjøre reent, hvor andre have gjort skident.

Skriv mig snart til og bevar Dit Venskab for Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

81.

26. Oct. 35.

Kiæreste Ven! Uagtet dit gode Forsæt, da vi skiltes ad, at besøge Kbhvn inden føie Tid, tilstaaer jeg dog reent ud, at jeg ikke fæstede synderlig Lid til dets Iværksættelse og blev derfor ikke saa desappointeret, da Du i Midten af forrige Maaned meldte mig, at din Jomfrues Sygdom og øvrige Domestica hindrede Dig fra at forlade Elvedgaard, som Møllefolkene, der paa flere Maader havde forberedt sig til din Ankomst og af hvilke især Rodemesteren havde glædet sig dertil, ja endog gaaet saa vidt i sine sangviniske Forhaabninger, at han troede, Du mueligen kunde blive sindet at tilbringe den hele Vinter i Kbhvn. Ingen vilde glæde sig til en saadan Plan af Dig meer end jeg; ingen vilde dit Vinterophold her skaffe flere styrkende, opmuntrende Timer end mig; men jeg tvivler paa, at det nogensinde skeer, og — i dit Sted, i dit lykkelige Otium vilde jeg maaskee ogsaa betænke mig derpaa.

Frasigelsen af Suppleantskabet (hvorom jeg intet har læst i de offentlige Blade) vilde jeg have fraaraadt Dig, om jeg havde kundet. Da der endnu ikke var Tale om Dødsfald, Sygdom, Afmeldelse af nogen blandt de Deputerede, synes mig, at det var tidsnok. Overhoved kan jeg, som jeg, om jeg mindes ret, yttrede for Dig, ikke billige, at Du aldeles intet foretog Dig af tilladelige Mid-

ler for at blive, hvad der ellers neppe kunde have undgaet Dig — Deputeret. Store Forventninger haver jeg just ikke om det hele Stændervæsen; men da det nu engang er der, bør alle sørge for, at det kan virke saa meget godt og saa liden Skade som mueligt; og saa meget jeg afskyer al captatio benevolentiae for at opnaae Valg, saa lidet kan jeg billige, at Mænd, som i hver Henseende ere qualificerede dertil, unddrage sig aldeles. Faae eller Ingen af de Valgte foreener vel i den Grad som Du — Sagkundskab, Retsindighed og Uafhængighed. Og — for at tale vort fælleds Yndlingsfags Historiens Sag; hvad kunde Du ikke have præsteret for Historien af den første Stænderforsamling i Danmark, der — den udrette hvad den vil — dog altid vil blive af afgjørende Vigtighed for den tilkommende Tid. Tænk Dig en Dagbog ført med din Hukommelse og Nøiagtighed over alle Forhandlingerne, Committeedebatter, Anecdoter m. m., hvilken Skat for en Historieskriver engang i Tiden. Jeg nægter ikke, at jeg ærgrer mig, naar jeg tænker derpaa, thi jeg er sikker paa, at Ingen anden vil befatte sig dermed, ligesom heller Ingen anden vil kunne gjøre det saa godt som Du. I det Sted maae Du nu sidde som Johannes paa Pathmos og høre om alle de underlige Gierninger fra Roeskilde. Vel haver Du nu Moses og Propheterne, d. e. Kiøbenhavnsposten, hvori Oldermændene for det unge Danmark d. e. Candidati juris Lehman og Sager expectorere sig om Dagens Anliggender. Du haver maaskee ogsaa eller faaer det nye Stænderblad og Du kan saaledes være i Stand til at holde temmelig Skridt med Tiden. Imidlertid emanerer dog her et og andet i Hovedstaden, som Du ikke saa let kan faae Kundskab om og som jeg da her vil meddeele Dig, skjøndt Du kunde have kommet til at erfare det Alt fra Kilden, naar Du havde baaret Dig rigtig ad. Du kunde engang Selv

have kommet til at sige om denne vor første Stænderforsamling: *qvæ vidi & qvorum magna pars ipse fui.*

Universitetets Deputerede, Conf. Rd. Schlegel, som flere Gange har lidt af epileptiske Anfald og hvis Incapacitet til at møde i Roeskilde Enhver af hans Omgivelser kunde forudsee, udsatte dog sin Frasigelse lige til et Par Dage før Aabningen. Prof. Schouw¹⁾ fik derfor først sin Tilsigelse om Tirsdagen og om Onsdagen reiste han til Roeskilde, hvor Mødet aabnedes om Torsdagen. Jeg havde ganske vist ventet, at Engelstoft var bleven udnævnt; men formodentlig vilde man ikke dertil, fordi han i dette Aar er Rector magnificus og fordi Ingen anden vel kunde examinere i Statistik ved den juridiske Examen. At nu Schouw, uagtet sin bekjendte Liberalisme, blev den Udvalgte, dertil var Aarsagen et Stykke, han nogen Tid iforveien (i Dansk Folkeblad) havde skrevet mod et Inserat i Kbhvnsposten om Nepotisme (hvori Udfald paa Bülow, Møsting og fl.). Da han nu med sin betydelige Popularitet saaledes aldeles uventet drattede ned i Forsamlingen, blev han ogsaa den, der forenede de stridige Parter i Henseende til Præsidentvalget. De nærmeste dertil vilde uden Tvivl have været Et. Rd. Hvidt eller Biskop Mynster. Den første skal have været saa vis derpaa, at man i den Tale, hvorved han takkede for sit Valg som Vicepræsident, ikke kunde miskiende nogle Tirader, som vare bestemte til Tak for Præsidentvalg og som han ikke havde faaet Tid at forandre. Derimod fik Prof. Bang²⁾, den første af de Kbhvnske Deputerede, kun *een* Stemme ved Præsidentvalget. Saa skrøbelig en Ting er *aura popularis*. Han haver nemlig tabt meget af sin tidligere Popularitet, fordi han vægrede sig ved at underskrive Petitionen om Trykkefriheden.

¹⁾ Professor Joakim Frederik Schouw (1789—1852). ²⁾ Professor, senere Minister Peter Georg Bang (1797—1861).

Dog vilde Schouw maaskee ikke have bleven valgt, dersom han ikke havde været meget afholdt af Kammerraad Drewsen¹⁾, der gav ham sin og derved tillige de 9 Bønders Stemmer. — — —

I Løverdags emanerede et meget strængt Rescr. fra K. Selv til Steemann angaaende Censuren, som i den seenere Tid har undladt at udstryge i Kbhvnsposten og Fædrelandet saa mange »verfängliche« Ting. Jeg veed ikke, om Du læser sidstnævnte Blad, det bliver altid nødvendigt, dersom Du vil holde Skridt med Tiden.

Her er nu igien en Kasseangel i Byen; Hofcasseren Just. Rd. Duncan²⁾, som skal have været Casserer omtrent i 30 Aar, med nogle og 40,000. Han er alt arresteret; det er da den nærmeste Kasse, Kongen vedrørende, hvori der nogensinde har været Defect. — — —

Jeg vil haabe, at din gode Huusjomfru nu er fuldkommen restitueret, skjøndt hun jo rigtig [nok] i det Par Aar, jeg ikke havde seet hende, var bleven meget forandret, ikke til det Bedre. Skulde hun døe, haver Du endnu hendes Søster, som rigtig nok — om jeg mindes ret — skulde være forlovet. I hvert Tilfælde vil Du ingen Vanskelighed have ved at faae Dig en troe og dygtig Huusholderske igien; den allerbedste maatte jo finde sig tilfredsstillet ved en saadan roelig og sorgfrie Stilling paa et saa yndigt Sted. Jeg vilde da raade Dig at søge en aldrende, helst barnløs Enke, livlig og snakksom, som havde prøvet og erfaret meget i Verden; hun kunde maaskee bidrage til din Underholdning og Adspredelse de lange Vinteraftener, naar Du er træt af at læse. Men, hvad Du gjør, da begaae ei den Daarlighed og Dumhed at gifte Dig paa Nye; Du vilde sikkerlig komme til at angre det paa dine gamle Dage.

¹⁾ Papirfabrikant, Kammerraad Johan Christian Drewsen (1777—1851).
²⁾ Hartvig David Duncan (1774—1853).

Knudsen, som da endelig blev Copiist i Geh. Archivet, ligger endnu paa Hospitalet af Gigt. Ovenikiøbet har han nu faaet Kopper.

Den lange og besværlige Ex. Artium er nu overstaet; nu forestaaer bl. m. det trættende Russe-Collegium mig i denne Vinter. Min Tanke vil vist mange [Gange] svæve over Beltet til det kiære Elvedgaard med Ønsket: »Eja! vare vi der!« Dog, jeg faaer nøies med engang imellem at høre fra Dig om dit Befindende, dine Planer m. m. Vær derfor ikke for sparsom med dine Breve; betænk, at Du har bedre Tid til at skrive end jeg, og vær forsikkert, at om mine Breve end komme sieldnere, saa tænker dog Ingen paa Dig med oprigtigere Venskab end din altid hengivne

Werlauff.

82.

Elvedgaard d. 7 Nov. 1835.

Ædle Ven! — — — Dr. Hübertz¹⁾ har i disse Dage besøgt mig paa hans Reise til Kiøb., kan Du ikke understøtte ham med et godt Raad, hvorledes han skal faae Understøttelse af Fonden ad usus publicos, Oldskriftselskabet og Selskabet for Litteraturens Fremme; han er Karl for at tage alt hvad han kan faae, og han har den prægtige Idee, der er Guld værd, at alle vore orthodoxe Præster ere Jøder, ikke blot i moralsk men ogsaa i fysisk Henseende og at det christelige Præstedom er en umiddelbar Fortsættelse af det jødiske; de Beviser han anfører for denne Sætning ere i høieste Grad interessante.

Til Kragh har jeg afsendt nogle Nødder, som jeg selv har plukket til Dig; derimod blæste vore Æbler desto værre! af i de idelige Storme, vi havde i Sommer.

¹⁾ Den baade som Læge og Historiker bekendte Dr. med. Jens Rasmussen Hübertz (1794—1855); paa denne Tid practiserede han i Aarhus.

Og nu — lev vel, min ædle Ven! glæd snart Din
fyenske Halvdeel med en siellandsk Hilsen fra pars op-
tima sui. Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

83.

20de Dec. 1835.

Kiæreste Ven! De samme Arbejder med Forelæsninger, Correcturlæsning (af min Afhdl. om Ravhandelen), Bibliotheksforretninger etc., som i disse korte Dage, ved mit jevnlig svage Syn ere dobbelt vanskelige at faae røgtede, have ogsaa hindret mig i længere Tid fra at takke Dig for dit sidste kiære Brev og de tilsendte Nødder. End ikke var det mig mueligt at overkomme et Brev til Dig, der kunde have indtruffet paa Elvedgaard til i Dag. Men disse Liniers Datum viser Dig i det ringeste, at jeg den første Dag, da jeg fik noget frie Hænder, har brugt dem til skriftligen at sende Dig, hvad der desværre ikke forundtes mig at bringe mundtlig, min hierteligste Lykønskning til min gamle, trofaste Vens 55de Fødselsdag. Maatte Du opleve ret mange endnu, sund og tilfreds, til Held for dine Venner, Videnskaberne og Fædrelandet, og til Glæde for Dig Selv. — — —

Lad mig engang vide, om man paa Landet i Fyen endnu bruger eller om Du kan mindes noget om den saakaldte »Julebuk« i Julestuerne; hvorledes den saae ud m. v.

22de Dec.

I Gaar bragte Studenterne Conf. Rd. Ørsted et Fakkeltog med fuld Musik. Disse Udbrud af den almindelige Deeltagelse og Hengivenhed blive nu saa almindelige og hyppige, at de ere nær ved at tabe deres Værd. Tag nu til Takke for denne Sinde og anvend en Deel af dit Otium til undertiden at underholde Dig med din kbhvske Ven, hvis Otium og Roe bliver meer og meer

indskrænket. Jeg haaber, at din Jomfrue nu er fuldkommen restitueret og beder hende med Søster venligst hilset. Dig Selv ønskes endnu mange lykkelige Fødselsdage, med Tak for alt dit Venskab og Kiærlighed i det nu snart forløbne Aar for din inderlig hengivne Ven

Werlauff.

84.

Elvedgd. d. 27 Febr. 1836.

Ædle Ven! For Dit Brev af 20 Dec. f. A. med deri indeholdte Lykønskninger er jeg Dig særdeles forbunden; til Giengield for samme medfølge herved en uendelig Hob velmeente Lykønskninger for Dig og Familie i Anledning af det nyss begyndte Aar; maatte det for os begge blive saa glædeligt, som vi ønske hinanden det, saa kunde vore tarvelige Længsler vel derved tilfredsstilles. En Portion bedre Helbred kunde allerede gøre mig høist lykkelig; men paa hvilket Apothek er vel det Slags Vahrer tilfalds? Siden 7 Nov. da jeg sidst skrev Dig til, har jeg faaet 2 Ziffonierer til mine Oldsager og Landskabskobbere, samt 2 Oliemalerier over Partier i min Skov, en Vase til en Piedestal og et heelt Gulvteppe til mit forreste Kammer. En Deel Anlæg i den nye tilkomne Deel af Haugen er, hvad Jordarbeidet angaaer, fuldendt og 200 perennerende, samt 100 eetaarige Blomstersorter anskaffede fra Corsøer; derimod har jeg havt det Uheld, at det Grantræe i Haugen, hvorom Fugleburet var, er blæst om og at mine 2 Svaner have hængt sig. Selv har jeg været temmelig sygelig og et Par Nætter ret alvorlig syg. Ogsaa har jeg i denne Trængsels Tid skrevet en Afh. i Form af en Roman om den Eensommes Sorger og Glæder ligesom senere 2 Afh., jeg ved Leilighed skal tilsende Dig; den ene om Skaarup Kloster¹⁾ til Prof. Rafn, i Fald han ellers ønsker

¹⁾ Trykt i Annaler for Nordisk Oldkyndighed 1836—37.

flere saadanne smaae Biedrag, og den anden en Samling af Digte, som jeg ønskede Du vilde besørge mig trykt uden Navn.

Elvedgd. d. 24 Mai 1836.

Saavidt, som ovenstaaende rækker, var mit Brev skrevet i de sidste Dage af Febr., men blev den Tid formødelst et Arbeide i Haugen, der optog al min Tid, for Øieblikket henlagt og er nu først igien, — efter at Foraarplantningen er forbie, — bleven fremtaget paa nye. Siden Febr. har jeg gjort en stor Deel Anlæg i min Hauge, indlemmet Tømmerplett og Skolebanke i samme, saa at den nu udgjør 20 Td. Land; plantet 2500 Træer og Buske (og deriblandt 791 Naaetræer), anlagt en Bomskole af unge Træer, Stiklinger og Frøe paa 2 Skp. Land, været i Anledning af disse Haugesager i Holsteen, paa Hoffmannsgave, paa Langeland og Gyldensteen &c. — — —

Lad mig vide, om og naar jeg tør vente, Du vil besøge mig, fordi jeg derefter i Tide kan indrette min egen Kiøbenhavns Reise. — — —

Din uforanderligst og oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen¹⁾.

85.

Kiæreste Ven! Da næsten et halvt Aar henløb, inden jeg hørte fra Dig, begyndte jeg at gjøre mig allehaande Betæneligheder om Aarsagerne (de muelige) til din lange Taushed, blandt hvilke da først og sidst Sygdom og Upasselighed randt mig i Tankerne, som da tildeels ogsaa har været Tilfældet. Imidlertid synes Du nu, Gud skee Lov! at være fuldkommen rask igien og saa rask, at Du endog — hvad især glæder mig — tænker paa en Kbhvnsreise.

Jeg Selv, Stakkel, kommer i Aar hverken til at see

¹⁾ Brevet er først sluttet med en Efterskrift af 3. Juni.

det kiære Fyen i Almindelighed eller dit yndige Herresæde i Særdeleshed. Du vil formodentlig af Aviserne have erfaret, at jeg i Aar er Universitetets Rector; som saadan har man sielden Tid eller Roe til at foretage sig Reiser og i dette Aar, da to akademiske Fester¹⁾ forestaae, endnu mindst. Men netop derfor vilde det være mig en kiær og gavnlig Adspredelse og Opmuntring at see min gamle Ven her i Byen, slaae en fornuftig Passiar af med ham, besøge Stadens Omegn og med vor fælleds Ven, den gamle Snøbel, holde selvtrødie et Collegium snøbeliticum. Især vilde det glæde mig, om Vi her i Foreening kunde festligholde et Jubilæum, nemlig vort Bekiendtskabs d. 26de Juli, da vi for 30 Aar siden saae hinanden første Gang paa Dallund. Hvor mange Erindringer, glade og sørgelige — ligge ikke for os Begge i dette lange Melleumrum. Jeg nægter ikke, det vilde være mig særdeles kiært, om vi paa den Dag kunde være her samlede. — — —

Jeg havde i Aar haabet at kunde d. 14de reise til Sorøe for at overvære Ex. Artium, men ogsaa dette slog feil. Jeg fik for omtrent 14 Dage siden et Recidiv af mit Tilfælde i Hovedet, foraarsaget ved Tryk af en snæver Hat, hvorfor jeg igjen maatte lade et Indsnit gjøre for at faa det samlede pus laudabile ud. Jeg gaaer nu ud hver Dag, men med Plaster i Panden. Dette haaber jeg dog at faae aflagt, inden Du kommer. — — —

Trøst nu snart med nogle Linier eller, endnu bedre, med din Nærværelse din op over begge Ørerne i Forretninger nedsænkede, men i Liv og Død Dig uforanderlig hengivne Ven

Werlauff.

8 Juli 1836.

¹⁾ Indvielsen af den nye Universitetsbygning og Reformationsfesten.

P. S. Vil Du have noget trykt her i Kbhvn, da er dette ingen beleilig Tid, thi alle Presser svede under Disputatser. Snarere og lettere vil Du faae det færdigt hos Hempel.

86.

Elvedgaard d. 28 Aug. 1836.

Høistærede Ven! Efter Løfte underretter jeg Dig her ved om, at Ægteskabs Contractens Concept &c. hos Etats Raad Schak¹⁾ kostede mig 25 dl., at jeg d. 7 Aug. sendte Indberetning til Prindsen og Kongen om hvad jeg i disse sidste Aar for det Offentlige har udrettet; at jeg d. 15 Aug. (Napoleons Geburtsdag) modtog den Kongel. Confirmation paa Ægteskabsskilsmissem, at Etatsraad Horne-mann &c. samme Dag besøgte mig²⁾. — — — Hvad Universitets Directionens Anbefaling for mig til Kongen angaaer, da har samme vel ikke stort at betyde; sikkrest vilde det vel altsaa være, om Du i Mangel paa bedre

¹⁾ Som det fremgaar af Werlauffs Breve Nr. 79 og 81 havde V. S. fattet den Plan at indgaa et nyt Ægteskab — meget mod W.s Raad. Med dette for Øje skrev han en Elvedgaard 1. Juli dateret Ansøgning om Bevilling til sit tidligere Ægteskabs fuldstændige Ophævelse uden lagttagelse af den ved Forordn. 18. Oct. 1811 foreskrevne verdslige og gejstlige Mægling; han rejste derefter til Kjøbenhavn, hvor han supplerede Ansøgningen med et Hôtel du Nord 14. Juli dateret Tillæg, hvori han som Støtte for sin Ansøgning om at fritages for de ovennævnte Formalia, der vilde medføre offentlig Prostitution for en Mand af hans Stand og Alder, anfører sin Virksomhed som Skribent og det patriotiske Sindelag, han har lagt for Dagen ved sine Dotationer til det Offentlige. Paa Cancelliets Indstilling udfærdigedes da under 10. Aug. Kgl. Bevill. til Ægteskabets aldeles Ophævelse og Tilladelse for V. S. til at indgaa andet lovligt Ægteskab. (Acterne i Rigsarchivet). Han har dernæst hos Kammeradvocat Schack (se Nr. 65) faaet opsat en Ægteskabscontract — men hvem det var, han agtede at indgaa Ægteskab med, vides ikke. Enten har han senere betænkt sig eller Vedkommende har trukket sig tilbage. Factum er, at han imod Aarets Slutning var paa det Rene med, at Alt blev som det var (jfr. Nr. 92). ²⁾ Professor i Botanik, Etatsraad Jens Wilken Hornemann.

tilstod mig Æresdiplom som Dr. Philosophiæ eller juris. Etats Rd. H. fortalte mig, at ogsaa Fin Magnussen og Kone ere skilte ad¹⁾, er det sandt eller ikke? Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

S. T. Hr. Etats Raad Werlauff i Kiøb.

E. S. jeg er i Forlegenhed med Din Titulatur; tilgiv altsaa, om den ikke skulde være rigtig.

87.

Kiæreste Ven! Jeg kan ikke forklare, hvor nær det gik mig, at jeg heller ikke ved dit sidste Ophold her i Byen kunde være meer med og for Dig, end jeg var. Det var nu engang en Tilskikkelse, thi havde jeg været rask, havde jeg den 14de Juli maattet reise til Sorøe-Examen, saasom jeg var aldeles uforberedt paa din Ankomst, og var da ikke kommen tilbage før d. 23de. Særdeles gjordte det mig ondt, at Du reiste netop d. 26de — dog — de his jam satis. Rodemesterens²⁾ Beretning om min Restitution var ikke ganske tilforladelig; men naar Folk seer Een oven Senge og i Stand til at tale, troer de, at man intet videre feiler. Jeg var, da han besøgte mig, vel ikke slet saa afkræftet eller hovedsvækket, som da Du var her, men var dog langt fra at have mine forrige Kræfter. Nu er det vel langt bedre; men endnu har jeg dog ikke kundet ganske lægge Plasteret af Panden.

Det er mig kiært, at Du har faaet dine Affairer arrangerede efter Ønske. Et. Rd. Schack, som skrev den dyre Concept, har siden været nær ved at himle af en Nervefeber; nu er han vel uden Fare. Hornemann har

¹⁾ Gehejmearchivar Finn Magnusen var nylig bleven skilt fra sin Hustru Nicoline Dorothea Barbara Frydensberg (1804--86), jfr. Nr. 87.
²⁾ David Fog.

fortalt mig om sit Besøg hos Dig og var i lige Grad indtaget af det yndige Sted og den aandfulde og kundskabsrige Eier. Angaaende de Obligationer, din Godhed haver tiltænkt Universitetet, da kunde de bedst transporteres til *Universitetsbibliotheket i Kiøbenhavn* og derefter sendes enten til Consistorium eller — hvad i Aar er det Samme — til din Ven, som da strax tilstiller Qvæsturen dem¹). — — — Æresdiplomet fra det philos. Facultet kan vist ikke udeblive — sed hæc sub rosa. Imidlertid antager jeg som afgjort, at din Indberetning til Prindsen og Kongen om din Virksomhed for det Offentlige af 7. August ikke kan blive uden Følger. Haver Du seet Førstnævnte i Odense? jeg speider stedse i Dagen, om jeg ei kan opdage, at han har dineret paa Elvedgaard, men — endnu ikke.

Hvor lidet jeg kommer ud — jeg har siden i Juni intet Sted været uden paa Bibliotheket og Universitetet — og hvor Faae der komme til mig uden i Forretningsager, kan Du slutte deraf, at jeg først af dit Brev erfoer Prof. Magnussens Skilsmisse, som dog skal være fra Pindsetid. De ere adskilte for Magistraten. Aarsagen skal være Utroskab fra hendes Side. Man kan let forklare sig det, naar man veed, at han som hendes Faders Fuldmægtig i Island stod Fadder til hende. Hun lever meget indtaget paa Fredensborg. — — —

At Etatsraad Estrup i Sorøe har søgt sin Afskeed, er Dig formodentlig bekiendt²). Om hans Eftermand forlyder endnu intet. Hvorledes lever Generalkrigsc. Abrahamsen? Hvad hører man om hans *Leben und Treiben*³). Nyt at meddele Dig har jeg for Resten ikke og troer heller ikke, at der er Noget af Betydenhed. Jeg er nedgravet i Rec-

¹) Ved Gavebrev af 2. Juli (Werlauffs Fødselsdag) 1836, conf. 6. Sept. 1837, skjænkede V. S. et Legat paa 2200 Rd. til Universitetsbibliotheket.

²) Director ved Sorø Academi Hector Frederik Janson Estrup (1794—1846) til Kongsdal entledigedes fra 1. April 1837. ³) Se Nr. 92.

torsorger og tænker ikke paa andet end Consistorium, Qvæstur, de forestaaende Fester med Cæremonielliet derved etc. Jeg skal desuden skrive en Tale og 2 Programmer. Dette er endda ikke det værste; men ved meget af det Andet befinder jeg mig paa en fremmed Jordbund, hvor jeg ikke hører hiemme. Og nu — til næste Aar, om jeg lever, skal jeg være Decanus. Saaledes fortærer man sig ved Byrder, om hvis mangehaande Tryk kun den, der har prøvet dem, kan gjøre sig Begreb. Naar jeg om Middagen gaaer over Volden til Bibliotheket, seer jeg ud ad Veien, som fører til Dig, og tænker da med veemodig Længsel paa din lykkelige Roe, paa en Fred, som her paa Jorden maaskee aldrig falder i min Lod. Lad mig nu snart høre noget fra Dig, om dine *Planer for Fremtiden*, om Du ikke kommer herover til Reformationsfesten m. m.

Med min Titulatur skal Du ikke bryde dit Hoved. Kald mig uden paa Breve, hvad Du vil, naar Du blot forbliver min, som jeg Din inderligst hengivne Ven

Werlauff.

5te Sept. 36.

Dit Jomfrue-Par bedes venligst hilset. Knudsen udgiver til Reform. Festen en Monographie af Biskop Joachim Rønnow, som han faaer udgivet paa Gyldendalske Boghandlings Forlag, men uden Honorar. Var Du i det literære Selskabs sidste Møde?

88.

Elvedgaard d. 22 Sept. 1836.

Elskeligste Ven! For Dit inderlig kiærkomne Brev min hierteligste Taksigelse! enhver Linie fra min gamle Ven er Labsal für Leib und Seele. Jeg tilstiller Dig herved de omskrevne Kongl. Obligationer (til Beløb 2200 dl.).

— — —

Prindsen¹⁾ anmodede mig skriftlig om at lade ham personligen være Vidne til den Velsignelse, jeg havde udbredt over Omegnen, men jeg var saa aldeles rusticus, at jeg svarte, at det endnu kun var en Sæd, der laae skiult i Jorden og hvis Frugter først om mange Aar og maaskee aldrig bleve synlige og at der altsaa var intet at — inspicere; Kongen svarede aldeles ikke paa min Indberetning; for en Curiositets Skyld meddeeler jeg Dig herved Afskrift af min Indberetning til Prindsen, der paa Titel &c. nær var ligelydende med den til Kongen og som engang i Tiden, naar Du skal skrive min Biographie i lærde Efterretninger, kan være Dig til Nytte. — — —

Du spørger mig om mine Planer for Fremtiden og jeg veed virkelig ikke at svare andet derpaa end at det er min Plan at finde mig i min Skiebne; meener Du derimod det projecterede Giftermaal, da kan jeg forsikkre Dig, at alting staaer in statu quo, som da jeg var i Kiøb. og at det vel var mueligt, at jeg havde spilt mine 40 + 25 = 65 dl., men jeg kunde jo desuden ikke være bekiendt at gifte mig strax efter Skilsmissen. — — — Jeg udarbejder i denne Tid efter Prof. Rafns Anmodning mine Samlinger om Gurre²⁾ og da jeg ved denne Leilighed tillige omhandler Kong Valdemars Forhold til Tove, tillade Du mig at spørge, om Du intet i Dine Samlinger har om Gurre og Tovelille, og om Du ikke af Langebeks geneal. Samlinger paa Kongens Bibl. eller Klevenfeldts i Geh. Arch. kan forskaffe mig Oplysning om Tovelilles Forældre og Brødre, som foregives at have været Pødebusker? Siden jeg kom hjem fra Kiøb. har jeg faaet min Sahl og min Dagligstue malet &c., og nu maae Du ende, lig komme her til næste Sommer for at beundre dem; kunde Etats Raad Hornemann komme her denne Sommer-

¹⁾ Prinds Christian Frederik (Christian VIII), Gouverneur i Fyen.

²⁾ Trykte i Annaler for Nordisk Oldkyndighed 1838—39.

da han var Decanus, saa kan Du vel ogsaa næste Sommer, Dit Decanat ubeskaaret. Du gav mig i Dit sidste Brev et Slags Haab om Æresdiplom som Dr. Philosophiæ; skulde et lignende ikke ved Din Forsorg være at erholde som Dr. juris (man bør jo smede, medens Jernet er varmt). Decanus Etatsraad Bornemann¹⁾ er jo min gamle Lærer; han er jo selv en Mand, der har Æresfølelse, og er jeg ingen dygtig Jurist, saa er det jo hans Skyld som min Lærer, og det kunde vist ikke være af Veien at lade saavel ham som Etats Raad Hornemann giennemlæse min Indberetning til Prindsen og ikke sætte mit Lys under Skieppen; thi det skulde være forbandet, hvis netop jeg under den Skyllregn af Naadesbevisninger, der snart vil nedstrømme, skulde komme til at staae under Paraply²⁾. Helst ønskede jeg rigtig nok min formaledidede Professor Titel ombyttet med en ærlig Etatsraad Titel, thi Justitzraads Titel og Danebrogsmandskors vil jeg af synderlig Naade skienke Hans Maiestæt. — — —

Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

Bilag til 88.

Elvedgaard d. 9 Aug. 1836.

Underdanigst!

Da Deres Kgl. Høihed ved sidstforundte naadigste Audientz tillod mig skriftligen at foredrage Højstsamme de forskjellige Forsøg, jeg i de 5 sidstforløbne Aar havde giort til de mig nærmest omliggende Landsbyesognes eller Land Communers Beste, tillader jeg mig (i det Haab, at D. Kgl. Høihed ved at bedømme samme meere vil tage Hensyn til Villien end til Evnen) herved underdanigst at indrække en aldeles kort og summarisk

¹⁾ Professor juris Matthias Hastrup Bornemann (1776—1840). ²⁾ V. S. fik sin rigelige Part af Hædersbevisningerne ved Universitets- og Reformationsfesterne, idet Universitetet gav ham Æresdiplom som Dr. phil. og Kongen skjænkede ham Sølvkorset (han var Ridder fra 1826) — men altsaa egentlig ikke det, han ønskede.

Udsigt over samme; da jeg veed, at Efterretningen om ethvert Forsøg, der (om end i nok saa indskrænket Forstand) har Fædrelandets Beste til Formaal, vil være Deres Kgl. Høiheds landsfaderlige Hierte kiærkommen.

De 2 vigtigste Gienstande jeg saaledes med Hensyn til disse Landsbye Communers Ophjelpning har havt for Øie, maatte naturligviis især være *Fattig-* og *Skolevæsenet* eller Velstands og Almueoplysnings Fremme.

Da jeg imidlertid med Hensyn til førstnævnte eller *Fattigvæsenet* staaer i den (paa Erfaring grundede) Overbevisning, at *Gaver* i Almindelighed blot føde Dovenskab (naturligviis med Undtagelse af de blandt Communens Medlemmer, der formedelst Alderdom og Svaghed aldeles ikke ere arbejdsføre, og for hvilke allerede mine Forældre have stiftet et Hospital her paa Egnen), men at Leilighed til *Fortieneste ved Arbejdsomhed* derimod ophielper Fliden, har jeg saaledes søgt at afhielppe Armoden og at fremme Fliden

1, ved i Veflinge Bye 1833 med en Bekostning af 1500 dl. at anlægge en for Vigerslef og Veflinge Sogne fælleds *Arbejdsanstalt* for de Fattige; hvorved tillige en Slags *Industriekole* for fattige Børn er forbunden,

2, ved at skaffe Omegnens fattige Beboere tilstrækkeligt *Arbejde*, deels ved et nyt Haugeanlæg, der nu er steget til 20 Td. Lands Størrelse, og deels ved Skovplantning, levende Hægn Anlæg, Canalgravning, Mærgling o. s. v., der især har været indskrænket til de Aaringer og den Aarstid, naar Omegnens Fattige havde størst Grund til at klage over Mangel paa *Fortieneste*, og hvorved mangen flittig Familiefader ofte har havt en *Fortieneste* af 10 til 15 dl. hos mig paa en Tid, hvor han hos andre Egnens Beboere aldeles intet kunde fortjene,

3, ved at understøtte den flittige Huusfader med *rentefrie Laan* eller Forskud i Penge; en privat Understøttelses Fond eller Laaneindretning, hvortil jeg stedse holder 100 til 150 dl. i Beredskab og ved hvilken i Aaret 1832 — 59, 1833 — 33, 1834 — 39, 1835 — 54 og i første Halvdeel af 1836 — 43 fattige Huusfædres øieblikkelige Trang og Forlegenhed er bleven afhiulpen.

Hvad dernæst *Almueoplysningen* angaaer, da har jeg især søgt at fremme samme

1, ved 1832 med en Bekostning af 800 dl. paa Districtets uformuende Beboeres Vegne at opbygge en *Skole* i Veflinge Bye,

2, ved 1832 formedelst et Legat af 300 dl. at stifte en

*Præmieuddeeling af nyttige Bøger til de flittigste af Veflinge Skole-
ungdom og 1835 ved et Legat af 200 dl. en lignende for Haars-
lef Skole, ligesom jeg atter i Aar er betænkt paa at stifte en
lignende for Vigerslef Skole,*

3, ved 1832 formedelst et Legat af 300 dl. at stifte et
Sognebibliothek eller et Laanebibliothek af nyttige Almueskrifter
for Veflinge Sogns ældre Beboere, og 1835 ved et Legat af
200 dl. et lignende for Haarslef Sogn; ligesom jeg atter i Aar
staaer i Begreb med at stifte et lignende for Vigerslef Sogn,

4, ved 1834 at udarbejde en *Afhandling* over de Midler,
hvorved en Landsbyemeenigheds borgerlige Lyksalighed best
kunde fremmes; og da jeg troede maaskee selv at kunne mangle
den fornødne Indsigt og Erfaring til et saa velgiørende Themaes
fuldstændige Behandling, har jeg igiennem det fynske patriotiske
Selskab 1835 udsat en *Præmie* paa 3, en anden paa 2 og en
tredie paa 100 dl. for de 3 beste Besvarelser af denne vigtige
Opgave.

Desuden har jeg (for ogsaa paa andre Maader at virke til
Oplysningens Fremme) foruden flere Skrifter, jeg selv deels
har udarbejdet og deels i Trykken udgivet, endvidere

5, 1833 giennem det Kongl. D. Videnskabers Selskab udsatt
2 *Præmier* paa 3 à 400 dl. for nationalhistoriske og topogra-
phiske Opgaver; og endelig

6, 1836 legeret en *Capital* af 2200 dl. til Universitets Bib-
liotheket i Kiøbenhavn, som jeg ønskede at yttre min Erkiend-
lighed for den Tid jeg selv med saa megen Nytte for min
videnskabelige Dannelse var ansatt ved samme.

Og saaledes har jeg (ved Tarvelighed og Sparsommelighed)
i en Tid af 5 Aar kunnet anvende mellem 7 à 8000 dl. til
velgiørende Indretninger og for det offentlige Beste, endskiønt
jeg selv kun havde 1900 dl. aarlig Indtægt.

Maatte nu D. Kgl. Høihed med naadigst Øie see ned paa
disse mine svage Bestræbelser for mine Medborgeres og Fædre-
landets Beste og det især (med Hensyn til *Exemplis Nytte*) for
saavidt samme har havt min Fødeegns eller mine Naboers og
Naboesognes Velfærd til Gienstand, da dette sidstnævnte Forsøg
paa at være sin Omegns Velgiører maaskee er eeneste i sit
Slags saavel med Hensyn til det uplightmæssige (eller aldeles
frievillige) som til det uinteresserede i samme; thi naar en
Herredsfoged bestræber sig for at befordre sin Herredsalmues
eller en Sognepræst sin Sognealmues Beste, da kan det dog
paa en viss Maade henføres til hans Embedspligt, og naar en

Proprietær gjør Vel mod sit Godsdes Beboere, da kan dog han eller hans Arvinger vente Nytte af Deres Velstand i Tiden; men naar en Mand (hvad som med mig er Tilfældet) aldeles intet Embede har og saa at sige næsten intet Gods eier (nemlig blot en Gaard paa 16 og et Gods paa 22—7—2—1 Td. H. og selv dette fordeelt paa 3 forskellige Sogne) gjør Vel mod disse Communers Beboere, der fast alle ere Selveiere eller tilhøre andre Proprietairer, da kan ligesaa lidet Embedspligter, som Interesse eller Haab om Fordeele i Tidens Længde bevæge ham dertil, men blot det Ønske i sin snævre Virkekreds at bidrage, hvad hans Evne formaaer, til det almindelige Beste og saaledes derved om end ikke erhverve, saa dog, saa vidt mueligt, gjøre sig fortient til sine Medborgeres Agtelse og Regieringens Naade.

Underdanigst
Vedel Simonsen.

89.

Elvedgaard d. 20 Oct. 1836.

Ædle Ven! — — — Jeg lykønsker Dig til, at Din Tale d. 13 Oct.¹⁾ ikke er bleven persifleret i Kiøb. Posten, som Øhlenslægers Digt²⁾. Maae man forresten ikke vide, hvilken Hæders Regn, der ved Reformationensfesten vil nedstrømme over Dit venerabile caput? Vi andre komme vel største Deels til at staae under Paraply, men Du staaer jo under Tagrenden; og ingen skal Din totale Giennemblødning glæde meere end Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

90.

[27. Oct. 1836].

Kiæreste Ven! Endelig har jeg maaskee nogle Minuter i Aftenstunden tilovers, som jeg vil anvende til at under-

¹⁾ Werlauff holdt som Rector magnificus Talen ved Universitetets Indvielsesfest, »uden Tvivl den første paa Dansk holdte Tale ved nogen academisk Act« (Erindr. S. 131). Han blev i den Anledning Conferentsraad den 28. Oct. ²⁾ Dette Digt, der unægtelig stærkt bærer Præget af Hastværk, blev haardt medtaget i »Kjøbenhavnsposten« Nr. 292 (red. af A. P. Liunge), hvorpaa Oehlenschläger replicerede i »Dagen« Nr. 249—50.

holde mig noget med Dig. At mine sidste Meddelelser¹⁾ kun have bestaaet i Linier, maae ikke undre Dig, naar Du veed, at i meer end en Maaned fra den tidlige Morgen til den sildige Aften min hele Tilværelse — den Tid undtagen, der udkræves til Livets uundværligste Functioner — har været optaget til Conferencer, Erklæringer, Embedsbreve, Examination, Censur, Correcturlæsning, overflødige Besøg, Svar paa Forespørgsel, Beskeedgiven til Studenter, Pedeller, Portner og Bogbinder etc. saaledes, at der mange Dage blev ringet over 30 Gange paa min Dør. Jeg vilde forgieves søge at skildre Dig den fortunlede Tilstand, hvori mit Hoved, efter flere Maaneders Svaghed i Sommer, tilsidst kom; Du har vist aldrig og kan aldrig komme til at prøve noget Lignende. Med den 14de Oct. ophørte da denne Qval; men Recidiverne vedvare endnu og ville ei ophøre før efter Reformation-festen.

Min Tale blev da, som Du bemærker, ikke nedrevet i Kbhvnsposten som Cantaten. Min Lykke var det, at jeg alt i Sommer havde skrevet den og i den sidste Tid blot lod den reenskrive; thi skulde jeg have arbeidet paa den imod Slutningen, vilde jeg neppe have bleven færdig. Forresten skildte jeg mig, saavidt vides, ret godt fra den. Den varede omtrent en Time og jeg kan selv knap indsee, hvorledes jeg kunde tale saa høit og tydeligt, at henved 900 Mennesker kunde høre den overalt i en Sal, der er 34 Al. lang og over 20 Al. høi. Baade Kongen og Pr. Christian erklærede sig meget tilfredse med den. Efterat det Heele var forbi, førte jeg Kongen om i Bygningen, Minister og Excellencer gik bag efter. Han syntes i det Hele fornøiet, især med de store og lyse Auditorier.

¹⁾ To Smaa breve af 8. og 15. Oct.; det sidste slutter: vær overbærende med din gamle i Rectorforretninger op over begge Ørerne nedsiunkne trofaste Ven.

Jeg med de 4 Decaner tog naturligviis imod ham ude paa Gaden og fulgte ham derud igien. Dagen efter aflagde jeg hos ham og Pr. Christian min allerunderdanigste Taksigelse, ligesom jeg ogsaa denne Dag var tilsagt til Kongens Taffel. Gud veed, at jeg heller var bleven hjemme for at hvile mig ud, saa forkiølet og udmattet var jeg af mange Dages Anstrængelse og Festdagens Hede.

Nu staaer da Reformations Jubelfesten for, d. 30 — da vi skulle indfinde os i Fruekirke, d. 31te ved Universitetet, hvor jeg vel ingen Tale skal holde, men derimod modtage Kongen og repræsentere Alma Mater; samt om Aftnen i Metropolitanskolen; d. 1ste Nov. ved Kongens Taffel et qvidem min Ringhed med Decanerne, Univers. Directionen, Bispen og Provsterne ved Kongens eget Taffel; det øvrige Professorskab med hele Geistligheden, de ordinerede Catecheter ved Marchallstafler.

I Dag (d. 27de) har jeg været hos Kongen, Pr. Christian og Ferdinand samt Pr. Wilhelm med Progr. til Reformationsfesten; kun de 2 Sidste talte jeg med. Med Hensyn til Pr. Chr. er det faldet mig ind, at Du dog, naar han engang igien ytrer Lyst til at besøge Elvedgaard, vel gjordte bedst i at modtage denne Naade og tillige kunde gjøre det uden alt for stor Gêne. Jeg mindes, at han ofte fra Odense tog ud til Sanderumgaard Selv anden eller 3^{die}. Du veed Selv, at denne Gaard heller ikke var indrettet til at modtage store Sviter. Der var rigtig nok et Væsen, som kaldte sig Frue Bülow, men en egentlig [Værtinde] var der dog ikke. Det havde B. sagt Pr., og denne tog da til Takke med en let Frokost eller en Kop Chocolate¹⁾.

Angaaende de nærførestaende Promotioner kan jeg

¹⁾ Det var noksom bekjendt, at Gehejmerraadinde Bülow, Else Marie Hoppe, ikke var normal, jfr. f. Ex. C. F. v. Holtens Erindr. S. 16; Hist. Tidsskr. 4. R. IV, 400.

for Øieblikket kun berette noget med Vished — endeel von Hören-Sagen, Ørsted, Bornemann, Clausen, Molbech, Schouw, Brøndsted, maaskee ogsaa — Sibbern, have faaet Tilsigelse at møde i Kongens Forgemak i Morgen tidlig. De skulde altsaa være Commandeurer, Riddere, Dannebrogsmænd. Mynster, Ørsted, Høpp, Schönheider, Lowzow, Kierulf Storkors¹). Jeg har ingen Tilsigelse faaet, men et Rygte siger, at jeg, Saxtorph, Engelstoft skulde blive Conferenceraader! For min Deel tænker jeg derved paa dem i Indien, der modtage af Naboberne Elephanter til Foræring, imod at de skulle pleie og føde disse store Bæster. Men herom i mit næste Brev. Al Efterforskning uagtet har jeg intet vist kundet erfare om Dig og dine Anliggender. Jeg har Grund til at antage, at Hauch²) har indstillet Dig som Flere af Vid. S. Medlemmer. Har Univ. Directionen ei dennegang indstillet Dig, som er mig ubekjendt — vil det dog vist skee ved den næste aarlige Indstilling, efter Nytaar. I dette Øieblik fik jeg en Pakke Billetter til Fordeeling mellem Studenterne — over 400 — Pedellerne vente paa Lister, Billetter. Sangerne (43) ville vide, naar de kunde gjøre den sidste Prøve — Politiedirecteuren, hvor mange Betiente vi ville have — Fruekirke vil laane 100 Stole til paa Søndag. Jeg maae altsaa slutte med det Haab, at jeg paa Tirsdag vil kunne melde Dig noget mere. Lev vel! Tak Gud paa dine Knæe for din roelige, uafhængige Stilling og send stundom en venlig Tanke og et Par venlige Linier til din uforanderlig hengivne Ven

Werlauff.

¹) Af de her nævnte Personer ere følgende ikke omtalte i de tidligere Breve: Biskop Jacob Peter Mynster, Deputeret i tyske Cancelli Johan Paul Höpp, Directeur for Rentekammeret Johan Franciscus Gottlieb Schönheyder, Højesteretsassessor Frederik von Lowzow. ²) Overhofmarskal Hauch var Præsident i Videnskabernes Selskab.

Endelig, kiæreste Ven! haver jeg da nu en Søndag Formiddag, paa hvilken jeg kan underholde mig med Dig uden Frygt for hvert Øieblik at blive afbrudt. Vi vide da nu Alle, hvad Vi have bekommet. At jeg selv 4de blandt Professorerne er bleven Conferentsraad, er en tilfældig Følge af mit Rectorskab. Jeg skal have været indstillet til Commandeur; men man har formodentlig heller vildet have 4 Conf. Rder end 3 Commandeurer. Uagtet denne Overflod af Naadestegn over Universitetets Professorer og uagtet et Par ere blevene Riddere efter en anden Indstilling end Univ. Directionens, ere dog ikke Alle blevene lige tilfredse. Bornemann erholdt Torsdagen d. 27de Tilsigelse at møde i Kongens Forgemark næste Dag; baade Han Selv og jeg troede vist, at han som den øvrige Hærskare, der til samme Dag var tilsagt, skulde have Korset. Men, see — da han indfandt sig mellem alle de øvrige fortiente Mænd, der, som Du af Listen vil kunne dømme, stode som Sild i en Tønde i Forgemarket, blev hans Navn ikke opraabt. Tilsidst var han med Adjutanten eene tilbage, Hiin gik ind til Kongen og Møsting kom strax ud med den Beskeed, at han var udnævnt til Conf. Rd. Det var altsaa en Feiltagelse af Hof-Foureren eller Løberen, som havde forvexlet ham med Hornemann, der fik Sølvkorset. Man siger, at Sidstnævnte desaarsag skal være kommen nogle Dage i Blaataarn, men det var dog altid en Krænkelse for en Mand af saa ømfindtlig Karakter som B¹). En Anden, hvis Haab ogsaa slog Feil, var Oehenschlæger. Han havde ganske vist haabet (og ønsket) at blive Etatsraad; jeg formoder ogsaa, at han dertil er bleven indstillet; men hvad enten nu formedelst hans Digterkroning i Sverrig og hans smigrende Modtagelse

¹) Jfr. W.s Erindr. S. 139. Prof. Bornemann var dengang 60 Aar gammel.

hos Kronprindsen i Christiania eller formedelst hans Besøg hos Hertugen af Augustenborg eller formedelst det Gratiæle, han aarlig ansøger og erholder, nok — han blev Intet, i det mindste ikke meer, end han var i Forveien, hvorover han finder sig meget ulykkelig.

Festdagene gik for øvrigt godt af. Det var en mild Frost alle 3 Dage og altsaa godt for dem, som skulde gaae eller ride i Processionen. For første Gang i mange Aar viste Kongen sig med 8 hvide Heste for sin Vogn. Ankomsten til Kirken og til Univers. Bygningen havde noget Imponerende ved sig. Jeg Selv saae lidet eller intet deraf, da jeg den første Dag var i Fruekirke og den anden modtog, med de 4 Decaner, Kongen nederst paa Hovedtrappen. Søndagen blev jeg indbudet til Middags-taffel hos Pr. Christian Kl. 6. Af Professorerne vare foruden mig blot Ørsted og Clausen. Prindsen drak paa Universitetets Velgaaende og jeg maatte igien paa dettes Vegne underdanigst takke. Om Mandag-Aften var der Høitidelighed i Metropolitanskolen. Tirsdagen d. 1ste d. var der stort Taffel hos Kongen; over 300 (hvoriblandt alle Professorer og alle Geistlige indtil ordinerede Catecheter incl.) ved 7 Tafler. Ved Kongens eget Taffel i Riddersalen spiieste foruden de 2 første Klasser Rector med de 4 Decani, Siellands Biskop, Provsterne samt de 5 fremmede Professorer, der vare komne hertil som Gies-ter og Gratulanter fra Universiteterne i Berlin, Greifswalde og Kiel. Der serveredes med circa 10 Retter Mad og 7 Slags Viin. Onsdag og Torsdag maatte jeg af Upasselighed, paadraget ved den stærke Bevægelse, Kulden og den uregelmæssige Diæt, holde mig inde. Jeg har derfor endnu ikke kundet søge de tilbørlige Audientser hos Kongen, Pr. Christian, Steman o. fl.

Først i Gaar udkom Listen paa alle de Decorerede, hvoraf jeg da erfarede, at min gode Ven haver erholdt noget, Du, efter din seeneste Yttring i et Brev, kun sætter.

liden Priis paa; og jeg nægter ikke, skøndt jeg hidtil haver holdt dette Sølvkors, som Elephantridderen altid maae bære, som kan være forbunden med enhver Grad af Dannebrogordenen og som aldrig tildeles nogen Ud-lænding — høit i Ære, saa forekommer det mig dog denne Gang at være alt for meget bortødslet. Af hvem Du nærmest er indstillet, kan jeg ikke vide med Vished. Af Geh. Conf. Rd. Rothe¹⁾ er det ikke; enten af Hauch som Præses for Vid. Selskab (der nok ogsaa har indstillet Zeise, Forchhammer samt Brøndsted og Reinhardt²⁾ til Sølv +) eller af Kongen Selv uden Nogens Indstilling. Imidlertid har jeg (paa min egen Haand) talt med R. om Dig og dine Anliggender og forsikkret ham, at efter mit Kiendskab til Dig, dine Omgivelser og dine Forhold, vilde en passende Rang eller Karakter være Dig mere convenabel; jeg haaber altsaa, at der ved den almindelige Indstilling, som alle Authoriteter efter hvert Nytaar pleie at gjøre angaaende dem, der paa en eller anden Maade have gjort sig fortiente, vil blive taget fortient Hensyn blandt Andre til Dig.

Jeg maae endnu meddele et lidet Scandalum, som forefaldt Onsdagen d. 2^{den} ved et stort Gilde paa Skydebanen, som var anstillet til Ære for de fremmede Professorer, de nye Doctorander etc. Der blev efter Skik og Brug drukne adskillige Skaaler og afsungne dertil passende Viser. Den sidste [af] Saadanne, af Prof. Med. Otto³⁾, der begyndte med »Hocus pocus filias« og var lidet plat og temmelig ubetydelig, skulde ledsage en Skaal for Konerne og Pigerne. Men da man umiddelbart i For-

¹⁾ Første Medlem af Universitetsdirectionen, se Nr. 41. ²⁾ Af disse fire Professorer ved Universitetet er Brøndsted tidligere omtalt i disse Breve; de andre ere Chemikerne William Christopher Zeise (1789—1847) og Johan Georg Forchhammer (1794—1865), Zoologen Johannes Christopher Hagemann Reinhardt (1776—1845) ³⁾ Carl Otto 1795—1879), mest bekjendt som Phrenolog.

veien havde drukket en Skaal for den geistlige Stand (noget mal à propos fremsat af Bank-Directeuren Prof. Bang¹⁾ og Sangen selv forekom noget frivol, reiste sig et stærkt Partie med Molbech og Madvig i Spidsen, som erklærede, at den ei burde synges m. v. alt — som man af førstnævnte Organ kan slutte — ikke just paa den humaneste Maade. Alle Selskabets Honoratiores gik derpaa ned tilligemed Oppositionen, de øvrige bleve tilbage og fuldendte Sangen. Jeg er meget glad ved, at min Upasselighed hindrede mig fra at være tilstæde, hvilket jeg som Rector ellers havde burdet; jeg kan saaledes nu overlade til Decanerne at jævne Sagen saa godt som de formaae. Det havde været godt, om berørte Sang og Skaal var bleven borte; men da den engang var der, havde det været bedre at undgaa alt Scandal i de Fremmedes Nær-værelse²⁾. Alle Doctordiplomerne ere nu under Pressen; man har maattet udsætte det, da man nok kunde vente allehaande Forandringer i Vedkommendes Titulatur. Jeg formoder, at alle Æresdiplomerne udgives gratis; imidlertid pleier Enhver ved den Leilighed at give Pedellerne 6 à 8 Rbdlr. for Seglet, som jeg vil bede Rodemesteren, til hvem Decanus uden Tvivl sender dit Diplom til videre Befordring, lægge ud.

Du vil maaske have bemærket, at et N^o af Kbhvns-posten for nyelig er bleven holdt tilbage. Aarsagen er — om Du ikke allerede kiender den — følgende. Et norsk Blad *den Constitutionelle* er bleven her suppresseret og forbudt paa Grund af en Artikel, hvori henviistes til den lykkelige Tidspunkt, naar alle 3 nordiske Riger een-gang kunde vorde forenede NB. under Oscars Regiering, da Beskaffenheden af de danske Thronarvinger gjorde en saadan Udsigt baade tænkelig og ønskelig. I denne

¹⁾ P. G. Bang (se Nr. 81) var s. A. bleven Directeur i Nationalbanken.
²⁾ Om denne Scandale jfr. Udvalg af Breve til P. Hjort. Ny Saml. S. 240.

Anledning har nu Kbhvnposten efter adskillige Yttringer om, hvorledes et saadant Forbud maatte lære Norge at paaskiønne sin lykkelige Forfatning, sin Trykkefrihed, m. v. i det tilbageholdte N^o giort en Opfordring til Pr. Chr. om at han, som den meest graverede ved det norske Blad, skulde være saa høimodig at bevirke Forbudet hævet.

Den ældste Frøken Dannemand havde i Løverdags Bryllup med en Lt. Zachariæ¹⁾. Prof. Brorson²⁾ viede dem. K. var Selv tilstede. De skulle boe i en for dem indrettet Gaard ved Siden af Moderen. Samme Aften havde Kammeradvokaten Et. Rd. Schaks Datter Bryllup med en Præst Balle³⁾. Schak er meget svag, næsten aldeles imbecill, da han har tabt al Hukommelse og har maattet opgive alle sine Forretninger.

Endelig ønsker jeg ved første givne Leilighed at erfare noget Bestemt om din Stilling, dine Planer m. v. Rode-mesteren, som i Gaar besøgte mig for at aflægge skyldig Gratulation, fortalte, at Du havde ladet Dig forstaae med, at Du nok vilde sælge Elvedgaard og opslaae dit Paulun her i Byen. Saa kiert det vilde være mig at have Dig her som min ældste og kiæreste Ven, finder jeg dog, hvad Du Selv kan sige Dig, at det vilde være et Skridt, der maatte alvorlig overveies, da det, engang giordt, ei kunde omgiøres. Formodentlig staaer denne Idee i Forbindelse med dine Matrimonialplaner, om hvis nærværende Standpunkt Du vilde behage at underrette mig. At ogsaa et saadant Skridt er vanskeligt at giøre om igjen, har Du Selv erfaret.

Dennegang veed jeg da, at Du ei kan klage over mit

¹⁾ Louise Frederikke Dannemand (1810—88) gift 5. Nov. med Capitain Vilhelm Zachariae (1807—71). ²⁾ Præsten ved Garnisonskirken, Christian Frederik Brorson. ³⁾ Nancy Henriette Jacobine Schack (1815—86) gift 4. (ikke 5.) Nov. med Hans Peter Ovesen Balle (1810—79), sidst Sognepræst til Aversi og Testrup.

Brevs Korthed. Men nu er jeg ogsaa lens baade for Gammelt og Nyt og beder Dig derfor tage tiltakke samt snart giengielde nærværende med et lignende, hvortil her er noksom Anledning. Især ønsker jeg Meddelelse Dig og dine Anliggender betræffende. Venligst Hilsen til dit Jomfrue-Par og de bedste Ønsker for Dig Selv fra din uforanderlig hengivne Ven

8de Nov. 1836.

Werlauff.

92.

Elvedgaard d. 12 Nov. 1836.

Høistærede Ven! Ret inderlig Tak for Dit usædvanlig lange Brev og en endnu inderligere Lykønskning til Din Promotion! Det gaar mig som Jacob, der ligger og slumrer ved Foden af Himmelstigen og med Glæde seer de udkaarne Engle stige op ad samme; jo flere Venner, der betræde den, desto kiærere for Tilskueren; og lad endogsaa være, at det heele kun er en Drøm, saa er det dog immer trøsterigt, at tænke sig en Ven saa meget nærmere ved Thronen. Ogsaa paa mig har jo Naadens Regn dryppet som paa Degnen, naar det regner paa Præsten. Til Dannebrogsmænd synes jeg alt længe at have været bestemt, thi ellers kunde jeg vel ikke have kommet saa høit i N^o (neml. N° 21 blandt 71) men siig mig nu, til hvem skal jeg henvende min Taksigelse? eller kan jeg gandske tilbageholde samme, indtil jeg mundtlig kan takke Konge, Prinds, Stemann &c. — — —

Om Abrahamson¹⁾ har Du engang forespurgt, og jeg veed ikke andet om ham, end at han har leiet sig en

¹⁾ Den bekjendte Forkæmper for den »indbyrdes Undervisning«, Kammerherre, Oberst Joseph Nicolai Benjamin Abrahamson (1789—1847) tilbragte Slutningen af sit Liv i Odense, efterat han ikke just efter eget Ønske (jfr. C. F. v. Holtens Erindringer S. 111 ff.) var bleven General-krigscommissair. Han ejede i Odense den store Gaard »Mageløs« paa Vestergade, der efter hans Død blev kjøbt af Gjæstgiver Strøm og indrettet til Gjæstgiveri, som endnu drives i den under Navn »Hôtel St. Knud«.

Lystgaard ved Odense, har 6000 Flasker Viin i sin Kielder, serverer med 7 à 9 Slags Viin, naar han gjør Giæstebud, har fast heele Sommeren (4 Maaneder) ligget af Podagra og har (uagtet jeg NB. aldrig veed vi have seet hinanden) skrevet mig et høist galant Gratulationsbrev til. Om jeg endog skulde flytte til Kiøb. for stedse, som jeg vist troer bliver Tilfældet, hvis jeg lever, saa sælger jeg dog desuagtet ikke min Gaard, men opgiver blot min Huusholding paa samme. Hvad derimod Giftermaalet er angaaende, da troer jeg, Du kan være sikker paa, at det ikke gaar for sig. — — — Overhovedet kan jeg forsikkre Dig, at jeg paa Grund af mit svage Helbred (jeg har nemlig Udsigt til at faae Blæresteen) og daarlige Humeur — i Grunden er saa mætt og trætt af Livet, at jeg mangel Aften lægger mig med det Ønske, at jeg ikke skulde vaagne meere. Tilgiv, at jeg trætter Dig med mit slette Lune, men jeg er i disse Dage stærkt forkiølet og altsaa dobbelt ilde stemt; derfor undskyld Din oprigtigt hengivne
 Vedel Simonsen.

93.

Kiæreste Ven! Saa knap Tiden i Dag falder mig og saa lidet Nyt jeg ellers kan have at referere, kan jeg dog ei undlade med nogle Linier at udgive Dig af en Vildfarelse, hvori Du verserer, især da denne Vildfarelse er til ikke liden Fornærmelse for mig Selv og for Prodecanus Prof. Sibbern¹⁾. Jeg kan da lade Dig vide, at jeg og circa 850 Mennesker med mig fra Kongen af til Peddellerne (en enkelt Døv eller en slumrende General maaskee undtagen) med vore legemlige Øren hørte Hornemanns — Reinhardts — W. Simonsens Navne proclamerer som Doc-

¹⁾ Vedel Simonsen havde beklaget sig over, at hans Navn i Aviserne ikke var nævnt mellem de ved Universitetsfesten promoverede Æres-Doctorer, hvoraf han sluttede, at han ikke var bleven proclameret som saadan

tores honorarii. Proclamationstalerne med Tilbehør samt Vitæ ere nu under Pressen. Naar de komme ud, bliver et Ex. Dig tilsendt, hvoraf Du da kan vise dine lærde Venner det Dig vedkommende passus (— mindes jeg ret — *virum de historia patriæ scriptis optime meritum — gratum Universitatis nostræ alumnum*) i Originalsproget og sammes danske Oversættelse for dine ulærde Omgivelser eller, for at tale med Sal. Bergsøe¹⁾, for Pøbelen. Paa Diplomernes Trykning er naturligviis begyndt; men det gaaer langsomt, da der ere over 30 og kun eet kan sættes og trykkes ad Gangen. — — — Aarsagen til, at nu dit Navn er blevet udeladt i en ell. anden formodentlig fyensk Avis²⁾, kan jeg ikke vide. — — —

Jeg finder det i alle Henseender aldeles nødvendigt, at Du aflægger din skriftlige Taksigelse for dit Sølvkors til Ordenscantsleren, Geh. Statsminister Møsting og til Ord. Vice-Cantsler, Overkammerherre Hauch, som muligens har indstillet Dig. — — —

At Du haaber at kunne engang opslaae dit Paulun i Kbhvn., er mig kiært at erfare; men ligesaa kiært, at Du desuagtet beholder din Gaard, hvilket jeg altid har tilraadt. Ligesaa kiært er det mig at erfare din Yttring om Matrimonial-Anliggendet; henholdende mig for øvrigt til min tidligere Formeening om, hvad Du vilde fortiene, dersom Du anden Gang lod Dig spende i Aaget. Din Frygt for Blæresteen ængster mig; men jeg stoler dog noget paa, at min Vens levende Phantasie maaskee kan mistyde Symptomerne dertil. Er der noget deri, da begynd endelig at holde en streng Diæt. Dit Slutningsønske er mig Selv ikke fremmed; jeg har næret det mange, mange Gange. Vi maae have Taalmodighed; det kommer

¹⁾ Formodentlig Læge i Kjøbenhavn Johan Frederik Bergsøe (1760 — 1818), jfr. W.s Erindr. S. 82. ²⁾ Det var dog »Kjøbenhavns-Posten«, der havde glemt V. Simonsens Navn, og Fejlen gik derfra over alle Provinsaviser.

nok engang. Tak Gud, at ingen Embedsbyrder, ingen huuslige Bekymringer hindre din Pleie eller forstyrre din Roe.

Lev vel og tænk stundom paa din oprigtigst hengivne Ven

19de Nov. 1836.

Werlauff.

94.

21de April 1837.

Kiæreste Ven! — — — Jeg har i de sidste 3 Maaneder maattet skrive og holde Geburtsdagstalen og haver desuden været saa overvældet af Rectorat- og Decanatorforretninger, at dette Brev er det Første jeg — Embedsbreve undtagne — skriver i de sidste 4 Maaneder. Med Længsel seer jeg nu den Dag imøde, da jeg kan nedlægge den førstnævnte Byrde; det vil vel nok blive engang i Begyndelsen af Juni. Men endnu skal jeg til den Anledning skrive en Tale. Det vil da være det besværligste Aar, jeg nogensinde har oplevet; jeg vil ikke haabe, at jeg skal komme til at opleve noget lignende.

Hvad der for Øieblikket vel meest vil interessere af det lidet, jeg kan meddele, er Indsendelsen til Vid. Selskab af en Omarbeidelse af Barnekow-Slægtens Historie, som efter mine Tanker vel vil vinde Prisen denne Gang¹⁾. Du kommer altsaa til at belave Dig paa en Medailles Beløb engang i Aar. Hvorledes staaer det sig egentlig med K.? vil Du formodentlig spørge²⁾. De daglige Bulletiner kiender Du og saameget maae Du — en gammel Medicus — kunne stave Dig til, at det ikke er et godt Tegn, naar en Sygdom i den Alder staaer uforandret næsten i 4 Maaneder. For Øieblikket er Hosten ikke værre, Hovedet aldeles frit, han lader sig referere, han resolverer, underskriver etc., men han kan ikke taale at være længere oppe end høiest 3 Timer, og da han nu

¹⁾ Jfr. Nr. 75. ²⁾ Kong Frederik VI var meget syg hele Vinteren.

i Overmorgen haver lagt i 16 Uger tilsengs, er der vel neppe Haab om, at han nogensinde kommer til sine forrige Kræfter igien. Enhver Forandring af Aarstiden, enhver kold Vinter vil blive ham farlig. Endnu er det ikke bestemt, hvor han skal tilbringe Sommeren. Fride-
richsborg er for kold og til Fredensborg vil han ikke paa Grund af de ubehagelige Erindringer fra hans Ungdom. Hvilke Følger hans pludselige Bortgang vilde have for det Hele, kan man neppe overse — Pr. Christ. skal paa ingen Maade ønske dette Øieblik nær. Skulde han derimod komme til at ligge længe og tilsidst uskikket til at regiere, endog hvad Formen angaaer — hvad da? Jeg har i denne Tid ofte været i en ængstelig Spending, naar Sygdommen blev voldsom; jeg frygtede for, at mit Rec-
torats Besværligheder endnu kunde blive forøget med den sørgelige Forretning at parentere over ham. — — —

En anden Forlovelse er Frøken (adoptata) Engelstoft med Conf. Rd. Bornemanns ældste Søn, udmærket juri-
disk Candidat, men som nu ikke betyder saa meget som i gamle Dage¹⁾. Da Udsigterne for de yngre Universi-
tetsprofessorer især ere maadelige ifølge det sidste Normal-
Reglement, haver Prof. Engelstoft²⁾ i denne Tid søgt det andet Præstekald her i Sielland, men ikke erholdt det. Et af de største Kald i Danmark — Storeheddinge — skal være givet til Provst Birch i Fyen³⁾. Hans Broder, den forrige Overauditeur, som gjorde falske Obligationer og derfor blev arresteret, men undveeg, skal være kommen til Boston, hvor han nu er kommen paa et Contoir⁴⁾.

¹⁾ Den udmærkede Jurist Frederik Christian Bornemann (1810—61), senere Professor ved Universitetet, ægtede 1839 Conferentsraad Engelstofts Adoptivdatter Mette Marie E. (1811—46). ²⁾ Conferentsraad Engelstofts Søstersøn, Prof. theol. Christian Thorning E. (1805—89), senere Biskop over Fyens Stift. ³⁾ Se Nr. 69. ⁴⁾ Carl Christian Birch (1795—1865) undveg 1836 og opholdt sig 1851 under Navnet Seaburg som Notarius publ. i Waletown, Wisconsin (Erslew, Forf. Lex.).

Jeg formoder, at Du forlængst har faaet min Rav-historie¹⁾ og Acta Solennia; jeg har ikke havt Tid at see til Kraghs endnu i Aar. Skulde Du ikke blandt dine Samlinger have noget om Ar. Hvitfeld, om hans Reiser, Forlehninger, om hans Skrifter, især Krøniken m. a. Curiosa om ham? Der vil uden Tvivl nu af Vidensk. Selskab blive foranlediget et dansk Diplomatarium, som Knudsen formodentlig kommer til at redigere. Derved er jeg bragt paa den Idee at skrive noget om Hv., som jo for det meeste er bygget paa Diplomer; men naturligviis ikke før mit Rectorat er tilende. Havde Du da noget derom at meddele, vil jeg derfor være taknemmelig.

Jeg vil haabe, at det Ildebefindende og den melankolske Stemning, hvori Du havde skrevet dit sidste Brev, haver været overgaaende. Gud lade Dig leve mange Aar endnu til Held for Fædrenelandet og for dine Venner og til Glæde for Dig selv²⁾. Imidlertid er det naturligt, at jo meere det lakker ad Aften med os begge, jo hastigere synes os, at det gaaer, og jo kortere Tid synes vi at kunne have tilbage. Vort Haar graaner, mange Forbud minde os Begge om den sidste Opløsning. Den Tid, da vi i Forening med Strøbek og Zeuthen³⁾ lode Høien paa Dallunds Mark udgrave, da vi arbeidede paa den raae og cubiske Steen, da vi gik sammen paa Bibliotheket — var en lykkelig Tid, eller rettere, vi vare yngre, havde Planer, Ønsker, Forhaabninger — nu have vi opnaaet, hvad Vi kunde — det vigtigste, som nu staaer tilbage for Os at vente er en — blid og roelig Død. — — —

Lev nu vel gamle Ven! som i det mindste er frie for

1) W.s Bidrag til den nordiske Ravhandels Historie, trykt i Vidensk. Selsk. Skrifter 1835. 2) I et her ikke medtaget Brev af 11. Jan. skrevet under Indflydelse af Sygdom, siger Simonsen: med mig lakker det mod Aften og jeg faaer neppe Anledning til at takke Dig for flere i Venskab samlevede Aar. 3) Sognepræst i Skamby Frederik Bagger Zeuthen (1767—1851).

Rector- og Bibliothekarsorger, skjøndt Du derfor nok kan have din Andeel af Verdens Medfør. Sank nu gloende Kul paa mit Hoved ved snart med Efterretning om dit Velbefindende at glæde din Dig uforanderlig hengivne Ven
Werlauff.

95.

1ste Juli 1837.

Da jeg i Aar kun haver modtaget eet Brev fra Dig og Du et Ditto fra mig, kan jeg dog ikke lade *mit* Aar gaae til Ende (i Morgen er det min 56de Fødselsdag) uden med nogle faae Linier at takke Dig, min gamle trofaste Ven, for dit Venskab i det sidstforløbne, skjøndt Skiebnen ei vilde, at vi skulde være hinanden synderlig til Fornøielse eller Opmuntring. I denne Sommer vil jeg neppe komme til Fyen; derimod agter jeg d. 15de Juli at reise til Sorøe som Censor ved Ex. Artium der og at blive der omtrent 10 Dage. Kunde Du derefter indrette dit muelige Besøg her i Kbhvn., var det ret skjønt; ved min Hiemkomst ere her Ferier overalt, og jeg glæder mig til den Tanke da at kunde drive omkring og passiare med Dig — forsaavidt man her tør glæde sig til Noget.

Min Helbred er i det Hele ret god; dog har Fordøielsen i længere Tid kun været maadelig og som en Følge deraf Humeuret ei heller altid det bedste. Overhoved føler jeg Alderen og at det sidste Aars Anstrængelser og Besværligheder have efterladt sig Virkninger.

Din gamle Ven Rodemesteren maatte da vandre heden¹⁾; saaledes falder den Eene fra efter den Anden. For din forrige Kone har dette Dødsfald bragt et vist Held; da hun sandsynligviis ei bliver gammel, kan det for hende blive en dobbelt Velgierning.

Barnekows Afhdling har da nu passeret Censuren og kommer nok til at vinde Prisen; hvorefter Du Dig haver

¹⁾ Rodemester David Fog (se Nr. 62) var død 2. Juni.

at rette. Jeg tilskrev Dig sidst en Begiering om Ar. Hvitfeldiana eller ubekjendte Noticer til A. Hvitfelds Personalier, Kritik etc., dersom Du skulde have noget Saadant. Endelig er jeg ved at liste mig frem og under mangehaande Afbrydelser bleven færdig med mine Anmærkninger ved de 15 første af Holbergs Lystspil; jeg haaber i denne Sommer at kunne begynde paa Trykningen.

Af Nyeheder, dine Venner og Bekjendte betræffende, erindrer jeg for Øieblikket ingen Anden end at Wendts ældste Datter efter 16 Aars Forlovelse skal giftes med hendes Kofod, som er bleven Bataillonschirurg i Hirschholm; hans Søn er bleven forlovet med en Datter af forrige Apotheker Groth — Ungdommen raser¹).

Om Kongens Befindende veed jeg intet Andet bestemt, end hvad Du af Kbhvnsposten kan erfare. Han rider nu daglig i sin Hauge; Sommerens Varme er uden Tvivl meget velgiørende for ham.

Og hermed Gud befalet! Jeg venter Efterretninger om din Sundhedstilstand, om dine Planer for i Sommer m. v. I Forventning heraf henlever jeg din uforanderlige og oprigtigst hengivne Ven

Werlauff.

96.

Elvedgd. d. 30. July 1837.

Høistærede Ven! Næst min oprigtige Taksigelse for Dine seneste Skrivelser maae jeg herved tilmelde Dig, at jeg d. 25. d. M. har faaet Brev fra Videnskabers Selskab om, at Kamerj. B. havde vundet min udsatte Præmie og til den Ende under 27. s. M. tilskrevet Controlleur Fog om at indbetale dens Værdie. Ligesom jeg ogsaa i disse Dage har været i Veile for at besee Giæstgiver

¹) Henriette Charlotte Wendt (1806—99) ægtede 1837 Ole Hansen Koefoed (1801—70); Christian August Wendt (1813—50), Cand.theol. og Lieutenant, faldt ved Süderstapel, gift 1844 med Caroline Emilie Louise Groth (1819—1906), Datter af Vajsenhusapotheker, Cancelliraad Groth.

Lassens¹⁾ Samling af Oldsager og i Gaar derom tilskrevet Prof. Rafn udførligt. Indsluttet tillader jeg mig derhos at tilstille Dig en Plan, hvorover jeg gierne læste Din skriftlige Betænkning og hvorom Du kunde vise mig den Godhed at forhøre hos Vedkommende, hvorvidt den vilde være kiærkommen og i et og alt kunne approberes; ligesom Du ogsaa, hvis Du faaer Leilighed dertil, kunde tale med Prinds Christian derom, da han er Landets Gouverneur og d. 27^d Mai havde den Naade at besøge min landlige Boelig, hvorom ved mundtlig Samtale meere — — — Med Venskab og Høiagtelse Din oprigtigst hengivne
Vedel Simonsen.

Bilag til 96.

Udkast til et projecteret Legat for Dansk Archæologie og Historie.

Uagtet jeg paa Grund af Kongl. Allernaadigst Facultas testandi af 4 Mai 1832 har fuldkommen Raadighed og Disposition over min Formue, har jeg dog troet forinden min Død at burde forhverve speciell Confirmation paa den Deel af disse mine testamentariske Dispositioner, som angaae det Kongl. Universitæt i Kiøb., eftersom samme indeholder adskillige fra den almindelige Lovgivning afvigende Punkter.

Da nemlig mine Arvinger efter Loven ikke kunne have nogen, hverken paa Rett eller paa Billighed grundet Indvending mod disse mine Dispositioner; saa meget mindre som jeg alt for fleere Aar siden havde giftet mig (hvorved saaledes ikke blot min Gaard, men ogsaa min øvrige Formue for dem var gaaet tabt), hvis jeg ikke, fra første Øieblik jeg gik i Arv efter mine Forældre, havde foretrukket at indsætte Videnskabsmænd fremfor Kone og Børn til mine Arvinger; udfører jeg saaledes herved nærværende (allerede den Tid paatænkte) Disposition, i det jeg allerunderdanigst ansøger om at turde oprette min frie Sædegaard med dertil liggende Levning af Gods, ypperlige Skove og smukke Hauger til et Slags *Stamhuus* for dansk Archæologie og Historie i Almindelighed og for *fyensk* Archæologie, Historie og

¹ Adam Frederik Alexander Lassen († 1875), Apotheker, senere Gjæstgiver i Vejle, en Broder til den 1883 afdøde Oldsagssamler, »den hvide Doctor« Axel Frederik Lassen (se Nr. 232).

Topographie i Særdeleshed med saadant Vilkaar, at den formedelst allernaadigst Kongel. Bevilling (med Hensyn til Stifterens gode Villie, sin Ubetydelighed uagtet) fra den Kongl. Confirmations Datum af maatte nyde Navn, Rang, Forrettighed og Herlighed med andre Rigets Stamhuse og at den derpaa hvilende Rigsbankshæftelse og perpetuerede Gield (af 1400 rdl. til Sognets Hospital og Skole) ikke derved i mindste Maade maatte være til Hinder; samt at den saaledes (nemlig med Navn, Rang, Forrettighed og Herlighed som Rigets andre Stamhuse) efter min Død maatte gaae i Arv til den af det Kongl. Kiøb. Universitæts Professorer, der i de førstnævnte Videnskaber meest havde udmærket sig og paa de sidstnævnte vilde anvende den stadigste Flid; dernæst efter hans Død, Dimission eller Befordring til den af det Kiøb. Universitæts Professorer, der udmærker sig ved lignende Egenskaber, og saaledes fremdeles til evige Tider. Skulde derimod ingen af Universitætets egne historiske Professorer ville modtage samme, da til den Historiegrandsker, som Directionen anseer værdigst og som den i denne Anledning med Prædikat af Professor forleener. Og er dette saaledes en Ansøgning jeg saa meget snarere allerunderdanigst tør haabe bevilget, som Rescriptet af 11 April 1788 godtgjør, at de 400 Td. Hartkorn ingen absolut nødvendig Betingelse er for et Stamhuses Oprettelse¹⁾; og ligesom Rigets Videnskabsmænd, blandt hvilke den yngre dog i Grunden gaaer i Arv til den ældres Kundskaber, ogsaa med Grund kunne siges at udgjøre en særskilt Slægt eller Stamme og Rigets Historiegrandskere altsaa ogsaa en Green eller et Slægtleed af samme, saaledes turde man maaskee ogsaa haabe, at der ved et *videnskabeligt* Stamhuses Oprettelse maaskee meere vilde tages Hensyn til de videnskabelige Eiendeele og Emolumenter end til det Jordegods, der fulgte med samme, og at Størrelsen af hine vilde kunne opveie den muelige Mangel af dette.

Under saadant Vilkaar og med visse andre i det følgende omskrevne Betingelser legerer jeg saaledes herved efter min Død i ovennævnte Øiemeed og til ovenomtalte Videnskabsmænd

1, min frie og privilegerede Sædegaard, Elvedgaard i Odense

¹⁾ Under nævnte Datum havde Kammerraad P. Herschend erhvervet Kongl. Bevilling paa at maatte af sine faste Ejendomme af Tiender og andet Jordegods i Skanderborg Amt, omtr. 150 Tdr. Htk., oprette et Familie- eller Slægtehus paa samme Maade, som Lovens 5—2—65 tillader Privilegerede at oprette deres Sædegaarde til Stamhuse.

Amt, med 22—»—3—1 Td. H. K. (omtrent 120 Td. Ager, 90 Td. Eng og 90 Td. Skov) samt frit Bøndergods 6—3—1—» og contribuabelt 18—4—1—1, i Alt 47—»—1—2 (over hvis aarlige Indtægter Jordebog, som Bielag, skal følge). Det Heele efter mit Skjønnende til en omtrentlig Værdie af 50000 dl. (ingenlunde fordie den, — (selv med et aarligt Brændesalg af Skoven, som dog hverken jeg eller mine sal. Forældre have tilladt os) — kan forrente saa meget, men fordie der af en Liebhaber (der meere tog Hensyn til Stedets Behageligheder end til dets Intrader) er budet os henved denne Summa, og fordie en Nabogaard, der i flere Henseender ikke kan maale sig med denne, for et Par Aar siden er solgt til 41000 dl.).

2, alle mine Meubler, Ind- og Ud-boe, samt Besætning (med Undtagelse af reede Penge, Obligationer, Prætioser og visse andre i Specificationen udeladte Eiendeele), som jeg anslaaer omtrent til Værdie af 10000 dl. og hvorover nærmere Specification skal indsendes; ligesom deraf uden Tab for Beboeren af Administrationen kan bortsælges for flere Tusinde Rigsdaler, som til Legatets Beste kunne udsættes paa Rente.

3, a, mit Bibliothek og min Kobberstiksamling,

b, min Samling af nordiske Oldsager og Mynter (som jeg i denne Tid ved en Acquisition af nogle tusind N^o staaer i Begreb med at forøge) og min Samling af indenlandske Naturalier,

c, mine historiske og topographiske Samlinger med dertil hørende Tegninger. Hvilket jeg Alt tilhobe ligeledes anslaaer til en omtræntlig Værdie af 10000 dl. og hvorover ligeledes nærmere Specification skal indsendes.

4, Da imidlertid Indtægten af det ovennævnte (hvis Værdie vel kan være stor i en Videnskabsmands Øine, men desto mindre i Oeconomens) for sig selv alleene vilde være utilstrækkeligt til en Videnskabsmands og hans Assistenters Lønning og til hans, maaskee tallrige, Families Underholding, tillader jeg mig tillige herved allerunderdanigst at ansøge Deres K. Maj. om, at de 600 dl., jeg siden 1810 har oppebaaret for at dyrke Nationalhistorien, efter min Død maatte perpetueres for den, der tiltræder nærværende saaledes af mig oprettede Stamhuus. Ligesom jeg endvidere ansøger Univers. Directionen og giennem den D. Kongl. Maj. om, at den af Universitetets Professorer eller andre den underordnede Videnskabsmænd, der tiltræder bemældte Gods, eillige, forsaavidt det maatte ansees fornødent, maatte beholde tn Deel af sin ved Universitetet eller af Stats Cassen oppebaarne

Gage, da han, Stamhusets Tiltrædelse uagtet, ligefuldt vedbliver i Statens og Universitetets umiddelbare Tieneste.

5, Endvidere ansøger jeg Deres Kongl. Maj. allerunderdanigst, at der til de for Arbeidets Fremme her paa Gaarden nødvendige (og allerede af mig paabegyndte) Samlingers Forøgelse og Completering allernaadigst maatte forundes mig eller Stiftelsen:

a, En Deel af Doubletterne i det Kongl. antiqvariske Musæum

b, En Deel Doubletter af nordiske eller i Norden opgravne Mynter, saavel fra det antiqv. Musæum, som fra den Kongl. Myntsamling

c, En Deel Doubletter af national-historiske Bøger og Manuscripter fra det Kongl. Bibl. og især, hvis mueligt, en Afskrift af de saa kaldte Acta publica og andre slige for Arbeidets Fremme aldeles uundværlige Skrifter.

Endelig tilføies denne min Disposition endvidere følgende Vilkaar og nærmere Bestemmelser:

1, at nemlig den, som dertil af den Kongl. Direction for Universitetet med Kongl. Sanction udvælges, ikke blot skal besidde de fornødne Egenskaber, men ogsaa have aflagt offentlige Prøver derpaa og, hvis mueligt, ligesom jeg selv, have vundet den historiske Priismedaille saavel ved Universitetet, som ved Videnskabers Selskab.

2, at han med sine Efterfølgere skal have frie Adgang til alle offentlige for hans Arbeide ham nødvendige Archiver og Bibliotheker saavel i Kiøbenhavn, som i Fyen &c. (med Til-ladelse til Udlaan af hvad der kan og tør udlaanes) og derhos være forpligtet til Tid efter anden at undersøge og giennemgaae dem alle for deraf at samle Biedrag til en fuldstændig archæologisk-historisk- og topographisk Beskrivelse af Fyen.

3, at han (med sine Efterfølgere) i samme Henseende skal foretage aarlige Reiser og Undersøgelser i Landets forskjellige Egne og sammes private Archiver.

4, at han med Successorer, — naar dette deres Arbeide med Hensyn til Fyen kan ansees for fuldendt, — skal Tid efter anden udvide samme til Rigets øvrige Provindser og dermed forfare paa samme Maade, som forud med Hensyn til Fyen er bestemt; i det det er min Overbevisning, at Deelenes Forarbeidning maae gaae forud for det Heeles Composition og at ingen fuldkommen Nationalhistorie er at paatænke, forinden Provincialhistorierne, hvoraf den construeres, ere fuldendte. For den nationalhistoriske Videnskab har jeg levet og virket den Stund,

jeg har kunnet, og for den vil jeg ogsaa efter Døden, saavidt mueligt, leve og virke.

5, at han (med sine Efterfølgere) skal indestaae for mine allerede tilveiebragte Samlinger, og aarligaars bestræbe sig for at forøge samme.

6, at han (med Successorer) skal indestaae for alt hvad øvrigt tilligemed Gaarden af Meubler, Ind- og Ud-boe og Besætning efter Specification bliver ham overleveret.

7, at han med Successorer (foruden alle andre en almindelig Stamhuusbesidders Pligter) skal indestaae for Gaardens forsvarlige Reparation, Haugernes Vedligeholdelse, Skovenes og øvrige Eiendommers Conservation og det Heeles fornuftige Administration.

8, at han (med Successorer) saavel for det ene som for det andet skal aflægge aarligt Regnskab; nemlig for den videnskabelige Deel saavel til Univ. Directionen, som til Publikum og for den oeconomiske saavel til Directionen, som til Landet Stiftsøvrighed.

9, Skulde han eller Successorer i nogen af disse Henseender forsømme sine Pligter, da har Directionen i videnskabelig og Stiftsøvrigheden i oekonomisk Henseende uden Ophold at tiltale og efter Omstændighederne at suspendere eller at dimittere ham, og hans Plads med en værdigere at besætte; i modsat Fald det forbeholdes mine Arvinger efter Loven at requirere det Heele (som uafbenyttet eller misbrugt Legat) sig restitueret.

10, Skulde endelig nærværende Disposition i det Heele eller i nogen af sine enkelte Deelee ikke finde Kongl. Approbation og Confirmation, da vedbliver mit forud affattede Testament naturligviis i usvækket Gyldighed, som om denne Ansøgning aldrig var indgivet; og selv om nærværende Andragende i alle sine enkelte Deelee blev confirmeret, men jeg derhos ikke skulde faae Tid eller Leilighed til med Hensyn dertil at forandre mit tidligere Testament, skulle dog de i ovenmældte Testament indeholdte Legater ligefuldt af mine udestaaende Capitaler udredes; hvorimod den Mand, som Gaarden &c. paa visse Vilkaar, under visse Indskrænkninger og mod visse aarlige Afgifter i Testamentet var tilskrevet, i dens Sted skal udlægges 4000 dl. af mine udestaaende Capitaler; og den Jomfrue, jeg i Testamentet under visse Vilkaar havde tilskrevet frie Boepæl, mine rede Penge, mit Indboe o. s. v., skal i det Sted blot arve mine rede Penge, Kongl. Obligationer, Sparekassebeviser og hvad som øvrigt (— paa de udestaaende Capitaler nær —) ikke efter Specificationen til Legatet er henhørende, samt dernæst 4000 dl.

af mine udestaaende Capitaler; dog disse sidste saaledes, at hun blot nyder Renten deraf, men at Capitalen, hvis hun før sin Død ved Giftermaal forsørges, derimod strax tilfalder *mine* Arvinger efter Loven, men, hvis hun hendøer ugift, ved hendes Død ikke tilfalder mine, men derimod *hendes* lovformelige Arvinger.

97.

Kbhvn. 12te Aug. 1837.

Kiæreste Ven! Din seeneste Skrivelse var mig dobbelt kiærkommen, deels fordi jeg paa Grund af din usædvanlig lange Taushed virkelig havde fattet allehaande Skrupler, deels fordi det røbede meere Tilfredshed og Munterhed end det næstforrige fra Nytaarstid. Ei mindre glæder mig det Haab, Du giver om personligen at komme hertil. Vi kunne have meget at omtale baade af dine, mine og Landets Anliggender. Kongen befinder sig, som Du af Bladene vil erfare, ret vel; jeg havde Audience for 14 Dage siden og fandt ham som i forrige Aar; imidlertid gaaer det dog langsomt frem med Kræfternes Restitution. Om der skulde blive Høstmanøvre i Aar, er endnu ikke afgjort.

Med særdeles megen Interesse har jeg giennemlæst dit Legat-Udkast og med sand Høiagtelse og dyb Taknæmmelighed erkiender jeg den Aand, der besielser den ædle Giver. Det *Første*, fordi en saadan Liberalitet i vor Tid er yderst sielden; det *Sidste*, deels i *Almindelighed* som Universitets Professor, deels i *Særdeleshed*, fordi de nævnte Qualificationer ved den præsumtive Arving til Elvedgaards Paradis blandt de kiøbenhavnske Professorer mueligen engang i Tiden mindre kunne savnes hos din Ven end hos en Anden. Dog — jeg hverken ønsker eller haver Grund til at vente nogen anden Nydelse paa Elvedgaard end en sielden Gang som din Giest. Med des større Uforbeholdenhed kan jeg altsaa yttre mig om dette vigtige Anliggende. Dog maae Du for Øieblikket ikke

vente en udførlig Betænkning herover. Der ere adskillige Punkter, som ei ere mig ganske klare, og hvorom vi bedre mundtligen kunne conferere. Derfor har jeg heller ikke udladt mig herom for nogen Vedkommende; i denne Tid ere de Fleste desuden paa Landet. Altsaa her kun nogle foreløbige Bemærkninger til nærmere Overveielse.

Saa meget jeg ligesom Du Selv interesserer mig for vort Fædrelands Historie og Oldsager, maae jeg dog gjøre Dig opmærksom paa, at denne dog altid indskrænkede Interesse letteligen kunde blive altfor meget begunstiget, naar dit Legat kom i Stand, da der nemlig, som Du veed, existerer det Rostgaardske Legat for en Professor Rostgardianus i nordisk Historie og Oldsager, der efter Bestemmelsen skal stige til 30,000 Rbdlr. (Renten for ham altsaa 1200 Rb.) og af hvis Renter en Deel ere blevne anvendte til Gage for den for faae Aar siden ansatte Prof. Rostg. Velschow; det Øvrige af Renten lægges til Capitalen, indtil denne har opnaaet den bestemte Størrelse. Dette Legat og Leg. Vedel-Simonsenianum kunde altsaa komme til at collidere eller en enkelt Universitetslærer komme til at svømme i meere Velstand og Overflod, end det for hans literære Virksomhed maaskee vilde være godt. Endelig synes adskillige Bestemmelser i dit Udkast, blandt andre de, som pege hen paa et historisk-antiquarisk Museum paa Elvedgaard, Professorernes Tilsyn med Gaarden m. v. at forudsætte hans stadige — i det mindste jævnlige Ophold paa Gaarden; men hvorledes vilde det kunne foreenes med hans akademiske Virksomhed? hvor mange saadanne Professorer kunne vel tænkes, der ei ville foretrække Livet paa Elvedgaard for Kbhvns Tummel? Kunde man derfor ikke tænke sig en fiern Tid, da den længst hensovede Givers Minde vel vilde blive velsignet, men hans Legats Bestemmelse, alle Clausuler uagtet, dog ikke blive opfyldt. Tænk paa det Holbergske Legat til Sorøe-Akademie i den lange Række af Aar!

Uagtet jeg altsaa intet mere ønsker og tilraader, end at dit Navn engang skulde staae uddødeligt i Universitetets Aarbøger ved et Legat, betydeligere end det endnu skyldes nogen Privatmand, tør jeg dog — tildeels af Grunde, som bedre mundtlig end skriftlig kunne udvikles — ikke ubetinget eller uden flere Modificationer efter Samvittighed og Overbeviisning tilraade det paa en saadan Maade. Altsaa om dette og meere nærmere ved mundtlig Samtale, hvorefter jeg meget længes. Det var Skade, at Du ikke kom herover i disse Ferier; jeg har været eene hiemme den hele Tid og, da Alle ere paa Landet, har jeg ført et temmelig isoleret Liv. Naar Du nu kommer, ere Forelæsninger, Bibliotheket, Consistorium m. v. begyndt, og jeg kan da ikke saaledes være til din Tieneste, som jeg nu kunde have været det. — — —

Jeg var da i 8 Dage i Sorøe som Censor ved Examen Artium. Der var temmelig meget Arbeide og Tvang forbunden med denne Function; imidlertid var det mig dog ret kiært eengang at have seet denne Indretning nær ved. Elevernes Antal er nedsunket til nogle og 30! de nye Students Antal var 5; for deres Skyld maatte 5 Professorer reise derud!¹⁾

Du vil have bemærket, at Kbhvnsposten med Næb og Kløer fægter for Stændernes Sammenkaldelse til 1ste October. Nu gaaer der et Rygte, at den virkelig skulde finde Sted d. 16de Oct. Det vil snart erfares; jeg troer ikke, at det vil skee før næste April. Formedelst Kon-

¹⁾ I sine Erindr. S. 133 nævner W. dog kun tre foruden sig, nemlig P. O. Brøndsted, C. T. Engelstoft og Prof. math. Christian Ramus (1806—56). Rejsen var meget behagelig for Deltagerne, et udvalgt Selskab af fredelige Lærde. Kun mindedes man med Gru Scenen fra Middagsbordet paa Gjæstgivergaarden, da Ramus som den yngste blev valgt til at skjære Stegen for, hvilket han, der var i den Grad upracticisk, at han nødig selv smurte sit Smørrebrød, udførte ved at stikke Kniven dybt ned i Stegen og dreje den rundt deri.

gens Sygdom ere jo mange vigtige Anliggender fra forrige Forsamling endnu uafgiordte. Den roeskildske Stænderforsamling vil uden Tvivl komme til at tabe et vigtigt Medlem i Viinhandler H. P. Hansen¹⁾, som har giordt en betydelig Fallit og neppe til den Tid vil kunne faae sine Sager fuldkommen arrangerede, om han endog nogensinde mere vil finde sig tient med at opofre sine egne Anliggender for Statens. Rygtet om et nyt Statslaan af 25 Mill. vedligeholder sig stedse. Det har den offentlige Stemme aldeles imod sig og vil derfor — kommer det virkelig i Stand — vække almindelig Misnøie. Jeg vilde da for Alting ei være i den kongel. Commissarii Sted ved næste Forsamling. — — —

Dr. G. L. Baden har udgivet Subscriptionsplan paa en Samling af historiske Afhandlinger i 3 Bind, hvorpaa jeg haver tegnet mit Navn. Maae jeg ikke ogsaa tegne dit; dersom Du ikke alt haver subscriberet i Odense? Det er en Barmhertighedsgierning, fast han er en Synder, thi han bliver nu meget skrøbelig og haver nok Vanskelighed ved at slaae sig igiennem²⁾.

Copiist Knudsen reiser i Dag til Fyen med Skibsleilighed og haaber at kunne besøge Elvedgaard, dersom Du er hjemme. — — —

¹⁾ Hans Peter Hansen (1797—1861), senere Grosserer, Directeur i Nationalbanken, Etatsraad. ²⁾ Den paatænkte Samling udkom ikke. — Det vidner om Werlauffs gode Hjerte, at han søger at støtte Baden, for hvem han ellers ingen Sympathi følte, tværtimod. Megen personlig Kjendskab havde de ikke til hinanden, men havde kun af og til mødtes, bl. a. paa Sanderumgaard under Werlauffs Sommerbesøg hos Gehejmeraad Johan Bülow, der i sit gjæstfrie Hus samlede et højt uensartet Selskab, som f. Ex. den 6. Aug. 1814, da Gjæsterne ved Middagsbordet vare: Werlauff, Bülows Svigerinde fra Vejrup med Søn og Datter, Oberst Heide fra Lavindsgaard med Frue og Døtre, Etatsraad Mandix fra Kjøbenhavn med Frue og Datter, Ingemann, Fru Selchier (Enke efter en Capitain og Amtsforvalter) med halvvoxne Søn, Major Høegh-Guldberg fra Odense og Baden (Bülows Dagb. Mscr.).

Og hermed Gud befalet! Krag's bede Dig meget hilset. Jeg haaber at see Dig her snart, og derfor vil jeg til den Tid opsætte hvad for Øvrigt kunde ligge mig paa Hiertet. Lev vel — og sender Du ikke din egen Person — da send i det ringeste snart nogle Linier til din inderlig hengivne og troefaste Ven

Werlauff.

98.

Elvedgaard d. 15 Aug. 1837.

Høistærede Ven! Da min Kiøb. Reise muligviis endnu kunde forsinkes nogle Dage eller Uger, modtager Du endnu foreløbigen nedenstaaende Linier.

Mit Udkast til Legatet har, som jeg af Dit ærede skiønner, ikke i alle Dele været Dig klart. Du troer saaledes, at den Prof., der tiltraadte Elved, skulde ligefuldt vedblive at være Docent i Kiøb. og, som en Følge deraf, sammesteds have sin stadige Boelig, men det var ingenlunde *min* Meening; han skulde tvertimod om Sommeren tildeels være paa (Undersøgelses) Reiser og om Vinteren (for Archivernes Skyld) tildeels i Kiøb., men dog paa Elved have sin stadige Boelig, sit Bureau og sit Archiv; hvorfor det ogsaa var *der* jeg vilde samle et for hans Arbejder om just ikke aldeles nødvendigt, saa dog ikke overflødigt eller unyttigt Apparat af archæolog-historiske Biedrag, men med det Kiøb. Univers. stod han forresten i ingen videre Forbindelse, end for saa vidt han under Directionen sorterede og var den Regnskab skyldig. At der (NB. af Private) kunde gøres *for meget* for en enkelt Videnskab, troer jeg ikke; jeg arbejder og opoffrer mig nu engang for den nationalhist. Vidensk., lad andre gjøre lignende Offere (enhver for den Videnskab, han dyrker og elsker), saa jævnes jo derved det Heele. (Desuden er der faae Studier, der koste saa meget som det nationalhistoriske, naar det skal drives som det bør,

neml. med Hensyn til Undersøgelses Reiser, Ophold i Kiøbstæderne for Archivernes Skyld, Undersøgelse af Gravhøie &c., Aftegning af Monumenter, Afskrivning af Documenter &c.). At Legatet dernæst skulde være *overflødig*, troer jeg heller ingenlunde; lad Prof. Velskov længe nok bearbejde den nordiske Historie og Oldsager i *Almindl.*, hvorfor kan ikke den Elvedgds Professor derfor ligefuldt bearbejde de samme Videnskaber i det *specielle* eller provincielle; thi Du erindrer vel, at det er egentlig til den historiske Topographie (— et Udtryk, hvorved jeg dog meere forstaaer Provindsens Archæologie, samt dens saavel ældre, som yngre Historie (altsaa en i chronologisk Orden fremskridende Topographie) end dens nærværende Beskaffenhed eller Statistik, hvilken sidste den statistiske Commission allerede forud har gjort til Formaal for sin Virksomhed) og ikke til den danske Universalhistorie at Legatet sigter; og det er min Sandten! dog hisset fra eller fra det Enkeltes nøiagtige Undersøgelse at en stor Deel af Lyset, der savnes for det Heele, skal oprinde.

Forresten maae jeg ved denne Leilighed ikke undlade, hvad jeg sidst forsømte, nemlig at mælde Dig,

1, at Dit Navn er anbragt med zirlige gothiske Bogstaver paa den Bænk i min Hauge, som Du for 2 Aar siden (i Anledning af Udsigten over den skovbekrandsede Eng) syntes at foretrække; og at denne Plads, som en Følge deraf, nu kaldes Erikshvile.

2, at jeg i den seenere Tid har arbeidet paa Stamhuset Dallunds Historie for at forherlige Mindet om det Sted, hvor vi første Gang saae hinanden.

3, at jeg netop nu vender tilbage fra en 8 Dages Reise over Svendborg, Taasinge, Langeland, Laaland og Falster til Møen og derfra giennem Siælland (det vil sige over Næstved og Corsøer) tilbage.

4, at jeg om A. Hvitfeld — saavidt jeg mindes — intet veed, som jo ogsaa maae være Dig bekiendt. — — —

Overvej nu ret nøie mit Legat-Anliggende og lad mig ret udførlig Dine Tanker vide; men gør det snart, thi døer jeg forinden (og jeg meener, der er Udsigt til, at det kan skee hvad Dag det skal være), da faae Viden-skaberne intet, men mine ødelægsomme Fættene og Cousinsen (fruges consumere nati) — Alt. Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

99.

Elvedgaard d. 17 Nov. 1838.

Høistærede Ven! Da jeg endnu ikke har takket Dig for de behagelige Timer, jeg sidst forløbne September nød i Dit Huus¹⁾, ville Du herved modtage saavel derfor, som for alt andet udviist Venskab saavel in præterito, som in futuro, min inderligste, min varmeste, min broderligste Taksigelse. Siden jeg kom hiem fra Kiøb. har jeg været paa Langeland og paa Trolleborg og fra begge Steder hiembragt ikke blot en heel Deel Træer og Buske, men ogsaa en heel Deel Oldsager. Ogsaa forskrev jeg en Deel af førstnævnte Slags fra Kiøb., Hirschholm, Nyborg og Frederiksgave og har saaledes i dette Efteraar plantet omtrent 3000 Stk. Ogsaa har jeg anskaffet 5 botaniske Kobberværker og et stort Antal Glassklokker til at sætte over de zarteste Blomster i Haugen. Du spurgte mig sidst, hvorledes jeg tilbragte mit Otium paa Elved og Du vil maaskee forbauses, naar Du hører, at den Mand, Du tiltroede ikke blot rigelig Tid, men maaskee Ørkesløshed og Keedsomhed, i Grunden er beskæftiget fra Morgen til Aften og klager, ligesaa vel som den meest bebyrdede Embedsmand, over at hverken Tid eller Kræfter kunne tilstrække. Men for at Du kan begribe dette, maae jeg først gjøre Dig opmærksom paa mine Samlingers Omfang i Almindelighed og siden paa mine

¹⁾ V. S. var kun et Par Dages Besøg i Kjøbenhavn.

daglige Beskiæftigelser. Det hører saaledes til mit Formaal

1, at samle smukke Landskabskobberer fra alle Verdens Dele (hvoraf jeg har i 1000 viis) for selv om Vinteren paa mit eensomme Kammer at kunne fryde mig ved Naturen.

2, at samle petrefacta og naturalier paa min nærmeste Omegn, for saaledes *grundig* at studere den.

3, at samle allehaande Frøe og Sædearter for mine Bomskoler.

4, at samle alle Slags Blomster, Buske og Træer for min Hauge; og dem jeg ikke kan faae in natura, indsamler jeg derfor in effigie og har derfor anskaffet mig botaniske Kobberer for flere hundrede Daler.

5, at samle og opdrage alle Slags indenlandske Sangfugle for mit Hauge-Voliere.

6, at samle et Bibliothek af de aandrigste Forfatteres Værker.

7, samle Tegninger af Fødeøens smukkeste og mærkeligste Steder.

8, samle Fødelandets Oldsager og Antiquiteter; og dem jeg ikke kan faae in natura, dem samler jeg in effigie, — hvortil ogsaa Du alt længe har lovet mig Biedrag, men endnu hidtil ikke holdt Dit Løfte.

9, samle historiske og topographiske Efterretninger.

10, samle Planer og Forslag til Fædrelandets og især Communens Vel (hvortil da ogsaa hører Anlægget af en Bomskole, hvorfra Sognets Beboere uden Betaling kunne forsynes med forædlede Frugtræer &c. &c.).

Hvad dernæst min daglige Beskiæftigelse angaar, da staar jeg op om Sommeren Kl. 5 og om Vinteren Kl. 6; derpaa fører jeg ved Thevand og en Pibe Tobak mine Journaler og Regnskabsbøger eller indfører Biedrag i mine topographiske Samlinger eller skriver Breve (hvoraf jeg fast hver Postdag, — altsaa 2 Gange om Ugen, — har

et el. andet, ja! undertiden 4 à 5 at skrive deels i Husets og Haugens Anliggender, deels om at faae Bøger eller topographiske Notitzer, men meest for at besvare de mange Anmodninger om hist. og topogr. Oplysninger eller om Pengeunderstøttelse og Pengelaan). Naar jeg Kl. 8 à 9 har spiiist min Frokost, maae jeg i Haugen for at see mine Folk (hvoraf jeg daglig har fra 3 til 8) efterkomme de Ordres, jeg om Aftenen forud har givet dem, og derved er gierne saa meget at ordne og forandre, at jeg sjelden før Middag kan vinde 1 Time til under Nydelse af en Pibe Tobak at fortsætte mit Arbeide fra om Morgen en eller at vederqvæge mig ved en el. anden Bogs Lecture. Fra 1 til 3 er min Spise- og Hvile-Tid; hvilken Hvile dog meer bestaar i en lett Lecture end i Søvn; og fra 3 til 5 er jeg atter hos Folkene og arbeider da for Motions Skyld enten selv en Times Tid med eller gjør mig en Tour giennem Skov og over Marken. Efter at have drukket Theevand ordner jeg, — hvis ingen Fremmede hiemsøge mig, — mine Samlinger, der daglig forøges, skriver Catalog derover el. har noget i den Anledning at læse. Fra 7—8 læser jeg høit for mine Fruentimmer, 8—9 spises der og 9—10 tilbringes enten med Passiar eller ved Kortbordet. Søndagen er — forsaavidt jeg ikke om Formiddagen er i Kirke eller om Eftermiddagen har Fremmede — bestemt til at opfylde de i den forrige Uge forsømte Pligter. Hvad Egnens Nyheder angaar, da har Forvalter Strøbech¹⁾ paa Langesøe druknet sig (hvorved jeg tabte 17 dl.). — — — Dr. Hellweg er 3^{die} Gang bleven gal og transporteret til Schleswig²⁾. Dr. Ruge drager med Familie til Foraaret til Nord Ame-

¹⁾ Jørgen Strøbech, f. paa Dallund 1797, † 2. Sept. 1838, »fik sin Død ved at falde i Søen ved Trøstrup« (Vigerslev Kirkebog). Han var ifølge Søndersø Kirkebog en Søn af Stuepigen Grete Nielsdatter paa Dallund og »Strøberg paa Dallund«. ²⁾ Dr. med. H. Z. Helweg (se Nr. 32) døde 1864 paa St. Hans Hospital.

rica¹⁾. Om den nye falske Bancosedelfabrik her i Landet og om Steenstrup Postens Røverie paa Skioldemose Kudsk²⁾ har Du formodentlig læst i Aviserne. Men en Ting glemte Du skammelig, nemlig at sende mig Dine Bemærkninger over Holbergs Comoedier, af hvis Lecture jeg havde lovet mig saa megen Nydelse³⁾. Imidlertid vil jeg bede Dig, at, i hvor glemsom Du end er, Du dog ikke gandske glemmer Din med sand Høiagtelse som varm Oprigtighed hengivne

Vedel Simonsen.

100.

Elvedgaard d. 2 Dec. 1838.

Høistærede Her Ven! Da jeg sidste Gang glemte efter Løfte at tilsende Dig Udkastet til det Legat⁴⁾, hvorved Elvedgaard oprettes til et nationalhistorisk Institut eller videnskabeligt Stamhuus, saa følger det hermed, da jeg gjerne ønskede i al Fortroelighed at høre saavel Din, som en og anden af Dine Medcollegers Betænkninger derover, da det er en Sag, som vedbørlig bør ventileres, forinden der lægges sidste Haand paa Værket. — — — Prinds Christian er, som Du vel af Aviserne har erfaret, kommen her til og igien afreist; ved hvilken Leilighed det Vanheld indløb, at Prinsesse Wilhelmine med sin Gemahl samme Aften, som Prinds Fritz med sin Fader

¹⁾ Dr. med. Carl Johan Friedrich Ruge 1801—76) practiserede i Odense, 1839 paa Taasinge og gik s. A. til America (Hempels Avis Nr. 175). ²⁾ En Smed fra Brahetrolleborg ved Navn Niels Hans Petersen var i Maj Maaned bleven greben i Kjøbenhavn, da han udgav en af ham forfærdiget falsk Pengeseddel. — Natten mellem 29. og 30. Oct. overfaldt Karlen Hans Andersen, kaldet Stenstruppen, der kjørte Posten fra Odense til flere Herregaarde mellem Odense og Svenborg, ved Egeskov en ridende Kudsk og fratog ham 1960 Rd., han skulde bringe sin Herre. ³⁾ Werlauffs Historiske Antegnelser til Holbergs Lystspil udkom første Gang 1838. ⁴⁾ Det vedlagte Udkast er i det væsentlige overensstemmende med det Werlauff tidligere tilsendte (Nr. 96.

kom til Odense, ogsaa kom dertil, men foer igiennem Byen. Vor Bisps Petition om Geistlighedens større Anseelse, Magt og Myndighed skal ved Ständerforsamlingen ikke have fundet gunstige Ører¹⁾; derimod har man her i Landet begyndt at indføre den nye Matrikul, ved hvilken Leilighed det opdages, at den er heel feilfuld og, som det synes, heel urigtig, for ikke at sige uretfærdig beregnet; og at, om den endog vil skaffe 10 Lettelse, saa vil den derimod skaffe 20 større Skatter, og maaskee 40 den visse Undergang. En Gaard ved Odense har saaledes i Stedet for 12 faaet 28 Td. Hartkorn at svare Skatter af; et Sogn, hvis Jorder ere heel slette, har faaet 300 Td. Hartkorns Paalæg og Vigerslef Præstegaard (Provst Boesen), som har gode Jorder, har derimod faaet et Afslag af 11 Td. Hartkorn, saa at den nu kun staar for 4, i Stedet for før for 15 Td. H. K. &c., saa at der ved den nye Matrikuls Affattelse enten synes at have hersket stor Partiskhed eller grændsesløs Uorden og Confusion. Min egen Skiæbne har jeg endnu ikke erfaret, men hvorfor skulde den blive blidere end saa mange andres? De saa kaldte Hellige holde i denne Tid et frygteligt Spektakel paa Langeland og offentlig, ja! saa gar til Tinge skiælde Landets Præster ud for Siælemordere, Baals Præster, Røvere, o. s. v.²⁾.

I dette Øieblik modtager jeg en heel Fragt Træer og Buske fra Kiøb., Balsomgran, canadisk Gran, Thuiatræer, Tulipantræer, ægte Castanier, Apricosses o. s. v. Du tillade altsaa, at jeg kaster Pennen og griber Spaden, i det jeg anbefaler mig paa det beste og undertegner mig som Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

¹⁾ Om denne Biskop Fabers (se Nr. 69) Petition se Dansk biogr. Lex. V, 8. ²⁾ Jfr. Lütken, Bidrag til Langelands Hist. S. 503.

9de Dec. 38.

Høistærede Ven! Den Dag, Du seenest glædede mig med dit uformodede Besøg (d. 16de Septb.) havde jeg netop begyndt paa et Brev til en gammel Bekiendt, Justitiarius I. C. Berg i Xnia¹⁾, der af og til skriver mig til, men sielden faaer Svar fra mig meer end engang om Aaret eller hver andet. Seenere har jeg vel fortsat bemeldte Brev, men endnu ikke kunnet overkomme at slutte det, og nu maae det ogsaa denne Søndag (mine sædvanlige skjøndt meget sieldne Correspondenz-Dage) staae tilbage for det Brev til min ældste og kiæreste Ven, der ved to Breve kort efter hinanden har sanket gloende Kul paa mit Hoved. Den Miso-Danus maae altsaa vente noget endnu.

Du tager mærkeligen Feil, naar Du antager, at jeg nogensinde har forestilt mig dit Otium som Ørkesløshed eller som en Tilstand, hvori Du ikke vidste, hvorledes Du skulde faae Hast paa Tiden. Dertil kiender jeg min gamle Vens aandelige Virksomhed alt for meget. Hvor ofte har Du ikke i fordums Dage forbauset mig med din fast utroelige Arbeidsomhed og Udholdenhed, der i lige Grad vidnede om Aandens, Villiens og Legemets Kraft. Denne Virksomhedsdrift haaber jeg, at Du vil vedligeholde saalænge, indtil Aarene ogsaa faae Bugt med din Kraft; men det kan — haaber og ønsker jeg ogsaa — vare endnu længe. Hvad der derimod adskiller din Virksomhed og dine Arbeider fra t. Ex. mine er, at dine ere, for største Deel i det mindste, aldeles frivillige, mine kun

¹⁾ Den fremragende norske Historiker, Justitiarius i Christiania Stifts-overret Jens Christian Berg (1775—1852), hvem W. havde kjendt fra Ungdommen; en Del af deres Correspondance er trykt i (Norsk) Hist. Tidsskr. I. Trods den Bitterhed, hvormed B. udtaler sig mod den danske Politik i Rigernes Foreningstid, stod han i personligt Venskabsforhold til flere danske Lærde (Dansk biogr. Lex.).

for en ringe Deel. Dine under 10 Rubriker opførte daglige Arbeider med at forøge og ordne dine Samlinger af Bøger, Kobbere, Naturalier, Oldsager m. m., med at udvide dine Kundskaber eller moere Dig ved Læsning; med et Par Gange ugentligen at skrive nogle Forretnings- eller venskabelige Breve, kunne aldrig trætte Dig eller blive aandsfortærende; tvertimod de maae adsprede Dig og beskæftige din Tid paa den behageligste Maade. Du seer dagligen Frugten af din Virksomhed, ved dine Kundskabers og dine Samlingers Udvidelse, din Huges Forskønnelse m. v. Alle disse Arbeider kunne udføres deels i din Stue, deels paa din egen Grund. Du skylder Ingen Regnskab for dem; vil Du engang betragte dine Samlinger som sluttede, blot vedligeholde, ei mere forandre eller udvide din Hauge — der in parenthesi forekommer mig saa stor og saa smuk, som den behøver at være — da staaer det Dig frit for. Vilde Du engang faae Lyst til at tilbringe nogle Vintermaaneder i Kbhvn, kan jeg ei indsee, at der imod kan være nogen betydelig Hindring; bliver Du sindet en Sommer at gjøre en Udenlandsreise, da behøver Du hverken at søge Understøttelse eller Permission. Skulde Du endelig engang forandre din Natur saameget, at Du tilbragte din meeste Tid i Sengen, paa Sophaen, ved Kortbordet eller paa ørkesløse Spadseretoure, da kan egentlig ingen Auctoritet, ingen Foresat gjøre Fordring paa din Tid og din Virksomhed. Tænk Dig nu til Forandring mine Arbeider og min Virksomhed. Daglig nogle Timer paa Bibliotheket; Lokalet her meget udvidet, siden Du kiendte det; Temperaturen i Salene om Vinteren kiender Du; flere Timers Forelæsninger ugentlig, hvortil naturligviis ogsaa nogle Timers Forberedelse; af og til om Aaret trættende og vidtløftige Examiner; Consistorialforretninger; Udfærdigelse og Besvarelse af Embedsbreve, Erklæringer m. v., Svar paa Forespørgsler i literariske Anledninger m. m. Endvidere

alle de Forretninger og det Skriverie, der følger med de Selskaber, hvoraf man er Medlem, scil. Vidensk. Selskab, Danske Selskab, Oldskriftselskabet, for hvilket jeg, trukken ved Haarene, er bleven Formand; Bestyrelsen for Blinde-Institutet; Samfundet for dske Literaturs Fremme, haaber jeg, vil endelig gaae ind. Hvad der endelig gjør min som de fleste Embedsmænds Stilling stedse besværligere er, at Forretningerne ved Tingenes naturlige Medfør forfleres; at den bevægede Tid, hvori vi leve, stedse fremkalder flere Forandringer; der fordres meer og meer; alt skal criticeres og fremdrages for Publicitetens Domstol; Humanitet og Skaansel kiendes ikke længer; det volder, at man bestandig gaaer paa Gløder. Alt Gammelt skal nedrives; det ene Forslag til Forandring følger paa det andet. Det have vi i det seeneste Par Aar især erfaret ved Universitetet. Tænk Dig nu dertil, hvormegen Tid der maae hengaae med den blotte mechaniske Gang i den store Bye, paa de sølede Gader, til og i Anledning af disse Forretninger; den Tid der spildes for mig ved i Embeds eller lignende Anliggender at tage mod Besøg og give Beskeed — saa kan Du let forestille Dig, hvad Tid der kan blive tilovers til mine egne literære Arbejder eller til egentlig Adspredelse. Troe for alting ellers ikke, at jeg misunder Dig, min gamle Ven! dit lykkelige Otium; er der Nogen, der kan fortiene et saadant, da er det vist nok Dig; Begreberne om Lykke her i Livet ere desuden relative. Du Selv har maaskee ikke altid anseet Dig for saa meget lykkelig; efter min Forestilling er Du det lykkeligste Menneske, jeg kiender. I det Hele kan jeg ikke nægte, at jeg med en vis veemodig Følelse seer den kommende Tid imøde; Arbejderne tiltage, Kræfterne i Forhold dertil ikke; Udsigten til Fred og Roe, hvor er vel den!

Dog, det er paa Tide, at jeg ophører at kiede Dig med mine Jeremiader. Jeg erkiender tilfulde, hvor meget Godt Forsynet under Os, naar det under Os taalelig Hel-

bred og god Udkomme. Vi kunne ei Alle dandse paa Roser. Havde jeg blot en Ven som Dig her i Byen; men den mangler mig aldeles. Wendt var den Sidste¹). Engelstoft er nu den Eeneste tilbageblevne af mine gamle Bekjendte; men vi tales kun sielden ved, uden naar vi foranlediges dertil ved Forretningssager.

Det gjør mig meget ondt for den stakkels Dr. Hellweg; det var vist et godt Hoved og hans Onde reiser sig nok af for megen Speculation. — — — Vil Du ret holde Skridt med Tiden, især med den Kbhvnske Tid, da vil jeg anbefale Dig at holde 3 Blade, Kbhvnsposten, den Frisindede og Commissionstidenden. Første og Sidste udkomme daglig; den anden 2 Gange om Ugen. Kbhvnsp. og Fris. ere begge radicale i høi Grad, uden al Skaansel eller Delicatesse, dog Hiin (hvori flere ypperlige Hoveder give Bidrag) i høiere, denne i lavere Potentz. Comm. Tid. er vel kun en Avis, men vidtløftigere og indholdsrigere end den forældede Adresseavis, indeholder mange Curiosa, ogsaa Anecdoter og desl. og vil moere baade Dig og dine Fruentimmer.

Pr. Christian var i Fredags første Gang efter sin Hiemkomst i Vid. Selskab, hvor han flittigen indfinder sig. Dette Præsidentvalg har havt megen Indflydelse paa Selskabets indre Politie. Nu indfinde sig mange ved Møderne, som jeg tilforn aldrig haver seet der; Bordet er rundt besat. Tilforn maatte Forelæseren undertiden læse for 5—6 Tilhørere; nu vover Ingen at gaae, før det Hele er forbi. For øvrigt tales og debatteres som sædvanligt, og jeg kan ikke sige, at en Kgl. Høiheds Nærværelse generer i nogen væsentlig Henseende. For Selskabets Virksomhed, for Videnskabeligheden hos Os i Almindelighed, vil denne Sag unægteligen have gavnlige Følger. — — — Maaskee en Understøttelse ikke nogensteds vilde være bedre an-

¹) Wendt døde pludseligt 4. Marts 1838 (se Werlauffs Erindr. S. 134).

vendt end ved den stakkels Knudsen. Jeg har ikke seet ham siden i Foraaret, uagtet han jævnlig gaaer ud; men han skranter nu igien meget og har i 2 Maaneder ei været i Archivet. Jeg frygter, at han gaaer reent tilgrunde, et maaskee uerstatteligt Tab for vor Historie. Imidlertid skal han dog arbeide paa Regestum diplomaticum, paa Diplomatarium Danicum (begge for Vid. Selskab), og af hans Monographie af Biskop Rønno, der egentlig skulde have udkommet til Reformationens Jubelfest, skal det sidste Ark være under Pressen.

Mine Bemærkninger over dit Legatudkast skulle følge en anden Gang. Mindes jeg ret, haver jeg engang tilforn meddelt Dig noget lignende derom. Jeg veed Ingen Anden, som jeg kunde meddele det med nogen egentlig Frugt uden Engelstoft; men han er noget stødt over, at Du aldrig besøger ham, naar Du kommer til Byen. Sidste Gang undskyldte jeg Dig med, at Du kun havde opholdt Dig her et Par Dage; men han indvendte, at naar Du kunde reise til Sverrig, kunde Du ogsaa have Tid at besøge gamle Venner i Kbhvn. Da jeg nu benægtede, at Du havde været i Sverrig, viiste han mig i *Dagen*, at der stod blandt Indpasserede: *Prof. Wedel Simonsen fra Lund, Skam og Skoby Herreder* (!). For øvrigt forekommer der mig i dit patriotiske og med lige saa megen Sagskundskab som Circumspection affattede Forslag at være meget, som kun med allehaande Modificationer kunde blive iværksætteligt; og jeg tilstaaer reent ud, at jeg ikke indseer, hvorledes det Hele kan komme til et endeligt Resultat uden ved en mundtlig Conference her i Byen mellem Dig Selv og Univ. Directionens Medlemmer, især Et. Rd. Kold. Rosenvinge i videnskabelig og Et. Rd. Hansen¹⁾ i oeconomisk Henseende. Thi naar jeg erindrer

¹⁾ Jens Olaus Hansen (1795—1854), senere Conferentsraad og Departementschef i Cultusministeriet, 1832—48 meget indflydelsesrigt Medlem

mig, hvormegen Correspondence mellem Consistorium og Univ. Directionen dit simple og ligefremme Legat til Univ. Bibliotheket fremkaldte, hvormange Forespørgsler og Erklæringer m. v., hvad maatte da ikke blive skrevet, repliceret, ventileret, naar Talen er om et Legat af omtrent 70,000 Rbdlr Værdie, hvori Univ. Directionen, Rentekammeret og Cancelliet, ja Statsraadet Selv ville blive interesserede; et Legat, som i Henseende til dets Betydning, Tendents og hele Indretning vilde blive det Eeneste af den Art hos Os; thi det Rostgaardske og Arnemagnæanske har kun tildels Lighed dermed. Jeg kan ei forestille mig, at din hele, en ædel og aandfuld Videnskabsmand værdige, men næsten alt for vaste og omfattende Plan kan paa nogen Maade realiseres ved Correspondence mellem Dig, mig, Directionen og Fl. Ligger det Dig alvorligt paa Hiertet, interesserer det Dig for Alvor, er det din faste Beslutning — da maae Du gaae til Hovedet, indsende din Plan med nogle faae Forandringer baade i Indhold og Form til Kongen Selv, udbede Dig af Ham nedsat en Committee til Sagens Overveielse — Medlemmerne kunde Du maaskee, i det mindste for en Deel, Selv foreslaae. Men at Du Selv, for enten at bivaane Forhandlingerne eller strax at kunne erklære Dig over Committeeens Ytringer, maatte i nogen Tid opholde Dig her i Byen, vilde blive uomgængeligt fornødent; det vilde ogsaa fremskynde Sagen betydeligt. See! det er min uforgribelige Meening om den hele Sag — paa anden Maade gaaer det ikke, til Indretningens Tarv og til din egen Tilfredshed. Jeg kiender saadanne Anliggendes Gang *nu for Tiden* bedre, end Du kan kiende dem; tag mit Raad under Overveielse og lad mig vide din Meening. Der er desuden meget i din Plan, som er incompatibelt

af Universitetsdirectionen, i hvilken ogsaa Kolderup-Rosenvinge (se Nr. 36) havde Sæde.

med det for 2 Aar siden allern. approberede Normalreglement for Universitetet.

Prof. Thiele agter at levere en nye og forøget Udgave af sine Folkesagn og vil i den Anledning, dersom han ei har giordt det, anmode Dig om Bidrag, hvortil jeg vil have ham paa det Bedste anbefalet, skjøndt dette jo vilde være overflødig. — — —

Dog, det er Tid, at jeg siger Stop til mit lange Brev, det længste der nok i flere Aar er kommet fra min Pen; men Du, min gamle Ven! fortjener det ogsaa. Lad mig nu vide din Beslutning angaaende dit Legat. Jeg vilde ønske, at min Alder og min Stilling var saadan, at jeg kunde faae noget Nytte deraf, men det kan ikke skee. Derimod Prof. Velschow maaskee, naar han engang kan i de 70erne, thi han er over 40. — — —

Lev nu inderlig vel, Du lykkelige Mand, men som ogsaa fortjener den Lykke, Skiebnen nu engang har beskjaeret Dig. Lev vel! og glem ikke din troefast og uforanderlig hengivne Ven

Werlauff.

Jeg er en stor Ostenar og mindes hos Dig at have spiiet en rar fyensk Faareost, som man ikke kan faae at købe. Vilde Du vel engang med en Skipper sende mig en Saadan, skal den blive fortæret paa din Sundhed og desuden have andre gode Følger. Men har Du ingen tilovers i Aar, da lad det blive til ad Aare.

102.

Elvedgaard d. 10 Jan. 1839.

Ædle Ven! Din kiærkomne Skrivelse af 9 Dec. har jeg d. 14 f. M. rigtig modtaget og takker Dig paa det venskabeligste for samme; og da det derhos er Trang for mit Hierte (især naar det er ondt Væir og Haugearbeidet hviler) at underholde mig med mine Venner,

ville Du undskylde, at jeg spilder Dig nogle Øieblikke af Din kostbare Tid ved saa hurtig igien at besvare samme. Hvad saaledes Sammenligningen af vor gien-
 sidige Stilling er angaaende, da sander jeg fuldkommen Dit Ord, at Begrebet om Lyksalighed er høist relativt, og at derfor den ene af os let kan skatte den andens Stillings Fortrinlighed alt for høit; saa meget er imidlertid vist, at de begge have deres Besværligheder, og at der er ingen fuldkommen Lyksalighed her paa Jorden. Hvad dernæst mit Proiect til et historisk Stamhuus er angaaende, da ønskede jeg vel, at Du vilde meddeele Conf. Rd. Engelstoft samme, da jeg ogsaa gierne hørte hans, saa vel som Dine Tanker om samme. For Din Bog om Holberg takker jeg Dig særdeles; den har alt skaffet mig mangan moersom Time og vil endnu vist skaffe mig fleere. Fyenssk Faareost har Du aldrig spist hos mig, da jeg ingensinde har eiet en saadan, saasom vi ingen Faar have og de desuden ikke malkes her paa Egnen; heller ikke kunne vi tænke os, hvilken Slags Ost det var, Du spiste som Faareost hos os; ellers veed Gud mit heele Forraad stod Dig gierne til Tieneste; rettest gjør Du i at hente den selv til Sommeren. — — —

Hansens Angreb paa Biskop Faber er, — selv om det skulde indeholde en og anden Sandhed, — dog alt for plumpt og grovt til, at det skulde kunne interessere nogen dannet Mand; man søger i denne Tid ved Circulairer blandt den fyenske Geistlighed at bevirke en offentlig (naturligviis, desværre! kun geistlig) Erklæring mod Hansen for Bispen¹). — — —

Dernæst har jeg mærglet en stor Deel af min Hauge omtrent med 100 Læss Mærgel og faaet et Par Guldfiske

¹) Proprietair Christian Henrik Hansen (1797—1868) paa Kragssbjerg udgav i Anledning af Biskop Fabers i Brevet Nr. 100 nævnte Petition »Første Part af et Sendebrev til Hr. Biskop Dr. Faber«, jfr. Norvin, Fyens Stifts Læseforening S. 16 ff.

til Geburtsdagspræsent. Men det, som meest har ligget mig paa Hierte i dette Efteraar, er den Idee at omdanne den sydlige Deel af Volden tillige med den ligeoverfor beliggende Brinke til en Jule- eller Vinter-hauge, i det samme, som en mod Syden beliggende Dal, giver fuldkomment Læe og rigelig Vintersoel, og dernæst deco- rerer med lutter Træer, Buske og Planter, som ere grønne om Vinteren og altsaa, — i denne Henseende i det mindste, — ere sande Juletræer. — — —

Lev nu inderlig vel og fryd Dig ved det glædeligste Nytaar samt tænk iblandt paa Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

103.

Kbhvn d. 24de Juni 1839.

Kiæreste Ven! — — — Jeg vil dog haabe, at Du læser »Kbhvnsposten«, om end ikke »Frisindede«, ei at tale om »Dagen« og kan saaledes holde Skridt med Tiden. At denne bliver meer og meer urolig og giærende, vil Du selv have bemærket; lykkelig den, der som Du kan sidde i sine Fædres Paulun og betragte Giæringen og Tummelen langt fra. Man længes her meget efter Kongens Hiemkomst. Man vil almindeligen [vide], at han skal i længere Tid have befundet sig maadelig, at Reisen var ham fraraadet m. m. Maatte han derovre kunne vogte sig for Forkiølelse og for Ærgrelse. Levede vi i en overtroisk Tidsalder, da vilde man taget et ugunstigt Omen af selve Afreisen; thi 1. kiørte Vognen, som skulde bringe ham til Toldboden, til en urigtig Broe eller Trappe, hvorover han blev meget vreed; 2. gik Kongeflaget i Stykker, da det heisedes paa Dampskibet; 3. kom det gamle ditto, der strax heisedes i en Fart, derved forkeert; endelig 4. seilede Dampskibet, da det foer ind ad Kielerfiord, en Baad i Sænk, hvoraf dog Passagererne bleve reddede. Dog, Vi ville haabe det Bedste. Her er neppe Nogen,

som kiender Tilstanden nogenlunde, der ei med mørke Ahnelser seer hans Bortgang imøde¹⁾. — — —

Meere maaskee interessere Dig de her nyeligen stiftede historiske Samfund. At Molb., som er meget for at have flere Jern i Ilden end han vel kan passe, kunde falde paa at stifte en historisk Forening²⁾, er ganske i sin Orden; imidlertid var det at ønske, at han vilde frasige sig Archivariatet i Dske Selskab og Redactionen saavel af Magazinet som af J. Bircherods Dagbog, som alt ligger hen, fordi han ei kan overkomme det. Mange havde derfor imod Stiftelsen af denne Forening som formeentligen overflødig ved Siden af Dske Selskab; jeg, saavel som Engelstoft og K. Rosenvinge undsloge os derfor for at indtræde i Bestyrelsen. Meere interesserer jeg mig for det andet, det genealogisk-biographiske Selskab, der i flere Henseender vil kunne stifte Nytte, ei collidere med noget ældre Selskab, og bestyres af en meget kundskabsrig og agtværdig Mand, Professor Velschow³⁾. Du er formodentlig alt Medlem deraf; i det mindste var dit Navn øverst paa Listen af dem, der i første, nyelig afholdte Generalforsamling blev besluttet at indbyde. Men hvad kan der udrettes med i Rbdlr aarligt Contingent. Jeg vil derfor særdeles anbefale dette unge, beskedne og nøisomme Samfund saavel til Bidrag fra din Haand til det paatænkte Tidsskrift af dit rige Forraad, som til Understøttelse paa anden Maade, naar Du engang faaer noget tilovers. Bidrag baade til dette og til hist. For-

¹⁾ Kong Frederik VI tiltraadte, ledsaget af Prinds Christian af Glücksborg (Chr. IX), den 12. Juni en Rejse til Kiel, Louisenlund, Slesvig, Rendsborg og Itzehoe, hvorfra han 3. Juli vendte tilbage, ligeledes med Dampskib fra Kiel, »trods alle Spaadomme frisk og sund« skriver W. 5. Juli. ²⁾ Den danske historiske Forening stiftedes 14. Febr. 1839. ³⁾ Velschow var 13. Marts 1839 valgt til Formand for det nystiftede genealogisk-biographiske Selskab, der ikke fik synderlig Betydning og kun havde faa Medlemmer. Af dets Tidsskrift udkom kun 1 Bind 1840—49.

enings Tidsskrift har jeg lovet og skal ogsaa levere, naar Tid og Leilighed tillader det. Med den stakkels Knudsen gaaer det kun maadeligt. Han gaaer vel stundom ud, men er meget svag og afkræftet og har ikke været i Geh. Archivet siden i Fior Sommer. Dog kan han nok endnu arbejde noget hiemme; hans Bisp Rønnows Levnet udkommer nok snart — — —. Skulde han paa en eller anden Maade gaae til Grunde, da har vor Historie vist aldrig lidt et betydeligere Tab af nogen yngre Arbeider.

— — — For nogle Dage siden sagde Cand. Rask¹⁾ mig, at Du for ham havde yttret, at Du ei befandt Dig vel og at Du agtede at foretage en Reise i Aar. Kommer Du ei Selv hertil, da lad mig vide noget nærmere herom. Sagen er den, at jeg er sindet i Sommer i næste Maaned, efter 4 Aars Fraværelse, engang igien at besøge Fyens Land. Naturligviis er det da ogsaa min Agt for nogle faa Dage at gieste min gamle Ven paa Elvedgaard. Imidlertid maae dette paa ingen Maade gjøre nogen Forandring i dine øvrige Planer²⁾. I Fior var det mit faste Forsæt at reise og en Upasselighed satte Pind derfor; noget lignende kunde indtræffe i Aar. Er Du borte, bliver jeg i Odense og tager af din Fraværelse maaskee Anledning til at besøge et andet af de mange Punkter i Fyen, der ere mig aldeles ubekjendte. Kun ønskede jeg i Forveien at kunne lægge et Slags Plan; lad mig derfor vide noget om din. Overhoved tiltager min Ulyst til Reise, som til enhver Forandring med Aarene. Jeg mindes godt, at jeg 1835 længtes efter Tiden, da jeg kunde komme bort; i Aar seer jeg den med Ligegyldighed, for ei at sige Ulyst imøde. Imidlertid er det en Pligt, saavel med Hensyn til min Familie som til min egen Hel-

¹⁾ Rasmus Kristian Rasks Halvbroder, Cand. theol., senere Præst Hans Kristian Rask (1805—75). ²⁾ I et Brev af 29. Juni udtaler V. S. sin Glæde over det bebudede Besøg, i hvilken Anledning han opsætter en paatænkt Udflugt til efter Besøget.

bred og Stemning. Ogsaa er det vist, at naar jeg først har overvundet mig Selv og er kommen til Eder, vil jeg kunne tilbringe nogle kostelige Dage paa E. med at besees dine Anlæg og Samlinger og med at samtale med Dig; Stof vil ikke mangle Os. Dog — jeg gientager det, reis med Gud, dersom din Helbred kan have godt deraf og Du engang har indrettet Dig derpaa. Min Helbred er, Gud skee Lov! ret god i denne Tid paa Fordøielser nær. Men min Arbejdslyst og Arbeidskraft aftager, skjøndt Arbejdet selv ei bliver mindre. Mange Gange haver jeg foresat mig at skrive Dig til, men har ei kunnet overkomme det. I Dag er det St. Hansdag; Bibl. er altsaa lukket og der holdes ingen Forelæsninger. Lad mig nu snart faa i det ringeste et Par Ord fra Dig. Lev inderlig vel og hils venligst dine venlige Jomfruer; dit øvrige Huusgesinde er mig nu ganske ubekjendt. Din gamle, uforanderlig hengivne Ven

Werlauff.

104.

Elvedgaard d. 4 Aug. 1839.

Høistærede Ven! Ikke blot min Taksigelse for Din sidste, mig saa glæderige Nærværelse¹⁾, men Guds rige Velsignelse over Dig, for enhver Trøst og Glæde Din Omgang i disse herlige Dage forvoldte mig; og naar det regnede den heele Vej, da Du kørte herfra, saa maae Du antage det for mine Taarer, der gierne vilde have jaget Dig tilbage igien. Dog — jeg skriver Dig ikke til for at sige Dig, hvor dyrebar Du er mig; thi det har Du alt i mange Aar vidst; men for at sige Dig, at jeg har faaet Brev fra Etatsraad Reinhardt²⁾ med Tak for den

¹⁾ Werlauff tilbragte en Maanedstid af Sommeren i Odense, hvorfra han den 26. Juli, 33aars Dagen for hans og V. S.s første Møde, tog ud til Elvedgaard; i Billet, Odense 30. Juli, takkede han for den »kierlige Modtagelse paa det skønne, mig uforglemmelige Elvedgaard«. ²⁾ Professor i Naturhistorie og Bestyrer af de zoologiske Museer, se Nr. 91.

lykkelig arriverede Uroxe, som han kalder et herligt Fund, en fortræffelig Gave og til Datum det eeneste af sit Slags i Danmark. Glem mig forresten ikke, naar Du igien kommer i Dit Rige¹⁾ eller naar Du taler med Møsting! og husk paa, at da det antiqvariske Museum vel existerede af Navnet, men endnu ingen Antiquiteter havde, da var det mig, der, paa egen Bekostning, reiste omkring, indkiøbte og skienkede til Museet ikke mindre end 843 N^o (som findes optegnede i antiqv. Annal. B. 2) og jeg saaledes vel, — selv uden Hensyn til hvad jeg senere har skienket dertil, — kan siges at have grundlagt dets Samlinger²⁾. I øvrigt forbliver jeg med de beste Hilsener og de varmeste Anbefalinger til Dit Venkab høistærede Ven! Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

105.

Kbh'n 2den Septb. 1839.

Kiæreste Ven! Dersom jeg uden nogen særegen Grund havde, i 14 Dage efter min Hiemkomst, unkladt at takke Dig for din kierlighedsfulde Modtagelse atter i Aar og for de velsignede Timer, jeg tilbragte i dit opmuntrende Selskab paa din yndige Gaard, da vilde det vist nok i høieste Grad være utaknemmeligt handlet af mig. Men jeg haaber, at Du vil finde mig lovlig undskyldt, naar Du erfarer de nærmere Omstændigheder.

Hiemreisen d. 12—13de f. M. gik meget heldig af. I de første Dage efter Hiemkomsten befandt jeg mig ret vel, dog vilde Lysten til Arbeide og til at tage fat paa det Meget, der ventede mig, ikke komme; jeg gad hverken læse eller skrive og befandt mig ingenlunde, som jeg

¹⁾ Næmlig Kongl. Bibliothek; Werlauff var endnu i Odense. ²⁾ Gehejmeraad Møsting var Werlauffs Foresatte som Chef for det Kongl. Bibliothek. Han skulde hjælpe V. S. til den forønskede Etatsraadstiel.

pleier. Mandagen d. 19 blev jeg pludselig saa slet, at jeg maatte holde mig inde; Appetiten forlod mig ganske, min Tunge var belagt og jeg fik Værk i hele Kroppen, som ellers aldrig hiemsøger mig. Et Vomitiv hævde rigtig nok dette for en Deel; efter nogle Dages Forløb kunde [jeg] gaae ud i Middagsstunden, men Appetiten vedblev at være maadelig, og som Følge deraf vendte Legems- og Sielskræfterne meget langsomt tilbage. Først i Gaar vovede jeg mig op paa Bibliotheket. I det Hele befinder jeg mig endnu som efter en alvorlig Nervefeber, hvoraf jeg har følt næsten alle Symptomer. Dette er det første Brev, jeg efter Hiemkomsten vover mig til af nogen Længde; en ubetydelig Billet har hidtil kostet mig Anstrængelse, og det er ei uden Møie og Afbrydelse af [sic] dette kommer i Stand. Jeg vil derfor ei melde mere om mig Selv, men lade Dig vide, hvad jeg, min Svaghed uagtet, har formaaet at udrette af det, Du paa-lagde mig.

1. Afhdl. om Gurre fik jeg giennemlæst inden Kræfterne reent forlode mig; jeg forkortede den noget efter din Tilladelse og har leveret Rafn den, som efterkommer dit Ønske med Hensyn til Separataftryk m. m.

2. Guldmedaillen, hvoraf intet Ex. var forhaanden, bliver slaaet paa Mynten og er maaskee allerede afgivet paa Maltmøllen; den vil koste noget over 80 Sp. og bliver afsendt med Pakkeposten.

3. Om Et. Rd. Reinhardt har jeg ei videre bekymret mig; imidlertid havde jeg ventet at see noget om det interessante Fund i eet eller andet Blad, som neppe findes; mig synes, Du burde lade indrykke en Underretning derom i de Fyenske Aviser; den vil da blive optaget og-saa her. — — —

6. Med M. har jeg talt strax efter min Hiemkomst, men da jeg ikke kunde faae Tid til at tale længe med ham Allene, maatte jeg indskrænke mig til at formelde

ham din Respect — ogsaa om Uroxefundet meddelte jeg ham det Væsentlige. Han yttrede sig med megen Velvillie om Dig og dine Anliggender.

Hvad har Du besluttet eller ikke besluttet med Hensyn til din Kbhvnsreise? — — — Var Du her d. 18de d. M.¹⁾, vilde Du ikke kunne undgaa at besøge Sorgenfrie.

Meere formaaer jeg ei dennegang. Jeg gientager min hierteligste Tak for de uforglemmelige Timer paa Elvedgaard. Hils dine venlige Jomfruer og glem ikke din troefast hengivne Ven

Werlauff.

106.

Elvedgaard d. 7 Sept. 1839.

Høistærede Ven! Det gjør mig særdeles ondt, at Tilbagereisen bekom Dig saa ilde, men, Gud skee Lov! at Dit Ildebefindende varede kun kort, som jeg af Dit kiærkomne Brev erfarer; hvorhos jeg takker Dig ret hiertelig, at Du desuagtet har kunnet røgte mine Commissioner og jeg seer nu Frugterne af disse Dine Bestræbelser med et glad Haab i Møde. — — —

Dernæst er min gamle Ungdomslærer og seenere Sogne Præst Provst Boesen i Vigerslev død²⁾ og jeg har ikke blot besøgt ham i hans Sygdom, dernæst aflagt Condolationsbesøg hos hans Familie og dernæst fulgt ham til Graven, men ogsaa bestemt 500 rdl. til et Monument paa hans Grav; og da Vigerslef og Veflinge Sogne ved denne Leilighed kunne separeres og blive Sognekald hver for sig (hvad Beboerne saa inderlig ønske), naar sidstnævnte blot havde eiet en egen Præstegaard, har jeg ogsaa tilbudt mig at ville give 5000 rdl. til Anskaffelsen af en saadan; og saaledes har jeg nu i gandske faae Aar skienket Communen eller Sognet en Præstegaard til 5000, en Skole

¹⁾ Kong Christian VIII.s Fødselsdag. ²⁾ Provst Jens Frederik Boeser, V. S.s gamle Lærer, døde 23. August.

til 800, et Sognebibliothek til 300, en Præmieanstalt for Skolen til 300 rdl. og et Arbeids- eller Fattighuus til 1500 dl. Der mangler blot nu, at jeg ogsaa gav det en Kirke. Jeg takker forresten venskabeligst for Din anbefaling hos M.¹⁾ og beder Dig, — for at fornye Erindringen om mig, — at overlevere ham hoslagte Fortegnelse over en Deel Oldsager, jeg har indsamlet og bestemt for Museet. Til Kiøb. kommer jeg neppe i Aar (da Helbredet kun er daarligt og Efteraaret saa langt fremrykket), med mindre det skulde blive nødvendigt, at jeg personlig af lagde min Taksigelse til Møsting o. s. v., men det har vel ingen Fare; og selv om jeg ikke skulde komme til Kiøb. i Aar, trøster jeg mig dog ved, at jeg har talt Dig, og det er da i Grunden det beste Udbytte, min Kiøb. Reise i flere Aar har kastet af sig. Næst min og min Omgivnings venskabeligste Compliment undertegner Din inderligst hengivne V. og Br.

Vedel Simonsen.

107.

Elvedgaard d. 5 Oct. 1839.

Høistærede HER Ven! Uagtet jeg allerede under 7de Sept. har besvaret Dit kiærkomne Brev af 2. Sept., maae jeg dog herved tilmælde Dig adskilligt, som siden den Tid er indløben eller som jeg den Gang ikke fik Tid til at omtale, f. Ex. med Hensyn til Dine Forkortninger af min Gurre udbedes Manuscriptet, naar det er afbenyttet tilbage, saasom Indledningen, den Du formodentlig har bortskaaren, maaskee ved en anden Leilighed kunde være mig til Nytte. — — — Med mine Plantninger gaaer det i dette Efteraar rask fra Haanden (saaledes har jeg alleene af Graner plantet henved 3000 Stk.), ligeledes gaar det fremad med mine litteraire Arbeider; thi det er i Grunden ikke Væirlig til andet, og Du kan tænke Dig, hvilken

¹⁾ Møsting.

mageløs vanskelig Høst, vi have havt, naar jeg beretter Dig, at vi siden d. 8 July ikke have havt Tørrevæir 3 Dage i Rad; som Følge deraf have vi endnu $\frac{1}{2}$ Snees Læss Havre ude og paa mange Steder gaar det endnu langt værre. — — — Prindsen fra Frederitz er bleven optaget i Frimurerlogen og i det literære Selskab i Odense¹⁾. Der var et Gilde paa Einsiedelsborg for hans H. K. Fader, hvorved man drak for 190 dl. Viin, og en Frokost paa Langensøe, der varede til Kl. 5 om Eft., hvorpaa Prindsen drog til Christiansdahl for at spise til Middag. Vor Herredsfoged Justitzraad Knutzen er endelig bleven Etatsraad²⁾, som man siger, fordie han i 50 Aar har været gift med en arrig Kone (i det mindste blev han det paa hans Guldbryllupsdag), og Du vil vel altsaa sande med mig, at han ærlig har fortient sin Promotion. — — — Din oprigtigst som forbindtl. heng.

Vedel Simonsen.

108.

Elvedgaard d. 19/11 39.

Høistærede HEr Ven! — — — Jeg har siden jeg tilskrev Dig sidst været idelig syg og spinder vel som snarest paa det sidste; men, saa længe jeg kan, vil jeg dog

¹⁾ Prinds Frederik optoges 26. Aug. 1839 i Odense Frimurerloge (Collin, Fremragende danske Frimurere S. 95) og samme Dag i Fyens Stifts literaire Selskab (Saml. til Fyens Hist. og Topogr. III, 250).

²⁾ Marsilius Knutzen, f. i Mandal 1762, var fra 1801 Herredsfoged i Lunde, Skam og Skovby Herreder, blev 1805 Justitsraad og 3. Sept. 1839 Etatsraad, entlediget efter Ansøgning fra 1. Nov. 1843, død i Odense 14. Jan. 1847. Gift med Mette Christine Knutzen (1764—1848); jfr. Erslew, Forf. Lex. — Han var i sin Manddom en habil Embedsmand, men i hans senere Aar havde Amtet ikke lidt at udsætte paa hans Embedsførelse. Som Exempel paa, hvor vanskeligt han havde ved at følge med Tiden, fortæltes, at han efter Emanationen af Forordn. 11. April 1840 vedblev at dømme Tyveri efter Forordn. 20. Febr. 1789, hvorfor hans Domme naturligvis bleve underkjendte; men han erklærede: hvad der var Ret dengang, maa Pinedød ogsaa være Ret nu!

vedblive at føre Pennen. Saaledes har jeg omarbejdet adskillige af mine gl. Afhandl. og tilbød deraf i forrige Maaned JustRd. Molbech adskillige for hans hist. Tidsskrift, men da jeg intet Svar har faaet, formoder jeg han ikke skiotter om dem, hvorover Du ville have den Godhed at faae hans mundtlige Bestemmelse, jo før jo hellere; da jeg ellers vil udgive dem særskilt¹). — — —

Din oprigtigst heng.

Vedel Simonsen.

109.

2. Dec. 1839.

Kiæreste Ven! Jeg erkjender kun alt for vel, hvor meget jeg har fortient din i sidste Brev mig tildelte alt for skaanende Erindring om dine 2 tidligere af mig ubesvarede Breve. Jeg maa i denne Henseende ganske henstille til din egen Bedømmelse, om og hvorvidt uafbrudte Embedsforretninger, der vel ikke voxer i det Væsentlige, men dog relativt til Kræfter og Lyst, jævnlige Afbrydelser af Mennesker, som have at tale med mig om dit og dat, nødvendige Ærenders Besørgelse i den vidtløftige Bye, Dagenes Korthed og nu og da en Forkiølse, det ene med det andet kan tiene til min lovlige Undskyldning. Jeg kommer aldrig i Selskaber, Faae eller Ingen kommer til mig, og dog kan jeg sielden faae en Times Tid tilovers, hvori jeg *uforstyrret* kan overlade mig til en skriftlig Underholdning med min gamle Ven, hvis Omgang, der vilde være mig til megen Trøst og Husvalelse, Skiebnen har nægtet mig.

Dit Ønske angaaende din Gurre meddelte jeg strax Et. Rd. Rafn; den er nu næsten færdig trykt, men skal

¹) Efter Anmodning af Molbech sendte V. S. 3. Dec. Werlauff en Afhandling om Borgenes Bygningsmaade til »Historisk Tidsskrift«, hvis 1. Bind udkom 1839—40, men et Par Maaneder efter blev den tilbage-sendt som ikke egnet for Tidsskriftet.

efter hans Sigende knap udgjøre 3 Ark; det er ikke, fordi jeg har bortskaaret saa meget, men fordi det Halve af Msptet var ubeskrevet og fordi den store Format og tætte Tryk sluger overordentlig meget¹⁾. Mstet skal efter Trykningen blive Dig tilstillet. Molbech har jeg i Gaar anmodet om Svar til Dig; men han haver 100 Jern i llden og glemmer det ene for det andet. Jeg skal nok ved Leilighed igien bringe ham det i Erindring, skjøndt vi sielden tales ved uden i Embedsanliggender. Velschow har faaet dit Brev²⁾. Jeg veed ei, om Du kiender ham personlig; han er et godt Hoved og forener dermed en baade agtværdig og elskværdig Character. Jeg vil i alle Henseender anbefale hans Selskab til din baade literære og pecuniære Understøttelse; det trænger til begge Dele, da dets Formaal er indskrænket og beskedent, skjøndt efter min Formeening af megen baade historisk og practisk Nytte. Det har endnu ei stort over 100 Medlemmer. Din Fortegnelse over indsamlede Oldsager tilstillede jeg strax M. Han haver igien meddelt Thomsen den, som var meget henrykt derover. Siden har det ei været mig mueligt at komme til at tale med M. enten om dine eller mine Anliggender; men i disse Dage maae jeg nødvendigens derud og skal da stræbe ogsaa at komme til at tale om dine Anliggender. Jeg maae gierne 2 Gange gaae fra Nørregade til Amaliegade, inden jeg eengang træffer ham; og naar jeg træffer ham, er der altid eller kommer der Nogen til ham, saa det er med største Umage at jeg i Roe kan faae frembragt, hvad jeg skal, og derpaa erholde Beskeed. See! det er Bekymringer, som følge med Embedsforhold og som ere Dig fremmede, ligesom

¹⁾ Historiske Efterretninger om de Sjællandske Borge Hjortholm og Gurre o. s. v., trykt i Annaler for Nord. Oldkyndighed 1838—39, udkom særskilt 1841. ²⁾ Vedel Simonsen havde i Nov. tilskrevet Velschow, utvivlsomt for at blive indtegnet som Medlem af det genealogisk-biographiske Selskab, i hvis Medlemsliste 31. Dec. 1839 han er opført.

saa mange andre; derimod kan Du ogsaa have faaet din Andeel paa andre Maader. — — —

Om dine betydelige Gaver i Anledning af Pr. Boesens Død og Balslews Jubilæum¹⁾ havde baade Fama og Aviserne refereret mig det Fornødne, inden Du tilskrev mig derom. Jeg kan forestille mig, at Du efter enhver saadan *frivillig* Gave bliver nødt til eller i det ringeste overhængt om endnu flere *ufrivillige*, thi efter saadanne gientagne Opofrelser fra din Side er jeg overbeviist om, at Alle paa din Egn og i hele Fyens Land skattere Dig for en Mand paa $\frac{1}{2}$ Mill. i det mindste. Som en gammel og oprigtig Ven af Dig, maaskee den oprigtigste af alle dine Venner, kan jeg dog ikke undlade at bemærke med Hensyn til dine Gaver i Anl. af Boesens Død, 1. at jeg anseer 500 Rbdlr til et Gravmonument for alt for meget; med 50 Rdlr kunde Du have bekostet et simpelt og anstændigt Mon. for ham (forudsat at Familien Selv ei evnede det), hvis Fortienester dog vare indskrænkede til en snæver Kreds; 2. Fandt man det hensigtsmæssigt at gjøre 2 Sognekald af eet, da maatte det Offentlige ogsaa sørge for en Præstegaard, som vel ved Laan eller paa anden Maade kunde bringes tilveie, uden at en Privatmands ædelmodige Rundhed derfor skulde sættes i Contribution. Jeg vilde endog ansee det for en skadelig Anvendelse af en saa betydelig Sum, dersom den bidrog til at fremme den unge Persons Ansættelse i det eene Kald, hvorom der har været Tale²⁾; thi at en Noncontemnen-

¹⁾ I Anledning af Sognepræsten i Haarslev Rasmus Balslevs Jubilæum 13. Nov. forøgede Vedel Simonsen sin Gave til hans Almuebibliothek og Præmieuddeling med 200 Rd. ²⁾ V. S.s betydelige Gave, hvorved det lykkedes at faa Veflinge adskilt fra Vigerslev og oprettet til et eget Sognekald (Kgl. Rescr. 24. Jan. og 2. Dec. 1840), skyldtes for en stor Del hans Godhed for Familien Boesen, idet det derved blev muligt at faa Provst Boesens Søn og Capellan Ulrik B., f. 1805, Cand. theol. med non cont. 1837, død 1867, ansat som Præst i Veflinge. V. S.s Gave var ud-

dist skulde erholde et saadant Kald, medens Laudabiles i mange Aar maae gaae og vente paa et halv saa godt, vilde være en res pessimi exempli, der i vore Dage som en alt for aabenbar Virkning af Nepotisme ei vilde undgaae offentlig Revselse, der denne Gang ei vilde være ufortient. Imidlertid hører jeg nu, at der intet skal blive af, hvilket ogsaa i hver Henseende vil være det raadeligste.

Du har formodentlig erfaret af Aviserne, at 5 af vore Radicalere scil. B. Christensen, Giødvad, David, O. Lehmann og Wessely agte fra Nytaar at udgive et nyt »Fædreland«, hvis Hensigt efter deres Formeening vel skal gaae ud paa at restaurere vort gamle¹⁾. Der anskaffes en Hurtigpresse til 3000 Rbdlr. for at trykke det; der gøres altsaa Regning paa en stærk Afsætning. Vist nok vil det blive et Blad, som Ingen, til hvad Partie han saa hører, bør lade ulæst. Jeg vil derfor raade Dig at subscribere derpaa; det vil koste 12 Rbdlr. aarlig. Man formoder, at Kbhnsposten, som derved vil tabe adskillige af sine kraftigste Medarbejdere, vil komme til at gaae rent ind eller til at skifte Farve. — — —

Her er i denne Tid opstaaet en Giendøber-Sekt, som skal tælle et Par hundrede Medlemmer, meest af den simple Klasse, af begge Kiøn. I October M. bleve de alle døbt paa Nye i Lundehus-Søen af deres Præst. Politiet skal ellers have i Sinde at lægge sig derimellem.

Formodentlig har Du ved Rygtet erfaret, at Kongen

trykkelig knyttet til Boesens Udnævnelse, Biskoppen anbefalede Sagen og Cancelliet erhvervede 19. Nov. 1839 Kgl. Resol. paa, at Sognene maatte deles i to Pastorater og at Capellan U. B. i Betragtning af de særdeles Omstændigheder af Besidderen af Baroniet Holstenschus, der havde jus proponendi, maatte bringes i Forslag til Veflinge Kald (Fyens Bispearch.)

¹⁾ Af disse Mænd, der udgave Dagbladet »Fædrelandet« fra 7. Dec. 1839, ere David og Lehmann tidligere omtalte (Nr. 71, 73). De andre vare Overretsprocurator Balthazar Matthias Christensen (1802—82), Cand. juris Jens Finsteen Giødwad (1811—91) og Jøden, Dispatcheur Abraham Wessely (1800—75).

er syg. Sygdommen bestaaer egentlig i en tiltagende Hoste og Aftagelse af Kræfterne, hvorved det bliver ham vanskeligt at faae Slimen op. Han kommer ikke ud, giver ingen offentlig Audienz og skal i det Hele være meget mismodig. Tre Læger, Fenger, Saxtorph og Brandis komme daglig til ham; den Første skal i det ringeste kun have lidet Haab! Imidlertid ønsker jeg ikke, at dette kommer for Andre som en Meddelelse fra mig. Hvad derimod din Sygdom angaaer, som Du i dit sidste Brev omtaler med en melankolsk Yttring, da haaber jeg og er overbeviist om, at det er ikkun dit sædvanlige Ildebefindende forenet med Kiedsommelighed i de lange Vinteraftener og det slette Veir, der holder Dig inde fra Haugen. Jeg troer rigtig nok, at Du vilde befinde Dig bedre, dersom Du engang kunde beslutte Dig til at tilbringe en Vinter igien i Kiøbenhavn. — — —

Skulde Du intet høre fra mig forinden d. 20de d. M., da vær forsikkert om, at jeg paa den Dag vil erindre Dig med Hengivenhed, med Længsel og med de varmeste Ønsker for dit Vel. Samlede paa den Dag blive vi vel ikke mere i dette Liv. Lev nu inderlig vel; skriv mig snart til (Du har bedre Tid end jeg) og tænk stedse med Godhed paa din trofaste Ven

Werlauff.

Jeg bryder Convoluten igien for at lade Dig vide, at Kongen er død i Morges¹⁾ Kl. 8! Saxtorph var hos ham i det sidste Øieblik. I Gaar Aftes fik han et Trækplaster paa Brystet, og da man i Morges tog det af, udaandede han sit sidste Suk. Fred med hans Minde.

¹⁾ D. v. s. den 3. Dec.